

FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA
EGYESÜLET

ÉVKÖNYV

2013

BUDAPEST

A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET KIADVÁNYA

Felelős kiadó

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok, elnök

Lektorálták

Dr. Magyar István nyá. dandártábornok

Dr. Sallai Imre nyá. ezredes

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok

Szerkesztette és sajtó alá rendezte

Ledács Kiss Jenő nyá. ezredes

DTP-szerkesztő

Tóth Krisztina zászlós

Fotók (saját rendezvények)

Gál Csaba nyá. ezredes

A kézirat lezárva: 2013. december 6-án

© FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET
BUDAPEST, 2013

ISSN 2063-8574

A kiadvány belső terjesztésű, kereskedelmi forgalomba nem kerül.
Felhasználásáról és megőrzéséről a címzett gondoskodik.

TARTALOM

SZERVEZETI ÉLET

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK ELŐSZÓ.....	6
A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET ELNÖKSÉGÉNEK BESZÁMOLÓJA A 2012. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁRÓL	10
A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET 2012. ÉVI KÖZHASZNÚSÁGI JELENTÉSE	24
A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET FELÜGYELŐBIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE A 2012. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁRÓL ÉS AZ EGYESÜLET TEVÉKENYSÉGÉRŐL	30
A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET 2013. ÉVRE JAVASOLT FELADATAI.....	32
A TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG 2013. ÉVI MUNKATERVE	36
A POLGÁRI ÉS KATONAI KAPCSOLATOK BIZOTTSÁG 2013. ÉVI MUNKATERVE	37
A SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 2013. ÉVI MUNKATERVE.....	39

KONFERENCIÁK

A MAGYAR RENDVÉDELEM, LÉGI KÖZLEKEDÉS, FELDERÍTÉS A XIX–XX. SZÁZADBAN	43
BUDAPEST, 2013. OKTÓBER 4. NEMZETBIZTONSÁGI SZAKSZOLGÁLAT	
EGYESÜLETÜNK RÉSZVÉTELE „A MAGYAR RENDVÉDELEM, LÉGI KÖZLEKEDÉS, FELDERÍTÉS A XIX–XX. SZÁZADBAN” CÍMŰ KONFERENCIÁN	46
DR. BOTZ LÁSZLÓ NYÁ. ALTÁBORNAGY, PhD	
A MAGYAR HONVÉDSÉG SZEREPVÁLLALÁSA A DÉL-VIETNAMI NEMZETKÖZI ELLENŐRZŐ ÉS FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG MUNKÁJÁBAN 1973–1975 KÖZÖTT	47

BALOGH PÉTER EZREDES	
A MAGYAR KATONAI RÁDIÓFELDERÍTÉS TÖRTÉNETE	54
DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK	
EGY KEVÉSBÉ ISMERT KATONAI ATTASÉ:	
NÉMETH DEZSŐ VK. EZREDES.....	68
FEJEZETEK A MAGYAR KATONADIPLOMÁCIA TÖRTÉNETÉBŐL	77
BUDAPEST, 2013. OKTÓBER 16.	
NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM	
A KONFERENCIÁRÓL.....	83
DR. NAGY LÁSZLÓ NYÁ. EZREDES	
RENDAHAGYÓ KÜLSZOLGÁLAT.....	85
DR. JÁVOR ENDRE NYÁ. EZREDES	
KATONADIPLOMATA VOLTAM... ..	96
BERN	96
HELSINKI	100
BÉCS.....	109
DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NYÁ. EZREDES	
KATONADIPLOMATA VOLTAM... ..	121
BUKAREST	121
TEL-AVIV.....	126
GÁL CSABA NYÁ. EZREDES	
KATONADIPLOMATA VOLTAM HORVÁTORSZÁGBAN	
(1993–1997)	133
DR. SALLAI IMRE NYÁ. EZREDES	
KATONADIPLOMÁCIA RÓMÁTÓL BUKARESTIG.....	150
DR. SZILVÁGYI TIBOR NYÁ. ALEZREDES	
BELGRÁDI KATONADIPLOMÁCIAI TAPASZTALATAIM.....	186
ÁRVAI ZOLTÁN NYÁ. VEZÉRŐRNAGY	
VÉDERŐATTASÉ VOLTAM BONNBAN	198

RENDEZVÉNYEK

A POLGÁRI ÉS KATONAI KAPCSOLATOK BIZOTTSÁG ÁLTAL SZERVEZETT FELDERÍTŐ NAPI MEGEMLÉKEZÉS.....	214
A TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG RENDEZVÉNYEI	222
A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET BIZTONSÁGPOLITIKAI KLUBJA.....	222
LÁTOGATÁSOK	225
LÁTOGATÁS AZ ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRÁBAN	225
A HOLOKAUSZT EMLÉKKÖZPONTBAN JÁRTUNK	227
A „MEGELEVENEDŐ TÖRTÉNELEM PROGRAM” RENDEZVÉNYEI....	227
SZÍNHÁZLÁTOGATÁS.....	227
DVD-VETÍTÉS AZ 1956-OS FORRADALOM ESEMÉNYEIRE EMLÉKEZVE	229
EGYÉB PROGRAMOK	229
A „KÉMEK! ÉLETRE-HALÁLRA” CÍMŰ KIÁLLÍTÁS BEMUTATÓJÁN JÁRTUNK	229
A MAGYAR EJTŐERNYŐSÖK NAPJA	233

KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

BELÉPÉSI NYILATKOZAT	236
AZ EGYESÜLET ELNÖKSÉGE ÉS TISZTSÉGVISELŐI.....	237
ELÉRHETŐSÉGEINK.....	238

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND
NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK

ELŐSZÓ

**Tisztelt Bajtársak! Tagtársak!
Kedves Barátaim!**

Örömmel ajánlom figyelmetekbe a Felderítők Társasága Egyesület 2013. évi (immár harmadik) évkönyvét!

Évkönyvünk – az előző években készültekhez hasonlóan – már nem csak a tárgyévben tartott konferenciákról ad számot, hanem a 2013. év minden olyan rendezvényéről, eseményéről, amelyet a mi szerveztünk, illetve ahol Egyesületünk valamilyen módon részt vett, vagy képviseltette magát. Kiadványunk ugyancsak tartalmazza az Egyesületünk szervezeti életéről általunk fontosnak ítélt információkat, amelyekkel segítséget nyújt eligazodni a honvédelem ügyét támogató társadalmi szervezetek közé tartozó Társaságunk helyével, szerepével kapcsolatosan mind tagjaink, mind pedig a Felderítők Társasága iránt érdeklődést tanúsítók számára!

Jelen évkönyvünk 2012 decemberétől 2013 decemberéig nyújt bepillantást az olvasónak Egyesületünk életébe, de az Alapszabályban foglalt tevékenységi körünknek megfelelően a Szakmánk múltját, jelenét és jövőjét érintő eseményekről és történésekről is igyekszik tájékoztatni az érdeklődőket.

A 2013-as esztendő kiemelten fontos volt Egyesületünk életében, hiszen ebben az évben emlékeztünk meg az önálló magyar katonai felderítés/hírszerzés létrejöttének 95. évfordulójáról. Az évforduló jegyében tartottuk tárgyévi kiemelt rendezvényünket, a „*Fejezetek a magyar katonadiplomácia történetéből*” című szakmatudományos konferenciánkat, amelyet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal, a Magyar Hadtudományi Társasággal és a Nemzeti Közszerológiai Egyetemmel együttműködésben szerveztünk. A konferencia megítélésünk szerint az eddigi legsikeresebb rendezvényünk volt, amelyen a résztvevők száma meghaladta a száz főt! A konferencia kapcsán felhívással fordultunk katonadiplomácia beosztást betöltött tagtársainkhoz, hogy rövid tanulmányban összegezzék külszolgálatuk során szerzett legfontosabb katonadiplomáciai tapasztalataikat. Felhívásunkra 11 tagunktól érkezett visszaemlékezés, közülük kettő a konferencián is elhangzott. Konferenciánk előadásai a Felderítő Szemle 2013/2. számában olvashatók, amelyet minden tagtársunkhoz eljuttatunk. A konferencia-kiadványban nem szereplő katonadiplomáciai visszaemlékezések pedig jelen Évkönyvünkben olvashatók.

Ugyancsak az évfordulóról való méltó megemlékezést szolgálta a Felderítők Napja alkalmából a Stefánia Palotában családtagok részvételével megtartott hangulatos ünnepi rendezvényünk is, amelyen tagtársunk, Gyenes István nyá. dandártábornok mondott ünnepi beszédet. A megemlékezést jelenlétével megtisztelte Fucsku Sándor vezérőrnagy, az Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka, Dr. Boda József r. vezérőrnagy, a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségének elnöke, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója és Dr. Béres János dandártábornok, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettese is.

Feltétlenül szólnom kell az eddig nagy érdeklődésre számot tartó Biztonságpolitikai Klub rendezvénysorozatról. Míg 2012-ben három, addig 2013-ban négy ilyen rendezvényre került sor. Januári klubnapunkon tagtársunk Dr. Fenyves Péter nyá. ezredes „Törökország a NATO keleti szárnyán” címmel, márciusi rendezvényünkön pedig ugyancsak tagtársunk, Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást „*A Közel-Kelet biztonságpolitikai helyzete*” címmel. Novemberben Kositzky Attila nyá. altábornagy úr, a légierő volt vezérkari főnöke látogatott el hozzánk, míg decemberi évzáró klubrendezvényünkön Pásztor István vezérőrnagy úr, az Információs Hivatal főigazgatója volt a vendégünk. Klubrendezvényeinket általában 25–35 fő látogatta.

Egyesületünk képviselői ebben az évben – a már jelzett önálló konferencia mellett – még egy nagyobb volumenű konferencián vettek részt. Októberben a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat „*A magyar rendvédelem, légi közlekedés, felderítés a XIX–XX. században*” című közös konferenciáján társelnöki minőségben szerepelhettünk, illetve négy tagtársunk (Boda József r. vezérőrnagy, Botz László nyá. altábornagy, Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok és Balogh Péter ezredes) előadását hallgathatták meg a résztvevők.

Egyesületünk képviselői rendszeresen részt vettek a honvédelem ügyét támogató, hozzánk hasonló céllal tevékenykedő társadalmi szervezetek rendezvényein. Egyesületünk iránt folyamatos érdeklődést tapasztalhatunk, ami a taglétszám folyamatos növekedésében is tetten érhető. Egyre bővülő kapcsolataink révén ki tudunk lépni a korábbi, viszonylag szűkebb mozgásterünkéből a hazai szélesebb porondra. Tovább növekedett Egyesületünk elismertsége a hazai tudományos közéletben is. Ennek ékes bizonyítéka, hogy egyre több alkalommal kapunk meghívást a hazai tudományos intézmények által szervezett különböző fórumokra, konferenciákra és egyéb rendezvényekre.

Együttműködő partnereink közül kiemelten jó kapcsolatot ápolunk a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségével, a Magyar Hadtudományi Társasággal, a Békefenntartók Bajtársi Egyesületével és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal. Köszönet partnereinknek az együttműködési készségért!

Külön szeretném megköszönni a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetésének az eddigi részünkre nyújtott támogatást! Erre a támogatásra a jövőben is nagy szükségünk lesz!

Sajnos Egyesületünket az év során komoly veszteség is érte: mások mellett két olyan bajtársunk távozott el örökre sorainkból, akik személyesen is sokat tettek a Felderítők Társaságáért: Polyák István alezredes és Morvai István ezredes bajtársak. Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Éves rendezvényeinkről és sok más eseményről olvashattok részletesebben az évkönyvünkben, illetve Gál Csaba nyá. ezredes bajtársunk jóvoltából sok fényképet is találtok benne. Remélem, sok ismerős arc köszön vissza a felvételeken!

Kedves Barátaim!

Megragadom az alkalmat, hogy mindenkinek megköszönjem az egész éves munkát, a támogatást és a rendezvényeken való aktív részvételt! Szeretnénk, ha a 2013-as esztendőben tapasztalt érdeklődés 2014-ben is fennmaradna és a Töltekek kapott hasznos javaslatok segítségével még tartalmasabbá és hasznosabbá tehetnénk Egyesületünk életét, a közösen eltöltött időt. Ehhez kérem az Elnökség nevében valamennyi tisztségviselőnk és tagunk aktív, segítő támogatását!

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok
elnök

SZERVEZETI ÉLET

- Beszámoló a 2012. évben végzett munkáról

- A 2012. évi közhasznúsági jelentés

- A Felügyelőbizottság jelentése

- Az Egyesület 2013. évi feladatai
 - A Tudományos Bizottság 2013. évi munkaterve
 - A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottság 2013. évi munkaterve
 - A Szociális Bizottság 2013. évi munkaterve

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK

**A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET
ELNÖKSÉGÉNEK BESZÁMOLÓJA
A 2012. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁRÓL**

**Tisztelt Közgyűlés!
Kedves Barátaim!**

Ismét magunk mögött tudhatunk egy esztendőt – és megalakulásunk óta immár hetedik alkalommal kerül sor arra, hogy az Elnökség ismételtlen számot adjon a Felderítők Társasága Egyesület tagjainak arról a tevékenységről, melynek keretén belül tervezte, szervezte a Társaság rendezvényeit és életét.

A beszámolási időszakban az Elnökség már a 2012. január 1-je utáni megváltozott körülmények közepette szervezte Egyesületünk munkáját. Ezek közül is ki szeretném emelni azokat a jogszabályi környezetben bekövetkezett változásokat, amelyek lényeges módosulásokat eredményeztek Társaságunk tevékenységében és több szempontból is új megoldások keresésére szorítottak, ösztönöztek bennünket.

Közismert, hogy országgyűlés módosította a Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt, melynek kapcsán lényegesen

megváltozott a szakmai háttérrel eddig biztosított szervezet, valamint az is, hogy 2012. január elsejétől új törvény szabályozza a civil szervezetek működését. Mindez azt jelenti, hogy nem csak a korábbi „szakmai háttérrel” jelentő katonai felderítésnek/hírszerzésnek kellett újradefiniálni magát, hanem a hozzá kötődő társadalmi szervezetünknek, a Felderítők Társaságának is!

Nekünk ráadásul kétszeresen is: hiszen az új törvény a korábbinál lényegesen szigorúbb feltételeket határozott meg a civil szervezetek működéséhez, különösen a közhasznúság területén!

Kedves Barátaim!

Lássuk tehát, hogy mit is végeztünk 2012-ben!

Tevékenységünk kiemelten fontos területét képezte ebben az esztendőben is a szakmai hagyományok ápolása, a bajtársiasság összetartó érzésének ébrentartása, folyamatos erősítése, a katonai-szakmai közösségekben felgyülemlett tapasztalatok közkinccsé tétele. De ugyanilyen fontos feladatként kezeltük tagjaink érdekeinek védelmét, a szociálisan rászorulókat felkutatását, illetve az állami és társadalmi szervezetek körében a Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület, majd az év utolsó negyedétől kezdődően a Felderítők Társasága Egyesület képviselőjét és népszerűsítését.

A beszámolási időszakban komoly segítségünkre voltak ebben azok a bajtársaink, akik tapasztalataik egy részének szélesebb körben történő közreadásával, a

biztonság- és védelempolitika fontosabb, aktuális kérdéseiben véleményük különböző tudományos, illetve felsőoktatási fórumokon történő kifejtésével, a tagságban meglévő szellemi kapacitás kihasználásával igyekeztek öregbíteni hírnevünket mind a katonai-szakmai, mind pedig a civil szféra különböző fórumain.

A 2012. év rendhagyó év volt Egyesületünk életében, hiszen ebben az esztendőben országosan, és a Társaságunk által feltve ápolta Szakmánkban is fontos változások következtek be, amelyek – remélhetőleg – mindent egybevetve a jövőben is biztosítják majd közös tevékenységünk körülményeit és feltételeit. Az új szakmai vezetés képviselőivel folytatott beszélgetésekből azt szűrtük le, hogy a vezetés ebben a helyzetben is számít a honvédelem – s benne a katonai felderítés – ügyét szakmai oldalról is támogató társadalmi szervezetekre és – a meghatározott jogi kereteken belül – lehetőségeihez képest támogatja tevékenységüket.

Még az elmúlt év elején lehetőséget kaptam az új bázisszervezet, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatójától, hogy tájékoztassam őt Társaságunk helyzetéről, főbb feladatainkról és javaslatokat fogalmaztam meg arra vonatkozóan, hogy milyen területeken is látnánk lehetőséget a Társaság tagjai által felhalmozott gazdag tapasztalatok hasznosítására a katonai felderítés/hírszerzés eredményességének elősegítése és támogatása érdekében. A teljesség igénye nélkül csupán két dolgot említenék ezek közül: az egyik a Szakmatörténeti Gyűjteményünk – közismertebb nevén a múzeum megújításában és működtetésében való részvételünk –, a másik pedig a szakma történetének feldolgozásába való esetleges bekapcsolódásunk lehetősége. Én pedig azt kértem az altábornagy úrtól, hogy lehetőség szerint az Egyesületünk szakmai jellegű rendezvényeihez (pl. konferenciák előadói stb.) biztosítsa a nélkülözhetetlen aktuális „szakmai háttértámogatást”. Főigazgató úr a javaslatainkat kedvezően fogadta és ígéretet tett arra, hogy a rendelkezésére álló törvényes lehetőségeken belül a jövőben is támogatja Egyesületünket. A napi kapcsolattartással Dr. Kobolka István ezredes urat, a Szolgálat Humán Főosztályának vezetőjét bízta meg.

Az új szakmai szervezet létrehozása arra ösztönzött bennünket, hogy gondoljuk át, szükséges-e változtatni az Egyesület Alapszabályának szövegén. Ezzel kapcsolatban az elmúlt évi beszámoló Közgyűlésünk, illetve a rendkívüli Közgyűlésünk döntése alapján kizárólag a közhasznúság megszűnésével kapcsolatos változtatásokat végeztük el, az új követelményeknek megfelelő mértékben.

Az elmúlt évi beszámoló közgyűlésünket követően megtartott első elnökségi ülésünkön számba vettük azokat a lehetőségeket, amelyeket a 2012. év kínált, illetve azokat a kapcsolódási pontokat, amelyek segítségével részeseivé válhattunk mindenekelőtt a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, de más állami és társadalmi szervezetek által szervezett rendezvényeknek, illetve eseményeknek. Ennek figyelembevételével készítettük el Egyesületünk 2012. évi feladattervét és e tervben foglaltak alapján szerveztük az Egyesület életét és tevékenységét.

Az Elnökség 2012-ben három kiemelt rendezvényt tartott, illetve vett részt – társrendezőként – azok előkészítésében és szervezésében:

a) Május 24-én a Nemzeti Közszerológati Egyetemen tartott, a **„Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgáltatók”** című konferencián a Magyar Hadtudományi Társasággal, az MTA Hadtudományi Bizottságával és a Nemzeti Közszerológati Egyetemmel **együttműködésben** vettünk részt – a Tudományos Bizottsággal közös szervezésben.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a Magyar Hadtudományi Társasággal kötött együttműködési megállapodás aláírása óta ez volt az első olyan rendezvény, amelyet közösen rendeztünk. A konferencia témaválasztásának aktualitást adott az a tény, hogy változott biztonsági környezetünk, módosult az 1995. évi CXXV. tv., valamint a nemzetbiztonsági szolgáltatók feladatrendszere és struktúrája is. Összevonták a katonai hírszerzést és elhárítást, megalakult az egységes Katonai Nemzetbiztonsági Szolgáltató (KNBSZ). Komoly viták folytak és folynak a nemzetbiztonsági szolgáltatók megváltozott felső szintű irányításáról.

A konferencián elhangzott előadások magas színvonalúak, érdekesek és hasznosak voltak, sok konkrét ismerettel tették gazdagabbá a rendezvény munkáját. Társaságunk részéről Dr. Magyar István dandártábornok úr tartott előadást *„A katonai hírszerzés és elhárítás feladatai a haderő válságkezelő műveletekben történő részvételének támogatásában”* címmel, de tagjaink közül többen is tartottak előadást bázisszervezeteik képviselőjében (Dr. Boda József dandártábornok, Dr. Kis-Benedek József ezredes, Dr. Vida Csaba alezredes és Lakatos Zsolt alezredes). Jómagam a II. szekció levezetőelnökéként tevékenykedtem. A konferencián elhangzottak jelentős mértékben segítettek a nemzetbiztonsági tevékenység egészével kapcsolatos problémakör megértését.

b) A Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület másik fontos, jól sikerült rendezvénye volt a **Művészetek Palotájában november 11-én tartott családi nap** – amelyet a Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottsága szervezett. A rendezvényen Halász István ezredes úr, a Szociális Bizottság vezetője emlékezett meg a Felderítők Napjának jelentőségéről, illetve én tartottam tájékoztatót az év jelentősebb eseményeiről. Ezt követően a mintegy 80 főnyi jelenlévő bajtársunk és családtagjaik kötetlen beszélgetéseken elevenítették fel élményeiket.

c) 2012. október 2-án a Stefánia Palota Ovál termében a **Felderítők Társasága Közhasznú Egyesület rendkívüli közgyűlésére** került sor. Erre azért volt szükség, mert előző beszámoló közgyűlésünk döntést hozott, miszerint a Civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvényben foglalt, számunkra előnytelen, adminisztratív követelmények miatt a „közhasznú” jelzőről lemondunk. Ennek megfelelően a Társaság megnevezéséből a „közhasznú” jelző törlését határoztuk el. Az előírásoknak megfelelően az Elnökség megtette a szükséges hivatalos lépéseket, beadta a módosítására vonatkozó kérelmet a Fővárosi Törvényszékhez, elvégezte az Alapszabály „egységes szerkezetbe” történő átalakítását, amelyet a Fővárosi Törvényszék döntésének megfelelően újabb (rendkívüli) közgyűlésen kellett jóváhagyni.

A rendkívüli közgyűlés egyhangúan elfogadta az Alapszabály módosítását, melyet tagjaink megtekinthetnek idei évkönyvünkben is. A szükséges okmányokat megküldtük a Fővárosi Törvényszéknek, ahol – kérésünknek helyt adva – a Társaság nevéből, valamint az Alapszabályból a „közhasznúságra” vonatkozó részeket hivatalosan is törölték. Ennek megfelelően 2012. október 15-től Egyesületünk hivatalos neve: **Felderítők Társasága Egyesület**. Hangsúlyozni szeretném ugyanakkor, hogy csak a „közhasznú” megnevezésről mondtunk le, ilyen jellegű tevékenységünket a jövőben is folytatni kívánjuk!

A Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottsága 2012-ben fő erő kifejtését a korábbi években megkezdett munka folytatására és – új rendezvényformák bevezetésével – a tagság aktivitásának növelésére összpontosította. A közös megjelenés lehetőségét kihasználva együttműködött más, hasonló profilú szervezetekkel, mindenképp a Magyar Hadtudományi Társasággal, valamint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal.

A Tudományos Bizottság – a bevezetőben említett kiemelt rendezvényen túl – néhány aktív tagjának köszönhetően (Dr. Magyar István dandártábornok, Dr. Jávor Endre ezredes, Dr. Kis-Benedek József ezredes, Dr. Bánki Imre ezredes, Lakatos Zsolt alezredes) több biztonságpolitikai kutatást végző szervezetben végzett és végez munkát, illetve azok tagjaiként töltenek be fontos tisztségeket, vesznek részt konferenciákon és más rendezvényeken. Dr. Héjja István, Dr. Hajma Lajos, Dr. Kis-Benedek József, Dr. Sallai Imre, Dr. Jávor Endre ezredesek, illetve Sikvölgyi László alezredes révén kiteljesedett az együttműködés **a Hadtudományi Társaság Nemzetbiztonsági Szekciójával**.

Külön is szeretném kiemelni a Tudományos Bizottság vezetője által életre hívott **Biztonságpolitikai Klub** rendezvénysorozatát, amelyet a résztvevők igen sikeresnek ítélték! A klubrendezvények indításával Társaságunk elnöksége két fő célt tűzött ki maga elé. Egyrészt, hogy érdekes előadásokkal és hiteles előadók meghívásával aktivizálja a tagságot, egyben növelje tájékozottságukat. Másrészt, hogy jól felkészült, bizonyos szakterületen speciális ismeretekkel rendelkező tagtársaink előadóként történő felkérésével ösztönözze tagjainkat Társaságunkon belüli aktivitásuk növelésére.

1.) A rendezvénysorozat keretében a beszámolási időszakban az alábbi rendezvényekre került sor:

Májusi klubrendezvényünkön tagtársunk, Dr. Nagy László ezredes, a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke tartott vitaindítót „*Oroszország a választások után*” címmel. A tartalmas, jól összefogott és érdekes előadását követően számos hozzászólásra került sor, amelyek növelték a rendezvény értékét.

Októberi klubnapunkon Lakatos Zsolt alezredes, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója, terrorizmus-szakértő, Társaságunk tagja volt a vendégünk. Nagysikerű előadása „*Az EU hírszerző törzsében jártam – egy külföldi szolgálat tapasztalatai*” címet kapta. Tájékoztatóját ugyancsak kötetlen beszélgetés követte, amely elősegítette az EU hírszerző rendszere működésének és a NATO hasonló rendszerével történő együttműködésének mélyebb megértését.

Decemberi klubnapunk vendége Kovács József altábornagy úr, a 2012. január 1-jén megalakult Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) főigazgatója volt, aki „*A KNBSZ létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatai*” címmel tartott előadást. Tagságunk téma iránti érdeklődését jól szemléltették az elhangzott kérdések, valamint az, hogy a klubnapon **több mint 60** tagtársunk jelent meg.

Klubrendezvényeinket átlagosan **20–25 fő** látogatta és ezeket – negyedéves gyakorisággal – 2013-ban is folytatjuk! (Örömmel jelenthetem, hogy az idei első ilyen rendezvényünk is sikeresen lezajlott, ahol Dr. Fenyves Péter ezredes tartott érdekes, magas színvonalú előadást „*Törökország a NATO keleti szárnyán*” címmel!). Továbbra is célunk az, hogy a klubnapokat minél több tagtársunk látogassa. Ennek érdekében a jövőben bővítjük az előadók körét. Olyan személyek meghívását is tervezzük, akiknek szaktudása, széleskörű elismerést kiváltó tevékenysége bizonyára felkelti majd tagjaink érdeklődését.

Ezúton szeretném megköszönni 2012. évi előadóinknak, **Kovács József** altábornagy úrnak, **Dr. Nagy László** ezredes úrnak és **Lakatos Zsolt** alezredes úrnak (és ha már említettem, akkor Dr. Fenyves Péter ezredes úrnak is) a tartalmas tájékoztatást, tagságunk érdeklődő tagjainak pedig a rendszeres megjelenést.

2.) A Tudományos Bizottság 2012. november 22-én látogatást szervezett a Budai várban található **Sziklakórház Múzeumba**, ahol **24 fő** jelent meg. A szakképzett vezető által moderált másfél órás látogatás filmvetítéssel kezdődött, ahol eredeti filmbejátszásokon keresztül ismerkedtünk meg az objektum történetével. Ezt követően helyszíni bejárás következett, ahol korhű környezetben láthattuk a kórház működését a második világháború során és az 1956-os forradalom időszakában. Az objektum bejárása alatt módunk nyílt arra is, hogy megtekintsük a „*Különleges Műveleti Erők*” című kiállítást, amelynek ugyancsak a Sziklakórház Múzeum ad otthont. A látogatást megjelent tagjaink kedvezően fogadták, a helyszínről valamennyien információkkal és élményekkel gazdagodva távoztak.

A látogatás megszervezésében nyújtott segítségéért ezúton is **köszönetet mondunk Tatai Gábor tagtársunknak**, a Sziklakórház Múzeum igazgatójának, valamint munkatársainak.

3.) A Tudományos Bizottság az év során – társaságunk elnökségével együtt – folyamatosan tájékoztatta a tagságot a különböző témájú konferenciákról, mozgósított a részvételre. 2012-ben **Társaságunk két konferencián előadó delegálásával is képviseltette magát, egyiken pedig szervezőként is megjelent.**

2012. május 24-én a Magyar Hadtudományi Társasággal, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemmel, valamint az MTA Hadtudományi Bizottságával közös konferenciát szerveztünk **Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok** elnevezéssel, amelyről a kiemelt rendezvényeknél már szoltam. A nagy érdeklődéssel kísért konferencián közel **30 fő** tagtársunk vett részt.

2012. október 27-én a Felderítők Társasága Egyesület képviselőjében én tartottam előadást a magyar katonai hírszerzés rendszerváltást követő átalakításáról a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat közös szervezésében rendezett „*A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei*” című tudományos konferencián. A rendezvényen Társaságunk **13 fővel** képviseltette magát, és az előadás mellett a III. szekció levezetőelnöki tisztét is elláttam.

A fenti, kiemelt rendezvényeken túl tagjaink több, a biztonságpolitika különböző területeit átfogó konferencián is részt vettek. Ilyenek voltak például:

– az áprilisban a Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetsége, a Magyar Hadtudományi Társaság és a Magyar Rendészettudományi Társaság által szervezett „*A NATO és Oroszország viszonya*” című,

– valamint a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Nemzetbiztonsági Intézet által novemberben szervezett „*Energiabiztonság és Nemzetbiztonság*” című konferenciák.

Az Elnökség döntése értelmében 2012-ben önálló konferenciát nem szerveztünk.

A Bizottság szervezésében néhány tagtársunk az elmúlt esztendőben is részt vett a **Zsigmond Király Főiskola Dr. Botz László altábornagy úr által vezetett Nemzetbiztonsági Klubjának** rendezvényén.

4.) A Tudományos Bizottság az év során mozgósította a tagságot a felderítés és hírszerzés történetével kapcsolatos kutatásokban való részvételre, a Társaság évkönyvében történő publikációra, valamint a felderítés/hírszerzés témakörében született írások megjelentetésének támogatására. Somkutas Róbert alezredes tagtársunk kezdeményezésére 2012-ben kutatócsoport alakult a csapatfelderítés történetének feldolgozására. Reményeink szerint a téma iránt érdeklődők bevonásával a munka 2013-ban jelentős lendületet kap. (Itt szeretném megemlíteni Dr. Füzesi Ottó alezredes úr munkáját, aki a KLKF-en folytatott felderítőtiszt-képzés 1967–1997 közötti időszakát dolgozta fel. Elérhető: NKE Hadtudományi Szemle online változatán.)

Társaságunk elnöke és a Tudományos Bizottság vezetője – a Felderítő Szemle szerkesztőbizottságának tagjaként – továbbra is támogatja a számunkra különösen fontos kiadvány rendszeres megjelenését és színvonalának megőrzését.

Megkezdtük a magyar katonadiplomácia történetével kapcsolatos konferencia előkészítését, amellyel 2013 őszén (illetve időközben már október 16-ra rögzített időpontban) az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 95. évfordulójára kívánunk emlékezni.

Összességében: a Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottsága 2012-ben a Társaság alapszabályával és elfogadott munkatervével összhangban tevékenykedett, tervezett feladatait végrehajtotta, eredményesen teljesítette legfőbb célkitűzését, a tagság aktivitásának növelését.

Dandártábornok Úr! Köszönöm a Bizottságnak és személy szerint Neked az egész éves munkát!

A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottsága a Társaság éves tervének megfelelően és a Bizottság éves munkaprogramja alapján szervezte tevékenységét. Minden, az Egyesületünk által szervezett rendezvény előtt tervet dolgozott ki, ami előfeltétele volt a rendezvények sikeres lebonyolításának. A Bizottság tagjai eredményes munkát végeztek a **Felderítők Napi** – immár hagyományossá vált – ünnepi megemlékezés és találkozó előkészítése és megszervezése érdekében. A jó kapcsolati rendszernek köszönhetően 2012-ben is sikerült az összejövetelt a Művészetek Palotájának impozáns környezetében megszervezni. A rendezvény – amelyen több családtag is részt vett – a visszajelzések szerint jó lehetőséget adott tagságunk számára a már korábban kialakult munkatársi kapcsolatok erősítésére. A belépő fiatalok és a még aktív állományú tagjainkkal együtt megvalósult a felderítő generációk találkozása is az ünnepi eseményen. Rendezvényünkön a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetése Dr. Kobilka István ezredes humán főosztályvezető személyében képviseltette magát.

Továbbra is szűkös anyagi lehetőségeink a Bizottság munkáját is nehezítik, mivel a rendezvények költségmentes vagy alacsony költségű megszervezésére egyre nehezebb megoldásokat találni. Szükséges, hogy **minden kapcsolatunkat mozgósítsuk** az eredményes munkavégzéshez, illetve, hogy a Társaságunk Elnöksége, a Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottsága folyamatos kapcsolatot tartson a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetésével és a társadalmi szervezetekkel foglalkozó, kijelölt képviselőivel. A szponzorként számba jöhető szervezetek vezetőinek felkeresésére és a lehetséges együttműködés kialakítására is egyre nagyobb szükség lenne.

A Felderítők Társasága Egyesület és a Magyar Tartalékosok Szövetsége közötti együttműködési megállapodás alapján ez évben már a szervezetek képviselői kölcsönösen látogatták egymás rendezvényeit. Egyesületünk képviseletében **Széles Ernő dandártábornok és Dr. Sallai Imre ezredes kollégáink** vettek részt a MATASZ különböző hazai és nemzetközi rendezvényein és tevékenykedtek aktívan. Ebben az esztendőben **Dr. Sallai Imre ezredes urat eredményes munkájáért a Magyar Tartalékosok Szövetsége arany emlékérmével tüntették ki! Ezúton is szeretném megköszönni a Magyar Tartalékosok Szövetsége elnökének, vezetőségének az aktív együttműködést, a fogadókészséget!**

Kérem tagjainkat, hogy azok, akik szponzorokkal, más hozzánk hasonló társadalmi szervezetekkel való kapcsolatok kialakításában, különböző rendezvények előkészítésében részt kívánnak venni, jelentkezzenek Széles Ernő dandártábornok úrnál, a Bizottság vezetőjénél. Innen is biztatom a Bizottságot, hogy keressen további kapcsolatokat, együttműködési lehetőségeket a rendvédelmi szervek hozzánk hasonló társadalmi szervezeteivel.

A Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségével kialakított hagyományosan jó és bensőséges együttműködésünknek megfelelően – **az Elnökség és a Bizottság közös szervezésében** részt vettünk a Szövetség februári éves beszámoló közgyűlésén, valamint a rákoskeresztúri, illetve a farkasréti temetőben az ejtőernyősök síremlékének koszorúzási ünnepségein. Közel 30 fő képviselte szervezetünket március 23-án

Szolnokon, a **Magyar Ejtőernyősök Napja** alkalmából tartott rendezvényen, ahol a színvonalas program részeként megkoszorúztuk az Ejtőernyős Hősi Emlékművet. **Szeretném megköszönni Dr. Boda József dandártábornok úrnak, a Szövetség elnökének és vezetőinek a folyamatos, évek óta tartó együttműködési készséget!**

Sajnálatos, hogy – terveink ellenére – ez évben sem sikerült érdemben előre lépnünk Társaságunk honlapjának létrehozása és folyamatos működtetése terén. Erre azért is szükség lenne, mert az MK KFH honlapjának megszűnése óta nem vagyunk elérhetők a világhálón. A Társasággal kapcsolatos hírek és információk közzététele, tagságunk tájékoztatása és mozgósítása érdekében is mielőbb szükség lenne honlapunk létrehozására.

Széles Tábornok úr, köszönöm Neked és a Bizottságnak az egész éves munkát!

A **Szociális Bizottság** az Elnökség és a saját munkatervének megfelelően végezte feladatait és továbbra is alapfeladatának tekintette, hogy információt szerezzen bajtársaink szociális és egyéb olyan problémáiról, melyek a Társaságra tartozhatnak, és amelyek megoldásához segítséget tudunk nyújtani.

Legfontosabb célkitűzésünk volt a nehéz élethelyzetbe került bajtársaink segítése, az időskorúakat érintő jogszabályi változások követése és a kegyeleti kötelezettségek ellátása. Tagjaink segítségével értesültünk több bajtársunk egészségi állapotának romlásáról. Őket meglátogattuk, figyelemmel kísértük egészségi állapotukat. Ezúton is köszönetet szeretnénk mondani azoknak, akik részt vettek ebben a tevékenységben.

Figyelemmel kísértük az adódó üdülési lehetőségeket, de a férőhelyek beszűkülése és az anyagi lehetőségek hiánya miatt nem sokan érdeklődtek a férőhelyek iránt, igaz ezek elsősorban a főszezonon kívül állnak rendelkezésre.

A hagyományos felderítő helyőrségekben megkértük néhány tagtársunkat, hogy jelezzék és kísérik figyelemmel egészségügyi és szociális problémákkal küzdő tagjaink sorsát, de minden olyan volt felderítő is, akik nem tagjai a Társaságnak. Ennek érdekében kapcsolatot tartottunk több nyugdíjasklubbal. A Társaság alapvetően nem anyagi természetű segítségben gondolkodik, hanem elsősorban információkkal, a lehetőségek megkeresésével tudjuk segíteni rászoruló tagjainkat.

A Szociális Bizottság megszervezte az időközben elhunyt Vass Jenő Sándor ezredes és Pólyi István alezredes bajtársunk temetésén való részvételt és az Egyesület képviselését. Az elmúlt évben több olyan bajtársunktól is el kellett búcsúznunk, akik ugyan nem voltak társaságunk tagjai, de a szakmának ismert személyiségei voltak (Oláh István alezredes, Dr. Szigeti Lajos ezredes, Dobos András alezredes). Társaságunk jelentős létszámban képviseltette magát elhunyt bajtársaink temetésén. Köszönet mindazoknak, akik megjelentek a végtisztesség megadásán!

Megköszönöm Halász István ezredes úrnak, a Bizottság vezetőjének az egész évi munkát!

Itt szeretném megkérni a Közgyűlést, hogy **rövid néma felállással tisztelegjünk** elhunyt bajtársaink, Vass Jenő Sándor ezredes és Pólyi István alezredes urak emléke előtt!

Köszönöm!

Tisztelt Közgyűlés!

Az Elnökség nevében is kijelenthetem, hogy gyakorlatilag **mindhárom Bizottságunk a lehetőségeihez képest igyekezett hozzájárulni a Felderítők Társasága Egyesület által végzett munka egészéhez**, több kiemelt rendezvény előkészítése és szervezése során pedig **szép együttes munka** vezetett az adott rendezvény sikeréhez!

Ugyanakkor – bár mint azt említettem, a kiemelt rendezvények előkészítésében és szervezésében, valamint Egyesületünknek a külvilág különböző fórumain történő képviselésében jól érzékelhető volt tevékenységük – azt is meg kell állapítani, hogy a beszámolási időszakban sajnos **csak a Tudományos Bizottság esetében sikerült előrelépni a különböző bizottságokban végzett munka színvonalának növelését illetően**. A bizottságok vezetői és az adott bizottságokban tevékenykedő aktív magot alkotó néhány fő nem bővült, sőt mintha csökkent volna az érdeklődők száma. Mindez olyan időszakban következett be, amikor Társaságunk elismertsége, kapcsolatrendszere, presztízse szélesedett, **egyre több szervezet kíván támaszkodni a Társaságunknál meglévő szellemi kapacitásra**, ismeret- és tudásbázisra. A jövőben az Elnökség és a Bizottságok részéről **javítani szükséges a szervező- és mozgósítótevékenységet, a tagság részéről pedig az eddigiektől nagyobb aktivitást kérünk az egyes bizottságokban végzendő munkát illetően**. Jó lenne elérni, hogy a bizottságvezető tartós távolléte esetén is működőképesek lennének a bizottságaink! Kérlek Benneteket: attól függetlenül, hogy a megalakuláskor, illetve a tagfelvételnél ki mit jelölt meg vállalandó munkaterületként, a közgyűlést követően jelezzétek a három bizottság vezetőjénél, hogy ki milyen kérdésekben vállalna szerepet az adott bizottságon belül. Erre az önként vállalt tevékenységre, aktivitásra különösen szükség van ma, és **erre szeretnénk építeni Egyesületünk eredményes jövőbeni tevékenységét**.

Ami az Elnökség tevékenységét illeti: Elnökségünk a 2012. évben négy ülést tartott. Ezek napirendjén az Elnökség és az Egyesület aktuális feladatai, a Bizottságokban folyó munka figyelemmel kísérése, a Felderítők Napjának méltó megünneplésével kapcsolatos feladataink, a kiemelt rendezvények előkészítése, tagfelvételek és egyéb technikai jellegű kérdések szerepeltek.

Valamennyi ülésen az Elnökség tagjai fegyelmezetten megjelentek, üléseink mindig határozatképesek és aktívak voltak. A tárgyalt időszakban három elnökségi ülést a Kerepesi út 29/B szám alatti helyiségünkben tartottunk, egyet pedig a Stefánia Palotában, a KNBSZ főigazgatója által tartott tájékoztatót követően. Az ülések és valamennyi kapcsolódó rendezvény előkészítése és megszervezése érdekében végzett lelkiismeretes munkájáért ezen a fórumon is szeretnék köszönetet mondani **Dr. Sallai Imre ezredes úrnak, az Elnökség titkárának**, illetve az anyagi dolgaink folyamatos és precíz kézbentartásáért **Zsoltész Gábor alezredes úrnak, pénzügyi referensünknek**.

Egyesületünknek jelenleg 148 nyilvántartott tagja van. 2012-ben 8 fővel gyarapodtunk. Sajnos két fővel kevesebben lettünk: eltávozott közülünk Vass Jenő Sándor ezredes és Pólyi István alezredes bajtársaink.

Szervezetünk – együttműködési megállapodás alapján – aktív együttműködést folytat a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségével, és ebben a beszámolási időszakban kötöttünk ugyancsak írásos együttműködési megállapodást a Magyar Hadtudományi Társasággal és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társasággal. (Ennek eredményeként mindkét szervezettel közösen egy-egy sikeres konferenciát tudhatunk magunk mögött!) Az eddigi együttműködést megköszönve arra kérem a jelen lévő **Dr. Nagy László ezredes elnök urat**, hogy az eddigi jó kapcsolatunkat a jövőben is őrizzük és erősítsük együtt, közösen!

Feltétlenül szólnom kell a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal meglévő kapcsolatunkról. Amint azt az előző beszámoló közgyűlésen már jeleztem – de mivel 2012. évi eseményről lévén szó, megismételném –, a KNBSZ megalakulását követően nem sokkal fogadott Főigazgató úr és jelezte, hogy elfogad bennünket mint szakmai szervezetet. Kapcsolattartónak kijelölte a humán főosztályvezetőt, aki részt is vett a Felderítők Napja alkalmából rendezett családi rendezvényünkön. Főigazgató úr meghívására az Egyesület elnökeként helyet kaptam a KNBSZ által szervezett Nyugdíjas Nap elnökségében és Kovács József altábornagy úr – meghívásunknak eleget téve – **Biztonságpolitikai Klubunk decemberi rendezvényén** személyesen tájékoztatta tagságunkat a két katonai nemzetbiztonsági szolgálat összevonása óta eltelt egy esztendő tapasztalatairól. A pozitívumokhoz sorolom azt a tény is, hogy Dr. Magyar István tábornok úrral együtt tagjai lehettünk a Szolgálat két szakmai folyóiratának (Felderítő Szemle, Szakmai Szemle) megjelenését segítő Szerkesztő Bizottságnak. Fontosnak tartom azt is, hogy a katonai elhárítás idején napja alkalmából rendezett állománygyűlésen három fővel képviselhettük Egyesületünket! **Ezen a fórumon is szeretnék köszönetet mondani Kovács József altábornagy főigazgató úrnak a Társaságunkhoz való pozitív hozzáállásáért!** A korábbi időszak konstruktív, támogató kapcsolatrendszerével összehasonlítva azonban van hiányérzetünk. Nem nagy (és főleg nem anyagi természetű) dolgokra gondolok elsősorban, de úgy vélem, hogy a KNBSZ a megalakítását követő időszakban jobban is támaszkodhatott volna ránk, az Egyesületünk tagjainál felhalmozott tapasztalatokra és meglévő szellemi kapacitásra (pl. az oktatásban, a múzeum gondozásában, a kegyeleti tevékenységben). Munkánkat nehezíti, hogy a KNBSZ elődszervezete megszűnésével megszakadt az a lehetőségünk is, hogy Társaságunk tevékenységét a Szervezet internet honlapján keresztül is bemutathassuk. Bízom abban, hogy a **szakmai főigazgató-helyettes, Dr. Béres János ezredes** úr rendszerbe állásával kapcsolatunk a jövőben még szorosabbá válik és fejlődni fog. Ennek fontos jeleként értékelem a főigazgató úr és helyettese személyes jelenlétét, valamint azt is, hogy éppen a holnapi napon fogad a főigazgató-helyettes úr e kérdések átgondolása ügyében!

Amint azt már jeleztem, a Magyar Tartalékosok Szövetségével is kötöttünk együttműködési megállapodást. Az ezzel kapcsolatos közös tevékenységről részletesen szóltam a Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottsága tevékenységének bemutatásánál.

Korrekt munkakapcsolat formálódik a **Békefenntartók Bajtársi Közhasznú Egyesületével**. A tárgyévben kölcsönösen részt vettünk egymás rendezvényein. **Megköszönöm Lajti Endre ezredes jelenlegi, és Udvardi Endre alezredes korábbi elnök uraknak a mutatott együttműködési készséget!**

Ugyancsak korrekt munkakapcsolat formálódik a **Balassi Bálint Bajtársi Egyesülettel**. Egyesületünk képviselőjében részt vettem éves beszámoló közgyűlésükön és több más rendezvényen. **Köszönöm Szekeres István dandártábornok úrnak az egész éves együttműködést!**

Egyesületünk képviselőjében részt vettem a **Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetségének** korábban már jelzett rendezvényein. Így – többek között – a tisztújító közgyűlésükön, illetve a **Hon- és Rendvédelmi Tagozat elnökségi ülésein**, ahol jelenleg is – mint a Felderítők Társasága Egyesület elnöke – tag vagyok.

Tatai Gábor tagtársunknak, a **Sziklakórház Múzeum** igazgatójának kérésére képviselőnk részt vett a múzeum által szervezett Különleges Erők kiállításának előkészítésével kapcsolatos munkálatokban, illetve az Elnökség több tagjával részt vettünk a kiállítás júniusi megnyitóján. Mindezekon kívül két színvonalas kiállítást is megtekinthettünk, amelyekről már korábban szóltam! **Köszönjük az együttműködést Gábor!**

Az Egyesületünk életének és tevékenységének bemutatását segítő – a 2011. évi évkönyvhöz hasonlóan – ez alkalommal is kézbe vehetitek az idei „**Évkönyvünket**”, ami a közös rendezésű, illetve a részvételünkkel megrendezett konferenciák anyagán túl tartalmazza éves beszámolóinkat és munkaterveinket, az év valamennyi jelentős eseményéről tájékoztatást ad, képeket, híreket közöl tagságunk és a szervezetünk iránt érdeklődők számára. Amiben még különbözik az előző évitől, hogy már ISSN számmal is rendelkezik, így a benne közölt, illetve a jövőben elhelyezendő írások publikációként is elszámolhatók. Külön köszönöm – valamennyiünk nevében – **Ledács Kiss Jenő ezredes úrnak** az idei évkönyvünk megjelenése érdekében kifejtett áldozatkész munkáját!

Tisztelt Közgyűlés!
Kedves Barátaim!

A 2013-as év minden bizonnyal – 2012-höz hasonlóan – feladatokban bővelkedő év lesz. 2010-től már lehetőség volt a SZJA 1%-át Egyesületünk javára felajánlani. (Hogy ez mit jelentett számunkra, arról pénzügyi referensünk, Zsoltész Gábor alezredes úr ad majd tájékoztatást.) Kérem, hogy akinek lehetősége van rá, tegye meg az idén is, hogy működésünk feltételei tovább javulhassanak.

Tájékoztatom a Közgyűlést, hogy az Elnökségből két tagtársunk – Árvai Zoltán vezérőrnagy úr és Kántor Ferenc vezérőrnagy úr – egészségi állapotukban bekövetkezett változások miatt felmentését kérte, egy elnökségi tagunk helye pedig az elmúlt évben nem került betöltésre. Decemberi ülésünkön az Elnökség Jelölőbizottságot hozott létre Dr. Sallai Imre ezredes úr vezetésével, hogy – a tagság véleményének kikérésével – készítse elő a kiváló személyek pótlása érdekében szükséges javaslatokat. Erről Dr. Sallai ezredes úr tájékoztatja majd a közgyűlést.

Tisztelt Tagtársaim!
Kedves Barátaim!

Ennyiben próbáltam összegezni a 2012. év során végzett munkánkat. Kérem, hogy hozzászólásaitokkal, véleményetekkel tegyétek teljesebbé az Elnökség beszámolóját.

Az Elnökség nevében minden kedves tagtársunknak szeretnék köszönetet mondani az elmúlt esztendőben nyújtott támogatásért, a rendezvényeinken tanúsított aktív részvételért! Erre az aktivitásra 2013-ben is számítunk!

Külön szeretném megköszönni **Árvai Zoltán vezérőrnagy és Kántor Ferenc vezérőrnagy uraknak** az Elnökségben hét **esztendőn keresztül** végzett áldozatkész közösségi munkájukat. Vezérőrnagy Urak, engedjétek meg, hogy köszönetünk jeléül, az Elnökség megbízásából, átadjam Mindkettőtöknek ezt az emléklapot! Egyesületünk megbecsült tagjaként a jövőben is számítunk értékes tevékenységeetekre!

Képek a Beszámoló Közgyűlésről

**FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA
EGYESÜLET**

1087 Budapest, Kerepesi út 29/b.

**A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET
2012. ÉVI
KÖZHASZNÚSÁGI JELENTÉSE**

Tisztelt Közgyűlés!

A civil szervezetek történetében az adó 1%-ának felhasználását szabályzó 1996-os törvény hatálybalépése óta nem volt olyan komoly felbolydulás, mint a 2011. évi jogszabályi változások miatt 2012. évben. Az egyesülési jog alapján létrejövő civil szervezetek megalakulását, gazdálkodását érintő új jogszabályok jelentek meg. Újra szabályozták a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvényt, a civil szervezetek bírósági nyilvántartásával kapcsolatos eljárási szabályokról szóló törvényt, illetve a civil szervezetek gazdálkodásáról és a közhasznúság egyes kérdéseiről szóló kormányrendeletet.

A változások tükrében átgondoltuk az egyesület előtt álló lehetőségeket és a közgyűlés meghozta a határozatát, lemondtunk a közhasznú besorolásunkról. Ez a lemondás azonban nem jelentette azt, hogy nem közhasznú tevékenységet folytattunk 2012. évben, ugyanis új alapszabályunk szerinti feladataink is közhasznú tevékenységek. De a közhasznú besorolás fenntartásához szükséges plusz anyagi ráfordításokat nem vállaltuk – szerintem helyesen –, mert azok nem térültek volna meg. Ezért, bár az új jogállásunk szerint nem kellene közhasznúsági jelentést készítenünk, mivel azonban csak 2012. novemberben emelkedett jogerőre az új státusunk, illetve ahogy említettem, továbbra is közhasznú feladatokat hajtunk végre, a közhasznúsági jelentés sémájára készítettem el az Egyesület 2012. évi beszámolójának gazdálkodásra vonatkozó részét, amelyet a következő oldalakon ismertetek.

A Társaság pénzforgalmi könyvelése a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 224/2000-es Kormányrendeletben meghatározottak szerint naplófőkönyvben egyszeres könyvvitellel történik.

A Társaság éves gazdálkodási tevékenységéről közhasznú egyszerűsített beszámolót készítettem, amelynek részei az egyszerűsített eredménylevezetés és egyszerűsített mérleg.

FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET
2012. ÉVI PÉNZFORGALMA

	Bevétel	Ft	Megjegyzés
1	Előző évi pénzmaradvány	726 681	618156+108525 (774 ezer / 2011)
2	Tagdíj	288 950	(202 ezer / 2011) 110 fő
3	Kamat	551	
4	Pályázat	0	Költségvetési szervektől, non-profit szervezetektől
5	Közcélú adomány	0	Támogatóktól. Adókedvezményre jogosít.
6	Közcélú tevékenységgel kapcsolatos bevétel	0	Egyéb szervezetektől valamilyen közcélú tevékenység megvalósítására befizetett (kiszámlázott) összeg
7	Adó 1%-a	102 065	2011. évi jövedelmek után felajánlott (273 ezer / 2011)
8.	Tárgyévi bevételek	391 566	476 ezer / 2011
I.	Bevételek összesen:	1 118 247	

	Kiadás	Ft	Megjegyzés
1	Működési kiadások	86 946	Számlakivonatok, átutalások, pénzfelvétel, pénzbefizetés, postaköltség, nyomtatványok. Havi számlavezetési díjat csökkentettük.
2	Működéshez szükséges eszközök vásárlása	0	Számítógép, telefon, fax
3	Adófizetési kötelezettség	0	
A	Működési kiadások	86 946	
1	Szakmai kiadások	294 358	
	<i>Évkönyv kiadásai</i>	236 858	
	<i>Közgyűlés szervezése</i>	57 500	
2	Kegyeleti kiadás	95 300	
B	Közcélú kiadások	389 658	Alapszabály szerinti közcélú kiadások
	Tartalék	0	
C	Tartalék	0	
II.	Kiadások összesen (A+B):	476 604	

Tárgyévi eredmény -85 038

2012. évi maradvány (I-II) 641 643

Az egyszerűsített beszámoló eredmény-levezetésének előírt tagolása az egyszerűsített könyvvitelt vezető egyéb szervezetnél/alapítványnál/társadalmi szervezetnél												
FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET												
2012												
1819499-1-42												
1087. BUDAPEST KERÉKESI ÚT 29/b.												
	Megnevezés / E Ft	Előző év			Előző év(ek) bevételei			Tárgyév				
		Alap.	Válj.	Ösz.	Alap.	Válj.	Ösz.	Alap.	Válj.	Ösz.		
1.	I. Pénzügyileg rendezett bevételek	475	0	475	0	0	0	392	0	392		
2.	1. Támogatások	273	0	273	0	0	0	102	0	102		
3.	1/a. - alapítói			0			0			0		
4.	1/b. - központi költségvetési			0			0			0		
5.	1/c. - helyi önkormányzattal	273		273			0	102		102		
6.	1/d. - egyéb, ebből 1%.....	273		273			0	102		102		
7.	ebből SZJA 1%	202		202			0	289		289		
8.	2. Tagdíj			0			0	0		0		
9.	3. Egyéb bevételek			0			0	0		0		
10.	II. Pénzbevételek nem jelentő bevételek	475	0	475	0	0	0	392	0	392		
11.	A. Végleges pénzbefutások, elszámolt bevételek (I.-II.)	301		301			0	477		477		
12.	III. Ráfordításként érvényesíthető kiadások			0			0			0		
13.	IV. Ráfordításként érvényesíthető kiadások			0			0			0		
14.	V. Ráfordításként jelentő eszközváltozások			0			0			0		
15.	VI. Ráfordításként nem érvényesíthető kiadások			0			0			0		
16.	B. Végleges pénzkiszárolások, elszámolt ráfordítások (III.-IV.+V.+VI.)	301	0	301	0	0	0	477	0	477		
17.	C. Tárgyévi pénzügyi eredmény (I.-III.-VI.)	174	0	174	0	0	0	-85	0	-85		
18.	D. Nem pénzben realizált eredmény (II.-(IV.+V.))	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
19.	E. Adózás előtti eredmény (I.-II.)-(III.-IV.+V.)	174	0	174	0	0	0	-85	0	-85		
20.	F. Fizetendő társasági adó			0			0			0		
21.	G. Jóváhagyott osztalék			0			0			0		
21. G.	Jóváhagyott osztalék			0			0			0		
22.	H. Tárgyévi eredmény (E.-F.-G.)	174	0	174	0	0	0	-85	0	-85		

Az egyszerűsített beszámoló mérlegének előírt tagolása az egyszerűsített könyvviteli vezető szegély szerinti alapszámrendszer/árnyalvány szerinti szervezeti felépítés alapján				
1819/499-1/42 2012 1087. BUDAPEST KERÉPESI ÚT 29/b. Magnevezés / E Ft				
			Előző év	Előző év(ek) helyesbítése
				Tárgyév
ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK)				
I. A. Befektetett eszközök (2-4. sorok)			0	0
1. IMMATERIÁLIS JAVAK				
2. I. TÁRGYI ESZKÖZÖK				
3. II. TÁRGYI ESZKÖZÖK				
4. III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK				
5. B. Forgóeszközök (6-9. sorok)			727	0
6. I. Készletek				
7. II. Követelések				
8. III. Értékpapírok				
9. IV. Pénzeszközök			727	642
10. ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1-5.SOROK)			727	0
FORRÁSOK (AKTÍVÁK)				
12. C. Saját tőke (13.-17. sorok)			174	0
13. I. INDULÓ TŐKE / JEGYZETT TŐKE				
14. II. TŐKEVÁLTOZÁS / EREDMÉNY				
15. III. LEKÖTÖTT RÉSZLEK				
16. IV. TÁRGYVI EREDMÉNY, ALAPTEVÉKENYSÉGBŐL (KÖZHASZNÚ TEVÉKENYSÉGBŐL)			174	-85
17. V. TÁRGYVI EREDMÉNY, VÁLLALKOZÁSI TEVÉKENYSÉGBŐL				
18. D. Tartalékok			553	727
19. E. Céltartalékok				
20. F. Kötelezettségek			0	0
21. I. Hosszú lejáratú kötelezettségek				
22. II. Rövid lejáratú kötelezettségek				
23. FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN (12.-18.+19.-20. SOROK)			727	0

FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET		
2012		
18191499-1-42		
1087. BUDAPEST KEREPESI ÚT 29/b.		
Tájékoztató adatok		
		E Ft.
A.	Központi költségvetési támogatás	0
B.	Helyi önkormányzati költségvetési támogatás	0
C.	Az Európai Unió strukturális alapjaiból, illetve a Kohéziós Alapból nyújtott támogatás	0
D.	Normatív támogatás	0
E.	A személyi juttóadómadó meghatározott részének adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996. évi CXXVI. törvény alapján kiuttalt összeg	102
F.	Közzolgáltatási bevétel	0
G.	Végleges pénzbevételekből, elszámolt bevételekből a közhasznú tevékenység bevétele	392
H.	Végleges pénzkidadásokból, elszámolt ráfordításokból a közhasznú tevékenység érdekében felmerült pénzkidadás, ráfordítás	477
I.	Végleges pénzkidadásokból, elszámolt ráfordításokból a személyi jellegű ráfordítás (kiadás) - ebből: vezető tisztségviselők juttatásai	0
		0

FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA KÖZHASZNÚ EGYESÜLET
2013. ÉVI PÉNZÜGYI TERVE

	Bevétel	Ft	Megjegyzés
1	Előző évi pénzmaradvány	641 643	
2	Tagdíj	280 000	110 fő
3	Kamat	0	
4	Pályázat	0	Költségvetési szervektől, non-profit szervezetektől
5	Közcélú adomány	0	Támogatóktól. Adókedvezményre jogosít.
6	Közcélú tevékenységgel kapcsolatos bevétel	0	Egyéb szervezetektől valamilyen közcélú tevékenység megvalósítására befizetett (kiszámlázott) összeg
7	Adó 1%-a	50 000	2012. évi adóbevallás
8	Tárgyévi bevételek	330 000	
I.	Bevételek összesen:	971 643	

	Kiadás	Ft	Megjegyzés
1	Bankköltség postaköltség	80 000	Számlakivonatok, átutalások, pénzfelvétel, pénzbefizetés, inkasszó postaköltség
4	Működéshez szükséges eszközök vásárlása	0	Számítógép, telefon, fax
5	Adófizetési kötelezettség	0	
A	Működési kiadások	80 000	
1	Rendezvények kiadásai	0	
	<i>Évkönyv kiadása</i>	<i>0</i>	
	<i>Közgyűlés szervezése</i>	<i>0</i>	
2	Kegyeleti kiadás	0	
B	Közcélú kiadások	0	Alapszabály szerinti közcélú kiadások
	Tartalék	0	
C	Tartalék	0	
II.	Kiadások összesen (A+B):	80 000	

2013. Felhasználható keret (I-II) 891 643

A bevételek teljesülése esetén **mintegy 892 000 Ft** az, amelyet a Bizottságok javaslatai alapján a **közhasznú tevékenységünk kiadásainak fedezetére tudunk felhasználni**. A tényleges teljesítési adatok alapján a terv módosításához szükséges korrekciókat az év folyamán az elnökség jóváhagyása alapján folyamatosan végrehajtom.

Budapest, 2013. március 7.

Zsoltész Gábor alezredes
pénzügyi referens

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok
elnök

**FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA
EGYESÜLET**

1087 Budapest, Kerepesi út 29/b.

**A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET
FELÜGYELŐBIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE
A 2012. ÉVBEN VÉGZETT MUNKÁRÓL ÉS
AZ EGYESÜLET TEVÉKENYSÉGÉRŐL**

Tisztelt Közgyűlés!

1. A Felügyelőbizottság – a 2012. évben – az ügyrendjében meghatározott rendszerességgel ülésezett és ezen alkalmakkor áttekintette a közhasznú szervezet tevékenységét, gazdálkodását, továbbá pénzügyi okmányainak vezetését.

Egyesületünk a vonatkozó törvényi rendelkezéseknek és a bírósági bejegyzésnek megfelelően végzi a tevékenységét. A vizsgálataink során megállapítottuk, hogy az egyesület működése minden tekintetben megfelel az Alapszabályban rögzítetteknek.

A feladatok végrehajtásával kapcsolatban megállapítható, hogy az elnöki beszámoló teljes és valós képet ad arról, hogy az egyesület tevékenységei a törvényben körvonalazott és az Alapszabályban részletezett előírásoknak megfelelnek.

2. Az éves beszámolóban foglaltak vizsgálatának eredménye az alábbiakban foglalható össze:

Megállapítottuk, hogy:

- a) a mérleg- és eredménykimutatás eredeti bizonylatokkal, okmányokkal megfelelően alá van támasztva, megfelel a valóságnak, hű képet mutat az egyesület működéséről;
- b) a lényeges alapbizonylatok formai és tartalmi szempontból megfelelnek az előírásoknak;
- c) személyi kifizetések – a tárgyévben – nem voltak, így azok adó- és járuléklevonásait nem kellett vizsgálnunk;
- d) a vagyon felhasználásáról és a kapott támogatásokról készített kimutatások megfelelnek a valóságnak.

A Felügyelőbizottság a fentiek figyelembevételével javasolja a közgyűlésnek az elmúlt évről készített éves beszámoló elfogadását.

3. Javasoljuk továbbá az elnök úr/pénzügyi referens által ismertett 2013. évi pénzügyi terv elfogadását.

Budapest, 2013. március 5.

Kiss Tibor nyá. vezérőrnagy
elnök

Bíró József nyá. dandártábornok
tag

Dr. Mihók Sándor alezredes
tag

A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET 2013. ÉVRE JAVASOLT FELADATAI

Javasoljuk, hogy a Felderítők Társasága Egyesület tevékenységének **alapvető színterei 2013-ban is a Bizottságok legyenek.** Megítélésünk szerint így lehet a legeredményesebben bevonni a tagok minél nagyobb hányadát a közös feladatok előkészítésébe és végrehajtásába. Ez a munkamódszer 2012-ben már egy területen a korábbi évekhez képest hatékonyabbnak bizonyult, ezért úgy ítéljük meg, hogy a tagok aktívabb mozgatásával, egy-egy feladatra történő célirányosabb felkérésével és mozgósításával még tovább fejleszhető Társaságunk tagjainak aktivitása.

A beszámolóban is jelzett rendezvényeink tapasztalatait felhasználva 2013-ban – az új civil törvény adta lehetőségek keretein belül – a korábbinál még erőteljesebben kívánunk megjelenni a „külvilág” előtt, mindenekelőtt a Társaság eddigi kapcsolatrendszerének az elmúlt évinél is hatékonyabb kihasználásával, lehetőség szerinti továbbfejlesztésével, illetve új lehetőségek felkutatásával.

Feladatainkat 2013-ban alapvetően négy szinten tervezzük végezni:

1. Az Elnökség által végzendő feladatok:

- **Elkészíti** az Elnökség 2013. évi üléstervét és **megszervezi** a benne foglaltak végrehajtását.
- **Elkészíti, illetve jóváhagyja** az Egyesület működéséhez ebben az esztendőben szükséges terveket, beszámolókat, határidős és eseti jelentéseket és az Alapszabályban előírt módon **közreadja, illetve tárolja** azokat.
- **Összehangolja** a Bizottságok 2013. évi munkáját.
- **Áttekinti** a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat létrehozásából és a civil szervezetek tevékenységét meghatározó új törvényből adódó további feladatainkat, **elkészíti** az előírt okmányokat és **felterjeszti** azokat a törvényben meghatározott fórumokhoz.
- **Folytatja** az új, korrekt szakmai kapcsolatrendszer kiépítését és erősítését a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, illetve a HVK Felderítő Csoportfőnökségének illetékeseivel.
- **Szervezi, illetve végzi** a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségével megkötött megállapodásból adódó elnökségi szintű feladatokat.
- **Szervezi, illetve végzi** a Magyar Tartalékosok Szövetségével (MATASZ) megkötött együttműködési megállapodásból adódó elnökségi szintű feladatokat.

– **Szervezi, illetve végzi** a Békefenntartók Közhasznú Bajtársi Egyesületével megkötött együttműködési megállapodásból adódó elnökségi szintű feladatokat.

– **Szervezi, illetve végzi** a Magyar Hadtudományi Társasággal megkötött együttműködési megállapodásból adódó elnökségi szintű feladatokat.

– **Szervezi, illetve végzi** a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Társasággal megkötött együttműködési megállapodásból adódó elnökségi szintű feladatokat.

– A Tudományos Bizottsággal közösen **segíti** az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárával való együttműködés lehetőségeinek megvizsgálását és egy megállapodás (szándéknyilatkozat) aláírásának előkészítését.

– **Folytatja** a tagtoborzó és tagfelvételi munkát.

– **Előkészíti és megszervezi** a 2013. évi beszámoló és tisztújító közgyűlést.

– **Mindent elkövet** a Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetsége Rendvédelmi Tagozatának Elnökségében megszerzett helyünkből adódó lehetőségeink hatékony kihasználása érdekében.

– **Folyamatos munkakapcsolatot tart** a HM Zrínyi Kht-val a Társaság székhelye működési feltételeinek biztosítása érdekében, valamint elkészíti és eljuttatja a működéssel összefüggő okmányokat a HM illetékes szerveihez.

– **Folyamatos kapcsolatot tart** a HM, az MH, a társ nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi szervezetekkel foglalkozó szerveivel.

– **Segíti** a Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottságának a Társaság tevékenységéhez szükséges szponzori háttér felkutatása és aktivizálása érdekében végzett munkáját.

– **Koordinálja** a Társaság 2013. évi nyilvános központi rendezvényeinek előkészítésével kapcsolatos tevékenységet.

– **Felügyeli, illetve szervezi** a Társaság sajtónyilvánosságával kapcsolatos tevékenységet.

– **Képvisei** a Társaságot az állami és a társadalmi szervezeteknél.

2. A Tudományos Bizottság által tervezett feladatok:

A Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottsága – a 2012-ben indított rendezvényformák megtartásával és szélesítésével – **2013-ban is folytatni kívánja a megkezdett munkát**, célul tűzve ki a tagság aktivitásának további növelését. A Bizottság kapcsolatokat keres és ápol más, hasonló profilú szervezetekkel és intézményekkel – többek között a Hadtörténeti Intézet és Múzeummal és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárával –, keresi és kezdeményezi velük az együttműködést és a közös megjelenés lehetőségét.

A Bizottság 2013. évi feladatai:

– **Kiemelt rendezvényként**, a Magyar Hadtudományi Társasággal együttműködve, **2013 őszén** az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 95. évfordulója tiszteletére, **konferenciát szervez** a magyar katonadiplomácia történetéből, megszervezi a konferencián elhangzottak évkönyvben történő megjelentetését.

– **Negyedéves gyakorisággal megszervezi a Társaság Biztonságpolitikai klubját**, ahol előadó (előadók) meghívásával a tagságot érdeklő aktuális témákat, eseményeket dolgoz fel (pl. Törökország a NATO keleti szárnyán, a közel-keleti helyzet stb.), illetve kiemelt érdeklődésre számot tartó személyeket hív meg. **A május–júniusban tartandó klubnapra meghívja a Magyar Hadtudományi Társaság tagjait is, ahol** reményeink szerint **vendégül láthatjuk az „On The Spot” című népszerű TV-műsor** (Spektrum TV, M1) **készítőit**, Cseke Esztert és S. Takács Andrást, akik kamerájukkal a világot járva érdekes (sok esetben veszélyes) helyszínekről készítenek riportokat.

– **Folytatja látogatóprogramok szervezését.** 2013-ban az **Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát** (1067 Budapest, Eötvös u. 7.), valamint a **Holokauszt Emlékközpontot** (1094 Budapest, Páva u. 39.) keressük fel.

– **„Megelevenedő történelem”** címmel 2013. első negyedévében **színházlátogatásra**, a negyedik negyedévben (az 1956-os forradalomra emlékezve) pedig **DVD-vetítésre hívja Társaságunk érdeklődő tagjait.**

– **Kiemelt feladatának tekinti a magyar katonadiplomácia, valamint a csapatfelderítés történetének feldolgozását**, felkutatja és mozgósítja a fenti témákban már kutatásokat végzett, illetve a további munkába bevonható tagtársainkat, összegyűjti és rendszerezi az eddigi eredményeket, munkacsoportok létrehozásával irányítja az ezzel kapcsolatos további munkát.

– **Mozgósítja a tagságot** visszaemlékezések megírására, a felderítés/hírszerzés témakörében tanulmányok készítésére, valamint a Társaság évkönyvében történő publikációra.

3. A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottsága által tervezett feladatok:

– **Kiemelt feladatként** megszervezi Felderítők Társasága Egyesület honlapjának elkészítését és gondoskodik folyamatos működtetéséről.

– **Tervezi és szervezi** a nemzeti, katonai és felderítő ünnepekkel kapcsolatos megemlékezéseket, illetve gondoskodik a Társaság képviselétől ezeken a rendezvényeken, kiemelten:

- a Felderítők Napja alkalmából tervezett rendezvényeket, különös tekintettel az önálló magyar katonai felderítés/hírszerzés 95. évfordulójára;
- az együttműködő szervezetek központi ünnepein, rendezvényein történő megjelenésünket.

– **Folyamatosan figyelemmel kíséri és szervezi** az együttműködő szervezetekkel, különösen a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségével, a Magyar Tartalékosok Szövetségével és a Békefenntartók Közhasznú Bajtársi Egyesületével megkötött együttműködési megállapodásokban foglaltak végrehajtását, javaslatokat készít a szükségessé váló változtatások, kiegészítések elkészítésére.

– **Tervezi, előkészíti és szervezi** a Társaság szervezeti életével kapcsolatos központi rendezvényeket, illetve együttműködik a másik két Bizottság által szervezett rendezvények lebonyolításában, **mozgósítja a tagságot** az ezeken való részvételre.

– **Tervezi és szervezi** a Társaság sajtónyilvánosságával kapcsolatos tevékenységet.

– **Kapcsolatot keres és épít** más katonai és polgári társadalmi szervezetekkel.

– **Támogatókat (szponzorokat) keres** a civil szférában, a Társaság Alapszabályában megfogalmazott célok realizálása érdekében.

4. A Szociális Bizottság által tervezett feladatok:

– **Kiemelt feladatként, folyamatosan figyelemmel kíséri** a Társaság nehéz élethelyzetbe került tagjainak sorsát, és lehetőségeihez képest felhívja az illetékes szervezetek figyelmét a segítségnyújtás szükségességére;

– **Folyamatosan figyelemmel kíséri** az idős, mozgásában korlátozott és beteg bajtársakat és **megszervezi** a velük való kapcsolattartást.

– Az érintett állami és társadalmi szervezetekkel együttműködve **részt vesz** a szociális jellegű rendezvények előkészítésében, **tájékoztatja és mozgósítja** a tagságot az ezeken való részvételre.

– **Segítséget nyújt** az üdültetési lehetőségek felkutatásában és a beutalóhoz való hozzájutás szervezésében.

– A Nyugdíjasklubok felderítő tagozataival együttműködve **segíti** a kegyeleti tevékenységet, **megszervezi a Társaság képviselőjét** elhunyt bajtársaink temetésén.

– **Folyamatosan figyelemmel kíséri** a szociális területen bekövetkezett jogszabályi változásokat és segíti a tagok e téren történő tájékozódását;

A fentiekben javasolt feladatok alapján az Elnökség és mindhárom Bizottság 2013. március 31-ig elkészíti részletes éves munkatervét, amelyet a soron következő (áprilisi) elnökségi ülés hagy jóvá.

Budapest, 2013. január .

a Felderítők Társasága Egyesület
Elnöksége

**A TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG 2013. ÉVI
MUNKATERVE**

A Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottsága – a 2012-ben indított rendezvényformák megtartásával és szélesítésével – **2013-ban is folytatni kívánja a megkezdett munkát**, célul tűzve ki a tagság aktivitásának további növelését. A Bizottság kapcsolatokat keres és ápol más, hasonló profilú szervezetekkel és intézményekkel, keresi és kezdeményezi velük az együttműködést és a közös megjelenés lehetőségét.

A Bizottság 2013. évi feladatai:

– **Kiemelt rendezvényként**, a Magyar Hadtudományi Társasággal együttműködve, **2013 őszén** az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 95. évfordulója tiszteletére **konferenciát szervez** a magyar katonadiplomácia történetéből, megszervezi a konferencián elhangzottak évkönyvben történő megjelentetését.

– **Negyedéves gyakorisággal megszervezi a Társaság Biztonságpolitikai klubját**, ahol előadó (előadók) meghívásával a tagságot érdeklő, aktuális témákat, eseményeket dolgoz fel (pl. Törökország a NATO keleti szárnyán, a közel-keleti helyzet stb.), illetve kiemelt érdeklődésre számot tartó személyeket hív meg. **A május–júniusban tartandó klubnapra meghívja a Magyar Hadtudományi Társaság tagjait is, ahol reményeink szerint vendégül láthatjuk az „On The Spot” című népszerű TV-műsor (Spektrum TV, M1) készítőit**, Cseke Esztert és S. Takács András, akik kamerájukkal a világot járva érdekes (sok esetben veszélyes) helyszínekről készítenek riportokat.

– **Folytatja látogatóprogramok szervezését**. 2013-ban a **Holokauszt Emlékközpontot** (1094 Budapest, Páva u. 39.), valamint az **Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát** (1067 Budapest, Eötvös u. 7.) keressük fel.

– **„Megelevenedő történelem” címmel** 2013. első negyedévében **színházlátogatásra**, a negyedik negyedévben (az 1956-os forradalomra emlékezve) pedig **DVD-vetítésre hívja Társaságunk érdeklődő tagjait**.

– **Kiemelt feladatának tekinti a magyar katonadiplomácia, valamint a csapatfelderítés történetének feldolgozását**, felkutatja és mozgósítja a fenti témákban már kutatásokat végzett, illetve a további munkába bevonható tagtársainkat, összegyűjti és rendszerezi az eddigi eredményeket, munkacsoportok létrehozásával irányítja az ezzel kapcsolatos további munkát.

– **Mozgósítja a tagságot** visszaemlékezések megírására, a felderítés/hírszerzés témakörében tanulmányok készítésére, valamint a Társaság évkönyvében történő publikációra.

* A Tudományos Bizottság vezetője.

SZÉLES ERNŐ NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK*

**A POLGÁRI ÉS KATONAI KAPCSOLATOK
BIZOTTSÁG 2013. ÉVI MUNKATERVE**

1. Megbeszélés az együttműködésről a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat vezetésével.

2. A Társaság honlapjának elkészítése és beindítása, illetve a működtetéséhez segítségnyújtás és együttműködés a KNBSZ illetékeseivel, az Elnökség jóváhagyása alapján.

3. Kapcsolatfelvétel:

- polgári szervezetekkel;
- katonai szervezetekkel;
- esetleg külföldi, illetve nemzetközi szervezetekkel.

4. Megbeszélések szponzorokkal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat pénzügyi-gazdasági vezetésének segítségével.

5. Jubileumi életévet ez évben betöltő tagtársaink névjegyzékének összeállítása és átadása a KNBSZ főigazgató-helyettesének.

6. Mozgósítás a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos Tanács rendezvényeire, tagjaink nemzetbiztonsági minősítését figyelembe véve.

7. Folyamatos kapcsolattartás az alábbi szervezetekkel:

- Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetsége;
- Gazdálkodási és Tudományos Társaságok Szövetsége Rendvédelmi Tagozat;
- Magyar Tartalékosok Szövetsége (MATASZ – együttműködés keretén belül kölcsönös meghívás biztosítása egymás rendezvényeire);
- Magyar Hadtudományi Társaság (együttműködési megállapodás szerint);
- Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság;
- Magyar Rendészettudományi Társaság;
- Balassi Bálint Bajtársi Egyesület.

* A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottság vezetője.

8. Rendezvények szervezése:

- Felderítők Napja: 2013. november;
- Beszámoló és feladatszabó közgyűlés: 2014. február;
- Működéssel összefüggő testületi ülések;
- A Társaság éves programjából adódó kiemelt szervezési feladatok;
- Együttműködés:
 - részvétel az Ejtőernyősök napján: 2013. március;
 - koszorúzások együttműködő partnereink felkérése alapján:
 - Magyar–Vietnámi Baráti Társaság: 2013. április;
 - Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetsége: 2013. április;
 - Békefenntartók Közhasznú Bajtársi Egyesület: Békefenntartók napja, Pákozd, 2013. május.

A SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG 2013. ÉVI MUNKATERVE

A szociális tevékenység célja:

- a rászorult bajtársak segítése, gondozása;
- a nehéz körülmények között élők felkutatása, az illetékes szervek felhívása szociális körülményeik javítása;
- üdülés, rekreáció elősegítése;
- kegyeleti tevékenység;
- jogszabályi változások figyelemmel kísérése.

Feladat	Cél	Végrehajtás ideje	Felelős
A nehéz helyzetbe került bajtársak felderítése, élethelyzetük figyelemmel kísérése	A nehéz helyzetben lévő bajtársak felkutatása, az illetékes hadkiegészítő parancsnokság, nyugdíjasklub, önkormányzat értesítése, segítségnyújtás. Források felkutatása	Folyamatos	Szociális Bizottság
Kapcsolattartás a beteg, nehezen mozgó bajtársakkal	Az idős, mozgásukban korlátozott bajtársak folyamatos figyelemmel kísérése. Látogatások megszervezése, közvetlen segítségnyújtás.	Folyamatos	Szociális Bizottság
A hadkiegészítő parancsnokságok szociális munkájának segítése	A nehéz élethelyzetben élő bajtársak segélyezésének megítéléséhez szükséges helyszíni szemléken történő részvétel, véleményezés.	Igény szerint	Szociális Bizottság
Kapcsolattartás az együttműködő nyugdíjas klubok vezetőségeivel	A nyugdíjas klubok vezetőségével történő kapcsolattartás a rászoruló bajtársak élethelyzetének felderítése, figyelemmel kísérése érdekében. Információgyűjtés	Folyamatos	Szociális Bizottság

* A Szociális Bizottság vezetője.

Feladat	Cél	Végrehajtás ideje	Felelős
Üdültetés	Üdülési lehetőségek megkeresése Kapcsolattartás az MH KIAK és HM Rekreációs és Kulturális KKHT-vel Üdültetési kérelmek intézése	Igény szerint	Elnök
Információszerzés volt felderítő bajtársak elhalálózásáról	Az elhunyt bajtársak temetéséhez segítségnyújtás Tagtársak, volt kollégák értesítése	Alkalmanként	Szociális Bizottság
Kegyeleti tevékenység	Elhunyt bajtársak temetésén való részvétel megszervezése Mozgósítás Koszorú beszerzése	Alkalmanként	Elnökség, Szociális Bizottság
Jogszabályi változások figyelemmel kísérése, tájékoztatás	A szociális területet érintő jogszabályok megjelenésének figyelemmel kísérése – figyelemmel a Honvéd Kórház igénybevételével kapcsolatos szabályokra – az érintettek tájékoztatása, szükség esetén értelmezés, tanács kérése	Szükség szerint	Szociális Bizottság elnöke
Szociális jellegű rendezvények előkészítése	Tájékozódás a szociális rendezvények megtartásáról. A tagság értesítése, a részvétel megszervezése	Alkalmanként	Szociális Bizottság elnöke

KONFERENCIÁK

- A magyar rendvédelem, légi közlekedés, felderítés
a XIX–XX. században
Budapest, 2013. október 4. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
- Fejezetek a magyar katonadiplomácia történetéből
Budapest, 2013. október 16. Nemzeti Közszolgálati Egyetem

**A MAGYAR RENDVÉDELEM,
LÉGI KÖZLEKEDÉS, FELDERÍTÉS
A XIX–XX. SZÁZADBAN**

BUDAPEST, 2013. OKTÓBER 4.
NEMZETBIZTONSÁGI SZAKSZOLGÁLAT

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

és a

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság

Tisztelettel meghívja Önt

**„A magyar rendvédelem, légi közlekedés, felderítés a XIX–XX. században.”
című tudományos konferenciára**

amely

2013. október 4-én, pénteken, 09.00 órai kezdettel

**Budapest, II. kerület Törökvesz utca 32–34. szám
alatt kerül megrendezésre.**

A részvétel díjtan.

Svédasztalos ebéd a helyszínen térítésmentesen biztosított.

Kérjük, hogy a konferencián való részvételi szándékukat a mellékelt regisztrációs lap kitöltésével és megküldésével jelezzék a simon.f.nandor@gmail.com email címre 2013. szeptember 27-ig. Mivel a rendezvény zárt objektumban kerül megtartásra, ezért mindenkit kérünk, hogy hozza magával a regisztrációs lapon megadott személyazonosító okmányát. Előzetes regisztráció és személyazonosító okmány hiányában a belépés nem engedélyezhető.

További információk és szervezői kapcsolat:

SZÉKELY Zoltán

+36 30 479 56 54

szekely.zoltan@uni-nke.hu

**Megtiszteltetésnek vesszük, ha köreinkben üdvözölhetjük!
„A magyar rendvédelem, légi közlekedés, felderítés a XIX–XX. században.”**

konferencia programja

Helyszín: Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Központi Objektuma

Ideje: 2013. október 04.

08.15–09.00 – Regisztráció

09.00–09.15 – Megnyitó

09.15–10.00 – Elismerések átadása

I. szekció (délelőtt)

A légi közlekedés és a rendvédelem

Levezető elnök: HARANGOZÓ Tamás

10.00–10.25 – MOYS Péter: A Magyar Királyi Csendőrség és a rejtett Légierők kapcsolata 1924–1938

10.25–10.50 – OLASZ Lajos: Légi csendőrség Magyarországon a két világháború között és a második világháború éveiben

10.50–11.00 – **Kávészünet**

11.00–11.25 – FÓRIZS Sándor: Határprovokációk a jugoszláv államhatáron 1951-ben

11.25–11.50 – SZÉKELY Zoltán: Repülők és határok régen és ma

11.50–12.15 – Kérdések, hozzászólások

Svédasztalos ebéd (12.15–13.00)

II. szekció (délután)

A felderítés története

Levezető elnök: TÖMÖSVÁRY Zsigmond

13.00–13.25 – BODA József: A katonai ejtőernyőzés 75 éve

13.25–13.50 – BOTZ László: A Magyar Néphadsereg részvétele a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság munkájában

13.50–14.00 – **Kávészünet**

14.00–14.25 – BALOGH Péter: A magyar katonai rádiófelderítés története

14.25–14.50 – TÖMÖSVÁRY Zsigmond:
Egy kevésbé ismert katonai attasé, NÉMETH Dezső ezredes

14.50–15.10 – Kérdések, hozzászólások

15.10–15.30 – Rendezvényzárás

**EGYESÜLETÜNK RÉSZVÉTELE
„A MAGYAR RENDVÉDELEM, LÉGI KÖZLEKEDÉS,
FELDERÍTÉS A XIX–XX. SZÁZADBAN”
CÍMŰ KONFERENCIÁN**

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és együttműködő partnerünk, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (SZBMRTT), 2013. október 4-én „*A magyar rendvédelem, légi közlekedés, felderítés a XIX–XX. században*” címmel egész napos konferenciát rendezett a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Központi Objektumában, amelyet nagy érdeklődés kísért.

Az SZBMRTT elnökének, Dr. Parádi József úrnak társaságunk elnökéhez eljuttatott kérésére a konferencián Egyesületünk is szerepet vállalt. A rendezvény II. (délutáni) szekciójának témáját „*A felderítés története*” képezte, levezetőelnöke pedig Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok, elnökünk volt.

A délutáni program során – Egyesületünk részéről – négy előadás hangzott el, amelyet tagjaink tartottak.

Elsőként Dr. Boda József vezérőrnagy, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója tartott nagy érdeklődéssel kísért, gazdag képanyagot bemutató előadást a magyar katonai ejtőernyőzés 75 évéről.

Ezt követően Dr. Botz László ny. altábornagy úr előadása hangzott el a Magyar Néphadsereg részvételéről a dél-vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság munkájában 1973 és 1975 között. Az előadásban a küldetésben részt vett személy hiteles visszaemlékezését és élményeit ismerhettük meg.

Egyesületünk képviselőjében, harmadik előadóként, Balogh Péter ezredes tartott vetítőképes előadást a magyar katonai rádiófelderítés történetéről, amelyet a hallgatóság nagy érdeklődéssel kísért.

A délutáni program elnökünk, Dr. Tömösváry Zsigmond ny. dandártábornok előadásával zárult, aki egy kevésbé ismert katona, Németh Dezső ezredes, volt moszkvai katonai attasé életútját mutatta be eredeti dokumentumok (levéltári anyagok, személyügyi anyaggyűjtők, a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. csoportfőnöksége hiteles dokumentumai, bírósági ügyiratok és peranyagok) felkutatása és feldolgozása alapján.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és az SZBMRTT által szervezett rendezvényen Egyesületünk előadói elismerést szereztek Társaságunknak, amelyet Dr. Parádi József elnök úr oklevelek adományozásával ismert el. Ezúton is köszönetet mondunk az előadóknak, hogy első szóra vállalták a felkérést és szerepvállalásukkal növelték Társaságunk presztízsét.

A konferencián elhangzott előadások a következő oldalakon olvashatók.

DR. BOTZ LÁSZLÓ NYÁ. ALTÁBORNAGY, PhD

**A MAGYAR HONVÉDSÉG SZEREPVÁLLALÁSA
A DÉL-VIETNAMI NEMZETKÖZI ELLENŐRZŐ ÉS
FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG MUNKÁJÁBAN
1973–1975 KÖZÖTT**

Történelmi előzmények¹

Vietnam történelme több ezer évre tekint vissza, az archeológusok kutatásai alapján a mai Vietnam területén már a pleisztocén korból találtak emberi maradványokat. Már a vaskorból a Hung-királyok 18 generációját ismerjük, majd az i. e. 179-től i. sz. 938-ig terjedő időszakban az ország területét a kínaiak uralták. Vietnam önálló, központosított feudális államformája 938-ban alakult ki, miután Dinh Bo Linh véget vetett az országban uralkodó kiskirályok egymás közötti háborúinak, s elfoglalta a trónt. A következő mintegy 70 év újabb, a hatalomért folytatott háborúkat hozott, míg 1009-ben a Ly-dinasztia került hatalomra és uralkodott 215 éven át. Ez idő alatt – 1010-ben – választották az ország fővárosául Hanoi-t. A feudális lét a Nguyen-dinasztia uralkodása alatt (1802–1945) ért véget. A Nguyenek a „zárt ország” politikáját képviselték, elutasították a katolicizmust és a reformok bevezetését, az országot a XIX. század végére a sötétségbe és szegénységbe taszították, amely helyzet lehetővé tette a nyugati gyarmatosítók megjelenését. 1858. szeptember 1-jén francia hadihajók intéztek támadást Da Nang ellen, és ezzel megkezdődött Vietnam francia megszállása. 1884-re már egész Vietnam francia uralom alatt állt, a franciák klasszikus gyarmati rendszert alakítottak ki, s brutálisan léptek fel minden vietnami hazafias mozgalommal szemben. Az országot három részre osztották: észak Tonkin, a középső területek Annam, míg dél Kokinkina néven került – a Laoszt és Kambodzsát már magában foglaló – Francia Indokína részévé. A franciák kizsákmányolták az országot, megakadályozták a kultúra, az ideológia fejlődését (a lakosság 90%-a tanulatlan volt).

A XX. század eleje hozott változást az ország életében, amikor a haladó, demokratikus erők képessé váltak egységgé szerveződni, majd 1941-ben létrehozták a Vietnami Forradalmi Szövetséget (Viet Minh)², amelynek kongresszusa által 1945-ben elfogadott 10 pontos Program már a franciák és a japánok elleni fellépést irányozta elő.³

¹ Mai Ly Quang: Vietnam on the move, The Gioi Publishers, 2008, Vietnam.

² A Viet Minh (a *Việt Nam Độc Lập Đồng Minh Hội*, azaz a „Liga Vietnam függetlenségéért” rövidített formája.) Ho Ngoc Lam és Nguyen Hai Than alapította 1941-ben, hogy kivívják Vietnam függetlenségét Franciaországtól.

³ Japán 1945. augusztusi kapitulációja után a Viet Minh megnyerte a választásokat és kinyilvánította az ország függetlenségét, kiutasítva a francia csapatokat.

1945. szeptember 2-án Ho Si Minh elnök kihirdette a Függetlenségi Nyilatkozatot és az ideiglenes kormány nevében kikiáltotta a Vietnami Demokratikus Köztársaságot.⁴ Ezzel Vietnam lett Délkelet-Ázsia első, gyarmatosítás alól felszabadult országa. Alig három héttel később viszont a francia haderő – brit támogatással – elfoglalta Saigont, s ezzel megkezdődött a franciák elleni háború, amely 1954. május 7-én a vietnami hazafias erők Dien Bien Phu-nál aratott győzelmével, illetve az 1954. július 21-én Genfben aláírt egyezményvel zárult le. A Genfi Egyezmény Vietnamot két részre osztotta a 17. szélességi fok mentén kialakított demarkációs zónával. Az Egyezmény előírta azt is, hogy 1956 júliusában népszavazást kell tartani a két országrész egyesítéséről.⁵

Az Amerikai Egyesült Államok érintettsége a második világháború befejezésétől kézzel fogható volt a térséget illetően. Az Amerikai Egyesült Államok jelentősnek értékelte a franciák indokínai háborúját a világháborút követő kommunista és nemzeti liberális mozgalmak visszaszorításában. Ezért jelentős pénzügyi, majd az 1950-es évektől kezdődően katonai tanácsadók és fegyverek küldésével személyi és anyagi támogatást nyújtott a franciáknak. Ugyanakkor a lemondatot „francia báb” Buu Loc miniszterelnök helyett Ngo Dinh Diem-et nevezte ki miniszterelnöknek, akit mind jelentős anyagi eszközökkel, mind tanácsadókkal támogatott. Diem 1955-ben semmissé nyilvánította az 1956-ra tervezett választásokat és október 23-án kinevezte magát a (Dél-) Vietnami Köztársaság elnökévé. A dél-vietnami demokratikus erők 1960 végére hozták létre a Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Frontot (DNFF)⁶, amelyből 1969. június 8-án alakították meg a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormányt (DIFK)⁷.

Az Amerikai Egyesült Államok 1961-ben – John F. Kennedy elnökké választásával – hirdette meg Vietnamban a „Különleges Erők Háborúját”⁸, amelyet Lindon B. Johnson 1964-ben intenzitásában és méreteiben jelentősen kiszélesített. 1965-ben Da Nangnál partra szálltak az első amerikai harcoló egységek, s ezzel megkezdődött az Amerikai Egyesült Államok Vietnam elleni háborúja. (1969-ben – a háború „csúcspontján” – mintegy 540 ezer amerikai és 72 ezer egyéb külföldi katona harcolt Dél-Vietnamban.)⁹ Az 1969-ben hivatalba lépett Richard M. Nixon elnök új stratégiát – „Nixon-elv” – hirdetett a háború „vietnamizálásával”, a harci feladatoknak a dél-vietnami erőkre való fokozatos áthárításával.¹⁰

⁴ Mai Ly Quang: Vietnam on the move. 51. o. The Gioi Publishers, 2008.

⁵ Genfi Egyezmények az indokínai háború befejezéséről, 1954. július 21.

http://www.grotius.hu/doc/pub/IGXVRK/1954-07-21_genfi_egyezmenyek.pdf

⁶ Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front (DNFF), vagy *Front National de Liberté* (FNL), a legfontosabb ellenálló szervezet volt, amely a vietnami háború idején az Amerikai Egyesült Államok által támogatott Vietnami Köztársaság ellen harcolt.

⁷ A DNFF kongresszusán jelentették be az Ideiglenes Forradalmi Kormány megalakítását

⁸ Harmat Árpád Péter: A Vietnámi háború története (1957–1975).

<http://tortenelemklub.com/xxszazad/hideghaboru-kora/232-a-vietnami-haboru>

⁹ Johnson elnök nyilvános beszédében jelentette be, hogy leállítja Észak-Vietnam bombázását, béketárgyalásokat kezdeményez és nem indul az 1968-as őszi elnökválasztáson. Leo J. DAUGHERTY: A vietnami háború napról napra. XX. századi hadtörténet sorozat. Hajja és Fiai Könyvkiadó, Debrecen, 2003. 126–127. o.

¹⁰ Nixon a „becsülettel megkötött vietnami béke” érdekében fokozatosan kívánta kivonni az amerikai csapatokat, a harci feladatokat fokozatosan áthárítva a dél-vietnami erőkre. U.o. 138–152. o.

A háború befejezését célzó párizsi tárgyalások csaknem öt éve során az amerikaiak katonai eszközökkel – B-52 típusú hadászati bombázók 12 napon át tartó támadásai Hanoi és Hai Phong ellen – próbálták a Vietnami Demokratikus Köztársaságot az amerikai feltételek elfogadására kényszeríteni. Elszenvedett veszteségeik (34 db B-52 bombázót, 5 db F-111A bombázót és számos vadászpilótát lőttek le az észak-vietnamiak) végül a tárgyalások folytatását, majd 1973. január 27-én Párizsban a háború befejezését és Vietnam békéjének helyreállítását célzó egyezmény aláírását eredményezték.¹¹ A Párizsi Egyezmény előírta az Amerikai Egyesült Államok részére mind a Vietnami Demokratikus Köztársaság, mind a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány elismerését, valamint csapatainak Dél-Vietnamból történő kivonását.¹² A Párizsban tárgyaló felek (Amerikai Egyesült Államok, Vietnami Demokratikus Köztársaság, (Dél-) Vietnami Köztársaság, Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány) egy nemzetközi tűzszünet-ellenőrző bizottság (Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság – NEFB) felállításában egyeztek meg, tagjainak Kanadát, Indonéziát, Magyarországot és Lengyelországot kérték fel.¹³

A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság jelenléte biztosítéka volt a Párizsi Egyezmény végrehajtásának, kifejezésre juttatta a nemzetközi közösség akaratát és felelősségét azzal kapcsolatban, hogy véget akartak vetni e véres háborúnak.

Magyarország és Vietnam kapcsolatának alakulása

Az országaink közötti óriási földrajzi távolság ellenére, népeink között baráti kapcsolat alakult ki az elmúlt században. Már a múlt század elején voltak kezdeményezések egymás jobb megismerésére, de az intézményes kapcsolatfelvétel, a barátság megalapozása csak a II. Világháborút követő időszakban következhetett be. Az 1945. szeptember 2-án kikiáltott Vietnami Demokratikus Köztársaság még sokáig nem élvezhette szabadságát, hiszen a franciák továbbra is fegyveresen kísérelték meg az ország további gyarmatosítását, amely háborús időszaknak a 1954. május 7-i Dien Bien Phu-i győzelem vetett véget, ugyanakkor a genfi Indokína-konferencia az országot két részre szakította.¹⁴

A magyar kormány – elismerve a vietnami nép hősiességét a szabadságért – a diplomáciai kapcsolatok felvételét kezdeményezte, amely 1950. február 3-án a nagykövetségi szintű kapcsolat létesítésében nyilvánult meg. Az elmúlt közel hét évtized bővelkedett eseményekben, a magyar nép erkölcsi, politikai és gazdasági támogatása fontos háttérrel biztosított a vietnamiaknak nemzetük függetlenségének kivívásáért, a gyarmatosítási törekvések végérvényes visszaszorításáért folytatott harcukban.

¹¹ Az USA, valamint Észak- és Dél-Vietnam képviselőinek tárgyalásai 1968. május 13-án kezdődtek meg Párizsban.

¹² A vietnami háború befejezéséről és a béke helyreállításáról szóló egyezmény 1. és 5. cikk. A párizsi egyezmény teljes szövege: HAMOSY Dénes: Nemzetközi Szerződések 1945–1982. Budapest, 1985. 514–522. o.

¹³ Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 8. o.

¹⁴ Genfi egyezmények az indokínai háború befejezéséről, 1954. július 21.
http://www.grotius.hu/doc/pub/IGXVRK/1954-07-21_genfi_egyezmenyek.pdf

Magyarország – bár tapasztalattal nem rendelkezünk – örömmel vállalta¹⁵ részvételét a háború befejezését és a béke helyreállítását ígérő Párizsi Egyezmény értelmében létrehozott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban. Diplomataink és katonáink, határőreink, rendőreink és tartalékosaink a háború tényleges befejezéséig, 1975. április 30-áig aktívan igyekeztek a megállapodás szellemében végrehajtani vállalt feladatukat.

A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság

Mi is volt ez a negyven év előtti feladat? Mi is történt a hetvenes évek elején abban a távoli térségben? Hogy is kerültünk mi magyarok ilyen távol hazánktól?

Bizony, az akkoriban szinte valamennyiünkben felvetődött kérdések közül sok még ma is él, és még a mai napig sem került teljes mélységben megválaszolni. Talán ez a bizonytalanság ad táptalajt azoknak is, akik Magyarország szerepvállalását ebben a hidegháborús korszak egészén végighúzó indokínai konfliktust lezáró nemzetközi feladatban megkérdőjelezik, elferdítik.

Igaz, hogy az elmúlt negyven évben nem került még sor ezen újkori magyar békefenntartó küldetés történetének és tapasztalatainak teljes és objektív feltárására, mégis egy tény vitathatatlan: a vietnami tűzszünet-ellenőrző küldetésnek magyar szempontból azért volt kiemelkedő jelentősége, mert ez volt az első nemzetközi békefenntartó misszió, amelyben Magyarország – nemzetközi felkérés alapján – részt vett.

Hogy is kezdődött?

A feszült izgalommal teli várakozás nem csak ránk, de az egész világ közvéleményére jellemző volt ebben az időszakban. 1972 végétől már mindenki azt várta, sikerül-e végül befejezni a vietnami háborút lezárni hívatott fegyverszüneti tárgyalásokat.

A magyar kontingens tagjainak a legnagyobb gondot a családtól, a munkatársaktól való elválás, és a messzi ismeretlen bizonytalansága jelentette. A helyzet nehézségi fokára az is jellemző volt például, hogy háborúba készültünk, az ismeretlenbe, az idegenbe. Nem tudtuk, mit hoz a holnap, hazatérünk-e. Sajnos félelmünk nem volt teljesen alaptalan: két bajtársunk, Dylski Aurél százados és Cziboly Csaba főhadnagy 1973. április 7-én – feladat végrehajtása közben – halt hősi halált Dél-Vietnamban.

A vietnami háború befejezését és a béke helyreállítását célzó megállapodás végül – hosszú és esetenként keserves diplomáciai erőfeszítések után – 1973. január 27-én került Párizsban aláírásra, s másnap, január 28-án már életbe is lépett.

A párizsi egyezmény a következő fontosabb pontokat tartalmazta: azonnali tűzszünet Észak- és Dél-Vietnam teljes területén, az amerikai erők kivonása 60 napon belül, amerikai támaszpontok 60 napon belüli leszerelése, az összes

¹⁵ Magyarország felkérését a bizottságban való részvételre a magyar kormány nevében Fock Jenő miniszterelnök fogadta el, és azt az MSZMP PB 1972. október 24-i ülésén megerősítette. M-KS-288f-32 cs-17 ó. e. – 1972 (KB Külügyi Osztály feljegyzései, jelentései)

hadifogoly szabadon bocsátása, az összes külföldi katona kivonása Laoszból és Kambodzsából. A dél-vietnamiaknak biztosítják az önrendelkezés jogát, az észak-vietnami katonák azonban délen maradnak, de nem kaphatnak erősítést. Az ország békés egyesítéséig a 17. szélességi fok lesz a választóvonal.¹⁶

1972. október 19-én a VDK budapesti nagykövete tájékoztatta Fock Jenő akkori miniszterelnököt a megállapodásról és felkérte Magyarországot a felállítandó bizottságban való részvételre. A hivatalos felkérés 1973. január 23–24-én történt meg.

Az első magyar kontingens búcsúztatására 1973. január 26-án került sor a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián, majd néhány órával később a Ferihegyi repülőtér előcsarnokában. Este 21.00 után szállt fel az első csoporttal a két IL–18-as repülőgép, hogy a több leszállással tarkított, igen hosszú repülőút után először Hanoiiba érkezzen. Az első kétség, döbbenet a Hanoiiban töltött néhány óra után jelentkezett, ahol saját szemünkkel tapasztalhattuk meg a hosszú háború következményeit, a lerombolt, szétbombázott lakóházakat, utcákat, hidakat.

Itt szembesültünk először – legalább is mi, a kontingens állományából a fiatalabbak – a háborúval, a háború okozta sebekkel, a fegyverek romboló hatásával. A felkészülés során a megfogalmazott feladat világosnak, egyértelműnek és megvalósíthatónak tűnt, a Vietnamban töltött első órák után viszont kicsit bizonytalanná váltunk.

Rövid repülőút után, január 28-án a 40 fokot meghaladó hőséget árasztó saigoni repülőtér betonján landoltunk. Hogy nem szívesen vártak bennünket, jelezte az is, hogy hosszú percekig nem találtak megfelelő lépcsőt a kiszálláshoz, így megtapasztalhattuk a hőség nyomasztó erejét a repülőgépben. Saigon maga egy ostromlott város képével fogadott bennünket, szögesdrótok kilométerei, homokzsákok milliói, bunkerek, tüzelőállások, fegyverek, amerre csak a szem ellátott. Szállásunk a saigoni repülőtérre is magában foglaló támaszponton került kijelölésre.

A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság már az első napon – január 28-án – megtartotta alakuló ülését, megkezdte a feladat végrehajtását. Intézkedések történtek a megállapodáshoz csatolt jegyzőkönyvben foglalt struktúrák létrehozására, kiépítésére, a szemrevételezések megkezdésére, az egyes csoportok kijelölésére, felkészítésére és kitelepítésére a meghatározott hét körzetbe, a 26 helyi és a 25 speciális ellenőrzőcsoportba. A NEFB saigoni központjának alárendeltségében hét körzetben 26 helyi ellenőrzőcsoport, 12 határellenőrzőcsoport, hat fegyverzetcsereellenőrző-csoport és hét hadifogolycsereellenőrző-csoport került kialakításra.¹⁷ Magyar részről a feladatban 636 fő (524 katona, 112 diplomata, illetve polgári személyzet) vett részt, három váltásban.¹⁸

¹⁶ A vietnami háború befejezéséről és a béke helyreállításáról szóló egyezmény, Párizs 1972.12.24.

¹⁷ MOL XIX-J-63-b Az államigazgatás felsőbb szervei, Külügyminisztérium, Vietnam, Nemzetközi Ellenőrző Bizottság, Adminisztratív iratok.

¹⁸ Hadtörténeti Levéltár MN-K.gy.-C 304

A magyar kontingens – jóllehet nem rendelkezett előzetes tapasztalatokkal – aktívan kezdett hozzá a feladat végrehajtásához. Néhány nap után – február első napjaiban – beindult a körzetparancsnokságok állományának feltöltése, majd az ellenőrzőcsoportok kitelepítése. Párhuzamosan kellett tájékozódunk a belső helyzetről, az erőviszonyokról, megteremtünk a kommunikáció, illetve az újonnan érkezők fogadásának feltételeit. A feladatot az első csoport tagjai becsülettel teljesítették a váratlanul szokatlan és nehéz körülmények között.

Különösen ebben az első időszakban bizonyult rendkívül fontosnak és értékesnek a külügyminisztériumból érkezett munkatársak gazdag diplomáciai tapasztalata és felkészültsége, katonáink, határőreink, rendőreink szakmai felkészültsége, a polgári életből célirányosan behívott tartalékos bajtársaink – újságírók, külkereskedők, bölcsészek, tanárok – nyelvtudása. Kiemelendő ugyanakkor a kontingens valamennyi tagjára jellemző törekvés a feladat végrehajtására, a munkához való pozitív viszony és küldetés tudat.

Az első perctől kezdve ismert volt előttünk, hogy a megállapodás kompromisszum eredménye volt, ami önmagában is sok belső ellentmondást tartalmazott, illetve hogy a megállapodásban rögzített kérdések eltérő értelmezési lehetősége nem csak módot adott, de fel is tételezte a kialakuló vitákat, konfliktusokat. Részünkre igen fontos feladat volt annak helyes megítélése, hogy a megállapodás betartásában vagy betartatásában hol is helyezkedik el a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság. A megállapodó felekből álló Négyes Katonai Vegyesbizottság tagjai – két egymással élesen szemben álló álláspontot képviselve – mindent elkövetettek annak érdekében, hogy a másik félről bebizonyítsák a megállapodás és a tűzszünet megsértését, ami jelentős munkát adott a NEFB-nek. Március 29-től – miután az észak-vietnami és az amerikai küldöttség elhagyta Dél-Vietnam területét – a két dél-vietnami fél képviselőiből álló Kétoldalú Katonai Vegyesbizottság működésével sem változott a helyzet, a kezdeti szívélyesnek tűnő légkört az egyre hevesebb ellentétek és összeütközések sorozata váltotta fel, és a feladat végrehajtása során nem is sikerült egyetlen lényeges kérdésben sem egyetértésre jutniuk.

Ilyen helyzetben kellett a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságnak dolgoznia.

A NEFB jelenlétének fontossága leginkább a fogolycserék kapcsán mérhető le. A bizottság tevékenységének kiemelkedő eredménye volt, hogy meg tudták akadályozni a fegyveres konfliktusok kialakulását a felek között. 1973 februárjában 163 amerikai, 7020 DIFK-es és 910 dél-vietnami katona átadása bonyolódott le.¹⁹ A polgári foglyok kapcsán 5081 DIFK-es és 637 saigoni kötődésű fogoly cseréje volt a feladat, amely munka július 28-án, Kanada kiválása miatt félbeszakadt, és arra csak később került sor.²⁰

¹⁹ MOL XIX-J-63-b A Katonai Parancsnokság jelentései – 1973 (3o d)

²⁰ Györi Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 48. o.

A magyar részvételt illetően az elmúlt negyven év alatt több kritika látott napvilágot, miszerint elvtelenül támogattuk az észak-vietnami, illetve a DIFK-delegációkat. Ha majd egyszer a teljes objektív talaján képes lesz valaki áttanulmányozni a magyar kontingens 1973. január 28. és 1975. május 9. között Dél-Vietnamban töltött tevékenységének részleteit, megállapíthatja, hogy mind a lengyel, mind a magyar kontingens munkájának fő tartalma és célja az volt, hogy minden erővel igyekezzünk biztosítani a párizsi egyezményben foglaltak teljes, minden részletre terjedő megvalósítását. A közel két és fél év alatt viszont erre nem sok esély nyílt. A dél-vietnami helyzet bonyolultsága alapvetően meghatározta a NEFB tevékenységét, azaz a NEFB nem volt képes érdemben befolyásolni a fejleményeket, amire az egyezményben meghatározott feladatainál, hatáskörénél és összetételénél fogva nem is volt lehetősége. Ha jól visszagondolunk, egy olyan tűzszünetet kellett ellenőriznünk, felügyelnünk, amelyet a megállapodást megkötő felek egyike-másika csak kényszerből fogadott el. És ez a légkör volt jellemző tevékenységünk teljes időszakára.

A Párizsi Egyezmény hatályba lépését követően a Vietnami Demokratikus Köztársaság és a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány mindent megtett az Egyezmény szövegében is hangsúlyozott „országegyesítés” érdekében. Hevesen folytatódott a felszabadító harc, amelynek utolsó fázisa, a Ho Si Minh-művelet 1975. március 15-én Buon Me Thuot elleni támadással indult és Saigon 1975. április 30-ai felszabadításával ért véget. Dél-Vietnam valamennyi tartománya felszabadult, megnyílt a lehetőség a térségben lakók többsége által régen áhított országegyesítés, a nemzet újraegyesítése előtt, s ezzel küldetésünk is véget ért.

Magáról a magyar kontingensről büszkén mondhatjuk: Magyarország egyik első nemzetközi békefenntartó missziója feladatát fegyelmezetten, bátran és becsülettel teljesítette. Nem hiszem, hogy a feladatban részt vett bármely bajtársunknak oka lenne szégyenkezni a végzett munka miatt. Igaz, hogy tapasztalatlanok voltunk, igaz, hogy problémáink voltak a nyelvtudással, igaz, hogy felszerelésünk Alaszkában megfelelőbb lett volna, mint Dél-Vietnamban, de az is igaz, hogy minden erőnkkel azon voltunk, hogy megfeleljünk a Párizsi Egyezmény szellemének, valamint méltón képviseljük hazánkat a nemzetközi közvélemény által nagy figyelemmel kísért feladatban. Büszke vagyok arra, hogy tagja lehettem ennek a fontos missziónak.

BALOGH PÉTER EZREDES

A MAGYAR KATONAI RÁDIÓFELDERÍTÉS TÖRTÉNETE

Bevezetés

A hírszerzés egyidős az emberiséggel. Az emberi kíváncsiság – amivel törekszik adatok-információk gyűjtésére saját céljai elérése érdekében – a kezdetektől való, létezik és létezni fog mindörökké. Egy gyakran idézet klasszikus, Szun Ce szerint is fontos a hírek, információk gyűjtése.

„Ha (az ellenség) hadseregére csapást akarunk mérni, ha (az ellenség) városát meg akarjuk ostromolni, ha (az ellenség) vezérét meg akarjuk ölni, akkor előre meg kell ismernünk a hadvezér őrségének, környezetének, látogatóinak, ajtónállóinak és személyes őrinek családi és személynevét, meg kell parancsolnunk a kémeknek, hogy mindezt fűrkésszék ki.”¹

Ami változott a történelem során, az az információhordozó közeg maga. Hírvivők, futárok, állati erővel célba juttatott nyílt, titkosított üzenetek és végül a technikai vívmányait kihasználó módszerek terjedtek el, elsősorban a katonai, később a civil alkalmazásokban. Így történt ez a XIX. század végén is, amikor az olasz Marconi és a tőle függetlenül dolgozó orosz mérnök, Popov felfedezte a rádiózás elvét, forradalmasítva az információtovábbítás módszereit. Bár amikor 1896. március 24-én Sztefanovics Popov orosz fizikus sikeres kísérletet hajtott végre, mely során rádiójeleket küldött a pétervári egyetem egyik épületéből a másikba, még kevesen sejtették, milyen hatással lesz ez a jövőre vonatkozólag.

Ahogy azonban várható volt, a fegyveres erők hamarosan felismerték a rádióhíradás jelentőségét a hadviselésben. Popov is azzal töltötte későbbi kutatóéveit, hogy a rádióhullámok átvitelét minél nagyobb távolságra terjessze ki. A kronstadti tengerészeti akadémián a Finn-öbölben állomásozó orosz flotta minél sikeresebb kommunikációja érdekében dolgozott, egészen 1905 végén bekövetkezett haláláig.²

Ahogy a kommunikációra használatos eszközök tömegesen rendszeresítésre kerültek a kor modern hadseregeiben, úgy nőtt az igény a hírváltások forgalmának lehallgatására, az adatok-információk továbbítására. Így jött létre a rádiófelderítés, új felderítési ágként, a modern kor gyermekeként.

¹ Szun Ce (Ping Fa): A hadviselés törvényei (fordította Tőkei Ferenc), Magyar Elektronikus Könyvtár. <http://mek.oszk.hu/01300/01345/01345.htm>; letöltés: 2013.10.15.

² Tarján M. Tamás: 1896. március 24./Popov sikeres rádiókísérlete Péterváron, RUBICONONLINE. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1896_marcius_24_popov_sikerer_radiokiserlete_petervaron/; letöltés: 2013.10.25.

Kezdetek

Így történt ez az Osztrák–Magyar Monarchia vonatkozásában is, amikor megjelentek a morzetávírók, majd a távbeszélő-összeköttetésre is alkalmas rádióberendezések. A híradócsapatok főleg az „1877” és „1892” mintájú rádióeszközöket használták a Fővezérség intézkedéseinek eljuttatására a végrehajtó alakulatokhoz.

A Monarchia hadseregében korán, 1896-tól alkalmaztak rádiólehallgató távírásokat, akiket az ausztriai Tullnban képeztek ki feladataikra, egészen az I. világháború végéig.

Ausztria–Magyarország haderejében 18 féle hírszerző szolgálati ág működött, amelyek közül a távbeszélő-lehallgatók és a rádiólehallgatók képezték a későbbi rádiófelderítés elődjét.[1] Érdekes adalék a történelmi visszaemlékezésekhez, hogy a rádiófelderítés résztvevői ekkoriban nem önálló szakcsapatként, hanem a híradószolgálat részeként hajtották végre feladataikat. Ez így is maradt egészen 1942. október 1-jéig, amikor a 101. híradóezredből kiváló erőkből felállításra kerül a 101. rádiófelderítő zászlóalj és megszületik egy új, önálló szolgálat, a magyar katonai rádiófelderítés.

Hamarosan nyilvánvalóvá vált az a tény, hogy a rádiófelderítés megjelenésével óhatatlanul is illetéktelen kezekbe kerülhettek a nyílt forgalmazásban továbbított közlemények. Így hamarosan megjelentek a kódkönyvek, kódtáblázatok, hogy a minősített adatok védettsége fokozható legyen. Természetesen erre a lépésre is hamarosan megérkezett a válasz, létrejöttek a kód- és rejtjelfejtő szervezetek.

Az ismert kriptográfus, David Kahn szerint az I. világháború előtt két ország hadserege készült fel, volt alkalmas megfelelni a kriptográfiai kihívásokra: Franciaország és az Osztrák–Magyar Monarchia hadserege. Ez utóbbi állományába tartozó Andreas Figl százados lett az első ilyen szervezet vezetője 1911-ben. Ekkor Anglia, Németország és Oroszország sem ismerte még fel a rádiólehallgatás, rejtjelfejtés jelentőségét, elhanyagolta e terület fejlesztését. Az utóbbi nemzet hamarosan nagy árat fizetett ezért a rövidlátásáért.[2]

Az I. világháború

A XX. század első magyar rejtjel- és kódfejtőjének a morva születésű Pokorny Hermann vezérezredest (ekkor még vk. százados) tekinthetjük, aki az I. világháborúban a keleti frontra vezényelten mindenféle előképzettség nélkül kezdett foglalkozni az orosz katonai táviratokkal. Nem értette, hogy a német és az osztrák hadvezetés miért nem tulajdonít jelentőséget a rejtjelezett orosz közleményeknek. Úgy gondolta, hogy a nyílt táviratoknál érdekesebb, értékeesebb információkhoz juthat megfejtésükkel. Felettesei gyanakodva, nem túl nagy meggyőződéssel hagyták, hogy a fiatal tiszt megszervezze a lehallgató és a rejtjelfejtő szolgálatot. Hamarosan megszolgált az előljárói bizalmat és az I. világháború alatt három kiemelkedő eseményben bizonyultak nélkülözhetetlenek az általa megszerzett adatok, döntően befolyásolva hadműveletek sikerét. 1914. szeptember 6. és 1916. március 1. között mintegy 10 000 lehallgatott táviratot fejtettek meg beosztottjaival közösen.

1. 1914 decemberében az 1. osztrák–magyar és a 9. német hadsereg megállítja a négy (!) hadseregből álló orosz „gőzhengert” a lengyelországi San Visztula mentén. A Pokornyék által lehallgatott és megfejtett 240 távirat segítségével megállapítható volt az orosz támadási szándék, a súlypontképzés módja, helye és állománybeli összetétele, mely segítségével végrehajthatóak voltak a szükséges csapatmozgások.[3]

Rádiólehallgató állomás az orosz fronton³

2. Másodjára 1915 márciusában a gorlicei (Lengyelország) áttörésnél játszott kulcsfontosságú szerepet a rejtjelfejtés. A megfejtett 205 távirati információ segítette hozzá a hadvezetést, hogy számos hadászati célt elérjenek és június 2-ára visszafoglalják Przemysl.⁴[3]

3. Pokorny I. világháborús karrierjének csúcsa, amikor az általa megfejtett 53 távirat információinak segítségével 1915. augusztus 25-én az osztrák–magyar és a német csapatok elfoglalják Breszt-Litovszk (Oroszország)⁵ városát.[3]

³ <http://mek.oszk.hu/02000/02095/html/images/f5.jpg>

⁴ Ekkor Pokorny Mackensen német hadseregében szolgál, ahol felfigyelnek kiváló munkájára. Olyannyira bíznak benne, hogy amikor Jaslóban Seekt tábornoknak, aki Mackensen törzsfőnöke volt, megjegyzi, hogy az oroszok most váltottak rejtjelkulcsot, az úgy válaszol kurtán, hogy „Majd meg fogja fejteni”. Pokorny Hermann vezérezredes: Emlékeim, a láthatatlan hírszerző, IV. fejezet, A világháború: 1914–1918. <http://mek.oszk.hu/02000/02095/html/index.htm>, letöltés: 2013.10.10.

⁵ Ma Breszt (Fehéroroszország).

Pokorny Hermann rádióhallgató szolgálatának munkatársai⁶

Pokorny Hermann

A rádiófelderítés történetének taglalásakor mindenképpen szükséges bővebben foglalkozni Pokorny Hermann vezérezredes személyével. E páratlan karriert befutó, tehetséges és később méltatlanul feledésbe merült emléktű katonatiszt 1882. 7-én született a morvaországi Kremsierben (Kromerizben). A katonai iskolák elvégzése után pályafutását hadnagyként, Bécsben kezdi meg. Csehül is de később a bolgár, a lengyel és 1911-ben mindössze hónap alatt az orosz nyelvet is elsajátítja. A II. világháború után franciául is megtanul, a magyart csak 1918-ban sajátítja el. 1917-ben diplomáciai rátermettségének következtében részt vesz az I. világháborút lezáró Breszt-Litovszki béketárgyalásokon. Bár az anyanyelve német volt, de a Monarchia összeomlása után Stromfeld Aurél hívására csatlakozik a magyar hadsereghez. Úgy érzi, hogy morva születésüként Ausztriában csak "Zugraster" (Zugereist, bécsi dialektusban – befurakodott) lehetne csak, így választja Magyarországot új hazájának.

Pokorny

április

beszél,
három

⁶ <http://mek.oszk.hu/02000/02095/html/images/f4.jpg> : Letöltés: 2013.10. 10.

A Tanácsköztársaság bukása és a trianoni békeszerződés után megszervezi, és 1920–25 között vezeti a rejtett vezérkar⁷ „X”-osztályát. 1921. október második felében az általuk megfejtett rejtjelanyagok segítségével látták el hiteles információval a külügy- és a honvédelmi minisztériumot IV. Károly puccskísérletéről.⁸

Az ezt követő években különböző gyalogostizti és határőr beosztásokban szolgál. 1935-ben véglegesen nyugdíjazták, ezt követően magánvállalatoknál és a Hadtörténeti Levéltárban dolgozik.

1945-ben Malinovszkij Hevesben lévő főhadiszállásán dolgozik és a marsall kérésére átadja a I. világháborúban megfejtett orosz rejtjelanyagok dokumentációját. Rövid külügyminisztériumi szolgálatot követően mint horthysta tisztet eltávolítják és később a nyugdíját is megvonják. [3]

1960-ban Budapesten hal meg és Gödöllőn temetik el.⁹ Az alábbi felsorolás jelzi e páratlanul kalandos életet élő, sokoldalú katonatiszt pályafutásának főbb állomásait.

1897. augusztus 20.	Bécs, k. k. Landwehr hadapródiskola
1900. augusztus 18.	Felavatás után bécsi k. k. Landwehr gyalogezred
1900–1903	Hütteldorf, bécsi k. k. 1. Landwehr gyalogezred III. zlj. 9. sz.
1903–1904	Bécs, főtiszti tanfolyam
1904–1906	Bécs, Hadiiskola
1906. október	Graz, k. k. 43. Landwehr dandár
1909. ősz	Graz, III. hadtestparancsnokság
1909. szeptember–október	Bulgária
1910. március	Bécs, Instruktionsbüro des Generalstabes
1913. február–november	Oroszország
1914. augusztus	Teschen, hadsereg-főparancsnokság

⁷ Ekkoriban a Honvédelmi Minisztérium VI. Csoportfőnöksége volt a rejtett Honvéd Vezérkar, ami ebben a formában 1932-ig működött. A VI/2. osztály volt felelős a hírszerzésért és a kémelhárításért. 1932-ben Gömbös Gyula parancsára a VI. csoportfőnökség 2. osztályából szervezték meg a VKF 2. osztályát. Ez a hadrendi elnevezés végigkísérte a magyar katonai hírszerzés történetét, egészen a HVK Katonai Felderítő Hivatal 1990-es felállításáig.

⁸ Pokorny Hermann visszaemlékezései alapján el lehetett kerülni a hadsereg teljes mozgósítását a „budaörsi ütközetként” elhíresült esemény kapcsán, amikor jelentette, hogy nem kell tartani a kis-antant támadásától, és IV Károlyt a vártnál kisebb erők támogatják. Pokorny Hermann vezérezredes: Emlékeim, a láthatatlan hírszerző, VI. fejezet, A vezérkarban, csapatszolgálatban, Internet: <http://mek.oszk.hu/02000/02095/html/index.htm>, letöltés: 2013.10.10.

⁹ A Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság Pest megyében a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította az alábbi kiemelkedő személy sírját. 2005. Gödöllő, Dózsa György úti temető Parcella: Bal II. Sor:6 Sír:13-17 Név: Pokorny Hermann vezérezredes. <http://www.nekb.gov.hu/node/275>; letöltés: 2013.10.10.

1914. szeptember–1916. március	rádiólehallgatás a k. u. k. 2., 3., 4. és a Mackensen hadsereg-parancsnokságnál
1916. augusztus	k. k. 26. Landwehr gyalogezred
1917. november–1918. március	Breszt-Litovszk, fegyverszüneti delegáció
1918. november	Bécs, magyar szolgálatban
1920. április–július	Debrecen, vasi gyalogezred debreceni zlj.
1920. július–október	Krím, Vrangel-hadsereg
1920. november–1925. április	VKF Nyilvántartási iroda, "X" csoport
1925. április–november	Szeged, vegyesdandár
1925. december	Budapest, VKF "B" csoport
1926. április–1928. október	Budapest, Budapesti Vámőrkerület
1930. május–1934. május	Miskolc, VII. vegyesdandár
1935. május	nyugdíjazás
1945. január–február	Heves, Malinovszkij marsall főparancsnoksága
1945. február–1949. február	Budapest, Külügyminisztérium

1920–1947

Trianon után a békeszerződésben foglaltak betartását a Magyarországra delegált Katonai Ellenőrző Bizottság ellenőrizte. A szigorú számadás csak 1927 után enyhült. A haderőszerzés azonban 1920–27 között is, titokban folytatódott.

Az előző fejezetben említett „X”-osztály (sifre) nyersanyagait elsősorban a Magyar Királyi Posta által beszolgáltatott diplomáciai küldemények képezték és kevés írásos információ maradt fenn arról, vajon a Budapestre akkreditált külképviseltek rádióhíradását lehallgatták-e ebben az időben.

1932-ben megalakul a VI/2. osztályból a VKF/2. osztály, amely a vezetőkes és rádiólehallgató tevékenységért felelt. Technikai eszközeit a Honvédelmi Minisztérium 1930-ban kiadott „Hírszerző Szolgálat ellátására vonatkozó szervezési és működési szabályzata” alapján, a távbeszélő-lehallgató, rádiólehallgató és a rádió-íránymérő készülékek képezték.

1935-ben Somkúthy József altábornagy vezérkari főnök Pokorny Hermannt megbízta a vezérkar rejtjelrejtő osztályának vezetésével. Ebben a minőségben tapasztalatcsere céljából erős német–magyar kapcsolatok épültek ki, és ekkor kezdte tanulmányozni az ENIGMA rejtjelező berendezést mint a későbbiekben számba jöhető, rendszeresítésre váró eszközt.[4]

A II. világháború első éveiben a 101. híradóezred rádiófelderítő alegységei a keleti fronton tevékenykedtek és információt szereztek a szovjet erők észak-kaukázusi arcvonalának mélységében állomásozó 4. szovjet repülőhadsereg-parancsnokság forgalmazásairól.

„A HM 42000/el.1/a-1942. számú – 1942. október 1-től hatályos – intézkedése szerint:

*Az eddigi 101/II. híradózászlóalj kilép a 101. híradóezred kötelékéből, és mint m. kir. honvéd rádiófelderítő zászlóalj önálló csapattevé válik...*¹⁰

1942. október 1-jéig a magyar katonai rádiófelderítés a híradószolgálat, a csapatok részeként tevékenykedett. Az új zászlóalj Nagyvárad és Budapest helyőrségekben diszlokált.

1943. október 1-jei hatállyal a 101. zászlóaljból kikülönített erőkből létrejött a 102. rádióhírszerző zászlóalj három századdal, Budapest békehelyőrségben.

A II. világháború alatt a VKF/2. osztályának „X”-alcsoportját Bibó őrnagy vezette, aki jó kapcsolatokat ápolt a Német Birodalmi Biztonsági Főhivatal VI. osztályának (RSHA-Reichsicher-heitshauptamt) szakembereivel. A rádiólehallgató részleg naponta 8–10 rádióállomást hallgatott le, főként a Budapestre akkreditált külföldi követségek adásait. A lehallgató- és rádió-íránymérő állomások a fővárosban és a főbb településeken települtek. 1944-ben az RSHA délkelet-európai részlegének vezetője, Wilhelm Höttl látogatást tett Bibó őrnagy szervezeténél, ahol a látottak nagy hatással voltak rá. Úgy találta, hogy a magyarok szegényes személyi és technikai erőforrásaik ellenére nagyon sikeresen dolgoznak.

A híres Kódfejtők (Codebreakers) című könyv szerzője, David Kahn erről úgy nyilatkozott, hogy Höttl szerint Bibó őrnagy rejtjelfejtői – a nem ideális körülmények ellenére – viszonylag több információt szereztek, mint a birodalmi külügy- és légügyi minisztériumok, a hadsereg és a rendőrség lehallgatószolgálatára együttvéve. Höttl főnökét, Walter Schellenberget meggyőzték a hallottak és 100 000 svájci frankot biztosított további felszerelések vásárlására. Hat hónapon belül az egység túlszárnyalta a legvérmesebb reményeket, hiszen a moszkvai nagykövetségek, néhány amerikai, angol és a budapesti török nagykövetség (attaséhivatal) szinte valamennyi rádiótávíratának megfejtésével értékes információkat szereztek. Az utóbbiakból derült ki, hogy Sztálin mennyire nem bízik nyugati szövetségeseiben, és attól fél, hogy azok különbékét kötnek Németországgal. Alfred Jodl vezérezredes, a Wehrmacht vezérkari főnöke szerint ebben az időben ezek a hírforrások voltak számára a legmegbízhatóbbak Oroszországgal kapcsolatban.[2]

Wilhelm Höttl

¹⁰ Bajnai Gusztáv alezredes: A magyar rádiófelderítés kialakulása és működése a kezdetektől a második világháború végéig. Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 48. o. MK KFH ISSN 1588-242X

1944-ben a 101. rádiófelderítő zászlóaljról keveset tudunk, fennmaradt adatok alapján ekkor Erdélyben állomásozott.¹¹

1945 elején a magyar rádiófelderítő erők Purgstall (Ausztria) térségében hajtottak végre szaktevékenységet. Az utolsó híradások alapján a zászlóalj erői Schardinget elérve felmorzsolódtak, személyi állományuk egy része amerikai fogságba esett.

1945. január közepén az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenben felállította a Honvédelmi Minisztériumot (HM), majd azon belül – 1945. március 3-án – megalakították a HM Katonapolitikai Osztályt (Budapest, Nádor utca 9.), amelynek keretében – többek között – az alábbi alosztályok kerültek felállításra:

- Nyilvántartó alosztály (NYÍL), benne a rádiócsoport;
- Hírszerző alosztály;
- X (rejtjelző) alosztály.

Ez volt a háború utáni rádiófelderítés kezdete.

1947. február 14-én a Katonapolitikai Osztályból megalakul a HM Katonapolitikai Csoportfőnökség, amely átköltözött a Bartók Béla úti (Hadik-) laktanyába. Jelenleg ezt az objektumot a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) használja. A Csoportfőnökség keretében felállításra került a Rádiófelderítő Osztály, majd 50 fővel feláll a Rádiófelderítő Csoportfőnökség (1953-tól Rádiófelderítő Szolgálat), amely 1995-ig tervezte, szervezte, vezette a tevékenységet.

A Rádiófelderítő Szolgálat vezetői a mindenkori felderítő-csoportfőnök rádiófelderítő helyettesei voltak az alábbiak alapján:

- Lehoczky András alezredes;
- Kapcsos Zoltán ezredes;
- Pászka Géza ezredes;
- Dr. Schneider Pál ezredes;
- Fliszár László ezredes;
- Lakatos József ezredes;
- Fekete Flórián ezredes;
- Gyenes István ezredes.¹²

¹¹ A m. kir. honvédelmi miniszter 1943. december 20-án kiadott – minősítési jogosultság megállapítására vonatkozó – utasításából kiderül, hogy a hadműveleti rendeltetésű 101. ráf. zlj. a IX. hadtest közvetlen alárendeltségbe tartozott. A hadtestet az erdélyi terület visszacsatolásakor állították fel, és parancsnoksága akkor Kolozsvárott állomásozott. 1944. április 15-én még ott volt. A 101. ráf. zászlóalj akkor Nagyváradon állomásozott. Bajnai Gusztáv alezredes: A magyar rádiófelderítés kialakulása és működése a kezdetektől a második világháború végéig. Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 49. o. MK KFH ISSN 1588-242X

¹² Dr. Várhegyi István ny. ezredes: A magyar rádiófelderítés működése a hidegháború éveiben. Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 56–57. o., MK KFH ISSN 1588-242X

A háborút követő újjáépítés a hadsereg újjászervezését is jelentette. A hazatérő tisztekből, altisztekből álló mobil csoportokkal különböző vételkísérleteket hajtottak végre az ország területén. A Rádiófelderítő Osztály segítségével 1947. augusztus 1-jén megalakult (az 1947. július 23-án aláírt, 15000/el.szerv.-1947. szervezési rendelet alapján)¹³ az 1. honvéd önálló rádiófelderítő század.

A mai napig 1947. augusztus 1-jét tarjuk a magyar katonai rádiófelderítés születésnapjának, véleményem szerint igaztalanul. Hiszen levéltári adatok szerint az első önálló rádiófelderítő alakulat 1942. október 1-jei hatállyal jön létre, igaz Nagyváradon, tehát a jelenlegi Magyarország területén kívül. De 1943. október 1-jén már Budapest helyőrséggel létezik egy másik. Tehát nem 1947. augusztus 1. a rádiófelderítés (RÁF) születésnapja. Néhány évvel ezelőtt beszélgettem erről a témáról a tavaly elhunyt Vass Jenő ny. ezredessel. Visszaemlékezései alapján az önkéntes dátumkijelölés 1975-ben történt meg, amikor megszületett az igény a fegyvernemek, szakcsapatok történetének tudományos igényű feldolgozására. A szocialista Magyar Néphadsereg egyszerűen nem fogadhatott el egy II. világháborús, tehát a Horthy-korszakra visszanyúló eredetet, így döntöttek 1947 ügyéről. Talán egyszer eljön az idő ennek tényszerű és történetileg megalapozott felülvizsgálatára és az új dátum kijelölésére.

1947–1990 a hidegháború időszaka

Egy évvel a megalakulása után az 1. honvéd önálló rádiófelderítő század már „éles” feladatokat hajtott végre kitelepülten Írottkőn (Kőszeg) és a Badacsony lejtőjén.

1948-ban a századot 1. önálló RÁF¹⁴-zászlóaljja szervezték át. Ekkoriban „örökölt” amerikai, német és csekső számu magyar szaktechnikai eszköz állt rendelkezésre.

1949. március 16-án az 1. RÁF-átszervezés és feltöltés után felállították kiképző- és egy felderítő-lehallgató-RÁF-zászlóaljat, melyet 1949–1953 és a 103. zászlóalj felállítása követett. a jogelőd szervezetből kikülönített bázisán és részben annak technikai történetek a megalakítások. A 103. kezdetben a RÁF-szolgálat alárendeltségében működött, majd később átkerült az 5. Hadsereg (Székesfehérvár) alárendeltségébe és áttelepült Szombathely helyőrségbe.

Halicrafters SX 42
vevőkészülék.

zászlóaljból a 101. iránymérő között a 102. Rendszerint alegység eszközeivel zászlóalj

A hidegháborús kihívásoknak megfelelően egymást érték az átszervezések, melyek a RÁF-alegységeket sem hagyták figyelmen kívül.

¹³ Az MK Katonai Felderítő Hivatalban (jelenleg Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) megtalálható egykori – hiteles és eredeti – dokumentum igazolja, hogy 1974-ben Lakatos József ezredes, a 3. önálló rádiófelderítő ezred parancsnoka kérvényezte a jogelőd szervezet megállapítását, annak megalakulási időpontjával együtt. Pászka Géza ezredes, az előljáró MNVK 2. Csoportfőnökség csoportfőnök első helyettese válaszolt a felterjesztésre.

¹⁴ RÁF: Rádiófelderítő.

1953-ban a 101., a 102. és a 103. RÁF-zászlóalj összevonásával létrejön az első hadászati-hadműveleti RÁF-egység 102. önálló rádiófelderítő ezred néven, Budapest helyőrségben, a Budakeszi úti laktanyában. 1953–54-ben Jámbor Gyula alezredes vezetésével megkezdődött a szaktiszti képzés a Híradó Tiszti Iskolán. Jelentősen javult a szaktechnikai eszközpark és megkezdődött a magyar felderítővevők széleskörű alkalmazása. Számos eszköz fejlesztése – mint például az R-1250M – Szőnyi István ezredes nevéhez fűződik.

Az ezred, amely az 1956-os eseményekben részt, ebben a formában 1957-ig működött.

1957. február 5-én a Budakeszi úti laktanyakomplexumban létrehozták a 3. önálló (hadászati) rádiófelderítő ezredet (MN 2983), erőivel és eszközeivel megegyezett, szervezeti struktúrájával azonban lényegesen eltért az elődszervezettől, vagyis a 102. önálló (hadászati-hadműveleti) rádiófelderítő ezredtől.¹⁵

nem vett

amely

Az egység ezredszervezetben 1983-ig hajtott végre szakmai feladatokat, szoros együttműködésben a Varsói Szerződés tagállamainak fegyveres erőivel. Számos sikeresen végrehajtott feladat fűződik e személyi állományhoz. Rendszeresen figyelemmel kísérték az NSZK-ban állomásozó USA-erők, valamint az olasz és az osztrák fegyveres erők tevékenységét, gyakorlatait.

1962-ben az ezred erői észlelték először, hogy az Atlanti-óceánon megnőtt a járőröző, atomfegyvereket hordozó B-52-esek létszáma, ami az USA légierőjének magasabb harcászati helyzetbe helyezését, a készenlét fokozását jelentette a kubai rakétaválság idején.

Számos jól képzett tiszti és tiszthelyettes dolgozott céljaink elérésében és a Vakok Intézetével kötött megállapodás alapján kitűnő és kifinomult képességű vak távirászt segítették évekig a munkánkat.

1962-ben létrejön a hadműveleti szintű rádiófelderítés. A hadászati rádiófelderítő ezred állományából válik ki a 2. RÁF-zászlóalj, amely az MN 2983/C fedőszámmal viselve később a budapesti Hidász utcába költözött és felvette az MN 5341 számmat.¹⁶

A Magyar Néphadseregben az 1967-es esztendő jelentette az új felderítési nem kialakulásának kezdetét, amikor a Vezérkar Felderítő (2.) Csoportfőnöksége felállította a 26. önálló rádiótechnikai felderítő zászlóaljat (Keszthely).¹⁷

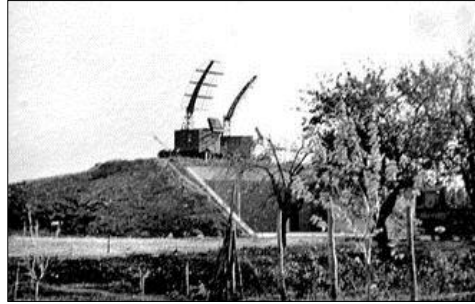
¹⁵ Dr. Várhegyi István ny. ezredes: A magyar katonai rádióelektronikai felderítés története 1945–1990. Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 210. o. MK KFH ISSN 1588-242X

¹⁶ Később Szombathelyre diszlokált és 1992-ben szűnt meg, a Magyar Honvédség Elektronikai Hadviselési koncepciójának megszületésekor.

¹⁷ Dr. Czuth László ezredes: A rádiótechnikai felderítés (ELINT), Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 83. o. MK KFH ISSN 1588-242X

Ekkor jelenik meg a felderítési nemek közül az ELINT¹⁸, amely a COMINT¹⁹-tal egyetemben képezi a SIGINT²⁰-et a nemzetközi terminológiában.

1974-ben a 26. önálló rádiótechnikai felderítő zászlóalj a Vezérkar alárendeltségéből a 3. önálló rádiófelderítő ezred szervezeti alárendeltségébe került, megszületik a rádióelektronikai felderítő terminológia.

Szovjet SzDR–2M típusú rádiótechnikai felderítőberendezés²¹

A hadműveleti-harcászati rádiófelderítés fénykorában az 5. Hadsereg közvetlen alárendeltségében egy RÁF-zászlóaljjal és később valamennyi hadosztály állományában rendszeresített 1-1 RÁF-századdal rendelkező felderítő-zászlóaljjal rendelkezett.

Az első RÁF-századot 1964-ben állították fel, melyet több is követett, az alábbiak alapján:

- gl.ho. (MN 4981), 42 felderítő-zászlóalj (MN 9027) Újdörögd, majd Szombathely;
- gl.ho (MN 7203), 54. felderítő-zászlóalj (MN 7842) Kaposvár, majd Lenti;
- hk.ho. (MN 2284), 74. felderítő-zászlóalj (MN 9550) Tata, majd Győr;
- 7. gl.ho. (MN 4127) Kiskunfélegyháza, 113. felderítő-zászlóalj (MN 1914).²²

Tehát ebben az időszakban a magyar katonai rádiófelderítésben a vezérkarközvetlen hadászati 3. önálló RÁF-ezred (Budapest), az 5. Hadsereg alárendeltségében lévő 2. önálló RÁF-zászlóalj (Szombathely) és a hadosztályok felderítő-zászlóaljainak RÁF-századai tevékenykedtek. A hadászati, hadműveleti és harcászati RÁF-tagozat jól kiegészítette és kiképzésben, szakmai tevékenységben segítette egymást.

¹⁸ ELINT – Electronic Intelligence: rádiótechnikai felderítés,

¹⁹ COMINT – Communication Intelligence: rádiófelderítés,

²⁰ SIGINT – Signals Intelligence: rádióelektronikai felderítés,

²¹ Az SzDR–2M rádiótechnikai felderítőberendezést a magyar rádióelektronikai felderítés széleskörűen használta egészen 2003-ig. A kép forrása: Lencsés Károly: A magyar rádiófelderítők a Földközi-tengert figyelték, Népszabadság, 2006. május 11. Internet: <http://www.nol.hu/archivum/archiv-403485>; letöltés: 2012.10.12.

²² Hekli László alezredes: A harcászati és a hadműveleti rádióelektronikai felderítés története, Felderítő Szemle, VI. évfolyam, Emlékszám, Budapest 2007. július. 124. o. MK KFH ISSN 1588-242X

*Magyar gyártmányú REV-251 rövidhullámú felderítővevők
egy német katonai múzeumban²³*

1983-ban a 3. önálló RÁF-ezredet a 3. önálló RÁF-dandárrá szervezték, az alakulat ekkor érte el történetének csúcspontját, mind szervezetben, mind létszámban és feladatrendszerben. A dandár 1990-től a Magyar Honvédség Távközlési Kutató- és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI) néven folytatta tevékenységét.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hatálybalépését követően a TÁVKEI kivált a Magyar Honvédség kötelékéből és a megalakult Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal (MK KFH) integráns részeként, Rádióelektronikai Felderítő Igazgatóság néven folytatta tevékenységét 2012. január 1-ig, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) megalakulásáig. A szervezet jelenleg a KNBSZ Technikai Felderítő Igazgatóságaként hajtja végre szakfeladatait.

A hadászati rádiófelderítést 1947–2013 között az alábbi személyek vezették:

- Detrekői Emil őrnagy;
- Gyuricza Imre alezredes;
- Kapcsos Zoltán őrnagy;
- Tóth Gyula őrnagy;
- Gyuricza Imre alezredes;
- Kapás Pál alezredes;
- Kapcsos Zoltán alezredes;
- Dr. Demeter György alezredes;
- Lakatos József ezredes;
- Lukács László ezredes;
- Ihász Dezső ezredes;

²³ http://www.militaermuseum-anhalt.de/index.php?option=com_rsgallery2&page=inline&id=59&Itemid=54; letöltés: 2013.10.24.

- Jakab József ezredes;
- Gyenes István ezredes;
- Pászka Tibor ezredes;
- Seres Antal ezredes;
- Balogh Péter ezredes.

A Magyar Néphadsereg, majd 1991-től a Magyar Honvédség (MH) hadműveleti szintű rádióelektronikai felderítése 1992. augusztus 1-jével szűnt meg, amikor az új honvédelmi koncepció következtében megalakultak az MH elektronikai harc szervezetek. A 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj (Szombathely) és a 63. önálló rádió- és rádiótechnikai zavaró-zászlóalj (Békéscsaba) összevonásával megalakították az 5. elektronikai harc ezredet (Kiskunfélegyháza). Ezzel párhuzamosan – a délszláv háború tapasztalatai alapján – felállításra kerültek az elektronikai harc századok Győrött, Egerben és Pécsen. Ezek az alegységek 1996–1997-ben kerültek felszámolásra, technikai eszközeik Kiskunfélegyházára történő átcsoportosításával.

A Magyar Honvédség 5. „Kiskun” elektronikai harc ezredet 2001. június 30-án felszámolták. A magyar katonai rádiófelderítés szakmai mélypontját az MH 24. felderítő-zászlóalj (Eger) Debrecenbe történő átdislokálása idején érték el, amikor az MH szervezetében mindössze egy elektronikai hadviselés²⁴ (EHV) szakasz maradt.

²⁴ Az FM 3-36 Electronic Warfare Overview (25 February 2009) 1-5 és a JP 3-13.1 NATO-dokumentum alapján: „Az elektronikai hadviselés egy olyan katonai tevékenység, amely magában foglalja az elektromágneses tér és az irányított energia felhasználását abból a célból, hogy ellenőrizze az elektromágneses spektrumot és támadást hajthasson végre az ellenség ellen. Felosztása: elektronikai támogatás, elektronikai támadás és elektronikai védelem.” Az elektronikai támogatás – tevékenységében, módszereiben, alapvető céljaiban – harcászati szinten azonos a rádiófelderítéssel.

VU-141 URH RÁF-állomások telepítve²⁵

Ma az egyetlen szárazföldi, szervezetszerű elektronikai hadviselés (rádiófelderítő) képesség a kötelékben lévő MH 5/24 „Bornemissza Gergely” felderítő-zászlóaljnál rendszeresített EHV-század formájában létezik.

Jelenleg a magyar katonai rádiófelderítést a hadászati tagozatban működő KNBSZ Technikai Felderítő Igazgatósága (Budapest) és a kötelékben lévő egy harcászati elektronikai hadviselés század (Debrecen) jelenti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Felderítő Szemle, VI. évfolyam Emlékszám.
Budapest 2007. július. MK KFH ISSN 1588-242X
- [2] KAHN, David: Codebreakers, Internet:
<http://techedu.cu.cc/Cryptography/The%20CodeBreakers%20-%20Kahn%20David.pdf>;
- [3] POKORNY Hermann vezérezredes:
Emlékeim, a láthatatlan hírszerző. Budapest, ISBN 9639267031
- [4] DÉKÁNY István – SZÖNYI István:
A magyar katonai rádiófelderítés története.
Zrínyi Kiadó, 2009, Budapest. ISBN 978-963-327-465-1

²⁵ A Magyar Néphadseregben 1976-ban rendszeresítették a VU-141 M/CS URH rádióreléhallgató-állomásokat. A kép forrása: <http://www.vogl-dessau.de/UKW.htm>

DR. TÖMÖSVÁRY ZSIGMOND NYÁ. DANDÁRTÁBORNOK

**EGY KEVÉSBÉ ISMERT KATONAI ATTASÉ:
NÉMETH DEZSŐ VK. EZREDES**

Jómagam 1993–1998 között a Magyar Köztársaság moszkvai nagykövetségéhez beosztott katonai és légügyi attaséként teljesítettem szolgálatot az Oroszországi Föderációban. Akkor érlelődött meg bennem az elhatározás, hogy felkutatom elődeimet és megpróbálom bemutatni pályafutásukat. Így találtam rá egyik egykori elődöm, Németh Dezső vezérkari ezredes nem mindennapi történetére.

„A második világháborús magyar katonai elitnek, illetve a tisztikarnak a pályafutása 1945-ben, de legkésőbb 1949-ben – kevés kivételtől eltekintve – derékba tört.... A koalíciós időszak politikai küzdelmeinek egyik színtere a hadsereg volt, amelyet rövid idő alatt „megtisztítottak” a régi, illetve nem kommunista tisztektől, még akkor is, ha múltjuk egyetlen „fekete foltja” az volt, hogy korábban is hívatásos tisztek voltak.”¹ Írja Professzor Dr. Szakály Sándor hadtörténész. Németh Dezső ezredes az egyik tipikus példája volt ennek! Ráadásul – éppen egy kritikus időpontban – Pálffy György kedvelt munkatársaként tartották számon, és talán ez is hozzájárult sorsának szomorú beteljesüléséhez.

Németh Dezső ezredes 1913. június 30-án született polgári családban, a Szolnok-Doboka megyei Bethlen járás Bethlen nevű településén. Édesanyja Wiesner Franciska, édesapja Németh Dezső ügyvéd volt. Főreáliskolát végzett, majd 1931-ben karpaszományosként bevonult a veszprémi 4/III. zászlóaljhoz, ahol 1931. augusztus 20. és 1932. október 1. között karpaszományos honvéd, örvezető, tizedes és őrmesteri rendfokozatokat ér el.

1932. október 1-jén felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, melyet 1935. augusztus 20-án főhadnagyi rendfokozattal végez el.

Tiszti pályáját Tata-Tóvárosban a gyalogságnál kezdi meg, ahol 1935. augusztus 20-tól 1937. szeptember 1-jéig a 3/II. gyalogzászlóaljnál szakasz- és századparancsnok, majd 1937. szeptember 1-jétől 1938. január 1-jéig zászlóaljsegédtisztként szolgál Veszprémben, a 3/III. zászlóaljnál.²

1938. január 5-től 1938. október 1-jéig a Honvéd Sporttanár és Vívómesterképző Intézetbe vezénylik, ahol sporttanári és vívómesteri képesítést szerez. Ezt követően ismét visszakérül Veszprémbe, ahol 1938. október 1-jétől 1940. december 1-jéig zászlóaljsegédtiszt, majd géppuskásszázad-parancsnok a 3/III. zászlóaljnál.

¹ Szakály Sándor: Hadsereg, politika, társadalom, válogatott írások, Budapest, Lánchíd Kiadó, 1991, 164–165.o

² Németh Dezső ezredes személyi anyaggyűjtője, 967/2788 sz. „Személyi adatok a HM katonai állományba tartozó tisztekről” rész.

1940. december 1-jei hatállyal áthelyezik Aszódra, ahol egészen 1941. október 1-jéig az 1. tábori tüzérszállálynál 1/2. ütegparancsnoki beosztásba kerül. 1941. október 1-jével beiskolázzák a budapesti Hadiakadémiára, melyet 1943. október 1-jén végez el.

A Hadiakadémián töltött éveit ne szokványos iskolaként képzeljük el, mert ún. „tanulmányutakat” szerveztek a hallgatók számára a fronton harcoló alakulatok valamelyikéhez, harci tapasztalatok szerzése céljából! Így került Németh Dezső hallgató 1942. április 20. és 1942. november 15. között az Urivnál³ harcoló magyar alakulatok 23/6. puskás századához századparancsnoki, majd a Sztorozsevoje⁴ település mellett harcoló 46/I. zászlóalj parancsnoki beosztásába.

1943. november elsejével kerül kinevezésre beosztott vezérkari tisztként a 25. gyalogezredhez Désre, ahol mindössze három hónapot szolgál, és 1944. január 1-jei hatállyal áthelyezésre kerül beosztott vezérkari tisztként a Honvédség Gyalogsági Felügyelőségére. 1944. március 25-én kinevezik a Székely Határvadász Parancsnokság I. a. (hadművelési) osztály vezetőjének Marosvásárhelyre.

1944. április 25-től 1944. november 20-ig anyagi vezérkari tiszt a VI. hadtest parancsnokságán (Worochta⁵, illetve Aknaszlatina⁶), majd 1944. november 20-tól 1945. február 7-ig beosztott vezérkari tisztként szolgál az I. hadtest parancsnokságán, Budapesten.

1945. február 8-án beosztottaival együtt a németek letartóztatják, de szovjet segítséggel kitörnek és a 3. gárdahadtest alakulataival harcol a németek ellen. A harcokban február 16-án megsebesül és a változatosság kedvéért akkor a szovjetek tartóztatják le. A Baján létesített hadifogolytáborba kerül, ahonnan 1945. augusztus 2-án szabadul. Már másnap, augusztus 3-án jelentkezik szolgálattételre.

Kezdetben a Honvédelmi Minisztérium Anyagi Csoportfőnökség (1946 februárjától Anyagi Főcsoportfőnökség) Gépkocsi és Üzemanyag osztályára kerül először vk. őrnagy, anyagi csoportfőnökségi előadó, majd osztályvezető-helyettes, illetve osztályvezető beosztásba. 1945. november 5-én jutalomból, „*A demokratikus Magyarország érdekében, a Honvédségen belül kifejtett tevékenység elismeréseként*” léptetik elő alezredessé.⁷

1945. november 3-án az Igazoló Bizottság igazolta.⁸

1946. március 15-ével új szakasz kezdődik Németh Dezső vk. alezredes életében: a 40/1946 számú (III. 19.) HM Háziparancsban felmentik a gépkocsi és üzemanyag osztályvezetői beosztásából, és a 41/1946 számú (III. 20.) Háziparancsban áthelyezik a Katonapolitikai Osztály állományába, ahol a Határügyi alosztály vezetője lesz.⁹

³ Település a Voronyezsi területen.

⁴ Település a Voronyezsi területen.

⁵ Település Nyugat-Ukrajnában, kb. 90 km-re Ivanovo-Frankovszktól.

⁶ Ukrajna, Solotvno – település a kárpátaljai Técsői járásban, ma kb. 9000 lakossal, melynek kb. 50%-a magyar anyanyelvű.

⁷ 20. sz. HK. 1945. november 1. 196. o.

⁸ Igazolás száma: 3345/ igaz. biz. Németh Dezső ezds. személyügyi anyagok gyűjtője, 967/2788 sz.

⁹ Gyarakai Károly: A katonai elhárítás történetéből, Hadtudomány, 1995. 1. szám, 108. o.

1947 májusától a Határőrség vezérkari főnöke és július 1-jével előléptetik ezredessé. 1948. április 4-én Pálffy György társaságában részt vesz az 1848-as zászlók visszaadási ünnepségén, ahol V. V. Kuraszov vezérezredes a szovjet kormány nevében átadja Pálffy Györgynek a háború során a Szovjetunióba került 1848-as honvédszászlókat.

Tevékenységét magas kitüntetésekkel ismerik el:

- 1947. V. 29.: Magyar Szabadság Érdemrend ezüst fokozata;
- 1948. II. 26.: Köztársasági Érdemrend Tiszti keresztje;
- 1948. III. 16.: Határvadász jelvény arany fokozat;
- 1948. IX. 8.: Engedélyezik részére a Szovjetuniótól kapott „Budapest bevételéért” kitüntetés viselését.

1948. május 27-én áthelyezik a Honvédelmi Minisztérium állományába és Pálffy György javaslatára kinevezik a Magyar Köztársaság Moszkvai Nagykövetségének katonai attaséjává. Látszólag szép karriert fut be idáig, annak ellenére, hogy ludovikás tisztként került be a demokratikus hadseregbe!

Moszkvai katonai attaséként is megállja a helyét! A szovjet katonapolitikai célokról, a Szovjet Hadsereg átalakításáról, a haderő különböző haderőnemeinél folytatott katonai és politikai kiképzésről, annak a magyar haderőnél hasznosítható tapasztalatairól, az egyes korabeli technikai fejlesztésekről, illetve az ezeket a külvilág számára demonstráló haditechnikai bemutatókról hazaküldött jelentései legalábbis erről tanúskodnak! Az 1948. július 25-én a Szovjet Légierő közelgő ünnepnapja tiszteletére tartott bemutatóról például ezt írta: *„A bemutató a védelem jegyében zajló politikai demonstráció volt, amivel azt akarták a szovjetek hangsúlyozni, hogy nem az amerikai népet akarják megsemmisíteni, hanem a védekező fegyverek (reaktív vadászgépek) segítségével a felhasználás előtt, a levegőben az atombombát szállító repülőgépeket.”*¹⁰

Jó érzékkel látta meg: nem biztos, hogy minden jelentése eljut a döntéshozókhoz, ezért az egyikben ezt jelentette: *„Fontosnak tartom, hogy jelentéseim teljes egészében és szó szerint kerüljenek Pálffy altábornagy bajtárshoz. Ebben a jelentésben és a következőkben is olyan átfogó katonai benyomásokat jelentek, amelyek elsősorban vezérkari képzettségű tiszt által értékelhetők helyesen.”*¹¹

Több jelentésében foglalkozik a Szovjetunió katonai tanintézeteiben tanuló magyar hallgatókkal. Az egyikben például sorra veszi az egyes akadémiákon (Frunze Lövész Akadémia, Sztálin Páncélos Akadémia, Leningrádi Tüzér Akadémia, Szolnyicsnogorszki főtiszti tanfolyam stb.) tanuló magyar csoportokat, és részletes jellemzést ad az egyes csoportok hallgatóinak felkészültségéről,

¹⁰ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 2. sz. összefoglaló jelentés, c. pont, 3. o.

¹¹ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 2. sz. összefoglaló jelentés, 8. o.

a képzésben elért eredményeiről, a csoportokon belül uralkodó viszonyokról és a szovjet fél által biztosított élet- és munkakörülményekről, illetve javaslatokat tesz a kiküldendő személyek körültekintőbb kiválasztását illetően.¹²

Szinte valamennyi jelentésének állandó témája azoknak a szovjet katonai folyóiratoknak, kiadványoknak és tankönyveknek a kérdése, amelyeket megítélése szerint a magyar hadsereg kiképzésében is eredményesen lehetne hasznosítani.¹³ Az ezzel kapcsolatos jelentéseihez minden esetben csatolja a hazaküldendő folyóiratok és könyvek jegyzékét is.

Több jelentésében is jelzi az attaséhivatal személyi és tárgyi feltételeinek hiányosságait. Nagyon hiányzik egy nyilvántartást, postázást és pénzügyeket kezelő személy, aki levenné a válláról az adminisztratív terhek nagy részét, és több ideje jutna az érdemi munkára. Kezdetben még helyettest is kér, de később már azt írja: „*már megelégednék egy polgári tisztviselővel, vagy tiszthelyettessel is, aki a pénztári naplók vezetését, az iktatást, postázást végezné.*”¹⁴ Ugyancsak komoly gondot jelentett a lakásával és az attaséhivatal irodai elhelyezésével kapcsolatos huzavona is. Alig több mint egyéves moszkvai szolgálata alatt három címről is küldi jelentéseit!

Nagyon fontosnak tartotta az otthonról kapott értékeléseket és visszajelzéseket. Erről így ír: „*Szükségem lenne arra is, hogy jelentésem kiértékelését, illetve az ezzel kapcsolatos véleményt a rákövetkező futárral megkapjam. ... nekem elsősorban és mindig azokkal a dolgokkal kell foglalkoznom, amelyek odahaza a konkrét munkához éppen és égetően szükségesek.*”¹⁵

Valamennyi jelentésében részletes tájékoztatást ad az adott időszakban a Moszkvában akkreditált katonai attasékkal, valamint a fogadó ország katonai képviselőivel létesített és fenntartott kapcsolatairól. Egy közülük külön is figyelmet érdemel: Valencuella százados argentin katonai attasé a nála tett búcsúlátogatása alkalmával közölte, hogy hazafelé európai körutazást tesz, amelynek során Magyarországot is útba ejti. Németh ezredes az erről szóló jelentésében hozzáteszi: „*Nyomatékosan felhívom rá az Elhárító Csoportfőnökség figyelmét!*”¹⁶

Jelentéseiben több alkalommal is tájékoztatást ad a magyar nagykövetségen belüli viszonyokról, a nagykövet, a civil diplomaták és az attasé kapcsolatáról. Az általában pozitív hangvételű jelentések mellett szép számmal akad meglehetősen kritikus hangvételű is, így például az, amelyik Molnár Erik nagykövet megbízólevelének átadásáról készült: „*Bántó a rendnek a hiánya! Eddigi megfigyelésem szerint a bolgár és a román követségen beosztott válogatott munkás elemek a fogadásokon sokkal méltóságteljesebben, természetesebben és nyugodtabban viselkednek, mint a polgári intellektuelekből toborzott tisztviselőink!*”¹⁷

¹² 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 130/att.-1948 sz. összefoglaló jelentés, 1-3. o.

¹³ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 1/att.-1949. sz. Összefoglaló jelentés, 4. o.

¹⁴ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 1/att.-1949. sz. Összefoglaló jelentés, 4. o.

¹⁵ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 2. sz. összefoglaló jelentés, 8. o.

¹⁶ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 1949. 02. 27-én kelt attaséjelentés 2. o.

¹⁷ 102/08/509 HI MNVK 2. Csf-ség, 76/att.-1948. sz. összefoglaló jelentés, 2. o.

Az állomáshelyéről küldött utolsó jelentése 1949. augusztus 3-ai keltezésű. 1949. augusztus 5-én hazarendelik és az ÁVH őrizetbe veszi. A Pálffy György ellen indított koncepció per III. rendű vádlottjaként, a perirat szerint „*folytatólagosan elkövetett hűtlenség büntette és a magyar állam nemzetközi érdeke veszélyeztetésének büntette*” címen, koholt vádak alapján 1949. október 10-én halálra ítélik¹⁸ és október 24-én kivégzik. Az ítélet indoklásában többek között ez állt: „*1946 őszétől 1948 májusáig rendszeresen közölt a határőrség szervezetére és elhelyezésére vonatkozó, szigorúan titkos és bizalmasan kezelendő adatokat, főként a jugoszláv határsávban elhelyezett honvéd alakulatok adatait, létszámát, fegyverzetét, az egyes határvadász zászlóaljok és századok adatait, állomáshelyét, a parancsnokok neveit és politikai jellemzését.*”¹⁹ A bíróság szerint ezzel követte el „folytatólagosan” a hűtlenség büntettét. A magyar állam érdeke veszélyeztetésének büntettét pedig azzal valószínűsítette meg a vádirat szerint, hogy moszkvai attaséként vállalkozott a Jugoszlávia részére végzendő hírszerzői tevékenység folytatására – csak most már a Szovjet Hadseregről jelent adatokat.

Különösen érdekes ennek a vádpontnak az indoklásában szereplő alábbi mondat: „*Németh Dezső vezérkari ezredes, mint régi sovinizta, fasiszta tiszt került vissza a demokratikus hadseregbe. Pálffy-val megállapították egymásról, hogy hasonló a felfogásuk és ennek eredményeként 1946 őszén a Határvadász Parancsnokság vezérkari főnöke lett. Pálffy-tól kapta utasításba, hogy Mrázovics volt budapesti, akkori moszkvai jugoszláv követ lesz a kapcsolata.*”²⁰

1955. november 30-án a Katonai Felsőbíróság Németh Dezső ezredest az ellene emelt vádak alól bűncselekmény hiányában felmenti! A felmentő ítéletben szó szerint ez áll:

„*Németh Dezső ezredes sem Magyarországon, sem pedig moszkvai tartózkodása alatt nem végzett hírszerzői tevékenységet Jugoszlávia számára, ezért a Bíróság az ellene emelt vádak alól bűncselekmény hiánya miatt felmenti. Ledényi Ferenc hadbíró ezredes, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnöke, a Tanács elnöke, Kristóf István ezredes, ülnök, Matusek Tivadar őrnagy, ülnök.*”²¹

A bevezetőben már jeleztem, hogy polgári családból származott. Feleségével, Botka Jolánnal (született: 1916.05.25.) 1940. november 6-án kötött házasságot. Érdekes ezzel kapcsolatban a személyi anyaggyűjtőjében található „*Anyakönyvi lap*”-on olvasható megjegyzés: „*Utólag tudomásul vettem a Botka Jolánnal 1940.11.6-án kötött házasságát!*” (1948. május 3-án: Személyügyi szerv, olvashatatlan aláírás).²² Férje kivégzését követően feleségét 1949 novemberében Budapestről kitelepítették Szolnokra, majd 1954-ben engedélyezték visszaköltözését Budapestre. 1954-ben házasságot kötött Riba János műszaki tisztviselővel, akitől 1962-ben elvált. Férje rehabilitálása után részére 120 000 Ft kártérítést és egy kétszobás összkomfortos lakást biztosítottak, valamint 1200 Ft kivételes nyugdíjat és

¹⁸ H6 1373/49/6.-I.sz. ítélet PÁLFFY altbgy. és társai elleni bűnügyben.

¹⁹ H6 1373/49/6.-I.sz. Ítélet PÁLFFY altbgy. és társai elleni bűnügyben. 6. o.

²⁰ H6 1373/49/6.-I.sz. Ítélet PÁLFFY altbgy. és társai elleni bűnügyben. 19. o.

²¹ Bírósági peranyag, 00101/1955 sz. 1955. november 29-30., perújítás.

²² Németh Dezső ezredes személyi anyaggyűjtője, „Anyakönyvi lap”, 967/2788 sz.

egy gyermeke után 600 Ft árvaellátást állapítottak meg. 1986. június 1-jétől 4000 Ft-ot ítelt meg részére „*nemzetgondozotti ellátás*” címén a Minisztertanács Kivételes Ellátások Bizottsága. A HM két alkalommal belföldön, egy alkalommal külföldön biztosított részükre térítésmentes üdülést. (A sors fintora, hogy éppen Jugoszláviában!)

Gyermekek, Judit 1947-ben született, gimnáziumban érettségizett és 1966-ban férjhez ment egy fogorvoshoz.

A családot ellátták katonai egészségügyi igényjogosultsági lappal, az MN Központi Klubjába belépésre jogosító belépővel, illetve 1963-ban a HM híradófőnök közbenjárására lakásába vezetékes telefont vezettek be. A feleség 1963-ban kérelemmel fordult Czinege Lajos honvédelmi miniszterhez, hogy a férje Moszkvából történt hazarendelése alkalmából kint maradt értéktárgyaikat (szőnyegek, képek, dísz tárgyak) segítsen visszajuttatni.²³ A feladatot Kiss Lajos ezredes akkori moszkvai katonai attasé kapta, akinek segítségével néhány, még előtalálható és azonosítható tárgyat visszakapott, a többi a feledés homályába veszett!

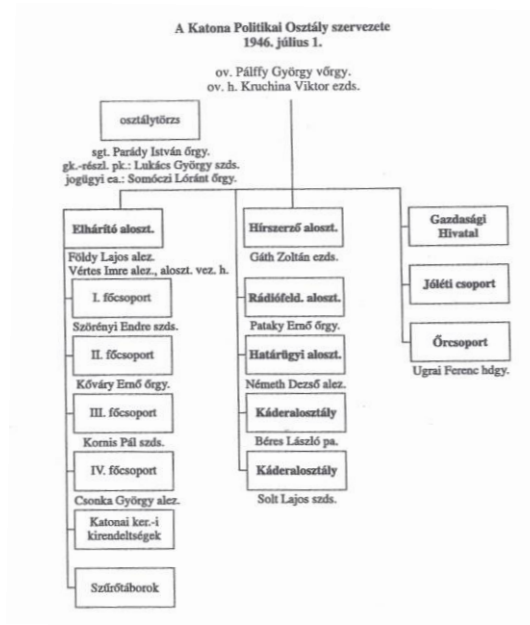
Németh Dezső ezredes sírja a Farkasréti temető 30/2. parcellájában található (1. sor, 90. sírhely).

A konferencia résztvevői

²³ Németh Dezső személyi anyaggyűjtője, 967/2788 sz.: 2610-V-115 sz. Anyakönyvi lap,

A Katonapolitikai Osztály szervezete 1946. július 1-től²⁴

²⁴ OKVÁTH Imre: Sziget egy reakciós tenger közepén. Adalékok a Katpol történetéhez 1945–1949, Államvédelem a Rákosi korszakban, Történeti Hivatal, 2000, 66. o.

Szervi utasítás a moszkvai katonai attasé számára²⁵

Szervi utasítás

A Magyar Köztársaság elnöke és a Magyar Kormány hozzájárulásával a Szovjet Unióban általam delegált magyar katonai attasé működésére vonatkozóan az alábbiakban rendelkezem:

1. Feladat

a) A katonai attasé képviseli minden tekintetben a Szovjet Unióban a magyar demokratikus honvédséget.

b) Tájékoztatja a szövetséges Szovjet Hadsereg Vezetőségét a magyar honvédség összes elvi és gyakorlati kérdéséről.

c) Biztosítja az állandó összeköttetést a szövetséges Szovjet Hadsereg és a honvédség között.

d) A szovjet és a magyar haderők közötti szövetséges viszonyból származó áruküldés rajta keresztül történik, ha más intézkedés nincs.

e) A szovjet haderő vezetésének tudtával és beleegyezésével gyűjti mindazokat az elméleti és gyakorlati tapasztalatokat, amelyek a honvédség fejlesztésében szükségesek. A gyűjtött anyagot továbbítja a honvédség vezetőinek. Köteles a gyűjtött tapasztalati anyagot saját maga is kiértékelni, és kiértékelését az anyaggal együtt a honvédség vezetőinek továbbítani.

f) Minden lehetőséget felhasználva tovább mélyíti a két haderő közötti bajtársi és szövetségesi viszonyt.

g) Magasabb parancsnoki jogkörrel felruházott előjárója a Szovjet Unióban tartózkodó összes honvédségi személynek.

2. Jogállás

a) A magyar katonai attasé a Honvédelmi Miniszter közvetlen összekötő közege a Szovjet Hadsereg Vezetőségéhez.

b) A magyar katonai attasé, mint a Honvédelmi Miniszter közvetlen összekötő közege, a mindenkor Szovjet Unióbéli magyar nagykövetnek csak személyében, és e téren is csak fegyelmi tekintetben van alárendelve.

c) A magyar nagykövet /követ/ a katonai attaséval csak a követség szükséges személyzetére kiterjedő reprezentációs események alkalmával rendelkezik.

d) A katonai attasé személyzete ugyanolyan tekintetben van a magyar nagykövetnek /követnek/ alárendelve, mint a katonai attasé, és csak a katonai attasé személyén keresztül.

²⁵ 131/7/82 MNVK 2. Csf-ség. 13. jegyzet, 6. csomag, 102/08/516 Moszkvai attasé okmányai.

3. Összeköttetés

a) A magyar katonai attasé a HM Katpol. Csoportfőnökségén keresztül van a Honvédelmi Miniszternek alárendelve.

b) Utasításokat csak a HM Katpol. Csoportfőnökségén keresztül kaphat és jelentéseit csak a HM Katpol. Csoportfőnökségén keresztül terjesztheti fel.

c) A katonai attasé elvileg külön honvédségi futár útján tartja fenn az összeköttetést a Honvédelmi Minisztériummal, és a nagykövet /követ/ engedélyével igénybe veheti a Magyar Külügyminisztérium futárjáratait is. A nagykövet /követ/ viszont a katonai attasé hozzájárulásával igénybe veheti a katonai attasé futárjáratait.

d) A katonai attasé az illetékes szovjet hatóságok jóváhagyásával önálló rádióösszeköttetést is létesíthet a HM Katpol. Csoportfőnökségével és önállóan rejtjelezheti táviratait.

e) A katonai attasé azonban a nagykövet /követ/ engedélyével felhasználhatja a nagykövetség /követség/ valamennyi működő híradó eszközét is. A nagykövet /követ/ a katonai attasé hozzájárulásával viszont ugyancsak igénybe veheti a katonai attasé külön híradó eszközeit.

4. Személyzet

A katonai attasé személyzetének létszámát, beosztását és magának a személyzetnek a személy szerinti kiválasztását a szükséghez mérten, az illetékes szovjet hatóságnak a hozzájárulásával, a HM Katpol. Csoportfőnökség a katonai attaséval egyetértésben határozza meg.

5. Anyagiak

a) A katonai attasé és személyzetének összes költségét közvetlenül a Honvédelmi Minisztérium fedezi.

b) Az anyagi ellátás (illetmények, berendezések, felszerelés, járművek stb.) mértékét a katonai attasé javaslata alapján a HM Katpol. Csoportfőnökség a HM Anyagi-technikai Csoportfőnökségével egyetértésben állapítja meg, illetve ezek alapján a HM javasolja a döntésre hivatott hatóságnak.

Budapest, 1948. május 12-én

Veres Péter sk.

FEJEZETEK
A MAGYAR KATONADIPLOMÁCIA
TÖRTÉNETÉBŐL

BUDAPEST, 2013. OKTÓBER 16.
NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET

MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI

EGYETEM

MEGHÍVÓ

Fejezetek a magyar katonadiplomácia történetéből

Szakmai-tudományos konferencia

2013. október 16.

BUDAPEST

**A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET,
A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG,
A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT és
A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM**

tisztelettel meghívja Önt a

2013. október 16-án
09.00–16.30 között tartandó

Fejezetek a magyar katonadiplomácia történetéből
című, szakmai-tudományos konferenciájára

A konferencián történő részvétel előzetes regisztrációhoz kötött.

Jelentkezés 2013. október 10-éig:

Dr. Tömösváry Zsigmondnál: zsiga07@t-online.hu Tel.: +36(30) 921-1640

Dr. Sallai Imrénél: drisallai@gmail.com Tel.: +36(30) 500-8604

A konferencia helye:
Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Díszterem
(Budapest X. ker., Hungária körút 9–11.)

PROGRAM

- 08.30–09.00** Regisztráció
- 09.00–09.15** Megnyitó:
Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok, PhD,
c. egyetemi docens, a Felderítők Társasága Egyesület elnöke
-

09.15–11.00 **Első panel: Elméleti alapok, történelmi kezdetek**

- Levezető elnök: **Dr. Nagy László nyá. ezredes**, DSc,
a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke
- 09.15–09.35** **Dr. habil. Kis-Benedek József nyá. ezredes**, egyetemi docens, PhD:
„A katonadiplomácia helye, szerepe a diplomáciában és
a külpolitikában”
- 09.35–09.55** **Dr. Sallai Imre nyá. ezredes**, CSc, c. egyetemi docens:
„Katonadiplomácia és információszerezés”
- 09.55–10.20** **Prof. Dr. habil. Szakály Sándor** egyetemi tanár,
NKE tudományos rektorhelyettes:
„A két világháború közötti katonai attaséi szolgálat személyi
összetétele”
- 10.20–10.45** **Dr. Okvách Imre** történész, ÁBTL főosztályvezető:
„A magyar katonadiplomácia újjászervezése a '60-as években”
- 10.45–11.00** **Kérdések, hozzászólások**
- 11.00–11.25** *S z ü n e t (büfé)*
-

11.25–13.15 **Második panel: Katonadiplomácia a gyakorlatban**

- Levezető elnök: **Dr. Magyar István nyá. dandártábornok**,
a Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottságának
elnöke
- 11.25–11.50** **Dr. Horváth Miklós nyá. ezredes**, DSc, hadtörténész:
„A magyar katonadiplomácia szerepe a Varsói Szerződés
felszámolásában”

- 11.50–12.10** **Dr. Nanovszky György** nagykövet:
„A külképviselet vezetője és a véderőátassé együttműködésének tapasztalatai”
- 12.10–12.30** **Király Elemér nyá. ezredes:**
„A katonadiplomáciai munka támogatásának és a véderőátassé-hivatalok működtetésének logisztikai feladatai”
- 12.30–13.15** **Véderőátassék hozzászólásai**
- 13.15–14.00** *S z ü n e t (ebéd)*

14.00–16.30 **Harmadik panel: A katonadiplomácia irányítása a rendszerváltás után**

- Levezető elnök: **Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok, PhD,**
c. egyetemi docens, a Felderítők Társasága Egyesület elnöke
- 14.00–14.25** **Dr. Gyarmati István** nagykövet:
„A katonadiplomácia irányításának tapasztalatai a rendszerváltást követő időszakban”
- 14.25–14.50** **Bali József** volt HM szakállamtitkár:
„Tapsztalataim a katonadiplomácia irányításában”
- 14.50–15.15** **Siklósi Péter** HM helyettes államtitkár:
„A magyar katonadiplomácia irányításának jelenlegi helyzete”
- 15.15–15.45** **Dr. Béres János dandártábornok, PhD,** a KNBSZ főigazgató-helyettese:
„A KNBSZ szerepe a katonadiplomáciai tevékenység irányításában”
- 15.45–16.25** **Kérdések, hozzászólások**
- 16.25** **Zárszó: Dr. Magyar István nyá. dandártábornok,**
a Felderítők Társasága Egyesület Tudományos Bizottságának elnöke

A konferencia szerkesztett anyagát a Felderítők Társasága Egyesület kiadványban jelenteti meg.

Praktikus információk:

- kérjük a konferencia résztvevőit, hogy a konferencia helyszínére a közösségi közlekedés eszközeivel érkezzenek;
- a szervezők a konferencia helyszínén büfét térítésmentesen, ebédet térítés ellenében (1000 Ft/fő áron) biztosítanak;
- ebédet Dr. Sallai Imrénél (drisallai@gmail.com Tel.: +36(30) 500-8604), legkésőbb **október 11-én 12.00-ig** lehet igényelni.

Felvilágosítás a konferenciával kapcsolatban:**Felderítők Társasága Egyesület****Elnök:**

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok
Telefonszám: +36(1)-260-4632
Mobil telefonszám: +36(30)-921-1640
E-mail: zsiga07@t-online.hu

Titkár:

Dr. Sallai Imre nyá. ezredes
Mobil telefonszám: +36(30)-500-8604
E-mail: drisallai@gmail.com

A Tudományos Bizottság vezetője:

Dr. Magyar István nyá. dandártábornok
Mobil telefonszám: +36(30)-350-2552
E-mail: magyar.istvan@comunique.hu

A KONFERENCIÁRÓL

Egyesületünk elnöksége 2013. október 16-án a Magyar Hadtudományi Társasággal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal és a Nemzeti Közszerológiai Egyetemmel együttműködve konferenciát szervezett „Fejezetek a magyar katonadiplomácia történetéből” címmel. A rendezvényre a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Dísztermében került sor.

Elnökségünk 2013 elején, éves feladataink kialakítása során határozta el, hogy ebben a számunkra különösen fontos esztendőben, amikor az önálló magyar katonai felderítés/hírszerzés létrejöttének 95. évfordulójára emlékezünk, a katonai felderítő szakmához ezer szállal kötődő katonadiplomácia kérdéskörét választja hagyományos éves konferenciája témájául. Tekintettel arra, hogy Egyesületünk Alapszabályában a hagyományápolás és a felderítő szakma történetének kutatása egyaránt fontos feladatként szerepel, úgy gondoltuk, hogy a szakmai-tudományos konferencia jól illeszkedik majd a Magyar Tudomány Napja alkalmából szervezett rendezvények sorába is.

Elnökségünk év eleji ülésén – a Tudományos Bizottság vezetőjének javaslatára – arról is döntött, hogy mozgósítja Egyesületünk tagságát a téma minél szélesebb körű feldolgozására. Ennek érdekében, éves közgyűlésünkön, felhívással fordultunk katonadiplomácia beosztást betöltött tagtársainkhoz, hogy rövid tanulmányban összegezzék a külszolgálatuk során szerzett legfontosabb katonadiplomáciai tapasztalataikat. Ígéretet tettünk arra, hogy a beérkezett írások szerzői közül néhányan felkérést kapnak a konferencián rövid referátum megtartására, míg a többi (arra alkalmas) munkát konferencia-kiadványunkban, illetve Évkönyvünkben jelentetjük meg.

Már a konferencia tervezése során érzékeltük, hogy még egy egész napos rendezvény sem lesz elég a nemcsak szakmai szempontból érdekes és izgalmas témakör feldolgozására. Ezért konferenciánkon a magyar katonadiplomácia történetének egyes, általunk fontosnak tartott fejezeteiről ejtettünk szót.

Konferenciánkat három panelre tagoltuk:

– Az elsőben az elméleti alapokról és a történelmi kezdetekről szóltunk. Megvilágítottuk a katonadiplomácia helyét, szerepét a diplomáciában és a külpolitikában, majd a katonadiplomácia és az információszerzés kapcsolatát elemeztük. Ezt követően a két világháború közötti időszak és a hatvanas évek katonadiplomáciájának műhelytitkaiba pillanthattunk be.

– A második panelben a katonadiplomácia gyakorlati működését mutattuk be egy nagykövet, egy hadtörténész és két korábbi katonai attasé visszaemlékezése alapján. Szóltunk a katonadiplomáciai munka támogatásának és a véderőattasé-hivatalok működtetésének logisztikai feladatairól is.

– Végül, a harmadik panelben a rendszerváltozás utáni időszak katonadiplomáciai tevékenysége irányításának tapasztalatairól szóltak a legilletékesebbek, a területért felelős szak-, illetve helyettes államtitkárok, valamint az irányítás egyes gyakorlati kérdéseiről a KNBSZ főigazgató-helyettese.

Kijelenthetjük, hogy Egyesületünk elnöksége jól döntött, amikor ez évi kiemelt rendezvénye témájaként a magyar katonadiplomácia történetét választotta. Az elhangzott előadások bizonyították, hogy figyelmet érdemlő, és ami még fontosabb, figyelmet kiváltó kérdéskörről van szó. Konferenciánk segített abban is, hogy az érdeklődés középpontjába kerüljön ez a fontos terület, és a jövőben még többen vállalják a téma tudományos igényű kutatását, feldolgozását, az elhangzottak egyéni visszaemlékezésekben történő megjelenítését.

A konferencián elhangzott előadások a Felderítő Szemle 2013/2. számában olvashatók, amelyet minden tagtársunkhoz eljuttattunk. Az Egyesületünk elnöksége felhívására beküldött – a konferencia-kiadványunkban nem szereplő – katonadiplomáciai visszaemlékezéseket pedig Évkönyvünk következő száma tartalmazza.

Ezúton is köszönet illeti társszervezőinket a szervezésben nyújtott segítségért, előadóinkat, hogy első felkérésre vállalták az előadások megtartását, katonadiplomáciai visszaemlékezést leadott tagtársainkat az erőfeszítéseikért, tagjainkat pedig a konferencián történő megjelenésért.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a Felderítők Társasága Egyesület történetében talán a legsikeresebb konferenciát tudhatjuk magunk mögött, amelyen több mint 100 érdeklődő vett részt. A rendezvény tovább erősítette Társaságunk presztízsét.

DR. NAGY LÁSZLÓ NYÁ. EZREDES
RENDAHAGYÓ KÜLSZOLGÁLAT

1977 márciusától dolgoztam az MNVK 2. Csoportfőnökségen, 1984-ig a csoportfőnök alárendeltségébe tartozó Együtműködési alosztály vezetőjeként. 1984 januárjában soron megkaptam alezredesi rendfokozatot, és ugyanekkor kerültem a Tájékoztató szolgálathoz, a katonapolitikai osztály vezetőjének beosztásába. Oroszul nagyon jól beszéltem, hiszen a Szovjetunióban végeztem tanulmányaimat és sokat tolmácsoltam is, 1981-ben pedig angol nyelvből is megszereztem a felsőfokú nyelvvizsgát. 1989-ben kezdtem Helsinkiben katonadiplomáciai szolgálatomat.

közvetlen

az

egyetemi

Mielőtt lényegi mondanivalómba belefognék, előre kell bocsátanom: a közreadott szinopszistól eltérően jelen tanulmányomban – a katonadiplomáciai tevékenység rovására – röviden érintem külszolgalatba kerülésem, illetve váltásom körülményeit is. Meggyőződésem, hogy a felhívásra beérkező anyagok többsége a tényleges katonadiplomáciai szolgálat részleteivel foglalkozik majd, így az én visszaemlékezésem üdítő kivétel lehet. Ugyanakkor a külszolgalat feltételrendszere is „megér egy misét”, ugyanis a kiválasztás és a felkészítés a tényleges külszolgalati tevékenység lényegi eleme.

A katonadiplomáciai szolgálat magyar gyakorlatának dicséretére legyen mondva, hogy jó néhány fiatal tiszt teljesített először rövidebb, általában kétéves szolgálatot alacsonyabb beosztásban, majd néhány év otthoni munka után került önálló attaséi posztra, négyéves kiküldetésre.

Az MNVK 2. Csoportfőnökségen belül az Operatív és a Tájékoztató szolgálat „rivalizált” a katonadiplomáciai szolgálatba kerülő személyek jelölésében (is). Más szolgálatoknál vagy önálló osztályokon dolgozó tisztek viszonylag ritkán jöttek számításba. A két említett szolgálat vezetője igyekezett minél több helyre saját embereit javasolni, hiszen ez volt az egyik legmagasabb fokú elismerés és a legkívánatosabb perspektíva a tisztek számára. A javaslatok kialakításában fontos, nem túl népszerű, de nem is nagyon hálás szerepet játszott a személyügyi osztály. Az én időmben még egy szervezetnek volt lehetősége beleszólni a kiválasztásba, a csoportfőnökségi pártbizottságnak, amely 1989 első felében még működött, habár munkájára már erősen rányomta bélyegét a reformhangulat. (Fentiek nem érvényesek a Varsói Szerződés tagállamaiba akkreditált katonai attaséinkra, az ő kiválasztásuk nem tartozott a csoportfőnökség hatáskörébe.)

1988 decemberében a Tájékoztató szolgálat főnöke arról tájékoztatót, hogy az 1989 szeptemberében esedékes váltás keretében engem javasol londoni katonai attasénak Dr. Demeter György ezredes utódjaként, akinek akkorra jár le négyéves külszolgálat.

Megköszöntem a tájékoztatást is, a jelölés tényét is, de a részletek után nem érdeklődtem. Nem kérdeztem meg sem azt, hogy mely helyekre tehetett javaslatot, sem azt, hogy vannak-e más jelöltek is Londonra, sem pedig azt, hogy mikorra várható döntés. Úgy véltem, a rám tartozó információt előbb-utóbb tudomásomra hozzák. Az elkövetkező hónapokban nem tettem említést a dologról senkinek. Pontosabban további két embernek mondtam el magát a tényről, hogy rákerültem a jelöltlistára: a feleségemnek és az öcsémnek, aki szintén hivatásos katona volt. Mindkettőjükkel abban maradtunk, hogy még korai lenne bárkinek is tudomására hozni a történeteket.

Az jellemző módon meg sem fordult a fejemben, hogy ne fogadjam el az ajánlatot. Igaz, nem kevés aggodalom élt bennem, hogy hogyan fogok én helyállni ezen a frekvencián posztion külszolgálati tapasztalat nélkül, gyakorlás híján eléggé szegényes angol nyelvtudásommal. Különösen a tapasztalt, több nyugati nyelven (köztük angolul is) jól beszélő, nagyon intelligens Demeter ezredes után. Másrészt viszont a londoni magyar attaséhivatal kétszemélyes volt, ahol az attasé mellett még egy tiszt dolgozott.

A londoni beosztásnak számomra volt még egy extra vonzereje: elődeim (legalábbis a két utolsó katonai attasé) ezredesek voltak, így joggal reméltem, hogy a kinevezéssel együtt megkapom a harmadik csillagot.

1989 februárjában – feltehetően a többlépcsős döntéshozatali folyamat egyik fázisa után – közölték velem, hogy nem Londonba, hanem Helsinkibe kerültem jelölésre. Az első érzésem nem a megkönnyebbülés, hanem a csalódottság volt. Azt éreztem ki a döntésből, hogy alacsonyabbra értékelnek, kevesebbre tartanak képesnek, mint a londoni változat szerint. Másodszor pedig tudatosult bennem, hogy aligha leszek valaha is ezredes. Abban az időben a harmadik magyar katonai attasé szolgált Helsinkiben, és mindhárman alezredesek voltak. Semmi sem indokolta volna, hogy a következő attasé ezredes legyen, ellenkezőleg. Finnország relatíve kisebb fontossága a nagyobb európai hatalmakhoz képest kimondottan sugallta a rendfokozati folytonosságot.

Aztán nagyon gyorsan felülkerekedtek gondolatvilágomban az ellenkező előjelű érzések. A legfontosabb maga a külszolgálat ténye volt. Abban az évben a tisztársak különösen irigyelték a külszolgálatra kerülőket, hiszen 1989 már a lényeges politikai változások évének ígérkezett, határozottan érzékelhető volt a tisztikar elbizonytalanodása. Éppen ezért jó volt minél messzebb kerülni a várható politikai eseményektől.

Másodszor, a kisebb ország kisebb fővárosa sokkal kevesebb feladatot és felelősséget jelentett. A Helsinkiből érkező információk is arról tanúsítottak, hogy ott általában nem történnek izgalmas események.

Harmadrészt Helsinki önmagában is a nyugalom szigetének számított a zaklatott világban. Szinte a legkívánatosabb főváros volt az összesen számba jöhető 27 hely közül (abban az időben 27 attaséhivatalunk volt Washingtontól Adenen keresztül Delhiig).

És végül a finnek rokonaink, akik ráadásul nálunk komolyabban számon tartják a nyelvi rokonságot. Finnországban diplomatának lenni eleve nem jelentett hátrányt, de magyar diplomatának lenni kétszeres előnnyel járt.

A lehetséges külszolgálat lehetséges helyszínének váratlan megváltoztatása egy kicsit mégis elbizonytalanított. Nem véletlenül terjedt el a magyar hadseregben az a szólásmondás, hogy „csak az a biztos, ami már megtörtént”.

A korábbi években olyan gyakorlat alakult ki, hogy a Vezérkarnál és a Honvédelmi Minisztériumban legkésőbb márciusban lezárult a döntési folyamat, és az április 4-ei ünnepség után közvetlenül megkezdődött a felkészítés (amit általában késői kezdetnek tartottak az érintettek). 1989 azonban bizonyos értelemben már az átalakulás éve volt, a döntések még az átlagosnál is jóval később születtek. Eltelt a március, majd az április, majd a május is, és kezdtem beletörődni abba, hogy reményeim ezúttal is megalapozatlannak bizonyulnak.

Végül, június 2-án hivatalosan közölték velem, hogy Helsinkibe javasoltak katonai attasénak, és a javaslattal egyetértett a Vezérkar és a Honvédelmi Minisztérium vezetése is. Én – kérdésre válaszolva – kijelentettem, hogy elfogadom a megbízást, amelyet nagy megtiszteltetésnek tartok.

Otthon konyhai csendélet fogadott: a feleségem húsz kiló meggyet vásárolt, és már hozzá is fogott a magozáshoz, hogy eltegye télire. Gyorsan átöltöztem és csatlakoztam hozzá. Nem szoktam ajtóstul rohanni a házba, hosszasan fontolgattam, hogy hogyan is kéne elővezetni a hírt. Magoztuk hát a meggyet. Kisvártatva azért mégis kiböktem, hogy nagy újság van: kineveztek katonai attasénak Helsinkibe. A feleségem rám csodálkozott (éppen Helsinkibe? hát nem Londonról volt szó egyszer nagyon régen?), aztán megállt a csuklóig meggyelétől piros keze: hát akkor mi a fenének rakjuk el ezt a meggyet? Azért végül – ha már belefogtunk – mégis elraktuk.

Természetesen a külszolgálati jelölés nem ért teljesen váratlanul, hiszen hosszú évek óta készültem erre a lehetőségre. A felsőfokú angol nyelvvizsga megszerzését követően növekedtem esélyeim, hogy külszolgálatba kerülhetek. Örültem, hogy – a hosszú várakozás után – végül is rám került a sor (ekkor már elmúltam 46 éves).

Helsinkiben 1976 óta létezett magyar katonaiattasé-hivatal, első attasénk Tordai Tibor alezredes volt. Tordai alezredes és az akkori magyar nagykövet arra a bölcs meglátásra jutottak, hogy az attasé számára nem bérelni, hanem vásárolni kell egy lakást. Szerencsére az itthoni vezetés is belátta ennek a javaslatnak a racionalitását és biztosította a szükséges pénzt (több mint 10 millió forintnak megfelelő finn márkát). Így került sor a követségtől pontosan 5 km távolságra fekvő lakás megvásárlására, amelyhez szauna és medence is tartozott.

A szauna egyébként a (minőségi) finn lakás szerves tartozéka, maga a szaunázás pedig a finn életvitel elválaszthatatlan része. Többek között komoly tárgyalások is zajlanak és döntések is születnek szaunázás közben, miként más országokban mondjuk golfozás, teázás, vadászat vagy akár ultizás során. Szaunavacsorára – amely hosszadalmas elfoglaltság – Finnországban egynemű vendégeket szokás meghívni, ez a diplomáciai rendezvények teljesen elfogadott formája.

Tordai Tibor után Jávor Endre alezredes (1981–1985), majd Kiss Tibor alezredes (1985–1989) töltötte be a katonai attasé posztját. Utóbbi – szolgálati idejének vége felé – a helsinki attasétestület doyenje volt és nagy népszerűségnek örvendett az attasék körében.

A végsőkig elhúzódott személyügyi döntések miatt felkészülésem csak június 5-én kezdődhetett. Kiutazásomat szeptember második felére tervezték.

A magyar katonadiplomata váltásának gyakorlatában nagyon jól bevált az a módszer, hogy az időpontot az esetek többségében szeptember második felére időzítették. Ez tudatos lépés volt, mivel így a távozó attasé búcsúztatását és az új attasé bemutatását egybe lehetett kapcsolni a Néphadsereg napja (később a fegyveres erők napja) alkalmából rendezendő fogadással, amelyet a szeptember 29-ét megelőző napok valamelyikén volt célszerű megrendezni. A nyolcvanas évek második felében széleskörűen kibontakozott takarékosági hullám körülményei között néphadseregnapi fogadást elvileg csak ötévente lehetett rendezni, viszont attaséváltás esetén lehetőség nyílt fogadás szervezésére, természetesen a nevezetes naphoz időzítve.

Várható volt tehát, hogy a szeptember közepét követő napokban kell indulnunk az állomáshelyre. Addig azonban rendkívül sok teendő várt ránk, ami feszes munkatempót diktált.

A helsinki attaséhivatalban az attasé mellett sem helyettes, sem titkár nem dolgozott, így lehetőség nyílt a feleség (napi három órában történő) foglalkoztatására is. Feladata adminisztrációs munkák végzése volt. Ez abból a szempontból szerencsés volt, hogy a feleség, a háziasszonyi teendőkön túl, munkalehetőséghez is jutott.

Az attasék felkészítése több, rövidebb és hosszabb ideig tartó fázisból állt, amely számos szakterületet magában foglalt. Felkészülésem során áttanulmányoztam a rendelkezésre álló dokumentumokat Finnországról, Helsinkiről, a finn fegyveres erőkről, a Védelmi Minisztériumról és annak vezetőiről, a korábbi években történt magas szintű látogatásokról és így tovább. Átnéztem elődöm jelentéseit, az ún. eseménynaplókat, az évi összefoglalókat, a protokoll-névsorokat, a kéréseket és javaslatokat, továbbá az azokhoz otthon fűzött megjegyzéseket, a kiküldött utasításokat, értékeléseket, a megszabott feladatokat. Olvastam és jegyzeteltem, közben konzultáltam.

Felkészülve, elvileg kipihenve és mindent elrendezve készültünk az indulásra. Még az utolsó délelőttre is maradt csomagolni való, amikor váratlanul értesítettek, hogy jelenjek meg szolgálati helyemen. Kiderült, hogy előléptettek ezredessé, megkaptam a harmadik csillagot, amiről már-már lemondtam, de aminek nagyon megörültem.

Helsinkiben Kiss Tibor alezredes és a neje várt a repülőtéren, és elvittek bennünket egy vendéglakásba, hiszen az attasélakásban még ők laktak. Lepakoltunk, és Tibor már vitt is egy szauna-vacsorára: a lengyel attasé búcsúzott és a meghívottak között voltunk mind a ketten, a nemsokára búcsúzó és az éppen csak megérkezett magyar katonai attasé (a szauna-vacsorák kizárólag férfiakat érintettek). Ezt követte az átadás-átvétel. A nagykövetségen lévő iroda páncélszekrényétől a lakáshoz tartozó garázsig, a poharaktól a minősített iratokig, a pénztártól a gépkocsiig, a nagykövetségi munkatársaktól a helyi kapcsolatokig rengeteg mindent kellett átvenni, megismerni és megtanulni. Együtt mentünk például bemutatkozni az attasétestület friss doyenjéhez (Kiss Tibortól vette át a tisztséget), aki történetesen egy finn származású amerikai ezredes volt. Három helyettesével együtt fogadott bennünket, és valósággal kikérdezett az itthoni politikai helyzetről, a Szovjetunióval kapcsolatos ismereteimről, véleményemről, persze a legudvariasabb formában.

Ugyancsak együtt mentünk elbúcsúzni-bemutatkozni az attasékkal kapcsolatot tartó Külkapcsolati osztályra, majd a finn fegyveres erők főparancsnokához. Kiss Tibor magas kitüntetést kapott, én meg biztató szavakat.

Aztán a búcsú- és bemutatkozó fogadás, amelyre nagyon sokan eljöttek, mert Kiss Tibor népszerű volt a finn katonák és az attasék körében is. Mi a feleségemmel csak szerényen asszisztáltunk. Azon ritka alkalmak egyike volt, amikor a külön az attasék számára kreált olívdzöld díszegyenruhát felvettem.

Sajátos kettősség jellemezte katonai attaséink együttműködését a Varsói Szerződés tagállamainak attaséival. A hivatalos nézet szerint a lehető legjobb kapcsolatban kellett lenniük egymással. Létezett egyfajta egyeztetés a meghívások elfogadása terén, amellyel a VSZ-tagországok attaséi a valamelyikükkel (például az NDK-sokkal) szemben megnyilvánuló esetleges diszkriminációt igyekeztek kivédeni. Ennek lényege az volt – legalábbis magyar szemszögből –, hogy akkor tettünk eleget egy meghívásnak, ha rajtunk kívül legalább még egy VSZ-attasé is úgy tett. Később, de még az én szolgálati időm során ez tovább bonyolódott azzal a kitételrel, hogy „a román attasén kívül még egy”, ugyanis Románia rendkívüli mértékben külön irányvonalat kezdett követni a külpolitikában. Megszületett a „szorosan egyeztető baráti országok” kifejezés, amely a „VSZ mínusz Románia” tartalmat takarta.

Magyarországon és a Magyar Néphadseregben, abban az időben, a személyügyi döntések fölöttébb titokzatos módon, bonyolult háttéregyeztetések eredményeként születtek (ez a magánvéleményem, példa erre saját kinevezésem története, de példát vagy ellenpéldát mindenki találhat). Ehhez képest engem kellemsen lepett meg a finn fegyveres erőknél bevett gyakorlat: amellett, hogy a beosztások és a rendfokozatok abszolút szorosan kötődtek egymáshoz, a személyi váltásokat nagyfokú nyíltság jellemezte. Áprilisban például megjelent egy rövid hír a fegyveres erők lapjában, hogy szeptember elsején – elérve a korhatárt – nyugállományba vonul X vezérőrnagy, valamelyik katonai körzet parancsnoka, kijelölt utódja Y ezredes. Ebből mindenki tudhatta, hogy Y ezredes – ha csak valami katasztrófa nem történik – szeptember elsején elfoglalja a katonai körzetparancsnoki beosztását, egyidejűleg pedig megkapja a vezérőrnagyi rendfokozatot (abban az időben a finnek sem használták a dandártábornoki rendfokozatot). Ráadásul módja

van rendben átadni az eddigi beosztásával összefüggő teendőket, merthogy az ő utódja is ugyanígy kijelölésre került, illetve – ha szükségesnek vagy indokoltnak látszik – megismerkedhet leendő beosztásának részleteivel. Egyébként a tisztek és tábornokok esetében egyértelmű nyugdíjkorhatár volt megállapítva, amelytől rendkívül ritkán tértek el.

A fent leírt rendszernek volt még egy előnye: a finn fegyveres erőknél szigorúan meghatározott számú aktív tábornok szolgált, akiknek a száma emlékeim szerint a kilencvenes évek elején alig haladta meg a harmincat. Egyetlen kivételre emlékszem, amikor egy nemzetközi békefenntartó misszióban vezérőrnagyi rendfokozatot igénylő beosztásba került egy finn ezredes, előléptették, és amikor hazatért, még nem töltötte be a nyugdíjkorhatárt. Ő lett átmenetileg a „plusz egy” fő a tábornoki karban.

Egy másik példa a kiszámíthatóságra kapcsolatban van Európa első női védelmi miniszterének kinevezésével.

Amikor Helsinkibe érkeztem, a védelmi miniszter posztját a koalícióban részt vevő Svéd Néppárt elnöke, Ole Norback töltötte be. Kint tartózkodásom alatt történt, hogy Norback úr megvált párttiszségétől, mert a bankszférában tervezte kamatoztatni képességeit. Egyúttal megüresedett a miniszteri bársonyszék. A Svéd Néppárt Elisabeth Rehn asszonyt választotta meg elnöknek, és senki nem vonta kétségbe, hogy ettől a koalíciós megállapodás érvényben marad, senki nem kívánta újraosztani a miniszteri tárcákat. Elisabeth Rehn-t annak rendje és módja szerint kinevezték védelmi miniszternek.

Személyéhez két anekdotaszerű történet tartozik, bár valóságtartalmukért nem kezeskedem.

– Kinevezése után közvetlenül egy újságíró interjút készített Elisabeth Rehnnel. Több minden mellett megkérdezte tőle, mi lesz az első dolga védelmi miniszterként. A lakonikus válasz: Hazamegyek és megpróbálom megtanulni a rendfokozatokat.

– Néhány héttel később elterjedt egy híresztelés, miszerint a miniszter asszony elégedetlen a Vezérkar és a minisztérium közötti információáramlással. Állítólag túl sok kérdés a szaunában dőlt el, érthető módon a miniszter távollétében. Egy megbeszélésen aztán Rehn asszony bejelentette, hogy mostantól együtt fog szaunázni a tábornoki karral. Lett erre némi tiltakozó felzúdulás, mire a miniszter asszony rákérdezett: Miért, mit akarnak előlem rejtegetni?

A magyar kolóniáról

A nagykövet Hargita Árpád volt, hivatásos diplomata, később osztályvezető a Külügyminisztériumban. Én nagyra becsültem. Az első beosztott Tick Tamás volt, szintén karrierdiplomata. Jó, baráti kapcsolat alakult ki a Kereskedelmi kirendeltség több tagjával is, így Mányai Péterrel, Pataki Györggyel, Rostás Mátyással (a kapcsolatok itt és a továbbiakban természetesen családok között értendők). A külkereskedelmi vonal különböző ágazatait sokan képviselték, így többek között a Körösi-Kardos házaspár, Simonyi Ferenc, Huray Éva, Drozdy Győző. A Magyar

Kulturális Intézetben dolgozott Jelinkó Árpád. A magyar kolónia összesen talán 20 családot számlált.

Az 1990–1991-es tanévben elvállaltam a magyar gyerekek ún. honismereti oktatását. Ez azt jelentette, hogy hetente egy foglalkozást tartottam a nagykövetségen a Helsinkiben élő magyar családok (diplomáták) 6–9 éves gyermekeinek, akik egyébként kivétel nélkül finn iskolákba jártak. Kis fogalmazásokat írtam velük a finn térről meg a magyar nyárról, beszéltünk a nemzeti ünnepekről és jelképekről, az állatvilágról, a finn és a magyar ételekről, a népszokásokról, a jellemző sportágakról, sok mindenről, és természetesen mindenről magyarul. Rendkívül érdekes volt tapasztalni, hogy elég sok kifejezést csak finnül ismertek. Többek között ezért is volt szükség ezekre a foglalkozásokra, amelyekre abban a tanévben 12 gyereket írtattak be.

Hivatalos vacsorákat körülbelül havi gyakorisággal tartottunk, első alkalommal 1990. február elsején. Minden alkalommal egy ülésrend készült kis vázlattal, így mindenki könnyen tájékozódhatott az asztal körüli helyéről. A vendégek aláírtak egy közepesen díszes vendégkönyvet, amelybe utólag bevezettük az étrendet, a vacsora utáni TV-műsort (általában Magyarországot népszerűsítő rövid programok voltak, itthonról kaptuk őket), egy „kötelező” játékos vetélkedő körülményeit és a vendégektől kapott ajándékokat. Mindez azért kellett, hogy semmilyen vonatkozásban ne ismételjük magunkat. A vendégkönyv egyébként még ma is megvan.

A diplomáciai szokásjog szerint a fővendég tiszte, joga és kötelessége volt asztalt bontani a vacsora végeztével oly módon, hogy megköszönte a vendéglátást a házigazdának, illetve a ház asszonyának. És hogy ne lehessen semmiféle félreértés, az a férfi vendég volt a kiemelt személy, aki a háziasszony jobbján kapott helyet. Erről a döntés a házigazda kompetenciájába tartozott, általában a rendfokozat volt a meghatározó paraméter, és általában egyértelmű volt a helyzet, kritikus esetek ritkán fordultak elő.

Egy hatalmas, feketés-zöld Audi 100-as volt a hivatali kocsim, életemben először ültem ötsebességes autóban. Nagyon tágas raktere volt, és külön zsákszerű, az ülések alá benyúló tartó a síléceknek. Helsinkiben természetes volt, hogy autóval közlekedtünk, én a hivatali időm alatt egyszer sem utaztam buszon, amelyek egyébként kényelmesek voltak. Az utakat télen már akkor sem sózták, hanem apróra zúzott kővel szórták fel, amelyet tavasszal speciális gépekkel összegyűjtöttek és nagy prizmákban tároltak ismételt felhasználásra. Október közepétől kötelező volt a téli – szöges – gumik használata minden gépkocsi esetében.

Helsinkiben találkoztunk először bankkártyával, amellyel pénzkímélő módon lehetett fizetni például a benzinkútnál, meg azzal a ténnyel, hogy rengeteg bank létezik, meg egyáltalán pénzkiadó bankautomatával – mindez akkor újdonság volt számunkra, bár ma már itthon is természetesnek tűnik.

Az attaséttestület ideális méretű volt: körülbelül tizenkét ország tartott fenn Helsinkiben attaséhivalt, ez mintegy huszonöt személyt jelentett, további 8–10 attasé volt oda akkreditálva más fővárosokból (például Varsóból). A testületben rendkívül barátságos légkör uralkodott, mindenki tegeződött, a feleségeket puszival

köszöntötték vagy búcsúztatták, nagyon sok közös kulturális (a finnek szempontjából honismereti) programunk volt. Könnyű volt beilleszkedni. A velünk kapcsolatot tartó finn tisztek is közvetlenek voltak, levetkőzve a hagyományos finn tartózkodást. A programok között volt csapatlátogatás, utazás jégtörő hajón, „egymillió milliméteres” biatlon (sífutás lövészzel), motoros szánkőzés és még sok minden. A közvetítő nyelv egyértelműen az angol volt, de a finn partnerek nagyra értékelték, ha valaki elfogadhatóan pöntyögött finnül – ezt az utóbbi akadályt nekünk nem sikerült átvinnünk. Persze az attasétestületben jó néhányan tudtak oroszul (a szovjet attasé és helyettesei, a lengyel és az NDK-attasé, az amerikai attasé egyik helyettese stb.), velük egyszerűbb volt az orosz nyelvet választani.

A finn semlegességi politikáról

Finnország legendásan jól egyensúlyozott a két nagy tábor között, helyzetét nem nagyhatalmi garanciák, hanem a semlegesség hagyományos követelményeinek betartása stabilizálta. Példák sorával lehet illusztrálni ennek az irányvonalnak a szigorú követését.

Finn tisztek tanultak néhány nagy európai országban (Nagy-Britannia, Franciaország stb.) és az Amerikai Egyesült Államokban, de – az egyensúly érdekében – rendszeresen küldtek tiszteket moszkvai és leningrádi akadémiákra is. A finn légierő egyaránt alkalmazott nyugati és szovjet repülőgépeket. A második világháborút követően Finnországnak is megtiltották a békeszerződésben, hogy rakétákat rendszeresítsen, a 60-as évekre azonban bebizonyosodott, hogy légvédelmi rakéták nélkül nincs hatékony légvédelem. Nagy-Britannia és a Szovjetunió – a finn békeszerződést garantáló két nagyhatalom – hajlandó volt szemet hunyni a szerződés betűjének megsértése felett, ha a finnek mindkettőjüktől szereznek be ilyen eszközöket. A finnek elfogadták a játék szabályait. Nem volt olcsó a számukra, de szerintük megérte.

Finnország hagyományosan aktív volt a nemzetközi békefenntartó missziókban. Emlékszem egy statisztikai adatra, miszerint a finn tisztek egyharmada járt külföldi missziókban. Nem csoda, ha az angolnyelv-tudás szinte általános volt közöttük: volt, aki már járt külföldön és még jobban megtanult angolul, volt, aki még csak készült és ezért gyúrte az angolt.

Hozzáteszem, Helsinkiben szinte mindenki beszélt angolul, még a piacon árut kínáló asszonyok is. És nem csak angolul, sokan tudtak németül, talán még többen svédül, hiszen az ország tulajdonképpen kétnyelvű. A mintegy hatszázaléknyi svéd teljes nyelvi egyenjogúságot élvezett és – gondolom – élvez ma is, Helsinkiben és más városokban az utcák neve mindkét nyelven fel van tüntetve, az újságok két nyelven jelennek meg. A finn védelmi erőnek van egy svéd vezénylési nyelvű alakulata, ahol elég sok finn fiú is szolgál – önkéntes jelentkezés alapján – éppen a nyelv elsajátítása céljából.

A finn emberek, de különösen a katonák rendkívül büszkék az ország és a hadsereg tényleg csodálatra méltó helytállására a szovjet–finn háborúban (1939. november – 1940. március), amelyet ők Téli Háborúként tartanak számon. Az akkor Finnországra kényszerített határkorrekció volt a kiváltó oka annak, hogy az ország a hitleri Németország oldalán belépett a Szovjetunió ellen indított háborúba (ezt az

újabb fegyveres konfliktust a finn történelem Folytatólagos – vagy Folytatódó – Háború névvel illeti). Ebben a háborúban a finnek visszafoglalták a Szovjetunió által „elcsatolt” karéliai területeket, és észak felől elszigetelték a blokád alá került Leningrádot, de a német fél követelése ellenére sem voltak hajlandók további aktív támadásokat indítani. 1944 végén pedig Finnország szempontjából a háború újabb szakaszába lépett: ezúttal a szovjetek követelésére szembefordultak korábbi szövetségeseikkel, és – időnként súlyos összecsapások árán – lefegyverezték az ország északi térségében tartózkodó német csapatokat.

Mindezt azért említem, mert a finnek példamutató módon adták (és gondolom, adják ma is) tanújelét annak, hogy mennyire nagyra becsülik katonáik háborús helytállását és áldozatvállalását. A hadirokkantak számára létrehozott speciális kórházban ápolták azokat a veteránokat, akikről hozzátartozóik már nem tudtak megfelelően gondoskodni. Az attasétestület 1990-ben is látogatást tett ebben a kórházban, ez minden évben részét képezte a programunknak. Meggyőződhetünk, hogy minden módon igyekeznek biztosítani az ápoltak kényelmét, akik közül egyesek már évtizedek óta a kórház lakói voltak. A látogatás során vásárolhattunk azokból a dísztárgyakból, amelyeket az idős hadirokkantak készítettek különböző anyagokból.

Az említett háborúk során elesett katonákat egyébként szinte kivétel nélkül szülővárosukban, illetve utolsó aktuális lakhelyükön temették el, akárhol is következett be a haláluk. Így gyakorlatilag minden helység temetőjének van nagyon szépen gondozott katonai része, még ha nem is folytak a környéken harccselekmények.

A finn fegyveres erőket a klasszikus három haderőnem alkotta. Figyelemre méltó, hogy a légierő emblémájának középpontjában az a jelvény látható, amelyet mi horogkeresztként ismerünk. Elmagyarázták, hogy ezt a jelzést a finn légierő megalapítása óta használják (az alapítók egyikének családi címeréből származik), és hagyománytiszteletből nem hajlandók változtatni rajta. Nem az ő bűnük, hogy a jelvényt a hitleri fasizmus meggyalázta.

1990-ben Finnország területét hét katonai körzetre osztották. Szolgálati időm alatt két vagy három körzetben tett az attasétestület hivatalos látogatást. Meglátogattuk a Hanko-i haditengerészeti támaszpontot is, amelyet 1945 és 1955 között a szovjetek használtak.

A Finn Fegyveres Erők főparancsnoka 1990-ben Jaakko Valtanen vezérezredes volt, az egyetlen háromcsillagos tábornok. Még az én helsinki tartózkodásom alatt, nyugállományba vonulása okán váltotta őt a Vezérkar korábbi főnöke, Jan Klenberg, aki ekkor kapta meg a tengerügyi rendfokozatot. (Nem emlékszem, hogyan szabályozza a finn alkotmány a köztársasági elnök és a fegyveres erők viszonyát, de békében nem ő a főparancsnok.)

Az én hivatali időm alatt a helsinki magyar katonai attasé nem volt akkreditálva más fővárosokba. A későbbiekben átkkreditálásra került sor Oslóba, lévén Norvégia NATO-tagország. Még néhány évvel később megszűnt az attaséhivatal Helsinkiben, és – ha jól emlékszem – Oslóból került a magyar katonai attasé „visszaakkreditálásra”.

Ugyancsak a kilencvenes évek elején Budapesten nem volt finn attaséhivatal, a bécsi finn attasé volt Budapestre akkreditálva. A későbbiekben Finnország nálunk is létrehozott attaséhivatalt, emlékeim szerint csak átmeneti időre. Vagy tíz évvel később Viitasaari alezredes budapesti finn katonai attasé jelentkezett a Hadtudományi Doktori Iskolába, választott témája a skandináv államok biztonságpolitikája volt. Én lettem a témavezetője, ő pedig egyike lett azoknak, akik nem szerezték meg az abszolútoriumot.

Mindjárt a kiérkezésünket és a hivatal átadás-átvételét követően az attasétestület kirándult Stockholmba. Az út számunkra legmaradandóbb élményét maga az oda-vissza utazás jelentette. Kiderült, hogy kölcsönösen előnyös kapcsolat köt „bennünket” (az attasétestületet) a Viking Line személyhajózási vállalathoz, amely óriási, nagyon elegáns hajókat járatott főként Helsinki és Stockholm között. Az út egy éjszakát tartott, étkezési lehetőséggel, kétszemélyes, nagyon előkelő kajütökben, csodálatos környezetben. A teljesen tisztavízű tengeren, csodás szigetek között úszó hatalmas, éjszaka ragyogóan kivilágított hajó igazán impozáns látványt nyújtott. Az utasok létszáma meghaladta a kétezret, továbbá több száz személyautó és többtucatnyi kamion bújt meg a hajó gyomrában. Éttermek, szórakozóhelyek, medence, sportolási lehetőségek, boltok tömkelege egészítette ki a kínálatot.

Az attasélakásban hivatalos vendégeink is voltak. Ezek közül a legelső Szenes Zoltán tábornok, későbbi vezérkari főnök volt, aki hivatalos látogatáson tartózkodott Helsinkiben és elfogadta a vacsorameghívásunkat. A legtöbb látogatónkkal kimentünk a piacra is, ahol jó kapcsolatunk volt néhány áruossal.

1990. június 20-án értesítést kaptam Budapestről, hogy a májusban megalakult új, többpárti kormány honvédelmi minisztere felmentett beosztásomból és hazarendelt (szabadságra nem utazhattam, a váltás időpontját a kijelölt személy felkészítésétől tették függővé). A váltás időpontjául szeptember volt kitűzve. Kijelölt utódomnak, Bartos Imre alezredesnek szeptember 23-án kellett volna megérkeznie családjával. Érkezése azonban elmaradt (információk szerint a Parlament illetékes bizottsága nem értett egyet jelölésével). Csak egy nappal később kaptam értesítést otthonról, hogy a váltás csúszik, és további intézkedésig lássam el feladataimat.

Váltásomra végül is csak 1991 júniusában került sor, majdnem pontosan egy évvel hazarendelésemet követően. Utódom Madarász Károly alezredes lett, aki később szép katonai karriert tudhatott magáénak.

MELLÉKLET

Kronológia, táviratok tartalmi kivonata:

- 1990. június 20: Tájékoztatom, hogy a Honvédelmi Minisztérium vezetése felülvizsgálta a katonaiattasé-hivatalok személyi állományát. A honvédelmi miniszter úgy döntött, hogy Önt beosztásából 1990. szeptember hónapban felmenti és hazarendeli. Váltására külön intézkedem.
- 1990. augusztus 27: Bartos alezredes szeptember 23-án érkezik, szállást biztosítson. A váltás ideje szeptember 24–28. között. A bemutatkozó és búcsúlatogatásokat erre a hétre szervezze meg. A fegyveres erők napja alkalmából szerény koktél szervezhető, amelyet fel kell használni a búcsúzásra és Bartos alezredes bemutatására.
- 1990. szeptember 11: Érdeklődjön Bartos úr működési engedélye után, mivel szeptember 23-án utazna.
- 1990. szeptember 24: Figyelembe véve, hogy utóda a mai napig nem kapta meg a működési engedélyt, készüljön fel arra, hogy váltására később kerül sor. Az új időpontról tájékoztatjuk.
- 1990. november 24: Tájékoztatom: úgy készüljön, hogy külszolgálatát huzamosabb ideig kell ellátnia, feladatait legjobb tudása szerint lássa el, engedélyezem, hogy decemberben rövid szabadságra családjával hazautazzon.
- 1991. január 4: Tájékoztatom: a felmentő döntés érvényes, az ok ismeretlen, Bartos alezredes alkalmatlan, a váltás időpontja bizonytalan. Beosztás: esetleg a régi.
- 1991. január 28: A honvédelmi miniszter utasítása: a váltást április elsejéig végre kell hajtani, hogy ne válhasson pártcsatározások témájává. A miniszter szavahihetősége nem kérdőjelezhető meg. Utóda Madarász alezredes, új beosztása: idegen nyelvi tanszékvezető.
- 1991. március 25: Tájékoztatom: utódjának kikerkezése objektív okok miatt bizonytalan időre elhalasztódott, beosztását továbbra is az eddigiek szerint lássa el, az új időpontról értesíteni fogom.
- 1991. március 28: A honvédelmi miniszter aláírta a működésiengedély-kérelmet, amelyet átküldtek a külügyminisztériumba. Váltás előreláthatólag május második felében.
- 1991. április 12: A működésiengedély-kérelmet a külügyminisztérium megküldte a nagykövetségre, jelentse be ezt a Külügyi osztályon, a kérelem sorsát kísérje figyelemmel, a megadást jelentse.

DR. JÁVOR ENDRE NYÁ. EZREDES

KATONADIPLOMATA VOLTAM...

BERN¹

Az attaséhivatal megnyitására 1966-ban került sor. A magyar katonai vezetés a hetvenes évek elején hozta meg azt a döntést, hogy a katonadiplomáciai szolgálatra történő felkészülés első állomása és az attaséállomány utánpótlása biztosításának forrása az attasétitkári szolgálat legyen. Ennek részeként kerültem én is a kiválasztottak közé.

1976-ban az attaséhivatalban teljes váltás történt. Az előző, a teljes négyéves hivatali periódust letöltő attasé Gyenei György alezredes volt. A vele együtt szolgáló attasétitkár Berényi Miklós százados. Az ő utódjaként, 1976. szeptemberben kezdtem meg katonadiplomáciai szolgálatomat mint katonaiattasé-titkár a Magyar Népköztársaság svájci nagykövetségén. A velem egy időben kikerkező új katonai attasé Ér Károly alezredes volt.

A berni attaséhivatal, 1976–1978.

*Jobbról balra: Ér Károly alezredes, katonai attasé; Ér Károlyné – Zsuzsa;
Jávor Endréné – Gabi; Jávor Endre őrnagy, attasétitkár*

¹ Jávor Endre őrnagy, Bern, 1976–1978.

A Nagykövetség Bernben a Muri Str. 31. alatt volt, egy lényegében kertvárosi környezetben, jó közúti és tömegközlekedési kapcsolatokkal. Az attaséhivatal a földszinten két irodát foglalt el, a nagykövet és a diplomaták irodája az első emeleten volt. A felső két emeleten a követségen bent lakó adminisztratív-technikai személyzet lakásai és a biztonsági körlet voltak. A Nagykövetséghez tartozó konzulátus és a kereskedelmi képviselő a város másik részén volt elhelyezve.

A nagykövetségen Varsányi György nagykövet mellett egy első beosztott és három diplomata teljesített szolgálatot. Ebben az időben a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere² Czinege Lajos vezérezredes, később hadseregtábornok volt, a Svájci Államszövetség honvédelmi minisztériumát Rudolf Gnägi szövetségi tanácsos – miniszter – vezette.

Bernben 18–20 ország működtetett attaséhivalt. Ezek közül a Bernben állomásozó attasék száma 14–16 volt. A Varsói Szerződés országai közül Magyarországon kívül a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság és Lengyelország, a NATO-országok közül az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország, Belgium, továbbá Ausztria, a Kínai Népköztársaság és Dél-Korea állomásoztatott véderő-, katonai, illetve légügyi attasét. Átakkreditálás útján esetenként megjelent Bernben a csehszlovák, a finn, valamint az indiai attasé is.

A fogadó országnak a véderő-, katonai és légügyi attasékkal foglalkozó szervezete a Honvédelmi Minisztérium, illetve a Vezérkar Összekötő Hivatala volt, Kipfer ezredes vezetése alatt.

A múlt század hetvenes éveiben, Magyarország részére alapvetően politikai okokból, nagyon fontos volt minden olyan kapcsolat, mely bővítette az ország mozgásszabadságát és lehetőséget teremtett az ideológiamentes együttműködési készség demonstrálására. A hagyományosnak mondható kétoldalú gazdasági és pénzügyi kapcsolatok mellett egyre fontosabb szerepet töltött be a politikai kapcsolatok más nyugati, nyugat-európai országok felé történő bővítésének lehetősége. A berni – és természetesen a genfi – diplomáciai jelenlét nemcsak a kétoldalú, illetve multilaterális kapcsolatok fejlesztését tette lehetővé, de nagyon fontos volt az is, hogy Svájc milyen képet fest Magyarországról a saját nemzetközi kapcsolati rendszerén belül. Az, hogy Svájc – kb. egyidejűleg a többi semleges országgal – hajlandó volt a katonadiplomáciai kapcsolatok felvételére Magyarországgal, mindenekelőtt a semlegesség demonstrálása volt.

A katonadiplomáciai kapcsolatok, bár már 10 éve fennálltak, csak formálisak voltak, és az attaséhivatal feladata volt mindent megtenni azért, hogy valamiféle fejlődés ezen a téren is beinduljon. Ennek érdekében az attaséhivatal igyekezett folyamatosan jó kapcsolatot kiépíteni a helyi Honvédelmi Minisztérium és a hadsereg vezető szervezeteivel. Ez mindenekelőtt abban nyilvánult meg, hogy maradéktalanul betartottuk az attaséhivatalokra vonatkozó szabályokat, határidőre és

² A honvédelmi miniszter minden évben küldött születésnap üdvözlőt a katonai attasé és az attaséitkár részére.

kimerítően megválaszoltuk az attaséhivatal működésére vonatkozó kérdéseket, eleget tettünk a meghívásoknak, aktívan részt vettünk az attasék részére szervezett programokon, illetve rendszeresen meghívtuk a fogadó ország képviselőit saját rendezvényeinkre, legyen az követségi fogadás vagy az attasé által adott vacsora.

A helyi Honvédelmi Minisztérium, illetve az Összekötő Hivatal évente 5-6 kimondottan katonai programot szervezett az attasék részére. Ezek között voltak csapatlátogatások, bemutatók, gyakorlatok, tájékoztatók, illetve találkozók felső szintű katonai vezetőkkel. Ugyanakkor feltételezhető, hogy olyan programokat is szerveztek, amelyekre a szocialista országok attaséit nem hívták meg. Erre abból lehetett következtetni, hogy egy alkalommal a dél-koreai katonai attasé – feltehetőleg kapcsolatkeresési céllal, hiszen országaink között abban az időben nem volt diplomáciai kapcsolat – postán keresztül megküldte egy svájci gyakorlat komplett dokumentációját, térképekkel, fényképekkel, közöttük olyan fényképet, melyen az attasétestület többi tagjai voltak láthatók.

Az attaséhivatal, betartva az idevonatkozó szabályokat, katonai folyóiratok, a nyílt terjesztésű sajtó, illetve szakkönyvek, szabályzatok beszerzése útján tájékozódott a fogadó ország biztonságpolitikai és katonai helyzetéről.

Az attasék részére szervezett programok formálisak, rutinszerűek voltak, és az volt az általános vélemény, hogy az nem egyéb, mint egyfajta kötelezettség teljesítése. A kétoldalú kapcsolatok szintjéből eredően fel sem merült egyedi csapatlátogatás kérése, ugyanakkor köztudott volt egyes attasék – különösen az amerikai légügyi attasé – privilegizált helyzete.

Hivatalos magas szintű látogatás nem volt. Ugyanakkor több alkalommal előfordult magas szintű magyar katonai vezető átutazása és időleges tartózkodása a zürichi repülőtéren. Így pld. az akkori vezérkari főnök – Oláh István altábornagy – egy afrikai országokban tett látogatása során érkezett a zürichi repülőtérre és az előzetes tervek szerint több órát kellett várakoznia a következő gép indulásáig. A Központtól kapott utasítás szerint egy többórás zürichi programot kellett szervezni részére, ugyanakkor pedig a fogadó ország illetékes szerveit nem volt szabad értesíteni. Mivel ebben az időben a két ország között még nem volt vízummentesség, a többórás programhoz viszont az útlelvizsgálatkor ki és vissza kellett lépni, ezért az utasítás végrehajthatatlan volt.

Ismerve a vezérkari főnök korábbi kellemetlenségeit a fogadó országokban be nem jelentett külföldi utazásaival kapcsolatban, és azt a döntését, hogy a jövőben minden – nem szövetséges országban történő – külföldi tartózkodását, átutazását a fogadó ország illetékes szerveivel hivatalos formában tudatni kell, úgy gondoltam, meg kell előzni egy esetleges kellemetlen helyzetet. Miután már más esetekben is tapasztaltam, hogy a Központ utasításai nem mindenben vannak összhangban a miniszter vagy a vezérkari főnök által élő szóban kiadott irányelvekkel, utasításokkal, sikerült Ér alezredest meggyőzőnöm, hogy Kipfer ezredesnél, az Összekötő Hivatal vezetőjénél teendő látogatás során élő szóban közöljük az átutazás tényét. Mire visszaértünk a hivatalba, megkaptuk Kipfer ezredes üzenetét.

Eszerint a Svájci Hadsereg vezérkari főnöke köszönettel vette az információt, üdvözlő kollégáját, sajnos más irányú elfoglaltsága miatt nem tudja személyesen fogadni őt a repülőtéren, de hajlandó minden segítséget, támogatást megadni részére az itteni tartózkodás idejére.

A vezérkari főnök megérkezése után azonnal közöltük vele, milyen utasítást kaptunk a Központtól, milyen lépéseket tettünk, és átadtuk részére svájci kollégájának üdvözlőjét és üzenetét. Oláh altábornagy lépéseinkkel egyetértett, és mint közölte, így ő is lehetőséget kapott, hogy viszontüzenetével kollegiális kapcsolatba kerüljön egy semleges ország vezérkari főnökével.

A későbbiek során többször előfordult, hogy a vezérkari főnök, illetve más katonai vezetők útutazásai során a zürichi repülőtéren időztek, és mindannyiszor hasonló eljárás alkalmaztunk, amit a fogadó ország hadseregének vezetői barátságos gesztusként értékelték. Ez megnyilvánult részben abban, hogy külügyi, diplomáciai körökben pozitívan értékelték a hivatal munkáját, részben abban, hogy a rendezvényeinkre szóló meghívásokat a hadsereg vezetői elfogadták, és a korábbiakkal összehasonlítva a kétoldalú kapcsolatok szintjénél magasabb szinten jelentek meg, illetve az attaséhivattal kapcsolatos ügyintézés során az Összekötő Hivatal bürokrácia mentes, együttműködő magatartást tanúsított.

A javuló kapcsolatok bizonyos értelemben magánjellegűvé is váltak akkor, amikor kiderült, hogy Kipfer ezredes egyik kedvenc étel az özgerinc, ami hetenként friss szállítmánnyal érkezett Magyarországról Bernbe. Így rendszeressé vált, hogy értesítettük a szállítmányokról, és igénye szerint két-három hetenként vittük neki a kívánt mennyiséget, amit ő minden alkalommal postai csekken, tehát dokumentálható módon kifizetett.

Az attaséhivatal hazai irányításának alapvető okmánya a kihelyezéssel egy időben elkészült, illetve az évenkénti beszámoló és értékelés után kiadott Utasítás volt. A hivatal folyamatosan felterjesztette az aktuális attaséjelentéseket, illetve az attaséhivatali eseménynaplót, de ezekre konkrét reagálás nem érkezett. Ebben az időszakban Svájcban nem volt Budapesten állomásozó katonai attaséja.

Az attaséhivatal legfontosabb rendezvénye az évente, szeptember 29-én megrendezésre kerülő fogadás volt a Néphadsereg Napja alkalmából. Ezen túlmenően a jelentősebb események közé tartozott a nagykövet által adott, de az attaséhivatal részéről összeállított címlista lapján meghívott katonai vezetők és katonai attasék részvételével szervezett fogadás minden évben április 4-én és augusztus 20-án. Ezek a rendezvények lehetővé tették, hogy kapcsolatba kerüljek a fogadó ország katonai vezetőivel, nyugati országok katonai attaséival. Így kerültem kapcsolatba Soltys ezredessel, az amerikai légügyi attaséval, akivel a későbbiek során rendszeresen együtt teniszestem, és aki rendszeresen meghívott lakásán tartott rendezvényeire is.

A formális attasétestület mellett elődöm, Berényi százados kezdeményezésére létrejött az attasétitkárok klubja. Ennek folyamatosan 4-5 tagja volt, többek között a szovjet, a lengyel és az osztrák attasétitkár. Ez utóbbi – Korpitsch alhadnagy – közvetítésével megismerkedtem Duchet vk. ezredes osztrák katonai attaséval, aki rendszeresen meghívott hivatalába, illetve különböző rendezvényeire.

Összefoglalva, az adott időszakban a katonadiplomáciai kapcsolatok legfontosabb funkciója a jelenlét és az együttműködési készség demonstrálása, és ezáltal a kapcsolatok továbbfejlesztésének megalapozása volt. Ennek eredménye mintegy 10 év múlva realizálódott, amikor a svájci vezérkari főnök hivatalos látogatást tett Magyarországon, majd ezt követte 1989-ben a magyar vezérkari főnök hivatalos látogatása Svájcban. Ennek során – melyen mint tolmács vettem részt – a svájci vezérkari főnök, viszonzandó a magyarországi látogatáson szerzett tapasztalatait, olyan földalatti objektumokat mutatott meg, melyeket elmondása szerint nyugati országok képviselőinek sem szoktak megmutatni. Azt is elmondta, hogy amit megmutatnak „az Önöknek szól és nem az elvtársaiknak.”

Tekintettel az azóta eltelt hosszú időre, valamint az alapvetően megváltozott politikai és a katonadiplomáciai viszonyokra, nehéz lenne az együttműködési készség folyamatos demonstrálásán túl ma is használható tapasztalatokat megfogalmazni.

HELSINKI³

Az attaséhivatal megnyitására több mint 30 évi megszakítás után, 1976-ban került sor. Az első akkreditált katonai és légügyi attasé Tordai Tibor alezredes volt. Ötéves szolgálatának leteltével 1981-ben vettem át a helsinki attaséhivatal „vezetését”⁴.

A Nagykövetség és vele együtt az attaséhivatal Helsinkiben a Kuusisaari-szigeten, a Kuusisaarenkuja 6. alatt található. A nagykövet 1981–1983 között dr. Matusek Tivadar, 1983–1985 között Puja Frigyes volt. A nagyköveten kívül egy első beosztott, egy konzul és további három-négy diplomata szolgált a nagykövetségen. A kereskedelmi kirendeltség a városban egy külön épületben volt elhelyezve.

A fogadó ország honvédelmi minisztere 1981–1982-ben Lasse Äikäs, 1982–1983-ban Juhani Saukkonen, 1983–1985-ben Veikko Pihlajamäki volt. A magyar honvédelmi miniszter 1984-ig Czinege Lajos hadseregtábornok, 1984–1985-ben pedig Oláh István hadseregtábornok volt⁵.

A Helsinkiben állomásozott attasék:

Franciaország	1 véderőattasé	
Kína	1 katonai attasé	1 helyettes
Lengyelország	1 katonai attasé	
Magyarország	1 katonai attasé	
Nagy-Britannia	1 véderőattasé	

³ Jávor Endre alezredes, Helsinki, 1981–1985.

⁴ Az idézőjel arra utal, hogy a hivatal vezetője és összes beosztottja egy és ugyanaz a személy volt.

⁵ A hivatalban levő honvédelmi miniszter minden évben küldött születésnap üdvözlőt a katonai attasé részére.

NDK	1 katonai attasé	1 helyettes
NSZK	1 véderőattasé	
Norvégia	1 véderőattasé	
Svédország	1 véderőattasé	1 helyettes
Szovjetunió	1 katonai attasé	1 szárazföldi helyettes 1 légi helyettes 1 haditengerészeti helyettes
USA	1 véderő- és légügyi attasé 1 szárazföldi attasé 1 haditengerészeti attasé	1 helyettes

Az átkkreditált attasék:

Ausztria	1 véderőattasé	(Stockholm)
Csehszlovákia	1 katonai attasé	(Varsó)
Svájc	1 véderőattasé	(Stockholm)
India	1 véderőattasé	(Moszkva)

Magyarország és a fogadó ország politikai, gazdasági, kulturális kapcsolatai igen magas szintűek voltak. Rendszeresek voltak a kölcsönös látogatások, egyeztetések, közös programok, beleértve a testvérvárosi rendszer kialakulását is. Ugyancsak rendszeresen szerveztek miniszteri szintű tárgyalásokat, kulturális programok cseréjét, és az ország különböző városaiban évente megrendezésre kerülő magyar napokat.

Az attaséhivatal megnyitását követően, ezzel párhuzamosan, fejlődtek a katonadiplomáciai kapcsolatok is, és abban kiemelkedő szerepe volt Tordai alezredesnek, aki kitűnő és gyümölcsöző kapcsolatot alakított ki a fogadó ország hadseregének vezetőivel, és kiküldetése utolsó éveiben mint az attasétestület doyenje nagyon jól kihasználta ennek a funkciónak a lehetőségeit is. Tevékenységének egyik legfontosabb eredménye volt Ermei Kanninen altábornagy, a Finn Hadsereg vezérkari főnökének hivatalos látogatása Budapesten 1981 augusztusában.

Ebben az időszakban a Finn Hadsereg Budapesten nem állomásoztatott katonai attasét, ezt a feladatot átkkreditálással a Berlinben állomásozó attasé látta el.

A Magyar Néphadsereg vezetése kiemelt fontosságot tulajdonított a Finn Hadsereg irányába történő kapcsolatok fejlesztésének. Kiutazásom előtt ennek szellemében igazított el Oláh István vezérezredes vezérkari főnök. Az attaséhivatal legfontosabb feladata a nagykövét támogatása volt a két ország közötti politikai, gazdasági, kulturális kapcsolatok fejlesztése terén, illetve ezzel összhangban a még kezdetleges stádiumban levő katonai kapcsolatok fejlesztéséhez a feltételek bővítése. Ennek legfontosabb eleme az volt, hogy az attaséhivatal működése

semmilyen formában – legyen az akár egy kiemelkedően fontosnak tűnő információ megszerzése – nem kockáztathatta a két ország és a két hadsereg kapcsolatát. Ezen túlmenően a további alacsonyabb, és szakmai szintű kapcsolatok megalapozása céljából mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a magas szintű látogatások folyamatossá, rendszereseké váljanak. További fontos feladat volt az attasétüstület tagjain keresztül az ott képviselt hadseregek irányában az együttműködés lehetőségeinek keresése.

Az attaséhivatal működésének legfontosabb belső feltétele a nagykövetségen belül a kapcsolatok és az együttműködés feltételeinek kialakítása. Ennek első lépése a nagykövettel történő jó kapcsolat megalapozása volt, pontosabban annak a jó kapcsolati rendszernek a további fenntartása, amelyet Tordai alezredes korábban kialakított. Kérkezésem után ismertettem a nagykövettel az attaséhivatal feladatait, megbeszéltük, hogy ez hogyan illeszthető bele a nagykövetség feladatrendszerébe, és milyen közös programok végrehajtását készítjük elő, illetve megállapodtunk a folyamatos együttműködés további rendjében.

Az attaséhivatal működésének külső feltételeit a bemutatkozó látogatások teremtették meg. A bemutatkozó látogatások a hagyományos katonadiplomáciai tevékenység elemei, és mint ilyenek, felölelik mind a fogadó ország katonai vezetőinél, mind pedig a többi attasékollegánál teendő látogatást. A bemutatkozó látogatások egyik kritikus pontja volt a nyelv kérdése. A hazai felkészülés során – attól a perctől kezdve, hogy hivatalosan közölték velem a kinevezés tényét – elöljárói engedéllyel feleségemmel együtt megkezdtem a finn nyelv tanulását. Mivel azonban ebben az időben magyar–finn nyelvtankönyv nem létezett, ezért egy angol–finn nyelvkönyv segítségével tanultunk, ami a későbbiek során igen hasznosnak bizonyult. Finnországban a legfontosabb és leginkább használt idegen nyelv – a hivatalosan elismert finn és svéd nyelven kívül – az angol volt, de az idősebb generáció tagjai közül sokan beszéltek németül is.

A Finn Hadseregnek az attasékkal közvetlen formában napi kapcsolatot tartó intézménye az Összekötő Hivatal, melynek vezetője Raimo Jokinen ezredes volt. Az Összekötő Hivatal a kapcsolattartás során az angol nyelvet preferálta, közleményeit, pl. az attaséokra vonatkozó szabályzatokat, programokat, leveleket a finn és svéd nyelv mellett angolul küldte meg, de különösen az első időszakban az általuk szervezett csapatlátogatásokon, attaséprogramokon az eredeti finnül előadott szövegeket az angol mellett oroszra és németre is lefordították. A későbbiek folyamán ezen változtattak, és a tájékoztatókat vagy csak angolra fordították, vagy eleve angol nyelvű tájékoztatókat tartottak.

A Finn Hadsereg parancsnokánál, Lauri Sutela tábornoknál és a vezérkari főnöknél, Ermei Kanninen altábornagnál tett bemutatkozó látogatások során mindketten nagyra értékelték a két ország katonai vezetői között kialakult kapcsolatokat és fontosnak ítélték meg azok továbbfejlesztését, ami diplomata nyelven a magyar vezérkari főnök viszontlátogatásának lehetőségére utalt. Ezért meglepetésként ért az Összekötő Hivatal vezetőjénél tett bemutatkozó látogatás során Jokinen ezredesnek ebben a témában tett kijelentése, miszerint a Finn

Hadsereg programja olyan sűrű, hogy a viszontlátogatásra feltehetően öt éven belül nem kerülhet sor.

A bemutatkozó látogatások fontos eleme volt a találkozás a haderónemi parancsnokokkal, a határőrség parancsnokával, amelyet az Összekötő Hivatal szervezett. Bemutatkozó látogatáson fogadott Heiskannen vezérőrnagy, a Katonai Hírszerző Szolgálat főnöke is. De az Összekötő Hivatal segítségével, az én kezdeményezésemre, természetesen az érintettek meghívását elfogadva, bemutatkozó látogatást tehettem olyan katonai vezetőknél, akikkel különböző rendezvényeken ismerkedtem meg, mint pld. a Vezérkari Akadémia, a santahaminai Tiszti Iskola, a Polgári Védelmi Parancsnokság, illetve a Helsinki Katonai Körzet parancsnokainál.

A bemutatkozó látogatások másik kategóriája az attasékollegákkal történő közvetlen megismerkedés és egyfajta együttműködés feltételeinek kialakítása volt. A kiérkezésemet követő 4–6 héten belül bemutatkozó látogatást tettem minden Helsinkiben állomásozó attasénál. Ezek a látogatások igen hasznosak voltak, és az attasétestület tagjai részben ennek, részben az elődöm, Tordai alezredes által megteremtett jó kapcsolati rendszernek köszönhetően hamar befogadtak.

A bemutatkozó látogatások közül különösen emlékezetes volt Ralph Miller ezredes amerikai véderő- és légügyi attasé látogatása. Miller ezredes előzőleg Budapesten szolgált és már kiutazásom előtt megismerkedtünk. Helsinkibe történt megérkezése után a hagyományos módon formális bemutatkozó látogatást tett nálam, melyet én néhány héttel később viszonzottam. Mint ő, úgy én is egyenruhában voltam, ezért első pillanatban meglepett, hogy amikor a fogadó helyiségében helyet és frissítővel kínált, rögtön azt javasolt, hogy vegyük le zubbonyainkat. De a meglepetést azonnal legyőzve, nevetve közöltem vele, hogy én nem vagyok „bedrótözva”, nem szereltem fel magam semmilyen lehallgató berendezéssel.

Az attasétestületen belül a kapcsolatok a Varsói Szerződés és a NATO országai attaséinak egyfajta formális elkülönülése ellenére igen jók és kollegiálisak voltak. Az attasétestület havonta egyszer közös ebédet tartott, melynek megszervezése a doyen feladata volt. Az attasétestületen belüli összetartozás érzését jelentősen erősítette Tordai alezredesnek mint doyennek az az ötlete, hogy egy attasétestületi nyakkendőt „alapított”. Az újonnan érkező attasékat az attasétestület az első közös ebéd során ennek a nyakkendőnek az átadásával fogadta be, és minden olyan közös rendezvényen, ahol nem egyenruhában kellett megjelenni, ezt a nyakkendőt kellett hordani.

Az attasétestület tagjai közötti kapcsolattartás leggyakoribb és hagyományos módszere – a Finn Hadsereg hivatalos rendezvényein, valamint a követségi fogadásokon túlmenően – a kölcsönös vacsorameghívás. Ezeknek a formája, a helyi szokásokhoz alkalmazkodva, a szauna-vacsora volt. Ez a lehetőség gyakorlatilag minden attasénak vagy a saját lakásán vagy a követségén rendelkezésre állt. Az elődömtől örökölt szolgálati lakás a vendéglátás ezen kritériumainak minden szempontból megfelelt, rendelkezett egy 6–8 fő befogadására alkalmas szaunával, öltözővel, egy hozzátartozó kb. 5x3 méteres medencével. Ilyen

körülmények között 3-4 hetenként rendeztem szauna-vacsorát, melyre az attasétestület tagjain kívül a Finn Hadsereg tisztjeit és az Összekötő Hivatal beosztottjait hívtam meg. Ezeket a rendezvényeket szeptembertől decemberig, illetve februártól május végéig lehetett lebonyolítani, a többi időben részben a szabadságolási időszak, részben a fogadó ország hagyományos és minden évben visszatérően megrendezésre kerülő programjai, valamint a különböző ünnepek miatt erre nem volt lehetőség.

Az attasélakáson tartott rendezvényeken túlmenően folyamatos program volt a viszontmeghívások elfogadása, illetve az attasékollegák rendezvényein történő részvétel. Ezt kiegészítették olyan közös programok, mint a rendszeres közös teniszezés többek között a francia, a brit, az amerikai haditengerészeti, és az NDK-s attaséval.

A Finn Hadsereg és az Összekötő Hivatal által szervezett éves programok két kiemelkedően fontos része volt a Függetlenség Napja – december 6. – alkalmából hagyományosan megrendezésre kerülő attasébál, illetve a Finn Hadsereg téli sportbajnoksága alkalmából megrendezett „egymillió milliméteres biatlon”. Az attasébál a Finn Hadsereg főparancsnokságának épületében tartották, ahová a vendégek a finn hagyományoknak megfelelően a hóba tűzött égő fáklyák között mehettek be. Az attasébál fő eseménye az attasétestület doyenjének beszéde, mely egy többé-kevésbé könnyed formában előadott köszönet volt a meghívásért, az egész éves programokért, illetve az együttműködésért és a folyamatos támogatásért. Külszolgálatom utolsó évében, 1984 tavaszától én voltam a doyen, és mint ilyen az én feladatomban volt a beszéd elmondása. A korábbi években az előttem beszédet mondó doyenek angol nyelven beszéltek, én ezzel szemben finnül mondtam el beszédemet, aminek nagy sikere volt.

A téli sportbajnokság minden évben a Finn Hadsereg egyik legkiemelkedőbb programja, melyet ötéves váltásokkal mindig valamelyik katonai körzet parancsnokságának városában rendeznek meg. 1981–1985 között ezt a programot Mikkelin városában rendezték. A programok része az egyébként magas szintű sportversenyek megtekintésén túlmenően sífutás oktatása, a sífutó lécek helyes vakszolása, illetve a biatlon az attasék részére. A verseny 250 méter sífutás, 5 egyes lövés a finn gyártmányú AK-47 géppisztollyal, 500 méter sífutás, 5 egyes lövés, 250 méter sífutás.

A sífutás a finn életmód és így az ott szolgálatot teljesítő diplomaták életének fontos eleme, állandó beszédtemája és programja volt. Többször előfordult, hogy egy fogadás úgy ért véget, hogy az attasékollegák a rendezvényről hazamentek, átöltöztek és a város északi peremén levő kivilágított sífutó-pályán találkoztak. A csúcspont a Hämmenlinna és Lahti közötti 75 kilométeres „Finlandia Marathon”-on történő részvételem volt, melyet 1984-ben első magyarként teljesítettem.

Az attasék részére rendezett többi program informatív, változatos és jól szervezett volt. Hagyományosan rendeztek egy háromnapos katonai programot minden évben augusztus utolsó hetében, egy rövidebb, egy-két napos programot október–november, március–április és június folyamán. Ezeknek a programoknak visszatérő, ismétlődő eleme volt egyfajta vetélkedő, sportverseny, pl. lövészet vagy

tájékoztató feladat, a csapatétteremben történő étkezés, ahol a katonák az napi menüjét szolgálták fel, illetve szaunázás az alakulat csapatszaunájában. Tematikailag ezek a programok azt mutatták be, hogy az ország különleges földrajzi, időjárási viszonyai következtében milyen különleges harceljárásokat dolgoztak ki, és hogy ezek hogyan szolgálják az ország semlegességi politikáját. A programok egy része hangsúlyozottan a finn életmód, sajátosságok, az északi élet, a téli életmód sajátosságainak bemutatására koncentrált. Így pl. programokat szerveztek az északi sarkkör idegenforgalmi jellegzetességeinek, a sarkkörön túli élet, a rénszarvas-tenyésztés és -tartás, illetve az ország különlegesen becsben tartott övezetének, a Lappföldnek a bemutatására. Kiemelkedő program volt az Urho – Kekkonen, a legendás finn köztársasági elnök keresztnévét viselő – legnagyobb finn jégtörő hajóval tett egész napos kirándulás a befagyott Északi-tengeren Rovaniemi magasságában. Ennek során lehetőség nyílt helikopterrel a hajóról felszállva kirándulást tenni a hajótól távolabbi jégtáblákra is.

Az attaséhivatal feladatainak ellátását jelentős mértékben segítette a nagykövet. Részből a hetenként megtartott diplomataértekezleten, részben kétoldalú megbeszélések során kölcsönösen tájékoztattuk egymást a folyamatban levő programokról, a frissen kapott feladatokról, a tudomásunkra jutott információkról. A nagykövet a követség épületében levő 10–15 fő befogadására alkalmas szaunában rendszeresen tartott szauna-vacsorákat a fogadó ország vezető politikusai részére, melyekre a követség diplomatai is hivatalosak voltak, és melyeken én is gyakran részt vettem. Ezek közül kiemelkedett Mauno Koivisto köztársasági elnök ilyen formában történő meghívása.

Elődömtől örökölt, de a nagykövet együttműködésével továbbfolytatott program volt az őszi hónapokban a Finn Hadsereg parancsnokának – előbb Lauri Sutela tábornok, 1983 ősztől Jaakko Valtanen tábornok – és legfontosabb vezetőinek szauna-vacsorára történő meghívása. Ezt a meghívást a Finn Hadsereg parancsnoka kb. hat hónap múlva a következő év áprilisában a santahaminai Tiszti Iskola tengerparti szaunájában viszonozta.

Az attaséhivatal részére meghatározott feladatok közül a magas szintű látogatásokkal kapcsolatban első alkalommal 1982 novemberében érdeklődtem Jokinen ezredesnél. A válasz határozott elutasítás volt. Jokinen ezredes elmondta, hogy minden attasé hasonló kérdésekkel és kérésekkel ostromolja őt, ugyanakkor a Finn Hadsereg nemzetközi programjai és elkötelezettségei a következő évek során nagyon sokrétűek, ezért a magyar vezérkari főnök esetleges viszontlátogatására a következő öt évben nem fog sor kerülni. Egyébként a programtervezés során nem is foglalkoztak a magyar vezérkari főnök látogatásával.

Ettől a barátságatlan lépéstől függetlenül a különböző programok során sikerült nagyon jó, baráti kapcsolatot kialakítani az Összekötő Hivatal két beosztottjával, Hekki Villen őrnaggyal, aki Kanninen altábornagy kísérelője volt a budapesti látogatás során, és Jukka Airikkala korvettkapitánnyal, aki egyben az Összekötő Hivatal elhárítótisztje volt. Az Összekötő Hivatallal történő kapcsolattartás, a magas szintű levelek, üdvözlések, üzenetek, átadása, illetve egyéb hivatalos ügyintézés során kiemelt figyelmet fordítottam a pontosságra, a feltett kérdések tartalmas megválaszolására és a határidők betartására. Tekintettel arra,

hogy nem mindegyik attaséhivatal volt ilyen lelkiismeretes, sikerült Jokinen ezredessel és az Összekötő Hivatal többi beosztottjával is egy kiegyensúlyozott, jó, kollegiális kapcsolatot kialakítani.

1982 nyarán, szabadságom idején történő beszámoltatásom folyamatában Oláh István vezérezredes vezérkari főnöknek személyesen jelentettem a magas szintű látogatással kapcsolatos információkról. Az ő véleménye és utasítása az volt, hogy nem kell erőltetni a kérdést, de időnként emlékeztessenem a Finn Hadsereg illetékeseit a meghívás aktualitására. Szabadságról történt visszautazásom után hivatalos formában meghívtam egy ebédre Jukka Airikkala korvettkapitányt. A meghívást követően Jokinen ezredes megkérdezte tőlem, hogy miről akarok beosztottjával beszélni. Azt válaszoltam, hogy remélem, beosztottja minden szavamat feljegyzi, és így a beszélgetés tartalma rendelkezésére fog állni. Az ebéd során az egyetlen fontos mondat, amit elmondtam, a következő volt: „Csak azt kérem, hogy a következő évi tervezési periódusban a megtárgyalt témák közül ne hiányozzon a magyar vezérkari főnök meghívásának kérdése”. Az üzenet nyilván eljutott Jokinen ezredeshez, mert a továbbiakban nem tett említést erről az esetről. A következő esemény ebben az ügyben az volt, hogy 1982. novemberben Jakko Valtanen altábornagy, az időközben nyugdíjba vonult Ermei Kanninen altábornagy utódként vezérkari főnök lett, a nagykövet által adott hagyományos szauna-vacsora során a következőket mondta: „Ön győzött, a látogatás időpontja 1983. május”.

A látogatás előkészítése részben az Összekötő Hivatalon keresztül, részben Valtanen altábornagy segédtisztje útján rendben haladt, de az időpont kiválasztása kicsit körülményes volt. A finn fél 1983. május 23-át javasolta, amire a magyar válasz az volt, hogy más irányú nemzetközi kötelezettségek miatt ez az időpont nem megfelelő. A magyar javaslat május 9. volt. A finnek részére első megközelítésben ez az időpont nem volt megfelelő, de kb. egyheti várakozás után közölték, hogy elfogadják a magyar javaslatot. Ezt követően mintegy négy héttel a megállapodás szerinti időpont előtt kaptam azt az információt, hogy a magyar fél részére mégis a május 23-i időpont lenne megfelelő. Ezt követően felhívtam Valtanen altábornagy segédtisztjét és fontos ügyben személyes meghallgatást kértem főnökétől. Valtanen altábornagy válasza hamarosan megérkezett. A segédtiszt közölte az időpontot, és hogy a beszélgetés angol nyelven lesz, és egyenruhában várnak.

A megadott időben Valtanen altábornagy irodájában elmondtam jövetelem célját, és arra számítottam, hogy udvarias elutasításban lesz részem. Mielőtt azonban bármi is történt volna, leszakadt és a köztünk levő asztal alá esett zubbonyom középső gombja. Ezt megrendezni sem lehetett volna jobban, mert a közös gombkeresés feloldotta a kicsit merev hangulatot. Miután a gombot megtaláltuk és egy, a segédtiszt által rendelkezésre bocsátott gyufaszál segítségével klasszikus katonai megoldást alkalmazva visszarögzítettük helyére, Valtanen tábormok utasította segédtisztjét, hogy hozza oda a tárgyalóasztalhoz határidőnaplóját. Ezután, annak tudatában, hogy értek finnül, finn nyelven Jokinen ezredessel és a segédtisztjével egyeztetett, majd a továbbiakban velem is finnül beszélve közölte, hogy elfogadják az időpont megváltoztatására vonatkozó javaslatot. A Valtanen altábornagnál tartott megbeszélést követően a látogatás előkészítése jó, kollegiális hangulatban folytatódott.

A látogatás előkészítése során külön figyelmet fordítottam a tolmácsolás kérdésére. A kijelölt tolmács finn anyanyelvű volt, de részben családi kapcsolatokon keresztül, részben tanulmányai során nagyon jól megtanult magyarul. A katonai szaknyelvet viszont egyáltalán nem ismerte, ezért javasoltam neki, hogy az egyes helyszíneken előadásra kerülő, és egyébként szakszerűen elkészített tájékoztató előadások anyagát tanulmányozza át, és ennek keretében alaposan készüljön fel a katonai szakkifejezésekből. Ő azonban erre deklaráltan nem volt hajlandó, mert mint elmondta, a finn tolmácsszövetség előírásai az ilyen jellegű felkészülést tiltják. Hiába próbáltam meggyőzni, hogy itt nem a finn tolmácsszövetség előírásai a mérvadóak, hanem egy fontos, magas szintű program sikere, nem sikerült jobb belátásra bírnom, még az Összekötő Hivatal bevonásával sem. Ekkor azt találtam ki, hogy a látogatást megelőző hét végére, két napra meghívtam Jukka Airikkala korvettkapitányt, aki beköltözött az attasélakásba, és segítségével lefordítottam magyarra a teljes tájékoztató anyag katonai szakkifejezéseit. Mint a későbbiekben kiderült, erre szükség is volt, mert a tolmács nem tudta megkülönböztetni az őrzetetőt a géppuskától.

Maga a látogatás rendben és sikeresen ment végbe. A tartalmas és informatív programok – tárgyalás, gyakorlatok, tájékoztatók, bemutatók – egyrészt bemutatták a Finn Hadsereg életét, felkészültségét, a katonák napi életét, továbbá megalapozták Valtanen tábornoknak, már mint a Finn Hadsereg parancsnokának 1985. májusában sorra került magyarországi viszontlátogatását. A látogatás során Oláh István vezérezredes fogadta Veikko Pihlajamäki honvédelmi miniszter, illetve több alkalommal találkozott Lauri Sutela tábornokkal is. A látogatás fontos eredménye volt, hogy megkezdődtek a közvetlen szakmai szintű kapcsolatfelvételek az egyes szakterületek között. Így kialakult a katonaeorvosi, a katonai környezetvédelmi együttműködés, és megtörténtek az első lépések a koordinált éves együttműködési programok kialakítása terén is.

*Oláh István vezérezredes és Lauri Sutela tábornok,
1983 májusában*

Az attaséhivatal működésének fontos eseménye volt az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet stockholmi tanácskozását előkészítő konferencia megtartása Helsinkiben, 1983-ban. Ennek során a magyar delegáció katonai szakértőjeként vettem részt az eseményen, mely három hétig tartott. A tanácskozás egyik érdekes kísérő jelensége volt, hogy Körmendi István, a magyar delegáció helyettes vezetője egy alkalommal közölte velem, megkereste őt egy diplomata a nyugatnémet delegációból, és arról érdeklődött, kivel lehetne a két ország közötti katonadiplomáciai kapcsolatok felvételéről beszélni. A nevezett diplomatával egy vacsora keretében találkoztam, aki elmondta, nincs hivatalos megbízatása, lényegében saját elhatározásból keresi a kapcsolatot, de amiről beszélünk, jelenteni fogja előljáróinak. Elmondta azt is, hogy tudomása szerint több irányból is várható, vagy már meg is indult hasonló kezdeményezés. Közöltem vele, hogy nekem sincs ilyen jellegű meghatalmazásom, de az ötletet jónak tartom, és a beszélgetés tartalmát én is továbbítani fogom előljáróimnak. A problémák elkerülése végett megállapodtunk, hogy mindketten úgy jelentjük előljáróink felé az esetet, mintha a kezdeményezés a másik féltől indult volna ki. Az eseményről felterjesztett jelentésemre semmilyen választ nem kaptam.

Az attaséhivatal hazai irányítása ellentmondásos volt. Katonai attasénak lenni nagy felelősség. Ezt akkor érzi az ember igazán, ha egy periódust letöltött mint katonaiattasé-titkár, ahol eldönti magában, hogy a hátán is fát lehet vágni, nincs olyan feladat, utasítás, amit mosolyogva, könnyedén ne hajtana végre, legyen az bármilyen „alantas” is, de a felelősség nem az övé, nincs más dolga, mint dolgozni. Ennek tükrében egészen más a helyzet, ha az ember katonai attasé, ráadásul egyedül testesíti meg a hivatalt, és neki kell viselnie a felelősséget.⁶ Ilyenkor a legfontosabb a feladatok fontossági sorrendjének megállapítása, a végrehajtás megtervezése és napi gyakorlatba történő átültetése. Ennek egyik kulcsa, amire már utaltam, a jó szakmai és emberi kapcsolat kialakítása a nagykövettel. A hivatal működésének ilyen vonatkozású feltételeit néhány hónap alatt ki lehet alakítani. Amit viszont az attasé nem tud befolyásolni, az a hazai miniszteri, vezérkari főnöki utasítások, elvárások, feladatok, és a közvetlen irányító, előljáró szerv feladatmeghatározásai közötti ellentmondások. A felső vezetés az ország politikájával összhangban nagy jelentőséget tulajdonított a politikai, és azon keresztül a szakmai szintű együttműködésnek, ugyanakkor a közvetlen irányító szinten a helsinki attaséhivatal működését mellékesen kezelték, és ezt a beszámoltatások során éreztették is velem. („Maga édös gyerekköm mit csinál ott fönt a messzi északon?”)

Tekintettel arra, hogy az attaséhivatal működésének jellege megváltozott, megszűnt az állandó hivatal, ezért ma is használható tapasztalatokat megfogalmazni, továbbadni illuzórikus vállalkozás lenne. 1985 szeptemberében, Finnországból történt végleges távozásom alkalmából Jaakko Valtanen tábornoknál, a Finn Hadsereg parancsnokánál tett búcsúlátogatásom alkalmából megkaptam a finn köztársasági elnök által adományozott Finn Oroszlán Lovagrend Parancsnoki Keresztje kitüntetését.

⁶ Egyébként hasonló érzésekről és gondolatokról számolt be Frieder Schade ezredes NDK-attasé, aki korábban hét évig attaséhelyettes volt, majd hazatérése után tíz hónappal mint attasé tért vissza.

BÉCS⁷

1991. februárban a Honvédelmi Minisztériumban, a Biztonságpolitikai és Nemzetközi Főosztály főosztályvezető-helyettese voltam, amikor telefonhívást kaptam Kovács János vezérőrnagytól, a Katonai Felderítő Hivatal vezetőjétől. Elmondta, hogy Horváth István alezredes bécsi katonai attasé hazahívásra kerül, és megkérdezte, elvállalnám-e ezt a beosztást. Néhány napos gondolkodási időt kértem, majd igent mondtam.

1991. áprilistól a főosztályvezető-helyettesi, majd megbízott főosztályvezetői feladatok ellátásával párhuzamosan kezdtem el a felkészülést. A főosztályvezetői feladatok Botz László ezredesnek történő átadása után, 1991. augusztusban már csak a felkészüléssel foglalkoztam.

1991. szeptember 23-án érkeztem meg Bécsbe és kezdtük meg Horváth István alezredessel az átadás-átvétel folyamatát. Ez alatt nagyon sok segítséget kaptam Horváth alezredestől a helyi viszonyok megismerését illetően, és tapasztalhattam, hogy egy jól vezetett hivatalt veszek át. Idő előtti hazarendelésének okait is pontosabban megismerhettem és megtudtam, hogy mindez a rendszerváltás utáni, a hatalmukkal visszaélő dilettáns diplomaták „tisztogatási” akciójának egyik megnyilvánulása volt, ami civil diplomatákat is érintett.

Az attaséhivatal a nagykövetség épületének – 1010 Bécs, Bankgasse 4–6. – első emeletén helyezkedett el és három irodahelyiségből állt. A nagykövet 1994-ig Dr. Hunkár Dénes, a rendszerváltás utáni első kormány kiküldöttje volt, egy németül egészen kitűnően, továbbá angolul, oroszul kommunikálni képes, korábban több országban is ENSZ-szakértőként dolgozó diplomata volt, akivel az elkövetkező időszakban sikerült igen jó együttműködést és munkakapcsolatot kialakítani. Rajta kívül egy első beosztott, egy főkonzul és további nyolc-tíz diplomata, illetve az adminisztratív-technikai személyzet tartozott a nagykövetség állományába. A kereskedelmi képviselő és a Collegium Hungaricum, habár formálisan a nagykövetség részét képezték, de a város más részein, önálló irodahelyiségekben, épületekben voltak elhelyezve. 1994-től a nagykövet Dr. Peisch Sándor volt.

Az attaséhivatal állományába egy helyettes – 1993-ig Dr. Zsíros Imre alezredes, 1993-tól Hardy Ferenc alezredes – és egy titkár – 1993-ig Gabrovsky Gábor százados – tartozott, illetve részfoglalkoztatásban a munkatársak feleségei.

Az osztrák honvédelmi miniszter, 1990-től az időközben megtörtént kormányátalakítások ellenére 2000-ig, Werner Fasslabend néppárti politikus volt. A miniszterrel már korábban megismerkedtem. (Amikor 1991 nyarán a Hadtörténelmi Múzeum egyik kiállításának megnyitására Budapestre jött, én fogadtam a határon és voltam a kísérője, amíg el nem hagyta az országot.) A magyar honvédelmi miniszter 1994-ig Dr. Für Lajos, 1994-től Keleti György volt.

⁷ Ennek a fejezetnek a megírásánál messzemenően felhasználtam az 1991–1993 között írt mintegy 400 oldal, kéziratban meglevő naplóm, valamint az Új Honvédségi Szemle XLIX. évfolyam 1. különszámában, 1995-ben Dr. Zachar Józseffel közösen írt „A magyar-osztrák katonai kapcsolatokról” című cikk általam írt részét.

A Bécsben állomásozó attasék:

Belgium	1 véderőattasé	
Csehország	1 katonai attasé	1 helyettes
Franciaország	1 véderőattasé	
Kína	1 katonai attasé	1 helyettes
Lengyelország	1 katonai attasé	
Magyarország	1 véderőattasé	1 helyettes
Nagy-Britannia	1 véderőattasé	
Németország	1 véderőattasé	
Norvégia	1 véderőattasé	
Olaszország	1 véderőattasé	
Oroszország	1 katonai attasé	2 helyettes
Románia	1 katonai attasé	
Svájc	1 véderőattasé	1 helyettes
Svédország	1 véderőattasé	
Ukrajna	1 katonai attasé	
USA	1 véderő- és szárazföldi attasé 1 légügyi attasé	1 helyettes

Az átakkreditált attasék:

Dél-Korea	1 véderőattasé	(Berlin)
Finnország	1 véderőattasé	(Berlin)
India	1 katonai attasé	(Berlin)
Japán	1 véderőattasé	(Berlin)

Az Osztrák Hadsereg külföldi véderő- és katonai attasékkal foglalkozó szervezete a vezérkari főnök funkcióját gyakorló főszemléző – Karl Majcen tábornok – alárendeltségébe tartozó Összekötő Hivatal volt. Az Összekötő Hivatal vezetője Guntmar Heck dandártábornok, helyettese 1993-ig Erwin Klugmayer dandártábornok, 1993-tól Josef Nekham dandártábornok volt.

A Budapesten állomásozó osztrák katonai attasé 1990–1994 között Rudolf Striedinger dandártábornok, 1994–1997 között pedig Stefan Mayer dandártábornok volt.

Kiérkezésem után első dolgom volt a nagykövettel történő egyeztetés, amennyiben ismertettem vele az attaséhivatal feladatait és megállapodtunk az együttműködés formáiban. A nagykövettel azonnal jó munkakapcsolatot sikerült

kialakítani, és hasznosan közreműködött a katonai jellegű programok megszervezésében is. Így például javaslatomra vacsorát adott az osztrák honvédelmi miniszter és az Osztrák Hadsereg vezető tábornokai részére, illetve az általa adott rendezvényekre, fogadásokra is rendszeresen meghívta az attaséhivatal által javasolt személyeket.

A bemutatkozó látogatások közül a legfontosabbak az elődömmel, Horváth István alezredessel közösen tett, egyúttal búcsú- és bemutatkozó látogatások voltak. A honvédelmi miniszternél, a főszemlélnél, a hadseregpáncsnoknál és az Összekötő Hivatalnál tett látogatások során a fogadó ország képviselői méltatták és dicsérték Horváth István alezredes munkáját és kifejezték azt a reményüket, hogy az attaséhivatal új vezetésével is hasonlóan jó lesz az együttműködés. Ugyanakkor szavaikból kiérezhető volt a kíváncsiság és a várakozás, hogy történt-e valamilyen változás, milyen a rendszerváltás utáni új katonai attasé. (Személyemmel kapcsolatban jellemző és érdekes volt a következő eset. Javaslatomra a nagykövet 1991. novemberben vacsorát adott az osztrák honvédelmi miniszter tiszteletére. A vacsora során Guntmar Heck dandártábornok egyik oldalán Perényi János frissen kiküldött diplomata ült, a másik oldalán én. Egy alkalommal Perényi megkérdezte Heck dandártábornokot, hogy hogyan tudnak kijönni, együttműködni ezekkel a volt kommunistákkal, és rám mutatott. Heck dandártábornok először rám nézett, majd annyit mondott, hogy „Mi régóta ismerjük az ezredes urat és soha semmilyen problémánk nem volt egymással.”)

Elődöm elutazása után folytattam a bemutatkozó látogatásokat az Osztrák Hadsereg vezetőinél, különösen azoknál, akiket korábbról, a különböző közös programok, látogatások során megismertem. Így találkoztam Friedrich Dialer hadosztálytábornokkal, a burgenlandi katonai körzet páncsnokával, Günter Höfler vk. ezredessel, a wieneneustadti Mária Terézia Katonai Akadémia törzsfőnökével, Helmut Kreuzhuber hadosztálytábornokkal, a hadsereg-páncsnokság felderítő- és elhárítófőnökével.

A hagyományoknak megfelelően bemutatkozó látogatást tettem minden Bécsben állomásozó kollegánál. Ezek a látogatások hasznosak voltak és megalapozták a további együttműködés lehetőségét. Az attasétestület tagjai közötti kapcsolatok jók voltak, amit bizonyos értelemben elősegítettek az EBESZ keretében megtartott doktrína szemináriumok és konferenciák. Ennek során a legfelsőbb katonai vezetők kétoldalú találkozóit az attasék szervezték, és a közös munka közel hozta őket egymáshoz. Ezen túlmenően az Összekötő Hivatal által szervezett többnapos családi programok is erősítették a kapcsolatokat, különösen azért, hogy a feleségek is összeharátkoztak egymással.

A kollegiális kapcsolattartás hagyományos formája volt a különböző, lakáson vagy nyilvános helyen tartott rendezvények, illetve a követségi, hadseregnapi fogadások. Saját fogadásainkat a nagykövetségen, Bécs egyik legközkedveltebb, és időközben nagyon szépen felújított épületében tartottuk, ahol erre a célra több reprezentatív helyiség is rendelkezésre állt. Saját 4–6 hetenkénti rendezvényeimet esetenként az attasélakáson, esetenként olyan szálloda éttermében tartottam, ahol magyar személyzet volt. Miután ezeknek a rendezvényeknek különböző formáit kipróbáltam, az volt a tapasztalatom, hogy a lakáson tartott rendezvények a leginkább hasznosak, célravezetőek. Természetesen rendszeresek

voltak a viszontmeghívások és a nemzeti szokásokhoz, sajátosságokhoz kötődő rendezvények, mint például a svéd Lucia nap, az amerikai „Thanksgiving day” vagy a német „Oktoberfest”. Az egyéb programok között fontos szerepe volt a különböző sportrendezvényeknek, így pl. a tenisznek is.

A magyar–osztrák politikai és katonai kapcsolatokat a hatvanas évek közepéig a több évszázados közös múlt mellett a hidegháború által teremtett kölcsönös bizalmatlanság határozta meg. A magyar katonai vezetés számára ebben az időszakban Ausztria csak térkép, Ausztria részére Magyarország a semlegesség elleni agresszió kiinduló forrása volt.

A két ország közötti politikai, diplomáciai kapcsolatok mintegy másfél évtizedes ingadozás után 1964-ben indultak meg a normalizálódás útján. Ez volt az az időszak, amikor a semlegességet demonstrálni akaró osztrák és a viszonylagos önállóságot bizonyítani szándékozó magyar külpolitika a hidegháborút mintegy megelőzve megkezdte kapcsolataik rendezését, és ennek keretében diplomáciai kapcsolataik szintjét nagykövetségi rangra emelték. Ez a lépés volt az egyik alapvető feltétele a katonai, katonadiplomáciai kapcsolatok újrafelvételének is. (A történelmi hűség kedvéért meg kell említeni, hogy a két ország közötti katonai kapcsolatok egy fontos területen soha – még az Anschluss és a II. világháború alatt sem – szakadtak meg. Kétoldalú államközi szerződés keretében a bécsi Katonai Levéltárban 1918-ban felállításra került egy magyar kirendeltség, melynek feladata a közös múltból származó anyagok folyamatos rendezése, feldolgozása, kutatása, illetve a kutatómunka elősegítése volt. Ez az intézmény volt 1938 és a katonadiplomáciai kapcsolatok újrafelvétele közötti időszakban az egyetlen hivatalos csatorna a két ország hadseregei között.)

A két ország politikai, gazdasági, kulturális és egyéb kapcsolatainak dinamikus fejlesztése sorában természetes igényként jelentkezett a katonai kapcsolatok felújításának szükséglete is. A folyamat részeként, többéves előkészület után 1968-ban került sor a katonadiplomáciai kapcsolatok újrafelvételére és az attaséhivatal megnyitására.

A magyar katonai vezetés igen nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy a harmincéves megszakítás után elsőként kiküldetésre kerülő katonai attasé megfeleljen a feladat által támasztott magas követelményeknek és méltóképpen képviselje a Magyar Néphadsereget. A kijelölt katonai attasé, Havas Imre ezredes kiválóan beszélt nem csak németül, hanem munkásmozgalmi emigrációs múltja következtében jól ismerte és használta a „bécsi” dialektust, illetve korábbi diplomáciai szolgálata alapján jártas volt a diplomáciai életben. Nagyon jó kapcsolatteremtési képességekkel rendelkezett, és barátságos, nyílt emberi tulajdonságai segítségével jól megalapozta a két ország katonai vezetőinek kapcsolatfelvételét.

A két hadsereg közötti kapcsolatok kiépítésének első – mondhatni klasszikus – területe a sport volt. A kezdeti esetenkénti rendezvények, kölcsönös meghívások után lehetővé vált a sportkapcsolatok intézményesítése. A vezető szerepet, már csak a hagyományok és a szép emlékek miatt is, a labdarúgás játszotta, de hamarosan rendszeressé váltak a katonai háromtusa versenyek, tájékoztatósi

futóversenyek, ejtőernyős találkozók és asztalitenisz-bajnokságok. Az osztrák partnerek ezen túlmenően segítséget nyújtottak a speciális téli sportágak kiképzési feltételeinek javítása terén is. A versenyek, rendezvények a valóságban is a barátságot, a kapcsolatok erősítését szolgálták.

A második kiemelkedő, és azóta is ugyancsak intézményesített kapcsolatterület a csereüdültetés volt. 1971 óta a két hadsereg minden évben egyeztetett program alapján fogadja a csereüdülő csoportokat. Ez a rendszer odáig fejlődött, hogy sok olyan osztrák tiszt volt, akik, miután a csereüdültetés keretében megismerték a balatonkenesei üdülőt, éveken keresztül magánemberként visszajártak oda.

Az első magas szintű találkozóra 1971-ben került sor, amikor Karl Lütgendorf szövetségi honvédelmi miniszter hivatalos látogatást tett Magyarországon. A látogatás jelentősége nem csak azért volt kiemelkedő, mert a két hadsereg kapcsolatában jelentett fontos előrelépést, hanem azért is, mert Lütgendorf tábornok volt az első nem VSZ-országához tartozó honvédelmi miniszter, aki hivatalos minőségében felkereste Magyarországot. Ennek viszonzásául 1973-ban Csémi Károly altábornagy államtitkár, 1975-ben Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszter látogatott Ausztriába. Ezek a látogatások azért is voltak fontosak, mert a kezdeti bizalmatlanság és tapogatózás után a hivatalos kapcsolatokon túlmenően baráti kapcsolatok alakultak ki a katonai vezetők között, ami egyrészt szélesebb értelemben a hadseregek közötti bizalom és együttműködés fokozását szolgálta, másrészt lehetővé tette alacsonyabb szinten is – sok esetben a mai napig is tartó – a baráti, emberi kapcsolatok kiépítését.

A rendszeres és közvetlen kapcsolatok eredményeként megkezdődött és visszafordíthatatlanná vált az egymáshoz közeledés folyamata, amikor már a központilag és felülről elrendelt politikai tartalmú kinyilatkoztatásoknál fontosabb volt a saját élmény és tapasztalat. Ma már nehéz megállapítani, hogy ez mennyiben volt alkotóeleme az akkoriban kibontakozó enyhülési politikának, de az tény, hogy az egyébként mindkét oldalon többször is meglehetősen demagóg hangnemben bírált „barátkozás”-nak a hasznát, értékét sem pénzben, sem egyéb mértékegységben nem lehet kifejezni. Amire azonban lehetőség volt, és amihez a politikai támogatást is sikerült megszerezni, az a kétoldalú katonai kapcsolatok továbbfejlesztése volt. 1976-tól kezdve rendszeressé váltak az egy-két évenkénti, egymást követő miniszteri, vezérkari főnöki, illetve főszemlélői találkozók.

A magas szintű találkozók mellett mindkét fél igyekezett megteremteni a kapcsolatok és az együttműködés további bővítésének feltételeit. 1979-ben Alois Nietsch tábornok vezetésével Szentendrén, a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán tett első alkalommal hivatalos látogatást a wienrneustadti Mária Terézia Katonai Akadémia – az Osztrák Hadsereg tiszti iskolája – delegációja, és ezzel megkezdődött a két intézmény hosszú ideig tartó sikeres kapcsolata.

Nagyon fontos volt, hogy a két ország katonai vezetői már akkor megkezdtek a kölcsönös bizalomerősítő intézkedések kidolgozását és bevezetését, amikor ez a fogalom a nemzetközi politikában még csak elméleti vitatéma volt.

Ennek keretében több alkalommal is kölcsönösen meghívták egymás képviselőit különböző katonai rendezvényekre, gyakorlatokra is.

Illúzió lenne azonban azt hinni, hogy a két hadsereg együttműködésében nem keletkeztek zavarok és átmeneti problémák. A kapcsolattartás során mindkét ország katonai vezetőinek tekintettel kellett lenniük saját országuk belpolitikai viszonyaira is, ami gyakran egy-egy közös program időpontjainak elhalasztásában vagy megváltoztatásában nyilvánult meg. Bizonyos fokú megtorpanást jelentett a VSZ egy-egy olyan lépése – például 1968-ban a csehszlovákiai bevonulás vagy a közepes hatótávolságú rakétákkal kapcsolatos vita –, amelyek egyúttal a folyamatban levő enyhülési politikában is megtorpanást okoztak. Zavart okozott esetenként néhány magyar katonai vezető felelőtlen, a következményekkel nem számoló magatartása is.

A másik oldalról is előfordultak félreérthető lépések. Ilyen volt például egy a (nyugat)német, majd ennek alapján az osztrák sajtóban is publikált fénykép, mely egy – egyébként magyarországi – magyar és német nyelvű helységnevtábla mellett álló magyar katonát ábrázolt. A kép aláírása szerint „magyar katonák német helységek elfoglalását gyakorolják”. Az ebből eredő sajtóvita a félreértés miniszteri szintű tisztázásáig komoly feszültséget keltett a két ország katonai vezetői között. Egy időben ugyancsak zavart okozott az osztrák részről váratlanul megnövekedett – nem katonai – légtérsértések száma is. A két ország katonai vezetői között viszont addigra már kialakult egy olyan, a kölcsönös bizalmon és személyes ismeretségen alapuló, az együttműködés továbbfejlesztését minden másnál fontosabbnak tartó légkör, mely lehetővé tette az ilyen jellegű problémák esetenkénti, félreértésmentes, gyors tisztázását is.

A nyolcvanas évek második felében, a politikai változások felerősödésével párhuzamosan további minőségi előrelépés történt a kétoldalú katonai kapcsolatok terén is. Növekedett az egymás iránti bizalom és egyre inkább oldódtak azok a görcsök, melyek a VSZ-hez tartozásunk miatt még mindig fennálltak. Így történt meg, hogy Othmar Tauschitz tábornok, az Osztrák Hadsereg főszemlélője 1988 őszén tett látogatása során Tatán belülről is megnézhetette a T-72-es harckocsikat, melyeknek meglétét néhány évvel korábban még szigorú titokként kellett kezelni. 1989-ben osztrák meghívásra – első külföldiként – egy magyar tiszt⁸ ENSZ-törzstiszti, egy pedig ENSZ-megfigyelői tanfolyamot végzett Bécsben.

1990-től kezdődően a felsőszintű kapcsolatokban a hivatalos és protokolláris látogatások mellett kialakult az évenkénti, egy-két alkalommal lebonyolításra kerülő munkatalálkozók rendszere. Mindkét részről megfogalmazódott az az igény, hogy a kapcsolatokat át kell vinni a csapatok és intézmények szintjére, és minél több lehetőséget kell teremteni arra, hogy a katonák és tisztek személyesen is megismerjék egymás életét, napi tevékenységét.

1991. október 25-én Dr. Werner Fasslabend szövetségi honvédelmi miniszter hivatalos magyarországi látogatása során aláírásra került a két hadsereg kapcsolatát szabályozó együttműködési keretmegállapodás. Ez az okmány hivatalos formában

⁸ Ez a tiszt e sorok írója volt.

felsorolja, hogy a két hadsereg mely szakterületek között és milyen szintű együttműködést kíván megvalósítani. A keretmegállapodásban foglaltak gyakorlati végrehajtása az évente megtartásra kerülő vezérkari főnöki/főszemléltői szintű programegyeztető tárgyalások és a közösen kidolgozásra kerülő munkaprogram alapján történt.

A kilencvenes évek elején, mindenekelőtt az Osztrák Hadsereg határőrizeti kiegészítő feladata következtében, igen szoros kapcsolat alakult ki a határ menti alakulatok között. Ennek az együttműködésnek az eredményeként közös rendezvények, ünnepségek, koszorúzások megtartására került sor, kölcsönösen részt vettek egymás kiképzési, sport-, illetve szabadidős programjain. Habár ezt az együttműködést egy külön, az I. Osztrák Hadtest és az akkori magyar 1. sz. Katonai Körzet Parancsnoksága között aláírt megállapodás rögzítette, a napi kapcsolattartás már telefonon történő egyeztetések vagy rövid munkatalálkozók formájában történt.

Mindkét fél igen nagy jelentőséget tulajdonított a kapcsolatok fejlesztésének a kiképzés és oktatás terén. A már hagyományosnak számító tisztiiskolai együttműködés mellett felvették egymással a kapcsolatot a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia – később Nemzetvédelmi Egyetem – és a bécsi Honvédelmi Akadémia – az Osztrák Hadsereg felsőszintű vezetőképző intézménye –, illetve a tiszthelyettesképző és a fegyvernemi iskolák is. A tanintézetek közötti együttműködés eredményeként a kölcsönös vezetői szintű, tapasztalatsere jellegű vagy hallgatói csoportok között lebonyolított látogatásokon kívül 1995-ig a Mária Terézia Katonai Akadémia tiszti továbbképző tanfolyamain öt, a Honvédelmi Akadémia különböző parancsnoki és nyelvi tanfolyamain kilenc magyar tiszt vett részt, egy pedig vezérkari tanfolyamot végzett.

Kiemelkedő fontosságú volt a két hadsereg között egyre jobban kibővülő együttműködés az ENSZ keretében békefenntartó feladatok végrehajtása terén. (A szerződésekben és megállapodásokban sehol nem szerepel, talán ezért is fontos megemlíteni, hogy a különböző ENSZ-feladatokban részt vevő magyar tisztek, bárhova is vetette őket a sors és a katonaszerencse, mindig bizton számíthattak az osztrák tisztek pártfogására, baráti segítségére.) Túl a kiképzésben nyújtott segítségen az osztrák fél minden területen támogatta azt a törekvést, hogy a Magyar Honvédség fokozza részvételét ezekben a feladatokban. Ennek keretében került sor 1995-ben annak a magyar szakasznak a Ciprusra történő kiküldésére, mely az osztrák békefenntartó zászlóaljba integrálva látta el feladatát.

A kapcsolatok szintje, tartalma, gyakorisága és a közvetlen feladatok előkészítése, tervezése, szervezése, egyeztetése, illetve az elvégzett feladatok dokumentálása, a jelentések időre történő elkészítése teljes mértékben lekötötte az attaséhivatal kapacitásait, üresjárat nem volt. Az attaséhivatal munkáját úgy kellett megszervezni, hogy egyrészt a feladatokat pontosan meg kellett határozni és meg kellett osztani a beosztottak között, másrészt meg kellett teremteni annak a feltételeit, hogy mindenki átfogó képpel, teljes és pontos információval rendelkezzen a folyamatban levő feladatokról, és bármikor képes legyen helyettesíteni, illetve besegíteni a többieknek. A módszer az volt, hogy minden reggel egyeztető megbeszélést tartottunk, ahol mindenki beszámolt az előző napi tevékenységéről, a folyamatban levő feladatok aktuális helyzetéről. Ezen túlmenően megbeszéltük az aznapra esedékes feladatokat, majd ezt követően mindenki

elkészítette az elvégzett feladatokról szóló jelentését, elszámolását, valamint az attaséhivatali eseménynapló aktuális részét. Ezzel párhuzamosan folyamatosan készültek az adatfelterjesztési lapok, ami azt eredményezte, hogy futárperiódusban gyakorlatilag kapkodás nélkül állítottuk össze a felterjesztendő anyagokat.

Az attaséhivatal kapcsolata a fogadó ország hivatalos szerveivel méltó volt a két ország hosszú éveken keresztül kialakult magas szintű katonadiplomáciai kapcsolataihoz. A napi kapcsolattartás formalitásmentes és tartalmas volt. Amikor az attaséhelyettesi váltás volt napirenden, az Összekötő Hivatal vezetője közölte, amint az új helyettes megérkezik, azonnal fogadni fogják, de erről ne beszéljek senkinek, mert a többi bemutatkozó látogatás esetén több hetes a várakozási idő.

A képviseleti feladatok ellátása során az osztrák fél minden támogatást megadott, annál is inkább, mert a két miniszter – Dr. Werner Fasslabend és Dr. Für Lajos – között a hivatali és politikai kapcsolatokon túlmenően személyes baráti kapcsolat alakult ki. Ugyancsak szoros, szinte a napi aktualitásokat folyamatosan kommunikáló kapcsolat alakult ki az egyes vezetői, parancsnoki szintek között. Az osztrák fél nem csak igényelte, hanem minden szinten támogatta a képviseleti feladatok ellátását.

A tájékozódás és a tájékoztatás folyamatos és kölcsönös volt. Ennek során az osztrák fél a hivatalos és a formális adatkérés, illetve adatszolgáltatás mellett háttérinformációkat, sok esetben egyéni nézeteket, magyarázatokat is adott. Egy ilyen eset volt, amikor Schätz hadosztálytábornok, a Felderítő Hivatal vezetője felhívott és elmondta, olyan információkat kaptak, hogy Kaposváron mozgósítást rendeltek el. Nagyon fontos lenne, hogy ezzel kapcsolatban hiteles információt kapjanak, mert a minisztere Párizsban, a főszemlélő pedig Brüsszelben van, és soha nem lehet tudni, hogy egy ilyen kétes információt milyen kontextusban próbálnak meg felhasználni. Az azonnal hazaküldött kérdésre a Magyar Honvédség parancsnokának aláírásával érkezett hiteles választ – hogy semmilyen mozgósítás nem történt – Schätz hadosztálytábornok 24 órán belül megkapta.

A fogadó ország által az attasék részére szervezett programok tartalmasak és informatívak voltak. A kihangsúlyozottan katonai programok – csapatlátogatások, gyakorlatok, bemutatók, tájékoztatók, konferenciák, ünnepek – mellett nagyon sok kulturális programot szerveztek. Ezek közül is kiemelkedett a hagyományos újévi koncert főpróbája, melyet a Bécsi Filharmonikusok minden évben az Osztrák Hadseregnek ajánlanak fel, és melyen rendszeresen részt vesz a köztársasági elnök is.

Jelentős esemény volt minden évben a báli szezon egyik kiemelkedő eseménye, a nagy hagyományokkal rendelkező Tiszti Bál, melynek színhelye az osztrák politikai élet központja, a bécsi Burg épülete. A bál megnyitási ceremóniájának egyik eleme az attasék és feleségeik bevonulása. A bálra az osztrák katonai vezetők rendszeresen meghívták egy-egy külföldi partnerüket is. Ennek keretében több alkalommal került sor magyar partnerek meghívására is. Így vett részt például a Tiszti Bálon Dr. Szabó Miklós vezérőrnagy, a ZMKA parancsnoka.

Az évente megrendezett programok közül is kiemelkedett az Iselsbegben tartott síhét. Az elhelyezés az Osztrák Hadsereg kiképző központjában történt, a síoktatást pedig a világ legjobb síoktatói, az Osztrák Hadsereg tiszthelyettesei

tartották. Ennek eredményeképpen az attasék és családtagjaik nemcsak megtanulták, hanem meg is szerették a sielést. A síhéten egymást váltva, de rendszeresen részt vettek a főszemlélő, a minisztériumi szekcióvezetők, a térség hadtestparancsnoka, illetve a katonai körzet parancsnoka.

A programok összességében, de különösen a katonai programok fő mondanivalója a magas szintű szakmai tudás demonstrálása, az együttműködési készség és alkalmasság bemutatása, a nyíltság és a semlegesség konkrét gyakorlati példákon történő bemutatása volt. Mindezt annak ellenére, hogy az 1991–1992-ben végrehajtott, alapvetően pártpolitikai alapú átszervezés sikertelenségei egyre inkább előtérbe kerültek. Az átszervezés háttérében a korábbi szociáldemokrata miniszter által kinevezett hadseregparancsnok – Johann Philipp tábornok – és a néppárti miniszter pártjához tartozó főszemlélő – Karl Majcen tábornok – közötti, és az utóbbi „győzelmével” a hadsereg-parancsnokság felszámolásával végződött konkurenciaharc állt. A hadsereg-parancsnokság kiiktatása után a főszemlélőség a három – személyügyi, kiképzési, logisztikai – szekción keresztül közvetlenül irányította az egyes tartományokhoz tartozó katonai körzeteket, a hadtestparancsnokságok pedig elvesztették funkciójukat. A szekciók önálló „hatalmi” pozíciót szereztek és egymással rivalizálva bombázták a katonai körzeteket különböző utasításokkal, melyek a végrehajtás szintjén rendszerint keresztezték egymást. Az ezekből eredő ellentmondások és feszültségek a katonai programok, illetve katonai vezetőkkel folytatott beszélgetések során egyre inkább felszínre kerültek.

Megfelelő szakmai alapú nyíltsággal találkoztunk a végrehajtásszintű együttműködés egyre bővülő megbeszélésein, programjain is. A korábbi együttműködési területek kibővültek, új kapcsolatok jöttek létre a légierő, a légvédelem, a tatai Klapka György lövészdandár és az osztrák 9. páncélgránátosdandár között, és jelentősen kibővült a katonazenekarok együttműködése is. Ezek a kapcsolatok, találkozók, közös programok nagyon hasznosak és tanulságosak voltak, és megteremtették a további együttműködés alapjait. Ugyanakkor előfordult az is, hogy a periodikussá vált találkozók során a kikerülő delegáció – melynek összetétele időközben megváltozott – szóról szóra ugyanazokat a kérdéseket tette fel, mint a két évvel korábbi delegáció. Ezt az osztrákok a látogatás befejezése után szóvá tették.

Az egyéni kezdeményezésű csapatlátogatást érdekes módon az osztrák fél indította el. Egy beszélgetés során Werner Weghaupt alezredes, az Összekötő Hivatal attasékkal foglalkozó beosztottja vetette fel ennek lehetőségét, megemlítve, hogy ez több attasé esetében bevett eljárás. Mikor ennek hatására hazai egyeztetés után hivatalosan engedélyt kértem, Guntmar Heck dandártábornok közölte, hogy ennek a feltétele a kölcsönösség. Mikor erről a budapesti osztrák attasén keresztül meggyőződtek, megkaptam a lehetőséget, hogy látogatást tegyek a 9. páncélgránátosdandárnál, melynek parancsnokát, Wolfgang Jilke dandártábornokot korábbról – részben mint a burgenlandi katonai körzet törzsfőnökét, részben mint akivel együtt végeztem 1989-ben az ENSZ-törzstiszti tanfolyamot – jól ismertem és jó barátságban voltam vele. A látogatás nagyon jól sikerült, érdekes módon az Összekötő Hivatal nem küldött kíséretet, ugyanakkor a bemutatók és tájékoztatók igen alaposak voltak, és még arra is lehetőség nyílt, hogy a gyakorlótéren egy M-60 típusú harckocsit vezethettem.

Bécsi attaséként sikerült egy régóta tervezett elképzelésemet megvalósítani. Először Bernben Duchet vk. ezredes irodájában, később azonban Finnországban is azt láttam, hogy minden irodában hosszú évtizedekre – a lappenranta helyőrségben évszázadokra – visszamenően ki volt téve az ott szolgált elődök képe. Hasonló szokásokkal találkoztam Ausztriában is. Ennek hatására határoztam el már korábban is, hogy ha egyszer lehetőségem lesz, én is meg fogom ezt valósítani. A Hadtörténeti Intézet és Múzeumnak a bécsi Katonai Levéltárban dolgozó munkatársai, Dr. Zachar József alezredes és Dr. Szakály Sándor, illetve Oszlánszky Bertalan nyá. százados segítségével sikerült a korábban Bécsben szolgáló attasék neveit és fényképeit felkutatni, megtalálni, és végül egy külön falra ezeket kitenni.

Álljon itt a nevük:

Takách-Tolvay József vk. ezredes	1919–1920
Lehoczky Béla vk. ezredes	1920–1925
Janky Béla tábornok	1925–1928
dr. Fábry Dániel vk. ezredes	1928–1930
Hochenburger Antal vk. ezredes	1930–1935
Veress Lajos vk. ezredes	1935–1938
Havas Imre ezredes	1968–1972
Bányai Kálmán ezredes	1972–1977
Novák Zoltán ezredes	1977–1982
Ráncsik József ezredes	1982–1985
Kalmár József ezredes	1985–1986
Horváth István alezredes	1988–1991

Az attaséhivatal ugyan folyamatosan rendelkezett éves feladatmeghatározással, az éves beszámolók alapján rendszeresen megtörtént a hivatal tevékenységének az értékelése. Ugyanakkor a napi és a közvetlen feladatok sok esetben – bár tartalmilag nem álltak ellentétben az írásos utasításokkal, de soronkívüliségük vagy a változó helyzet miatti sürgősségük – felülírták az írásos terveket, ami nagyfokú rugalmasságot, alkalmazkodóképességet igényelt a hivatal beosztottjaitól.

Nagyon sok esetben érkezett a szolgálati út megkerülésével kérés formájába bújtatott feladat, igény a különböző szervektől, amikor állítólag a sürgősség miatt nem volt lehetőség a szolgálati út betartására. Gyakran előfordult, hogy közvetlen a honvédelmi minisztertől, a vezérkari főnöktől, valamelyik államtitkártól érkezett „sürgős” megkeresés. Ilyen esetben szolgálati úton jelenttem az eseményt és a végrehajtás engedélyezése után a végrehajtásról szóló jelentést az ilyen esetekből eredő félreértések és kellemetlenségek ismeretében és azok elkerülése céljából konzekvensen a szolgálati út betartásával terjeszttem fel.

Természetesen a legnagyobb fegyelem és a legalaposabb szakmai felkészültség mellett is előfordulnak előre nem látható, előre nem tervezhető, ugyanakkor gyors és határozott fellépést megkövetelő események. Ilyen volt például

annak a tiszti iskolás hallgatónak az esete, aki egy súlyos közlekedési baleset után életveszélyes állapotban került kórházba, és a személyazonosságának megállapítása több napot vett igénybe. A hallgató állapotára vonatkozó információkat a szolgálati út betartása mellett közvetlenül is továbbítottam Nagy Szilveszter vezérőrnagynak, a tiszti iskola parancsnoknak, aki a családdal tartotta a kapcsolatot.

Az attaséhivatal egyik fontos tevékenysége a Bólyai-emléktábla felállítása volt. Ennek előzménye az volt, hogy megkeresett Gersits István úr, aki 1947 óta Ausztriában élt és elmondta, hogy apósa – egykor Bólyai Műszaki Akadémiát végzett tiszt – végrendelékében alapítványt hozott létre arra az esetre, ha Magyarországot az idegen csapatok elhagyják és a Bólyai-hagyományokat fel lehet újítani. Ezzel összefüggésben felvetette, hogy a jelenlegi osztrák Vezérkari Akadémia – az egykori Hadmérnöki Akadémia – épületében, Bólyai János tanulmányainak színhelyén egy emléktáblával kellene megemlékezni a nagy magyar tudósról. Az ötletet a hazai előljáró szervekkel egyeztetve elkezdtük megvalósítani, de az osztrák műemlékvédelmi hatóság a kezdeményezést nem támogatta azon a címen, hogy ebben az épületben nagyon sok olyan ember tanult, aki valamilyen formában ugyancsak megérdemelné az emléktáblát. Ezután azonban a tábori lelkesítő hivatallal sikerült megállapodni, így végül a Bólyai-emléktábla a helyőrségi templomban, a Vezérkari Akadémiával egy épületegyüttesben levő Stiftskirche belső falán lett elhelyezve. Az emléktáblát azóta is minden évben a ZMNE, majd az NKE delegációja ünnepélyes keretek között megkoszorúzza.

Az attaséhivatal 1994-ben és 1995-ben az Összekötő Hivatal „tapintatos” ösztönzésére háromnapos magyarországi kirándulást szervezett az attasétestület és az Összekötő Hivatal beosztottjai, valamint családtagjaik részére. A program megszervezését a bécsi magyar idegenforgalmi hivatalra bíztuk. A program központja a balatonkenesei üdülő volt. Az 1994. évi programban szerepelt Pannonhalma, sétarepülés a péri repülőtérrel, bevásárlás Herenden a porcelángyár saját üzletében, melyet vasárnap az attasék tiszteletére kinyitottak. Az 1995. évi program központja szintén Balatonkenese volt, de a program Pécs, Zsolnay Művek, Mohács, illetve Nyugat-Magyarország volt. A kirándulások, különösen a Herenden bevásároló feleségeknek nagyon – a számlákat kifizető férjeknek kevésbé – tetszettek, de összességében növelték az attaséhivatal elismertségét.

Az attasétestület magában foglalta az összes Bécsbe akkreditált attasét és a helyetteseket is. Azt a hagyományoknak megfelelően a legrégebben akkreditált attasé, a doyen fogta össze és képviselte a közös rendezvényeken, az attasétestület titkári funkciót féléves váltásokkal a helyettesek látták el. Az attasétestület négy-hat hetenként rendezett egy ebédet, amelyet vagy önkéntes jelentkezés, vagy a doyen felkérése alapján mindig más attasé rendezett, készített elő. Ilyen esetben az attasék igyekeztek saját nemzeti sajátosságukat bemutatni. Ilyen volt például, amikor a lengyel attasé a bécsi Kahlenbergen levő Sobiesky-emlékmű melletti lengyel étteremben rendezte az aktuális attasétestületi ebédet. De nagy sikere volt a magyar attaséhivatal által rendezett attasétestületi ebédnek, melyet egy magyar személyzettel működő bécsi szállodában rendeztünk, felvonultatva a magyar konyha ízeit és hallgatva a cigányzenekar dallamait.

1994 elejétől az attasétestületen belül rám került a sor, hogy doyen legyek. Ezt a funkciót az Összekötő Hivatal is komolyan vette, és rendszeresen egyeztetette a programokat, illetve a programok során a doyentól elvárt közreműködést. Így került egyeztetésre az is, hogy a síhét programjában benne maradjon a farsangi bál, illetve a záró napon legyen-e síverseny. Előfordult, hogy elégedetlenek voltak valamelyik attasé magatartásával, akkor a doyen közvetítésével próbálták rendezni a problémát. Ezek általában nem voltak kirívó esetek, többnyire egyedi félreértések, súrlódásmentesen megoldható ügyek voltak, egyet kivéve: az 1993-ban érkezett svájci attasé a köztiszteletnek örvendő elődjével szemben egy nagyképű, különleges elbírálást igénylő, az Összekötő Hivatal tevékenységével hangosan és nyíltan elégedetlenkedő kolléga volt, akivel már Helsinkiben is együtt dolgoztam, és aki ott is hasonlóan viselkedett. Az Összekötő Hivatal ösztönzésére egy munkaebéd keretében beszéltem vele. Először ő próbált rábeszélni engem arra, hogy doyenként lépjek fel az Összekötő Hivatallal szemben, én azonban közöltem vele, hogy magatartása az attasétestület tagjainak ellenszenvét is kiváltotta, és ha így folytatja, teljesen el fog szigetelődni. Néhány héttel később az Összekötő Hivatal vezetője annyit mondott, hogy a beszélgetésem nem volt hatástalan.

A doyen feladata, hogy az egyes rendezvényeken, látogatásokon, búcsú- és bemutatkozó fogadásokon beszédet mondjon, attasétestületi összejöveteleken pedig képes legyen tájékoztatni, illetve a kérdésekre válaszolni, valamint a közérdekű felvetéseket az Összekötő Hivatal felé továbbítani. Mivel a helyi szokás szerint az adott rendezvényen a házigazdák, illetve fővendégek beszédeiket röviden, de szabadon és nem felolvasva mondják el, nekem is alkalmazkodnom kellett ehhez a szokáshoz.

Az attasétestület hagyományos rendezvénye a minden páratlan évben megtartásra kerülő, a fogadó ország katonai vezetőinek tiszteletére rendezett attasévacsora volt. 1995-ben doyenként nekem kellett ezt az eseményt megszerveznem és megrendeznem. Az esemény jelentőségéhez méltó hely kiválasztása során Werner Weghaupt ezredes sugalmazására Dr. Werner Fasslabend honvédelmi miniszter kedvenc helyét, a marchfeldi Schlosshof kastélyt jelöltük meg. A rendezvényre kivettem a Honvéd Művészegyüttes cigányzenekarát Szalai Antal prímás vezetésével.

Összefoglalva el lehet mondani, hogy a két ország katonadiplomáciai kapcsolatai a hatvanas évek közepétől folyamatosan fejlődtek mindaddig, ameddig a két ország katonai vezetői részére ez a kapcsolat fontos volt, és függetlenül az ideológiai, politikai korlátoktól képesek voltak önállóan dönteni. Ha tehát megvan a politikai akarat és az annak alapján kialakuló emberi kapcsolatok és a kölcsönös bizalom, akkor működőképes és hasznos a katonadiplomáciai tevékenység.

Fontosnak tartom azt is megjegyezni, illetve a jövőre vonatkoztatva kiemelni, hogy külszolgálataim egyik legfontosabb tapasztalata és tanulsága az volt, hogy a különböző országok katonái – szövetségi rendszertől, ideológiai korlátoktól függetlenül – képesek voltak egymást a valódi szakmai és emberi tulajdonságaik alapján értékelni, és jó, baráti kapcsolatot kiépíteni egymással.

DR. KIS-BENEDEK JÓZSEF NYÁ. EZREDES

KATONADIPLOMATA VOLTAM...

BUKAREST

Alapadatok

1990. június és 1994. július között Bukarestben teljesíttem katonadiplomáciai szolgálatot. A beosztás megnevezése: 1990-ben katonai és légügyi attaséhelyettes, majd katonai és légügyi attasé.

Elődöm Aradi Sándor ezredes volt, aki tudván azt, hogy hazarendelésre kerül, nem kifejezett lelkesedéssel fogadta megjelenésemet. Elődje Joó Sándor ezredes volt, aki szintén a HM állományában szolgált. Utódom Keresztes Tamás alezredes volt, 1994-től. A megnövekedett feladatokra való tekintettel 1991-től, amikor attasévá neveztek ki, helyettest is kaptam Nagy Gábor alezredes személyében. Feleségem az adminisztrátori feladatokat látta el.

A Magyar Nagykövetség Bukarest központjában helyezkedett el. A rendszerváltást követően létszámát erősen megnövelték, 16 diplomata szolgált a követségen. Külön működött a városban, nem messze a Nagykövetségtől a Kereskedelmi Képviselő, ahol a kereskedelmi kiküldöttek mellett számos vállalati és szervezeti kiküldött is dolgozott, így a létszám 1990-ben 40 fő körül volt. A konzuli képviselő szintén önálló épületben működött, ötfős személyzettel. A nagykövet Rudas Ernő volt, aki Bukarestben járt egyetemre és román felesége volt. Magyar részről a honvédelmi miniszter ebben az időszakban Für Lajos volt, majd őt 1994-ben Keleti György követte. A román védelmi miniszter 1990–1991-ben Victor Atanasie Stănculescu, majd 1991–1994-ig Nicolae Spiroiu volt (mindkettő katonaként), őt követte első civil miniszterként Gheorghe Tinca, aki korábban a külügyminisztériumban dolgozott.

A fogadó országban közel hatvan katonadiplomata dolgozott. A szolgálatom alatti időszakban egyre több nyugati diplomata is megjelent, akikkel a román vezetés igyekezett jó kapcsolatot kiépíteni a mielőbbi NATO-csatlakozás érdekében. Különösen aktív tevékenységet fejtett ki a román diplomácia előbb francia, majd USA-irányba. Utóbbi egyre intenzívebbé vált, különösen a Mil-to-Mil program elindításával.

Az attasékkal való kapcsolattartást a vezérkari főnök alárendeltségében működő külügyi osztály végezte, ami a városközpontban, önálló épületben kapott elhelyezést. A folyamatos kapcsolattartás mindig biztosított volt, az osztályon állandó ügyelet működött munkaidőn túl is. Az attasékkal való kapcsolattartás rendkívül udvarias volt, a protokollszabályok figyelmes betartásával. Évente 2-3 utazást szerveztek. Az attaséknak egy testülete volt, amelyben mindenki részt vett. A doyen az észak-koreai attasé volt, akit a nyugatiak nem fogadtak el (16 éve

Romániában szolgált, a Bukarest környéki tavakban a halak már visszaköszöntek neki), ezért a testület saját elnököt választott az amerikai légügyi attasé személyében, aki gyakorlatilag mindent ki tudott jární a román vezérkarnál. Az elnököt a román vezetés – ha nem is nagy lelkesedéssel – de elfogadta.

A két ország diplomáciai kapcsolatainak helyzete, a katonadiplomáciai együttműködés tartalma és részletes értékelése

A szolgálatteljesítés körülményeit két tényező jelentős mértékben befolyásolta:

a) A rendszerváltást követően első attaséként teljesítettem szolgálatot, a biztonságpolitikai helyzetet pedig meghatározta az 1989 decemberében kitört romániai forradalom, amelyben a Román Hadsereg igen fontos szerepet játszott, ennek eredményeképpen a haderő az ország életében is kiemelkedő szerepet játszott.

b) Magyarország részéről szolgálatom elején alakították ki az ún. „körkörös védelem” koncepcióját, ami nem kifejezetten bizalomnövelő volt keleti szomszédunkkal szemben sem. Megjegyzendő, hogy a külügyi kapcsolatok sem voltak túlzottan jók a két ország között. Mindennek ellenére a katonai kapcsolatokban az egymásra utaltság jobban érzékelhető volt, a jó kapcsolatot pedig (még akkor is, ha ez nem minden esetben volt őszinte) a különböző szintű katonai vezetők rendszeresen deklarálták. Hazánk részéről egy másik, nem mellőzhető tényező az volt, hogy a szocialista országokba a katonai attasékat a rendszerváltás előtt a HM Politikai Főcsoportfőnökség állományából küldték, én voltam az első (egy évig helyettesi beosztásban lévő) attasé, aki az MNVK 2. Csoportfőnökség állományából került ki.

A két ország közötti speciális viszony rányomta bélyegét a katonadiplomáciai kapcsolatokra is, annak ellenére, hogy a román vezetés folyamatosan hangsúlyozta a kapcsolatok kiváló jellegét. Ez formailag nem is vitatható. A katonai fogadásunkon minden alkalommal megjelent a védelmi miniszter, míg a nemzeti ünnepi fogadáson a külügyminisztériumot a magyar referens képviselte. Ismereteim szerint Für miniszter úr egyszer sem vett részt Budapesten román fogadáson, a többszöri meghívást mindig visszautasította valamilyen indokkal. Egy alkalommal jött volna hivatalos látogatásra, amelyet a román fél alaposan előkészített, de az érkezés előtt egy nappal megfázásra hivatkozva lemondta a látogatást (a románok szerint Miskolcon „fázott meg”, ahol beszédében románellenes kijelentéseket tett). A két miniszter egy alkalommal találkozott egy dunai nemzetközi programon, ami természetesen nem hivatalos találkozásnak számított.

Ugyanakkor az is elmondható, hogy ebben az időszakban kezdődött a „Nyitott égbolt” program előkészítése, ami diplomáciai szempontból mindenképpen kiemelkedő jelentőségű volt. A román vezetés előtt végig a NATO-csatlakozás vágya lebegett, többször hangsúlyozták, hogy a NATO-ba „Magyarországon keresztül” vezet az út. A kapcsolatokat illetően mindenképpen ki kell emelni, hogy az 1990–1994 közötti időszakban sokat javult, konszolidálódott a helyzet, érzékeltetni lehetett, hogy mindkét országra külső nyomás nehezedett a kapcsolatok javítása érdekében. Nem felejtendő el az 1990. márciusi marosvásárhelyi események hatása, valamint az sem, hogy 1990-ben a március 15-i koszorúzásokat a román

külgügyminisztérium nem preferálta, kilátásba helyezte, hogy ha a Nagykövetség munkatársai különböző erdélyi koszorúzásokon vesznek részt, akkor ezt azonnali kiutasítás fogja követni. A koszorúzások megtörténtek, de a kiutasítás elmaradt. 1994-re a nem túl barátságos helyzet fokozatosan pozitív irányba változott, de a román vezetés (hasonlóan a magyarhoz) főként nyugati irányba tekintgetett.

Bukarest: Spirou altábornagy védelmi miniszter a magyar katonai fogadáson

A látogatások száma nem minősíthető sűrűnek ebben az időszakban. Két kölcsönös vezérkari főnöki látogatásra került sor (Borsits László és Végh Ferenc tábornok urak), mindkettő elsősorban protokoll jellegű volt, hatalmas szabadidős programmal és kevés érdemi tárgyalással. Egy alkalommal látogatott el Romániába Raffai Ernő HM politikai államtitkár, akinek látogatása, személyiségének ismert vonásai ellenére, pozitív volt. Szintén jónak volt minősíthető Dr. Gyuricza Béla tárgyalása Kolozsváron Paul Cheller tábornokkal, a 4. (erdélyi) Hadsereg parancsnokával, aki a magyarok iránti barátsággal a legnagyobb jóindulattal sem volt vádolható. Kifejezetten jó volt viszont a magyar feleséggel rendelkező Chioflina altábornagy magyar partnerével folytatott tárgyalása. Politikai szempontból rendkívül pozitív volt az a katonadiplomáciai szándék, hogy „*a problémákat mi ismerjük, kövessünk el mindent a szélsőségesek megállítása érdekében*”. Ebben a vezérkari főnökök komoly szerepet játszottak. Ugyanez mondható el a HVK 2. Csoportfőnökség, illetve a Katonai Felderítő Hivatal vezetőinek (Kovács János vezérőrnagy és Botz László altábornagy) kapcsolatáról, amely rendkívül korrektnek és előremutatónak volt minősíthető.

Alacsonyabb szinten kevés delegáció cseréjére került sor ebben az időszakban. Kiemelendő a légvédelmi parancsnokságok közötti kapcsolat, illetve a két ország haditechnikai intézetei közötti kooperáció. Ebben az időszakban kezdődtek a vezérkari főnökök felhatalmazása alapján a határ menti alakulatok közötti kapcsolatfelvételek, amelyeken attaséként nem vettem részt.

Értékelésem szerint a két ország közötti katonai együttműködés megfelelt a korszak politikai sajátosságainak, mindenki igyekezett a saját szintjén hazája érdekében tevékenykedni, ugyanakkor a védelmi miniszteri szintű kapcsolatok (nem a román fél miatt) mélyen az elvárások és a lehetőségek szintje alatt maradtak.

A diplomatákkal szemben támasztott hármas követelmény teljesítése különösebb nehézséget nem okozott, adminisztratív lépésekkel sem a képviselőket, sem a tájékoztatást és tájékozódást nem akadályozták. A román fél mindig is híres volt a kiváló diplomáciai érzékről, az egységes fellépésről és az ezen a területen megnyilvánuló összefogásról. Azt azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy magyarként, különösen az első két évben megkülönböztetett figyelemmel kísérték a fogadó ország hatóságai, ami esetenként konkrét akciókban öltött testet (provokátorok alkalmazása, „önként” jelentkezők és egyéb, nehezen bizonyítható, de erősen vélelmezhető tevékenységek (pl. kapcsolattal történt megbeszélés idején gépkocsi kerekének kivágása, ablak betörése). A tájékozódást illetően akadályt nem támasztottak, de a testülettel szemben előfordult, hogy a katonai elhárítás vezetője összehívta az attasékat és kifogásolta, hogy túl sok mozgást tapasztal az attasék részéről katonai objektumok körül. Nem megengedhető tevékenységgel is találkozott az attasék felhívja az attasék figyelmét, hogy a laktanyákat sorkatonák őrzik, illetéktelen mozgás, tevékenység esetén esetleges fegyverhasználatért a minisztérium nem vállal felelősséget, ezért kéri az attasékat a szabályok betartására.

A kapcsolattartás során megkövetelték, hogy az szigorúan a szabályok szerint, az Összekötő Hivatalon keresztül történjen. Ez az elv a gyakorlatban kevésbé nyilvánult meg a nyugati országok attaséival szemben.

A fogadó ország rendszeresen szervezett látogatásokat, tájékoztatókat. Évente egy alkalommal egyhetes attaséutazásra került sor Románia különböző tájegységein, rotációs alapon. Ennek informatív jellege meglehetősen alacsony szintű volt, kulturális és protokoll szempontból azonban kiváló. Külön gondot fordítottak a hosszú autóbuzsós utazásokra és az elnyújtott, kultúrprogrammal (népi zene és tánc) kísért étkezésekre. Az utazásokat feleséggel szervezték, külön hölgyprogramokkal. A csapatlátogatások az alakulat történetével kezdődtek, amelyből rendszerint kimaradt az 1945–1989 közötti időszak és markáns helyet kapott az 1989. évi forradalom alatti és utáni tevékenység. A haditechnikai eszközöket kevésbé mutogatták, viszont tájékoztatót kaptunk a háztáji gazdálkodásról (állattenyésztés és zöldségtermelés), illetve a kiképzések keretében egyéni lökiképzést és önvédelmi fogásokat láthattunk.

Az állami ünnepekre és fogadásokra, a hadsereg és a haditengerészet napjára rendszeres meghívást kaptunk és példás protokollnak voltunk tanúi. Érzékelhető volt ugyanakkor, hogy a nyugati katonadiplomáták megkülönböztetett figyelemben részesültek, különösen a francia és az amerikai kollégák.

Az Összekötő Hivaltól lehetőség volt külön program vagy látogatás megszervezését kérni, ezt teljesítették is, főként azoknál az országoknál, ahol alakulatok közötti kapcsolatok jöttek létre, vagy külön román delegációkat fogadtak (pl. amerikai Mil-to-Mil programok). Esetemben javasoltam a hazai vezetés felé látogatás kérésének engedélyezését, de ezt itthonról elutasították azzal, hogy akkor nekünk is teljesíteni kell az ilyen irányú igényeket.

A kétoldalú kapcsolatok alakításában igyekeztem maximálisan részt venni, a programok egyeztetésétől a látogatás „utóhatásáig”. Meg kell jegyeznem, hogy ebben a román partnerektől maximális segítséget kaptam. Amit különösen

sikeresnek tartok, az a vezérkari főnöki látogatások előkészítése és lebonyolítása volt, melyeket minden szempontból eredményesnek ítélem. Előfordult azonban olyan látogatás is, amelyről nem kaptam otthonról semmiféle tájékoztatást, eltévedtek az országban és a fogadó fél jelezte, hogy honfitársaim nem érkeztek meg a megbeszélrt időben. (Ekkor még mobiltelefon nem volt, az országok közötti telefonhívást pedig előjegyzés alapján lehetett lefolytatni).

Hazai katonadiplomáciai utasítás írásban megfogalmazásra került, de csak a külszolgálatom elején. A katonadiplomáciai utasítást dr. Gyarmati István helyettes államtitkár úr idején vezették be. Meg kell jegyezni, hogy az utasítások konkrétak voltak, országspecifikusak, jelentési kötelezettséggel és beszámoltatással. Később ez a tevékenység ellaposodott, amihez az is hozzájárult, hogy a HM Nemzetközi Főosztály nem rendelkezett elegendő állománnyal, a fluktuáció pedig nagy volt. A hazai tájékoztatás gyakorlatát is bevezették, havi gyakorisággal. A legtöbb és legjobban használható tájékoztatások azonban külügyi vonalon érkeztek, amelyek a nagykövettel való jó viszony következtében számomra is elérhetőek voltak.

A fogadó ország is működtetett attaséhivatalt Budapesten, magas szintű delegáció látogatásakor és a nyári attaséértekezletet követő fogadáson találkoztunk, egyébként nem volt kapcsolat közöttünk. Mindkét irányító szervezet ügyelt arra, hogy elsőként mindig a saját attaséját tájékoztassa katonadiplomáciai eseményekkel kapcsolatban és éltek a párhuzamos irányítás lehetőségével.

Az attasé (katonadiplomata) helye, szerepe az attasétestületen belül, élmények, tapasztalatok

Az attasétestületen belül a többi attaséhoz fűződő viszonyt erősen befolyásolta a politika. Rendszerváltást követő kérészem során még létezett a VSZ Dél-keleti Parancsnoksága Bukarestben, de éppen felszámolás alatt állt. A VSZ-diplomaták kellő fenntartással fogadtak, megindult a nyitás a nyugati diplomaták irányában. Számomra ez egyszerű volt, mert németül, angolul és franciául tudtam, így igyekeztem ebben az irányban kapcsolatokat kiépíteni. (Furcsa volt, hogy 1990-ben a saját főnököm, aki nem ismerte az otthoni helyzetet, feljelentett, hogy nyugati attasékkal tartok kapcsolatot. Ez akkor már nemcsak lehetőség, hanem kötelesség is volt.)

Érdekes volt azt helyben megtapasztalni, hogyan változott a belnémet kapcsolat. Az NSZK attaséja, akivel azóta is tartom a kapcsolatot, nagyon sokat segített. A volt NDK-attasé irodájába bement, kipakoltatta a páncélszekrényt, átvette a fényképezőgépet, másra nem tartott igényt (ezt ő maga mesélte el), majd a volt NDK-attasé hazautazott és azonnal eltávolították a hadseregből.

A külszolgálat időszakát az jellemezte, hogy folyamatosan erősödött a nyugati attasékhoz fűződő viszony. Hasonló helyzetben volt a bolgár kolléga, aki egy tábornok volt, előző beosztása felderítő csoportfőnök-helyettes. Azért is közel álltunk egymáshoz, mert kissé hasonló volt a bolgár–román kapcsolat is, mint a magyar–román. A jugoszláv háborúk során, amelyben a román vezetés erősen szerbbarát volt, a szerb attasé irányomban kifejezetten barátságtalan, sőt magyarellenes volt. Érdekes viszony alakult ki az orosz kollégákkal, akik nem viselkedtek barátságtalanul, igyekeztek jó szakmai viszonyt kiépíteni. Ehhez persze az is hozzájárult, hogy a román–orosz kapcsolatok sem voltak túlságosan jók.

Az attasétestület jól összetartott, miután az amerikai attasé vette át a doyen szerepét, aki keményen képviselte a testület érdekeit a román vezetés felé. A legtöbb problémát az attasék részére az okozta, hogy a fogadó ország hivatalos szervei nem adtak tájékoztatást az attasék részére. Az amerikai attasé (doyen) fellépése után ez pozitív irányba változott. A testület 2-3 havonta tartott ülést, évente attasébált szervezett, a román katonai vezetés részére pedig évente rendeztünk bált. A feleségek közötti kapcsolattartás is igen fontos volt, ami az egyébként ingerszegény környezet miatt különösen fontos volt. Közös látogatásokat, beszélgetéseket és nyelvtanfolyamokat is szerveztek a hölgyek részére. Az attasétestület szerepe mindenképpen pozitívnak értékelhető.

A külszolgálat összegzett tapasztalatai, javaslatok, ajánlások

A vizsgált időszak különlegesnek értékelhető azért, mert szomszédos országról van szó, ahol jelentős számú tömbmagyarság él, maga az időszak a „körkörös védelem” koncepció miatt is rendkívüli érzékenységgű, a külügyi kapcsolatok pedig esetenként igen feszültek voltak. A román belpolitikát az instabilitás jellemezte (Marosvásárhely, „bányászjárások”, tüntetések, összecsapások). A hadsereg domináns szerepet játszott az ország életében, megindult a Nyugat felé való közeledés, ami először frankofon területen, később angolszász irányban nyilvánult meg. A politikában előbb azt hangoztatták román részről, hogy Magyarországon keresztül vezet az út Nyugatra, később ezt a retorikát mellőzték. A „magyar kártya” mindig tartalékban volt, amelyet esetenként kijátszottak. Ez a helyzet azóta sem változott sokat. Ebben az érzékeny viszonyban a hadseregek közötti kapcsolat mindenképpen stabilizáló szerepet játszott, amit az is alátámaszt, hogy a NATO-csatlakozással a bilaterális kapcsolatok is szélesedtek az adott relációban.

Értékelésem szerint a katonadiplomáciai kapcsolatok megfeleltek a kor politikai sajátosságainak, lehetek volna jobbak is, de úgy vélem, hogy nem volt meg a közös szándék, mindkét részről érzékelhető volt a kölcsönös bizalmatlanság.

Ami a katonadiplomácia hazai irányítását illeti, azt inkább az ad hoc tevékenység jellemezte. Nem volt érezhető egy tudatos és célirányos „román politika”, inkább az események, illetve a történések irányították a folyamatot, és nem a kikristályosodott politikai szándék. Plasztikusan kifejezve nem volt katonapolitikai és katonadiplomáciai elképzelés a román–magyar kapcsolatokban. Érzékelhető volt az is, hogy a külügyminisztérium és a honvédelmi minisztérium között sem volt túlzottan jó a viszony.

TEL-AVIV

Alapadatok

1997. augusztus és 2001. augusztus között véderő-, katonai és légügyi attaséi szolgálatot teljesítettem Izraelben, Tel-Avivban. Az attaséhivatalt én nyitottam meg, elődöm Németh András alezredes volt, aki Athénból átkreditalással képviselte hazánkat. A hivatal állománya kétfős volt, feleségem az adminisztrátori teendőket látta el. Utódom Nagy Ottó alezredes volt.

A nagykövetség Tel-Aviv északi részén, az Avenue Pinkas-on volt, egy régi villaépületben, amelynek felújítása csak később, 2002-ben kezdődött el. (A rendszerváltás előtt hazánkban, az 1967-es arab–izraeli háborútól kezdve nem volt külképviselete Izraelben, a nagykövetséget a rendszerváltás után nyitották meg.) A nagykövet dr. Csejtei István volt, aki profi diplomataként sokat tett a két ország kapcsolatainak javítása érdekében. A nagykövetség kis létszámmal, mindössze öt diplomátával működött, ez a létszám a konzult is magában foglalta. A munkát nehezítette az is, hogy a nagykövet palesztin irányba is képviselést látott el. Ez később megváltozott, 2003 elejétől Magyarország önálló képviselőt küldött a Palesztin Nemzeti Hatóság mellé.

Csejtei Istvánt dr. Hóvári János váltotta a nagykövetségi beosztásban. Mindkét személlyel korrekt viszonyom volt, tipikus példaként annak, hogy a katonai attasé valóban a nagykövet katonai tanácsadója is lehet. Izraelben ez – az alacsony intenzitású konfliktus miatt – fontos is volt, a nagykövetek igényt tartottak a katonai (terror-) helyzet elemzésére.

Az izraeli politikai viszonyokra kezdetben az oslói békefolyamat nyomta rá bélyegét. Az események 2000-tól a második palesztin intifádába, terrortámadásokba és a libanoni Hezbollahnal való folyamatos konfrontációba csaptak át, és a biztonsági helyzetet időnként az iraki fenyegetés is negatívan befolyásolta.

A védelmi miniszterek elég sűrűn változtak, voltak ismétlődések, előfordult, hogy a védelmi miniszter egyben a miniszterelnöki funkciót is ellátta (Ehud Barak). Az viszont minden esetben kimutatható volt, hogy az összes védelmi miniszter komoly katonai tapasztalattal rendelkezett, más minisztériumot is vezetett, majd (kiöregedve) tanácsadóként foglalkoztatták, vagy a védelmi iparban töltött be magas beosztást. A vezérkari főnökök is változtak, hiszen négy évre nevezik ki őket, egy év hosszabbítási lehetőséggel. Szerepük az ország életében majdnem miniszteri szintű, ugyanúgy, mint a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői. Ahhoz, hogy valaki vezérkari főnök lehessen, előtte mindenképpen el kell tölteni néhány évet a katonai hírszerzés élén vagy katonai körzetparancsnokként (ami hadtestparancsnoknak felel meg). A sajátos helyzet miatt a Védelmi Minisztérium a legfontosabbak közé tartozik, Tel-Avivban van (míg a többi minisztérium Jeruzsálemben található) és fontos szerepet játszik a külkapcsolatok irányításában is.

A körülmények bemutatásához még szükségesnek tartom megjegyezni, hogy Izraelben körülbelül 250–300 ezer fős magyar zsidó kisebbség él, zömében az idősebb korosztályhoz tartoznak, és sokan közülük – érthető módon – nem viseltetnek pozitív érzelmekkel Magyarországot iránt, főként a holokauszt miatt. Közülük sokan Erdélyből származnak.

A Tel-Avivban szolgáló katonadiplomataik száma kb. 100 fő volt, a megoszlás speciálisnak minősíthető. Nem az európai attasék voltak többségben, hanem inkább a latin-amerikaiak, akik hadiipari kapcsolatok fejlesztése céljából kerültek kiküldésre, politikai kérdésekkel nem foglalkoztak. Ugyanakkor egy hivatalban több országnál három haderőnemi attasé is szolgált. Az Amerikai Egyesült Államok nagy katonai képviselést tartott fenn, haderőnemenként négy

fővel (egy attasé és két-három helyettes), szakértőkkel, összekötőkkel, így az amerikai katonai képviselő 25 fő közelében volt.

Az attasékkal az Összekötő Hivatal foglalkozott, amely a vezérkari főnök alárendeltségében volt és két részből állt: katonai attasék osztálya és nemzetközi szervezetek osztálya (utóbbihoz az ENSZ helyi képviselői és az MFO tartoztak). Az országokkal irányítisztek tartották a kapcsolatot, munkájukat a nyelveket kiválóan beszélő sorkatonák segítették. Az országban egy attasétestület működött, de a latin-amerikai attaséknak külön klubjuk is volt.

Az ország területén több ENSZ-misszió vagy annak részlege működött, melyek képviselői rendszeresen adtak tájékoztatást, meghívtak kitüntetésadási ünnepségekre. Évente egy alkalommal az Összekötő Hivatal közös fogadást rendezett a katonadiplomácia és a nemzetközi szervezetek (UNTSO, UNDOF, UNIFIL) vezetői részére. Érintettségünknel fogva rendszeresen látogatást tettem a Sínai-félszigeten lévő MFO rendezvényeire is.

A két ország diplomáciai kapcsolatainak helyzete, a katonadiplomáciai együttműködés tartalma és részletes értékelése

A katonai kapcsolatok nem az attaséhivatal nyitásával kezdődtek, de a hivatal megnyitása kétségkívül hozzájárult a kapcsolatok erősödéséhez. Izraeli értelmezésben a katonadiplomácia lényege a hadiipari kapcsolatok erősítése, ami mindenképpen haditechnikai eszköz vásárlását vagy felújítását jelenti (kiváló projektekkel rendelkeztek a keleti /VSZ/ haditechnikai eszközök, főként harcokocsik és repülőgépek, helikopterek felújítására).

A vizsgált időszakban a magyar cél a NATO-csatlakozás volt és a HM felfogása szerint nekünk a szövetségeseinkkel kellett a hadiipari együttműködést folytatni. Ez a sajátos hungarikum valójában a többi hasonló helyzetben lévő országot (lengyeleket, cseheket, szlovákokat, románokat) nem jellemezte, velünk ellentétben valamennyi országnak voltak közös projektjei Izraellel. A HM-ből a hadiipari vállalatok bevonásával (és gyakran azok költségére) számos delegáció érkezett, érdemi együttműködésre (üzletre) azonban nem került sor. Az izraeliek ezt pontosan tudták, mindezek ellenére többször kísérletet tettek és javaslatokat is készítettek. Az erőfeszítéseket más vonalon is folytatták, például a budapesti nagykövetségen keresztül vagy önálló vállalati képviselők bevonásával, akik többnyire nyugállományú tábormokok voltak, magyar háttérrel és nyelvismerettel. Mindhiába.

A haderő részéről kiképzési témában voltak tájékozódó megbeszélések, bemutatók, magyar érdeklődés volt a katonai rendőrség szervezetét illetően a Hadműveleti Csoportfőnökség részéről, de ennek magyar hozadéka nem volt, sem akkor, sem azóta.

Miniszteri látogatásra egy alkalommal került sor, Szabó János látogatott Izraelbe, de ez különösebben nem javított a katonadiplomáciai kapcsolatokon, még úgy sem, hogy Barak ekkor egyben miniszterelnök is volt. Az előzetes izraeli javaslatra, ami hadiipari együttműködési megbeszélésre irányult, a magyar miniszter úgy reagált, hogy ő a hadiiparról nem kíván tárgyalni. A látogatás erősen formális

jellegű volt. Magyar vezérkari főnöki látogatást minden évben terveztek, de sorra elhalasztották. Az izraeli vezérkari főnök többnyire az Amerikai Egyesült Államokba látogatott, Európában Németországot, Franciaországot, Nagy-Britanniát és Lengyelországot kereste fel. Jó volt viszont a viszony a katonai felderítő hivatalok között.

A katonadiplomáciai együttműködés éves tervezésére a minisztériumok illetékes főosztályvezetői minden évben váltakozó helyszínen találkoztak, a terv elkészült, de a tervezett feladatok nem valósultak meg, esetleg részünkről költségvetési megszorításokra való hivatkozással a programot törölték. Véleményem szerint a két ország katonai kapcsolatai az államközi kapcsolatok egyéb területeihez viszonyítva alacsonyabb szintűek voltak. (Ennek okai inkább költségvetésben, mintsem a politikában keresendők.)

Az attasé munkájával szemben támasztott hármas követelmény (képvisel, tájékoztató, tájékoztató) megvalósítása nem okozott nehézséget, akadályozó tényező a két- és többoldalú látogatások alacsony száma volt. A **tájékoztató** illetően az izraeli fél rendkívül segítőkész volt, bilaterális szinten is és az attasétestület irányában is. Számos összetűzésre került sor a palesztinokkal és a Hezbollahnal, fontos esemény megtörténte az Összekötő Hivatal azonnali tájékoztatót szervezett, helyszíni látogatást biztosítottak, az attasékat páncélozott autóbusszal szállították a helyszínre. Az ország méretéből adódóan az attaséutazások egynaposak voltak, a helyszínre, ha az távolabb esett, akkor repülőgéppel szállították az attasékat, így az esti visszaérkezés biztosított volt. A tájékoztatók során a szakmai szempontokat fontosnak tartották, szakemberek voltak az előadók, a kérdésekre pedig igyekeztek kimerítő válaszokat adni.

Egyéni utazásokkal kapcsolatban semmiféle kifogásuk nem volt, ha az attasé kérte, a szervezésben segítséget nyújtottak. Egyedüli kérésük az volt, hogy a „területekre” (értsd megszállt területek) történő látogatást az attasék óvatosan szervezzék, nem tiltják meg a diplomaták mozgását a megszállt területeken, de a biztonságukért nem vállalnak garanciát és ezt írásban is elküldték minden attasé részére.

Az izraeli fél által szervezett programok célja világos volt: az attasék izraeli „szemüvegen” át lássák és értékeljék a történéseket. Egyéni kérések megfogalmazásának nem volt akadálya. Elutasításban egy alkalommal volt részem, amikor a magyarországi főrabbi szervezett egyhetes utazást Izraelbe zsidó katonák részére, ami zsidó szent helyek meglátogatását foglalta volna magában. Magyar részről a delegáció tagja lett volna a HM politikai államtitkára, Homoki János úr is. Ezt a kérést az Összekötő Hivatal elutasította azzal, hogy a látogatás kizárólag turisztikai jellegű, az államtitkár nem zsidó vallású, akit bármikor fogadnak, de külön program keretében, mert VIP-személynek számít. (Megjegyzendő, hogy a magyar fél a repülőjegyen kívül mindent kért: szállást, szállítást, teljes ellátást).

A hazai katonadiplomáciai irányítás a HM Nemzetközi Főosztályon keresztül valósult meg és főként a programegyeztetésben és a látogatások megszervezésében merült ki. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy Dr. Gyarmati István nagykövet, korabeli HM helyettes államtitkár idején a katonadiplomáciai

irányítás egész pályámat tekintve a legprofibb módon valósult meg. Államtitkár úr katonadiplomáciai utasítást készítettett minden hivatal részére, kérdéseket fogalmazott meg, határidőket szabott, a válaszokat (jelentéseket) értékelte, nyári szabadság alatt az attasékat beszámoltatta és országspecifikusan eligazította. Összességében tehát megvalósult az, amit katonadiplomáciai vezetésnek nevezünk. Sem előtte, sem utána nem tapasztaltam ilyen feszes vezetést. Ennek az irányításnak volt egy olyan eleme is, hogy az attasék tájékoztatást kaptak a hazai eseményekről is (például milyen katonadiplomáciai eseményekre került sor hazánkban).

Tel-Aviv, Gyarmati István HÁT látogatása

A fogadó országnak Budapesten nem volt attaséja, a varsói attasé volt áttakkreditálva Budapestre is.

Az attasé (katonadiplomata) helye, szerepe az attasétestületen belül, élmények, tapasztalatok

A tel-avivi attasétestület aktív tevékenységet folytatott, havi rendszerességgel rendezvényeket szervezett, a NATO-attasék külön is találkoztak, amelyre a csatlakozásunk előtti évben, lengyel és cseh kollégámmal együtt, meghívást kaptam. Ezeken a megbeszéléseken gyakran a közel-keleti helyzetet vitattuk meg, illetve értékeltük a terrortámadások körülményeit.

A testület évente két alkalommal bált rendezett, amelynek keretében köszöntöttük az új és búcsúztattuk a távozó attasékat. Egy alkalommal én is a szervezőbizottság tagjaként vettem részt rendezvény előkészítésében. A latin-amerikai katonadiplomataik, saját klubjuk keretében, élénk társasági életet éltek, kirándulásokat szerveztek főként vallási helyek meglátogatására.

Az attaséfeleségek részére valamelyik attaséfeleség szervezésében rendszeres programok voltak, nyelvtanfolyamokat is szerveztek és igyekeztek érdeklődésre számot tartó helyeket meglátogatni.

A testület és az Összekötő Hivatal kapcsolata korrekt volt, elmondható, hogy a testület életébe a fogadó ország nem avatkozott be, úgy tartották, hogy a tevékenység a szervezet belső ügye. Ha viszont a testület nevében érkezett kérés, azt minden esetben teljesítették. Az egyes országokhoz fűződő viszony alapvetően bilaterális jellegű volt. Az Összekötő Hivatal kizárólag a haderőt érintő ügyekkel

foglalkozott, a Védelmi Minisztérium részéről külön kapcsolattartó volt kijelölve, aki a minisztériumok kapcsolatait rendezte. Ezen a területen főként a hadiipari kérdések és a magas szintű látogatások előkészületei szerepeltek. A két szervezet viszonya – amennyire egy kívülálló ezt megítélheti – jó volt, egymás dolgairól tájékozottak voltak. Az Összekötő Hivatal nagy segítséget nyújtott az attasék közötti levelezésben is, mindenki saját postafiókkal rendelkezett, a meghívókat például ezen az úton könnyedén el lehetett küldeni egymásnak (az izraeli posta ugyanis nem a pontosságáról volt híres).

Az attasé kapcsolata a fogadó ország területén működő szövetséges (multinacionális) parancsnokságokkal, szervezetekkel

Az ENSZ-képviseltek évente egy alkalommal tartottak tájékoztatást a katonai attasék részére, az Összekötő Hivatal szervezésében. Ezen kívül több olyan attasé szervezett látogatást, akinek saját kontingense volt az adott nemzetközi szervezetben. Izrael nemzeti ünnepén pedig minden évben az államfő a rezidenciáján külön fogadást adott a nemzetközi szervezetek vezetői, a nagykövetek és a katonai attasék részére. Én a Sínai-félszigeten az MFO táborában vettem részt rendszeresen a váltások alkalmából szervezett kitüntetésátadáson, búcsúztatáson és az újonnan érkezők köszöntésén. Az MFO parancsnoka minden alkalommal fogadott, a rendezvényre rendszeresen elvittem a nagykövet urat is.

A külszolgálat összegzett tapasztalatai, javaslatok, ajánlások

Izrael és Magyarország katonadiplomáciai kapcsolata gyakorlatilag jelenlétet biztosított egy olyan térségben, ahol hosszú ideje különböző intenzitású válságok és katonai összetűzések vannak, ennek megfelelően a haderő meghatározó szerepet játszik az ország életében. Aki nem teljesített sorkatonai szolgálatot (nők kettő, férfiak három évig), az gyakorlatilag nem is számít igazi állampolgárnak (az ortodox vallásosok kivételével, de azok magát az államot sem ismerik el), álláshoz is nehezen jutnak, mert sok helyen feltétel, hogy az illető katonai szolgálatot teljesítsen.

Az izraeli attaséhivatalunk fenntartása bizonyos egyensúlyi helyzet fenntartását is jelenti az arab világgal való összevetésben. A kapcsolatot ebben az időszakban főként a tapasztalatszerzés jelentette, hiszen nem mellőzhető, hogy a szolgálatom alatti időben jelentős átrendeződések történtek a magyar katonadiplomácia irányításában, főként a NATO-csatlakozás elérése érdekében. De a szolgálatom időszakára estek a délszláv háborúk, amelyek szintén más irányú elkötelezettséget jelentettek a magyar vezetés számára. Izraelt pedig a nyugat-balkáni helyzet nem különösebben foglalkoztatta.

Amire komoly lehetőség lett volna, az a hadiipari együttműködés, amelyre a magyar vezetés nem állt készen, különösebben nem is tudott mit kezdeni az ajánlatok tömegével. A két ország közötti katonai kapcsolatok részét képezte a katonai felderítő szolgálatok közötti kapcsolattartás, ami folyamatos és jó szintű volt.

Általános tapasztalatként azt tudnám kiemelni, ami szinte minden relációban fontos, nevezetesen az, hogy a Külügyminisztériummal egyeztetett, országspecifikus katonadiplomáciára van szükség, amelyben határozott és megvalósítható elgondolással kell rendelkezni a katonadiplomáciát irányító szervezeteknek. Szerencsés helyzetről beszélhetünk akkor, ha az eseményeket képesek vagyunk alakítani és nem az események vezetnek bennünket.

GÁL CSABA NYÁ. EZREDES

**KATONADIPLOMATA VOLTAM
HORVÁTORSZÁGBAN (1993–1997)**

Előszó

Jelen írással igyekszem eleget tenni annak a felkérésnek, hogy írjak a katonadiplomataként Horvátországban eltöltött éveimről egy összefoglalót, amely az utókor számára hasznos lehet, de akár azok kíváncsiságát is kielégítheti, akik a múltban szintén dolgoztak katonadiplomataként, de más, általában rendezettebb körülmények között. A célom tehát az is, hogy bemutassam egy közel háborús helyzetben attaséhivatali felállító, működtető, a megszokott hivatali eszközök többségével nem rendelkező, de lelkes, kinti munkáját szerető (és gyakran élvező), a hazai igényeket minél jobban kielégíteni akaró katonai attasé tevékenységét. (Közel hasonló helyzetben voltam 2001 nyarán Macedóniában, ahova a NATO küldött, de az egy másik történet.)

A visszaemlékezés mintegy 20 év távlatából nem egyszerű, de nagyban segítségemre voltak a külszolgálatom első, közel három éve alatt készített, majd leselejtezésüket követően nekem átadott nyílt anyagok (attaséhivatali eseménynaplók, attaséjelentések, faxok és az általam készített fényképek többsége). Az anyag ezért nem egy átfogó, a kint töltött időszakot teljes egészében részletesen tárgyaló írás, inkább szemelvényeknek nevezhető. Az attasétevékenységgel kapcsolatos információk mellett egyes eseményeket részletesebben is bemutatok, abban bízva, hogy ezzel az írással olvasmányosabb lesz és értéke is növekszik.

Bevezetés

Belgrádi külszolgálatomat követően – 1989-ben – visszakérültem az MNVK 2. Csoportfőnökség Tájékoztató Szolgálatához, ahol először a haditechnikai, majd a délszláv válság folyamatai elemzésére létrehozott alosztályt vezettem. Az önálló Horvátország 1991-ben bekövetkezett megalakulásával felmerült annak lehetősége, hogy hamarosan attaséhivatal nyíljon Zágrábban. Erre a Horvát Köztársaság 1992. januári nemzetközi elismerése adta meg a jogi lehetőséget. Abban az évben meg is született a hazai döntés a hivatal megnyitásáról, majd pályázatot írtak ki az attaséi beosztás betöltésére. A hazai illetékesek viszonylag gyors reagálása mögött bizonyára az a fontos magyar biztonsági érdek állt, hogy szükséges katonadiplomáciai jelenlétünk egy olyan szomszédos országban, amelynek területén a közelmúltban harcok folytak, és területe egy része felett elvesztette ellenőrzését. Ez utóbbi tény azt is jelentette, hogy a harcok feltehetően nem fejeződtek be, vagyis nem lehetett kizárni, hogy a helyzet hazánkkal szomszédos két ország (Horvátország és a maradék Jugoszlávia) közötti háborúvá eszkalálódik.

A beosztásra az MK KFH állományából csak én pályáztam – mások talán nem érezték eléggé esélyesnek magukat, vagy a háborús helyzet riasztotta el őket. Rajtam kívül még egy csapatisztt pályázott a beosztásra.

A napi munkám során hozzájutottam horvát nyelvű újságokhoz és folyóiratokhoz, így megkezdhettem nyelvi felkészülésemet. Nagyjából igaz, hogy aki ismeri a szerbhorvát nyelvet, annak nem jelent gondot szerbekkel, horvátokkal, montenegróiakkal és bosnyákokkal kommunikálni. A Jugoszláviában végigsöpört nacionalista hullám azonban a horvátokat sem kerülte el, és ez a nyelvhasználatban erőteljesen megnyilvánult. Ez a jelenség a katonai szaknyelvben is észlelhető volt, mert a száz évvel korábbi nyelvezetből vettek elő szavakat, és pl. a hónapok nevei is teljesen eltértek a néhány évvel korábban használtaktól. Külszolgálatom alatt többször is észleltem, hogy a Jugoszláv Néphadseregből leszerelt/átjött horvát tiszteknek is időnként gondot okozott „helyesen” megszólalni anyanyelvükön. Külszolgálatom során igyekeztem ügyelni arra, hogy ne használjak szerb szavakat, kifejezéseket, de a szerb akcentustól nehéz volt megszabadulni.

A felkészülést a külszolgálatra a többi kiutazóval együtt elvégeztem. A zágrábi magyar nagykövetség 1993. július 2-án (40. születésnapomon) kérte meg a horvát külügyminisztériumról részemre a működési engedélyt, amelyre szeptember 21-én, több mint 60 nap elteltével érkezett meg a pozitív válasz, bár a horvát fél a kétoldalú találkozókra több alkalommal is felvetette, hogy a magyar attasét szeretnék az első öt között üdvözölni. A viszonylag hosszú reagálási időt a nagykövet érdeklődésére azzal magyarázták, hogy Tudjman elnök augusztus hónapban nem tartózkodott Zágrábban, így az agrément-t nem tudták vele aláírni. A késlekedés oka lehetett az is, hogy még nem volt kidolgozva a katonai attasék akkreditálásának módja, és az azt szabályozó határozatot Tudjman elnök szintén csak szeptember 21-én hagyta jóvá. Ezt követően október 15-i dátummal kaptam meg katonai és légügyi attaséi kinevezésem Zágrába.

Kiérkezés, bemutatkozások, a tevékenység megkezdése

Állomáshelyemre 1993. október 17-én, vasárnap érkeztem és kezdtem meg katonadiplomáciai szolgálatomat a Horvát Köztársaságban katonai és légügyi attaséként (*vojni i zrakoplovni izaslanik*). Kihelyezésemkor 40 éves és – beosztásomnak megfelelően – alezredes voltam. Nehéz volt megszoknom, hogy a rendfokozatom horvátul *pukovnik*, ami szerbül és más szláv nyelveken ezredest jelent. Elődöm nem volt, ezért fő feladatomban az attaséhivatal mielőbbi felállítása és működtetése volt.

Kiérkezésem másnapján, október 18-án három bemutatózó látogatást tettem Bagi Gábor nagykövet (belgrádi külszolgálatom idején gazdasági tanácsos volt a nagykövetségen) társaságában. Először Anton Tus hadseregtábornoknál, a köztársasági elnök katonai főtanácsadójánál, a Horvát Haderő korábbi vezérkari főnökénél voltunk. Őt is még Belgrádból ismertem, akkor a Jugoszláv Légierő parancsnoka volt. A második látogatást a külügyminisztériumban tettük, ahol Smiljan Simac miniszterhelyettessel találkoztunk, majd Ivan Cimak, a köztársasági elnök protokollfőnöke fogadott bennünket hivatalában. Kedden, október 19-én Janko Bobetko hadseregtábornok, a haderő vezérkari főnöke a védelmi minisztérium

épületében fogadott bennünket, másnap – szintén a védelmi minisztérium épületében – Josip Jurasnál, a védelmi miniszter helyettesénél tettünk látogatást Piukovics Pál első beosztottal (Belgrádban vele is dolgoztam, akkor első titkár volt). A két utóbbi találkozáson a HINA horvát hírügynökség egy munkatársa és a TV egy stábjja is jelen volt. A vezérkari főnöknel tett bemutatkozó látogatásomról a televízió hírműsorai aznap négy alkalommal is beszámoltak.

Nagykövetünk értékelése szerint a horvát fél a viszonylag magas fogadási szintek biztosításával a magyar–horvát katonai együttműködés fontosságát kívánta hangsúlyozni.

A külszolgálatra egyedül utaztam ki szolgálati gépkocsimmal, feleségem és 19 éves fiam később – miután lakást találtam – utaztak utánam. Kiutazásomkor az volt az elképzelés, hogy egyelőre csak alkalmanként töltök néhány napot Horvátországban, közben keresek megfelelő lakást, és csak azt követően települök ki véglegesen. Szerencsére a nagykövetség egyik magyar nemzetiségű helyi alkalmazottjának segítségével Zágrábban, napi 10 márkáért bérelni tudtam egy önálló lakrészt. Ezt követően sikerült meggyőzni otthoni feletteseimet arról, hogy háromnapos szállodai éjszaka áráért egyhavi szállást kaphatok. Így lényegében már a kezdetektől dolgozhattam, de két hónapig még gyakran hazautaztam.

Egy kertvárosi jellegű városrészben volt a nagykövetség ideiglenes épülete, amelyben előzőleg az ukrán konzulátus működött. A nagykövetségen négy diplomata dolgozott. A nagykövetség épületét munkaidőn kívül az előtte posztoló horvát rendőr „védte”. Számomra egy asztalnyi szabad hely sem volt, ezért olyan lakást kellett keresnem, amelyben a hivatali teendőket is elláthatom. Ez nem volt egyszerű, mert az ország nemzetközi elismerését követően folyamatosan növekedett a diplomáciai jelenlét, és az érkező diplomata, illetve az UNPROFOR Zágrábban állomásozó tagjai nagy keresletet jelentettek, ezzel csökkentették a hivatalnak alkalmas lakások, házak választékát és ezzel együtt felverték a bérleti díjakat.

Munkafeltételek

Karácsony előtt sikerült megfelelő lakást/házat találni, amely a városközponttól keletre, családi házas környéken volt. Hasznos alapterülete lehetővé tette felhasználását reprezentációs célokra, akár fogadások rendezésére is. Kiköltözésünket követően az attaséhivatal 1994. február 1-jétől ott működött. Jelentéseimet addig vagy hazautazáskor adtam le, vagy pedig a nagykövetség faxán továbbítottam haza. A nyílt jelentéseimet végre nem kézzel, hanem fiam számítógépén írhattam, és már vehettem telefonos faxot is, ami szintén elősegítette kapcsolattartásomat Budapesttel.

A szolgálati gépkocsim egy 75 lóerős Ford Sierra 1,6 típusú dízelmotoros gépkocsi volt. Az otthoni irányító szervezet akkor három ilyen autót szerzett be (a pozsonyi, a ljubljanoi és a zágrábi attasék számára). Fogyasztása 5,5 liter körül volt, a szolgálati célú használatát nem korlátozták. Egy gondom volt csak vele – a végsebessége 157 km/h-ra le volt korlátozva, és persze lomha volt. Normális körülmények közt ez természetesen elég. De aki már vezetett egy felvezető autót követő konvoj végén, autópályán vagy városi forgalomban, és még parkolóhelyet is

kell találni megálláskor, az tudja, mire gondolok. Így történhetett meg pl., hogy amikor Dr. Gyarmati István helyettes államtitkár – zágrábi tárgyalását követően – ellátogatott a 130 km-re lévő magyar ISAF-táborba, én csak akkor tudtam csatlakozni hozzá, amikor ő már félig bejárta a tábort. Természetesen rosszállását fejezte ki késésem miatt.

Kiérkezésemkor Horvátországban a mobiltelefon-szolgáltatás még kezdetleges volt, nagy területek voltak lefedettség nélkül. Miután az 1995-ös események idején viszonylag sokat mozogtam az országban, engedélyt kaptam egy aktatáska méretű telefon beszerzésére. Hasznosnak bizonyult, mert így majdnem mindig elérhető voltam (az ország jelentős részén még nem volt meg a hálózati lefedettség), és én is tudtam ügyeket intézni távol a lakásomtól. Volt olyan eset, amikor vidéki utamon kaptam információt arról, hogy másnap reggel az udvari határátkelőn célszerű lenne megjelennem egy megbeszélésen, de ezt engedélyeztetni kellett. Ekkor már csak a KFH főigazgatóját tudtam elérni. Ő korábban felhatalmazott, hogy sürgős esetben kereshetem. Az engedélyt természetesen megkaptam.

Sajnos a kapcsolattartás az otthoni irányító szervezettel nehézkes volt, ami gyakran hátráltatta a munkámat. Egy általánosnak nevezhető probléma volt, hogy a KFH attasék tevékenységét irányító szervezete akkor (még) nem volt felkészülve arra, hogy egy naponta változó helyzetben az irányítás megfelelően rugalmas legyen. Békeidőben az attaséhivatalok tevékenységét előrelátóan lehet szervezni, a fogadó országban történő mozgás tervezhető, a programok úgyszintén. Ott az attasék rendelkezésére állnak a megfelelő berendezések, eszközök a különféle információk gyors továbbítására. Az én időmben, Zágrábban, a helyzet időnként nagyon gyorsan, váratlanul változott, ami gyors döntést igényelt. Ezt az irányító szervezet munkatársai nem mindig tolerálták, különösen akkor, amikor szükség esetén telefonon siettettem a választ. 1995. augusztus 15-én a horvát fél jelezte, hogy következő nap reggel a Lucko-i repülőtérrel az attasétestület tagjai helikopterrel látogatást tesznek egy nemrég felszabadított területen, a volt „Krajinai Szerb Köztársaság” északi részén (pl. Plitvicei tavak). A szokott módon, vagyis a szolgálati út betartásával engedélyt kértem a részvételre. Az engedélyt aznap nem kaptam meg, de reggel felkészültem az indulásra és telefonáltam. Többszöri sürgetésemre – utazási engedély nélkül túl nagy kockázat lett volna elindulnom – fél órával a helikopter tervezett felszállása előtt megérkezett, némi rosszállás kíséretében, hogy miért vagyok türelmetlen. A 25 km-re lévő repülőtérre 25 perc alatt értem ki, de vezetés közben az egyedüli szempont csak az volt, hogy elkerüljek minden balesetet. Szerencsére az általános mozgósítás miatt a város viszonylag kihalt volt. Kiérkezésemkor tudtam csak meg, hogy a kód miatt nem helikopterrel, hanem saját gépkocsival utazunk. A változást természetesen már nem tudtam jelenteni, de – a többi attaséhoz hasonlóan – az utazás mellett döntöttem. A nap szakmai szempontból is sikeres volt. Az attasétestület minden tagja örült, hogy a horvát katonai vezetés lehetővé tette az utat.

Jelentések küldése a kezdeti időszakban

Mivel a nagykövetség épületében nem volt az attaséhivatal számára hely és maga az épület sem felelt meg a biztonsági követelményeknek, ezért gondot okozott, hogy hogyan küldjek haza olyan információt, amelyre megítélésem szerint otthoni előljáróimnak szüksége lehetett. Tapasztalatból tudtam, hogy az országban folyó eseményekről az otthoniak nem sokkal tudtak többet, mint ami a hazai hírekben hallható volt. Ezért úgy gondoltam, hogy bármilyen kis hír is érhet valamit.

Kiérkezésem után azt a megoldást alkalmaztam, hogy a helyi napilapokat olvastam és a katonai vonatkozású híreket kivágtam, megcímzett papírlapra ragasztottam és a nagykövetség faxáról hazaküldtem. Az anyag természetesen horvát nyelvű volt, de a cikkekben szereplő nevek, rendfokozatok, helyőrségek és hadrendi számok az információt feldolgozók számára érthetőek voltak, ami lehetővé tette számukra bizonyos hadrendi elemeknek, illetve a haderő felépítésének a meghatározását. Miután karácsony környékén beköltöztünk a bérelt házba és a fiam kihozta a számítógépét és a nyomtatóját, akkor már a „sajtószemlét” magyarul írtam és szintén faxon küldtem haza. Megjegyzéseket nem írtam hozzá, de a hosszabb cikkekből, rádiós és televíziós híradásokból leírtam a lényeget, vagyis előértékelést végeztem. Hosszú ideig (több mint két évig) a faxkészülék volt az információszerző tevékenységet támogató egyetlen eszköz, amelynek beszerzésére engedélyt kaptam.

Kezdetben nagyon nehéz volt elfogadtatni a KFH illetékeseivel, hogy a faxon továbbított információ – amely nyilvánvalóan nyílt információ volt – is bekerüljön valamilyen módon az értékelési rendszerbe, és ne azt értékeljék, hogy honnan származik az információ, hanem azt, hogy hasznos, hiánypótló volt-e a felterjesztés és felhasználásra került-e. Úgy érzem, zágrábi külszolgálatomnak az volt a legmesszebb ható eredménye, hogy a faxon – majd később mások által már e-mailben – felterjesztett információnak is lehetett „értéke”. Ezáltal csökkent az információszerzők részéről az a „kényszer”, hogy az eredményesség érdekében más úton küldjenek haza és minősítettnek tüntessenek fel olyan információt, amelyet a médiából szereztek.

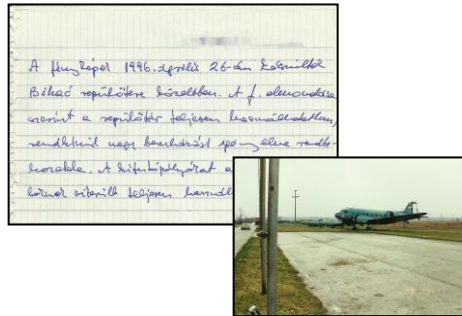
Később lehetőségem volt minősített információk hazajuttatására is. Amíg nem volt megfelelő hivatalom (az új követségi épületbe közel három év után költöztem be), addig ezt három módon tehettem meg:

1. Táviratot írtam. Erre nem volt mindig lehetőségem, és az alkalmazott módszer miatt távirataim rövidek voltak, de általában egyszerre többet, akár hatot is készítettem. Az elemzők elégedetlenek voltak a táviratok rövidségével, több részletet szerettek volna, de az adott körülmények között ennyit tehettem.

2. Határ menti találkozáson adtam át a minősített tartalmú katonadiplomáciai jelentéseket. Ezek a jelentések általában vidéki utakról, katonai vezetőkkel folytatott beszélgetésekről, a horvátok által szervezett programokról készültek, esetleg helyzetelemzéseket tartalmaztak.

3. Futárküldeményben terjesztettem fel anyagot. Ez viszonylag ritkán történt, mert a nagykövetség két-három havonta küldött így haza anyagot, az információk időállósága ezt legtöbbször nem bírta ki.

Próbáltam meggyőzni a hazai illetékeseket arról, hogy adjanak titkosítással működő telefont vagy faxot (egy ilyen használt és mutatott nekem az osztrák attasé helyettese, akit még Belgrádból ismertem), de nem sikerült.

Egy sebtében készült felterjesztett jelentésem az egyik csatolt fényképpel

Ennek az időszaknak azonban megvolt az az előnye, hogy kevesebbet kellett adminisztrációval foglalkoznom, napközben többet mozoghattam. A jelentéseimet általában este és éjjel írtam. Ez viszonylag könnyen elviselhető volt, mert nem kellett minden reggel elmennem otthonról, és akár kényelmes öltözetben is dolgozhattam.

A zágrábi attasétestület

Kérkezésemkor Zágrábban még nem alakult meg az ott akkreditált katonai attasék testülete. Az 1. sz. Attaséjelentésemben 1993. október 27-én, Budapesten, erről az alábbiakat írtam: „A városban működő (akkreditált) katonai attasékról a külügyminisztérium, a köztársasági protokoll és a vezérkar különböző információkat adott. Találkoztam a francia és az amerikai véderőattaséval. Egybehangzó véleményük szerint még Németországnak van zágrábi székhelyű katonai attaséja, a bosnyákok pedig attaséhelyettessel képviseltetik magukat. Bécsből a svájci, Budapestről állítólag a cseh attasét akkreditálták át Zágrábba is, de hamarosan a budapesti brit attasé is hasonló helyzetben lesz.” Ebből is látszik, hogy katonadiplomáciai szempontból eléggé zavaros helyzetbe kerültem kéréskezésemkor.

Hamarosan kiderült, hogy én lettem az attasétestület negyedik tagja. A doyen a francia attasé volt, aki előzőleg az EU horvátországi megfigyelő missziójában szolgált, majd váltása után ottmaradt katonai attasénak. Az amerikai attasé előzőleg Belgrádban szolgált a szárazföldi erők attaséjaként, a német attasét viszont otthonról küldték. Vele volt a legjobb személyes és szakmai kapcsolat, ő adta részemre – már doyenként – a búcsúpartit. 1994 őszére már török, szlovák és bolgár attaséhivatal is nyílt Zágrábban.

Az attasétestület növekedésével felmerült az igény a szervezettebb találkozásokra, ahol információt és véleményt cserélhettünk. Kezdetben attasélakásokon, később étteremben találkoztunk, általában havonta.

A horvát fél együttműködése a katonai attasékkal

Külszolgálatom kezdeti időszakában a védelmi minisztérium politikai csoportfőnökségének egyik részlege – Mladen Nakic őrnagy vezetésével – foglalkozott a katonai attasékkal, de 1994 szeptemberétől a Katonai Attasé- és Protokollhivatal (KAPH) Ivo Andric alezredes, később törzsezredes (dandártábornok?) vezetésével. Az első attaséértekezletre a védelmi minisztérium épületében került sor 1994. október 5-én. Ezen a KAPH hatfős állománya és hét attasé vett részt. A KAPH vezetője és helyettese számára – és gyakorlatilag a védelmi minisztérium teljes személyi állománya számára – annyira új és szokatlan volt az attasékkal való foglalkozás, hogy kérésükre a német attaséval ketten – annak lakásán tartott ebéd keretében – konzultáltunk velük a témában. Elmondtuk, hogy tapasztalataink alapján máshol hogyan működik az a szervezet, amelyik a külföldi attasékkal foglalkozik, velük kapcsolatot tart és számukra programot szervez.

A KAPH-nál kijelölt irányítisztem igazából nem volt, mindig az intézte az ügyeim, aki éppen ráért. Az állomány tagjai nem voltak profi katonák (egyét kivéve), hanem a (honvédelmi) háború során öltöttek egyenruhát. A kivételt az a személy képezte, aki korábban az Amerikai Egyesült Államok légierijében szolgált technikusként, és horvát származásúként jött segíteni az országnak. Nyelvismerete nagy segítséget jelentett a KAPH számára a külföldi kapcsolatkezelésében.

Itt említtem meg, hogy Horvátország és az alakuló horvát hadsereg számára nagy segítséget jelentettek a külföldön élő horvát származású személyek. Sok horvát távozott külföldre Tito hatalomra jutása után, majd az 1971-ben levert zágrábi felkelést követően is, de – Jugoszlávia más nemzetéhez hasonlóan – horvátok tízezrei dolgoztak Nyugaton és települtek le ott. Többségük igyekezett valamilyen formában segítséget nyújtani Horvátországnak. Voltak olyanok, akik külföldi hadseregben már kiképzést kaptak vagy éppen ott szolgáltak, amikor kitört a háború, és Horvátországban fegyverrel harcoltak. Mások pénzadományokat gyűjtöttek külföldön, majd fegyvert és katonai felszerelést szereztek be és küldték haza különböző utakon. Egyesek kapcsolataikat és befolyásukat felhasználva politikai támogatásért lobbiztak külföldön, vagy hazajöttek és a kapott beosztásukban igyekeztek az ország hasznára válni. Voltak közöttük természetesen olyanok is, akik a helyzetet személyes politikai, gazdasági ambícióik kielégítésére használták ki. Különösen erős volt az ún. „hercegovinai lobby” befolyása. A horvát védelmi miniszter, Gojko Susak is közülük származott.

A magyar–horvát kapcsolatok

Általában megállapítható, hogy a két ország kapcsolatai jók voltak, de – legalábbis a horvát fél igénye alapján – jobbak is lehettek volna. Zágrábból úgy látszott, hogy a magyar vezetés – talán a Kalasnyikov-ügy, de inkább a vajdasági magyarok kényes helyzete is szerepet játszott ebben – túlságosan óvatos a kapcsolatépítéssel kapcsolatban. Ennek ellenére a horvát fél a magyar rendezvényeken igyekezett mindig viszonylag magas szinten képviseltetni magát.

A nemzeti ünnepünk alkalmából 1993. október 22-én, a nagyköveti rezidencián tartott fogadáson a vártnál több, mintegy 150 vendég jelent meg, köztük Granic külügyminiszter, Juras védelmi miniszterhelyettes, Tus tábornok, Feldi vezérőrnagy hadművelési csoportfőnök, valamint a francia és az amerikai katonai

attasé. A magas szintű horvát jelenlét is jelzi, hogy Horvátország vezetése nagyra értékelté hazánk szerepét a délszláv válságban.

Az első nagyobb rendezvényt (kocktelt) 1994. május 20-án, a Honvédelem Napja alkalmából rendeztem az attasélakáson, mintegy 60 fő részvételével. A horvát hadsereg részéről Josip Lucic vezérőrnagy főszemlélő vezetésével három tábornok és hét főtiszt (tízük közül öten feleséggel) vettek részt a rendezvényen. A megjelenését korábban jelző Tus (akkor már) vezérezredestől üdvözlő faxot kaptam. A haderő részéről megjelent magas beosztású személyek láttán az amerikai attasé gratulált nekem.

A magyar–horvát kapcsolatok kényes voltát a következő eset is példázza. 1994 augusztusában a horvátok Eszéken katonai rendőrök számára sportjátékokat szerveztek, az eseményre az MH delegációját is meghívták. A meghívást – anyagi okokra hivatkozva – nem fogadtuk el. A horvát fél erre jelezte, hogy kész a magyar csapatot ingyenesen teljes ellátásban részesíteni, sőt, szükség esetén az oda- és visszaszállításáról is gondoskodik. Az eseményen ennek ellenére sem vettünk részt.

1994. szeptember 4-én – magyar kezdeményezésre – Zágrábban sor került Keleti György és Gojko Susak miniszterek (nem hivatalos) találkozójára, amelyen Bagi Gábor nagykövettel együtt részt vettem. A találkozón a felek eldöntötték, hogy szükséges a vezérkari főnökök mielőbbi találkozása is. Erre 1995. január 6-án Kaszópusztán került sor Németh Sándor altábornagy és Janko Bobetko vezérezredek között.

A hírszerző szervezetek vezetőinek első találkozója 1995. július 14-én, szintén Kaszópusztán volt. Botz László vezérőrnagy, az MK KFH akkori főigazgatója Davor Domazet ellentengernaggyal, a horvát haderő felderítő-csoportfőnökével tárgyalt. A találkozón Domazet ellentengernagy ismertetett néhány, a Bljesak akció végrehajtásával kapcsolatos információt is, de még csak utalást sem tett a közelgő, jóval nagyobb horderejű műveletre. Ez kedvezőtlenül befolyásolta a két vezető további kapcsolatát.

Részvétel a horvát fél által szervezett programokon

Mint minden más országban, Horvátországban is voltak ún. civil programok és a védelmi minisztérium által szervezett, többnyire katonai-szakmai rendezvények.

A bemutatkozó látogatásokon kívül 1993. november 26–28-án került sor részvételemmel az első nagyobb szabású horvát diplomáciai eseményre, amikor Tudjman elnök – hagyományteremtő jelleggel – Brioni szigetén vacsorát adott a diplomáciai testület tagjai és feleségeik részére. A programban kirándulás és mandarin-szedés is szerepelt. A program az elnök részvételén kívül azért volt különleges, mert a sziget és környezete az országban védett területnek számított, megközelítése és látogatása nem mindenki számára volt lehetséges.

1994 áprilisában megkerestek a kéthetente megjelenő Hrvatski Vojnik magazintól és interjút kértek. Kérdéseiket írásban elküldték, azokra – az előírásokat betartva – írásban válaszoltam, majd a cikkhez hivatalomban fényképet készítettek rólam.

A kiérkezésem utáni első évben – amíg a katonaiattasé-testület gyakorlatilag még nem létezett – a horvát fél a katonai attasék részére külön-külön szervezett csapatlátogatást. Az egy év alatt a Pleso légibázison meglátogattam egy vadászpilóta-századot, az Osijek-i katonai körzet parancsnokságát, Vinkovciban az 5. gárdadandár parancsnokságát, Zadarban a légibázist, Sepurinában a légierő és légvédelem kiképzőközpontját, a Split melletti Divulje légibázison a 204. légvédelmi dandárt.

A külszolgálatom első felében Horvátország déli területeit nem volt egyszerű gépkocsival megközelíteni, mivel Gospic környékét, vagyis gyakorlatilag az Adria melletti Velebit-hegységet a krajina szerbek hadereje ellenőrizte, és tüzérsége rendszeresen támadta a horvát közlekedési (utánpótlási) útvonalakat. Ez egyfelől azt jelentette, hogy Karlovácon akkor lehetett áthajtani, ha a szerb tüzérség éppen „pihent” és a horvát rendőrség a város nyugati részén engedélyezte a mozgást. Másfelől a Rijekát Zadarral összekötő tengerparti út déli szakaszát a Velebitről tűz alá vehették, ezért komppal át kellett hajózni a Pag-szigetre, ahol „hadiúton” és „hadihidakon” lehetett eljutni Zadarba. Az út az 1995 augusztusában végrehajtott „Oluja” hadműveletet követően rövidült le.

Első csapatlátogatásomra¹ 17-én került sor, amikor meglátogathattam a légierő Pleso-i Parancsnokától tájékoztatást kaptam a repülőszázadról, megmutatták – az elsőnek – a légierő egyik Mi-24 fegyvertelen, légi mentésre használt)

1994. június bázisát. MiG-21-es attasék közül típusú (igaz, helikopterét.

A horvát légierő 1994. október 12-én nagyszabású gyakorlatot tartott Posejdon '94 fedőnéven, amelyet az attasék is megtekintettek. Később világossá vált számunkra, hogy a gyakorlat a következő évben végrehajtott két támadó hadműveletre történő felkészülés egyik fontos állomása volt, ugyanis a MiG-21 típusú repülőgépekkel egy szigeten kijelölt célpontot támadtak légibombákkal. A gyakorlat megtekintésekor vált világossá számomra, hogy a rendelkezésemre álló, nagy látószögű objektívvel ellátott fényképezőgép nem alkalmas jó minőségű felvételek készítésére. Ekkor kértem egy teleobjektív beszerzésének engedélyezését. Az akkor készült fényképek között válogatva, illetve összehasonlítva azokkal, amelyeket abban az időben a német kollégámtól kaptam, megállapítható, hogy nem csak az objektív képességei voltak lemaradva a kor színvonalától, hanem maga a fényképezőgép és a képek előhívásánál otthon alkalmazott anyagok is.

Davor Domazet ellentengernagyot, a horvát haderő felderítő-csoportfőnökét hivatalában először 1994. október 4-én kerestem fel, amikor tájékoztatást adott a minisztérium és a vezérkar felépítéséről. Vele folyamatosan jó kapcsolatom volt, évente több alkalommal fogadott hivatalában, a rendezvényeken is rendszeresen beszélgettünk.

Nyugat-Szlavónia felszabadítása – a „Bljesak” (villám) hadművelet

¹ Egy Mi-24 típusú helikopter a Pleso légibázison 1994-ben.

1995. május 1-jén 6.15-kor a KAPH-tól a lakásomban/hivatalomban lévő faxra üzenetet kaptam, hogy sürgősen menjek be a védelmi minisztériumba, ahol tájékoztatást kaphatok a hajnalban történt eseményekről. Gyorsan felhívtam a német attasét is, hogy tud-e valamit. Az ő üzenete a hivatalába érkezett, nem pedig a lakására, így nem tudott semmit, de ő is időben beért a KAPH-ba. (Hálás is volt érte.) Ott 6.45-kor arról tájékoztattak, hogy „a horvát katonai rendőri erők korlátozott katonai akciót” hajtanak végre Nyugat-Szlavónia felszabadítása érdekében. Sokkal több információt nem kaptunk, de lakásomba/hivatalba érkezésem után, 7.20-kor természetesen tájékoztattam Budapestet. Másnap 18.15-kor Domazet ellentengernagy felderítő csoportfőnök adott tájékoztatást a „Bljesak” fedőnevű akcióról. Ekkor már 10 katonai attasé rezidált Zágrábban, ők is jelen voltak.

Május 2-án és 3-án a krajainai szerbek Orkán típusú rakéta-sorozatvetőkből lőtték Zágrábot és a Pleso-i légibázist. Azért csak két alkalommal, mert 3-án Milosevics szerb elnök utasítására Perisics jugoszláv vezérkari főnök felhívta a krajainai szerb haderő parancsnokát és megtiltotta Zágráb lövetését. Az első támadásról úgy szereztem tudomást, hogy éppen a nagykövetségen voltam, amikor Varga Imre első beosztott (Belgrádban négy évet töltöttünk együtt) megérkezett és beszámolt az eseményről. Gyorsan kocsiba ültünk, behajtottunk a központba és szétnéztünk. Volt káosz, az emberek igyekeztek közel menni a támadás helyszíneire. Láttuk a földön heverő és a fákon ejtőernyőjüknél fogva fennakadt kis robbanótesteket és mindenhol emberek voltak. Csak később tudatosult bennünk, hogy elég lett volna egy erősebb szélmozgás és a fákról leeső aknák embereket ölhetek volna. A két támadásban kilencen meghaltak és mintegy 300 fő sebesült meg. A tűzszerészek aknamentesítették a belvárost, de még 2013. október 10-én is találtak egy fel nem robbant aknát egy gyermekkorház tetején. Budapesten természetesen felmerült a családtagok evakuálásának a lehetősége, de szerencsére erre nem került sor, én is mindenféle – valós – érveket felsorakoztatva igyekeztem ezt elkerülni.

A horvát vezetés a katonai akció mellett propagandaműveletet is folytatott. Azt terjesztette a TV-n és a rádión keresztül, hogy a boszniai szerbek Galeb-4 típusú repülőgépekkel felderítő repüléseket végeztek Zágráb közelében, illetve egy Luna típusú rakétájuk robbant fel a katonai kórház előtti úton. Ezt hallván felsiettem a padlásra, ahonnan távcsővel jól látható volt a 2,5 km-re lévő kórház épülete, és természetesen semmilyen füstöt vagy szokatlan mozgást nem észleltem. A német attasé örült az információnak.

Május 4-én a katonai attasék körutat tettek a felszabadított területeken. A csoport biztonságára egy katonarendőr-raj vigyázott, velük volt Mate Lausic vezérőrnagy, a katonai rendőrség parancsnoka.

A sors iróniája, hogy a KÜM (és így a HM is) ezt követően vontta meg a zágrábi nagykövetségen dolgozók számára addig fizetett háborús/veszélyességi pótlékot.

A „Bljesak” egyik következménye, hogy 1995. május 30-án, az Államiság Napján Zágrábban megrendezték az első katonai díszszemlét, amely lényegében a győzelem megünnepléséről szólt, de egyben erőfitogtatás is volt. Tudjman elnök

először jelent meg díszegyenruhában mint katonai főparancsnok, vállán erre az alkalomra tervezett rendfokozati jelzéssel. A hangosbemondó a felvonultatott eszközök között Sz-300 típusú légvédelmi rakétákat és olyan föld-föld rakétát említett, amellyel Belgrád is elérhető. Ezekkel az eszközökkel a horvátok nem rendelkeztek, de a makettek jól mutattak a felvonultatott valódi eszközök között.

Az „Oluja” (vihar) hadművelet

A „Krajnai Szerb Köztársaság” ismét horvát fennhatóság alá helyezését (felszabadítását) célzó hadművelet 1995. augusztus 4-én 5.00-kor kezdődött. Az senkit sem lepett meg, hogy a hadművelet elkezdődött, mert csak annak időpontja volt kérdéses. Zágrábban egész nyáron nagyon üresek voltak az utcák, még a belvárosban is akadálytalanul és gyorsan lehetett közlekedni. Nyílt titok volt, hogy mintegy 200 ezer embert mozgósítottak. Ebben az időszakban, Bosznia-Hercegovinában, a bosnyákok és a horvátok egyesített erővel és koordinált műveletekkel szorították vissza a boszniai szerb erőket, sikert sikerre halmoztak, és ezzel lehetővé tették a horvát erők számára, hogy Krajnát Hercegovina felől is támadhassák.

Augusztus 4-én 9.30-kor Ivan Tolj vezérőrnagy politikai csoportfőnök tájékoztatta az attasékat a hadművelet céljairól, majd 17.45-kor a KAPH vezetője adott tájékoztatást a helyzetről. Másnap késő délután Domazet ellentengernagy már részletesebben tájékoztatta az attasékat a folyamatban lévő műveletről. A hadművelet harmadik napján Tudjman elnök Kninbe látogatott, ahol – a TV esti híradója szerint – a vele utazóknak lelkesen azt mondta, hogy *„Horvátország eddig kifli alakú volt, mostantól zsemle alakú lesz”*. Ezt a filmrészletet a horvát TV csak egyszer adta le, mert ezzel az elnök arra utalt, hogy a főképpen horvátok által lakott Hercegovinát az országhoz fogják csatolni, amit a nemzetközi közösség nem tolerált volna.

Augusztus 7-én a horvát fél a katonai attasék számára látogatást szervezett Drnisbe és Kninbe. Még tisztán láthatóak voltak a háború nyomai: a városban holttestek lógtak az ablakokból, az út mellett szerb katonák holttesteinek feküdtek, a külterületek, erdők felől rövid sorozatok hallatszottak, járműveken hangtompító gépkarabélyokkal katonák indultak „vadászni”, más katonák üzletek árukészleteit pakolták teherautókra, vagy vezettek krajnai szerb rendszámú gépkocsikat, traktorokat, de a város közelében álló önálló épületek közül is néhány „tűzet fogott”. A kíséretünkben lévő horvát tisztek kicsit kényelmetlenül érezték magukat, de ők is, majd később mások is, ezt azzal magyarázták, hogy e cselekedeteket általában a kevésbé fegyelmezett, érzelmileg jobban fűtött tartalékosok követték el, mert a hivatásos katonák – akik őket a terület biztosítására hátrahagyták – más, igazi katonai feladatokat hajtanak végre. A magyarázat hihető volt, és valószínűleg közel járt az igazsághoz.

A krajnai területek visszaszerzésével kapcsolatban Basarac vezérőrnagy, a harcok vezetője parancsnoka egy több héttel korábbi beszélgetésünkben – kérdésemre – azt mondta és bizonygatta, hogy a horvát erőknek három nap elegendő a terület felszabadítására. Ezt kicsit kételkedve fogadtam, de erősödött, ezért így is jelentettem haza. A boszniai hegyek felől érkező horvát páncélos erők már az első napon elfoglalták Knint, a krajnai szerbek fővárosát, majd három nap alatt a harcok

lényegében befejeződtek. A krajainai szerbek a térség északi részén, Sisak és Petrinja térségében – innen, 50 km távolságból lőtték májusban Zágrábot – csoportosították a haditechnikai eszközeik túlnyomó többségét (harckocsikat, páncélozott harcjárműveket, tüzéségi és légvédelmi eszközöket). A horvátok bekerítették az addigra már gyakorlatilag hátország nélkül maradt erőket, és – feleslegesnek ítélvén a várható kölcsönös vérontást – tárgyalásos úton épségben megszerezték az eszközöket, a katonákat pedig elengedték. A krajainai szerb haderő részéről a megadási dokumentumot egy olyan tiszt írta alá, aki néhány évvel korábban együtt szolgált a hadműveletet vezető és a megadást kikényszerítő horvát Petar Stipetic tábornokkal.

A hadművelet megindítását követően a térség szerb lakosságának többsége pánikszerűen menekült a horvátok által szabadon hagyott menekülési folyosókon. A három nap alatt mintegy 200 ezer szerb távozott Horvátországból. A horvát, de főképpen a külföldi televíziók többször bemutatták azt a képsorozatot, amikor Peter Galbraith, az Amerikai Egyesült Államok zágrábi nagykövete felült egy szerb menekülteket szállító utánfutóra és beszélgetett velük. Néhány nappal később az attasétestület tagjai részére a KAPH látogatást szervezett Dvor környékére. A horvát–boszniai határon lévő településre vezető út mentén és az árokban szétdobált javak, elromlott traktorok voltak, a halottakat már eltüntették. Egyes információk szerint a menekülő szerb katonák gyakran az őket feltartó lassúbb civileket is letolták az útról. A közelben meglátogattunk egy visszavonuláskor felrobbantott szerb lőszerraktárt, ahol a romok között tébláboló attaséknak szerencsére nem esett bajuk.

Érdemes megemlíteni, hogy az 1995-ös év legnagyobb katonai hadművelete előtt 20 nappal, július 15-én vezérkarifőnök-váltásra került sor: Janko Bobetko vezérezredest Zvonimir Cervenko vezérezredes váltotta, aki korábban a Honvédség (Domobranstvo) parancsnoka, egyben a vezérkari főnök helyettese volt. Vele már korábban is jó kapcsolatban voltam, mindig emlegette, hogy Könyves Kálmán milyen jó király volt. Sőt, azt is mondta, hogy Jellasics rosszul döntött, amikor a magyarok helyett a Habsburgok oldalára állt.

Vihar után

Az „Oluja” hadművelet befejezését követően Horvátországban már nagyjából csak az ún. Baranya-háromszög (a magyar–horvát határ, a Duna és a Dráva által határolt terület) volt szerb ellenőrzés alatt, amely iránt fokozódott a nemzetközi érdeklődés. Vajon a horvátok ismét a katonai megoldást választják? Kérésemre ellátogathattam az Eszéki Katonai Körzet parancsnokságára, ahol Djuro Decak vezérőrnagy körzetparancsnok fogadott, és közel egyórás beszélgetést folytattunk a térség helyzetéről, a lehetséges megoldásokról, a szemben álló felekről.

A beszélgetés egy részén a helyi televízió és újságírók is jelen voltak. Decak vezérőrnagy ezt követően ebéden látott vendégül (nagyon finom halászlét ettünk), majd a kísérőtisztrel meglátogattam a városban a 9. honvédelmi ezred tőrését. Eszéken ekkor a lakosok általában az utcák északi oldalán jártak, mert az épületek valamennyire védték őket az északról érkező szerb tüzérségi gránátok hatásától.

Az Eszéken tett látogatásomról – mint azt később megtudtam – a helyi sajtó nem teljesen korrektül adott hírt, mert olyan mondatokat is a számba adott, amelyeket én nem mondtam. De hát a horvát (háborús) propaganda is igyekezett az ország érdekeit szolgálni. Hasonló eset történt, amikor az Oluja után a felszabadított területeken tett egyik attasélátogatásról visszatérőben az autóbusz rádiójából az hallatszott, hogy a magyar honvédelmi miniszter (Keleti György) üdvözölte a horvát hadsereg felszabadító hadműveletét.

A KAPH egy alkalommal látogatást szervezett az attasétestület tagjai számára a mélységi felderítők egyik bázisára, valahol az Isztriai-félszigeten. Megkaptuk a szokásos tájékoztatást az állomány kiképzéséről, tevékenységéről, majd kivitték egy közeli „elhagyott harctérre”, ahol a horvát TV maszkmesterei és a hadsereg orvosai kiváló munkájának köszönhetően valóságosan bemutatták, hogyan néznek ki a harctéren súlyos sebeket kapott katonák². A látvány többségünk, még a kísérőink számára is megdöbbentő volt. A helyi parancsnok elmondta, hogy ez is a kiképzés része, mert a katonákat arra is fel kell készíteni, hogy éles helyzetben ne kapjanak sokkot egy súlyos sebesült látványától, hanem lehetőség szerint inkább segítsenek neki.

Miután a nemzetközi közösség a volt Jugoszlávia minden tagállamával szemben fegyverszállítási embargót rendelt el, ezért – amellet, hogy működött az állami szintű fegyvercsempészet – a horvát hadsereg számára a helyi iparosok, kis- és nagyüzemek igyekeztek minél egyszerűbb, de jó fegyvereket előállítani. Ennek egyik példány volt a PHP (Prvi Hrvatski Pistol) maroklófegyver, amely 9 mm-es Parabellum lőszerrel használt. Ezt követően megszületett a HS (Hrvatski Samokres), amelynek bemutatására a KAPH löversenyt szervezett Karlovácon, abban a városban, ahol a pisztolyt gyártották. A versenyt a svájci attasé nyerte, aki egyébként pilóta volt. A versenyt azért említettem, mert a horvát fél búcsúzásul addig minden attasénak egy PHP-t ajándékozott, de én jeleztem, hogy inkább HS-t kérnék, ha rá kerül a sor. Nem felejtették el. (Bár jobb lett volna, ha inkább kardot kapok, kevesebb lett volna itthon a gondom.)

² A mélységi felderítőknél ez a látvány is a kiképzés része volt.

Az „Oluja” után a Baranya-háromszögben állomásozó ENSZ-erők elkezdtek felkészülni arra az esetre, hogy gyorsan kivonhassák erőiket, ha horvát támadás éri a térséget. November 1-jén kérésére zágrábi hivatalában felkerestem Ton Kolstaren vezérőrnagyot, az UNPF (United Nations Peace Forces) törzsfőnökét, aki megkért, hogy közvetítsek a belga kéksisakosok esetleges kimentésének megszervezésében. A horvátok akcióit (az 1995-ben végrehajtott két nagy hadművelet előtt már voltak kisebb, „határkorrekciós” akciók a krajainai szerbek ellen) általában mindig megelőzte egy figyelmeztetés, hogy harccselekményekre kerül sor, amelyek nem az ENSZ-erők ellen irányulnak. Ez a figyelmeztetés általában néhány perccel a támadás megkezdése előtt érkezett. A támadásokat a horvátok általában hajnalban kezdték, ezért ENSZ-katonák abban az időben nem tartózkodtak kint a terepen. Az ENSZ-erők tervezett kivonási iránya a Baranya-háromszögből észak, vagyis Magyarország felé volt, Pécs végcéllal. Az ezzel kapcsolatos egyeztetéseken több alkalommal részt vettem.

1995. november 16–17-én a KAPH attasélátogatást szervezett a déli hadszíntéren, vagyis Dubrovnik körzetében. Négy év belgrádi és már két év zágrábi külszolgálat után először jutottam el Dubrovnikba, ahol megmutatták a jugoszláv haderő (pontosabban annak montenegrói) tüzérsége által az óváros épületeiben okozott károkat. Egy közeli magaslaton megtekintettünk egy horvát megfigyelőpontot³, illetve tüzelőállást, ahol egy harckocsi és több aknavető volt telepítve. Sajnos ködös, párás idő volt, így a határ túloldalán lévő boszniai szerb település részletei nem látszottak jól. A megfigyelőpont feladata az alkalmanként Dubrovnikot lövő szerb tüzérségi ütegek helyének felfedése és válaszcsepás kiváltása, illetve az esetleges csapatmozgások észlelése volt.

A magyar IFOR-kontingens

A Daytoni Megállapodás aláírását követően, 1995 decemberében elkezdődött az IFOR-ba (Implementation Force) felajánlott Magyar Műszaki Kontingens (MMK) fogadásának előkészítése. Végh Ferenc vezérőrnagy, a vezérkari főnök helyettese két alkalommal járt Horvátországban a táborhely kiválasztása és az MMK működési feltételeinek tisztázása érdekében. A táborhely kiválasztásához a horvát fél segítséget nyújtott, több helyszínre is tett javaslatot. Jártunk Szlavónia dombos részeken, ahol több kisebb elhagyott katonai bázist is megtekintettünk. A mozgásunkat nehezítette a frissen esett hó (még a hóláncot is fel kellett tennem). A körút végén értünk a végül kiválasztott helyre, amely Okucani közelében, az autópálya és a Száva között volt található, korábban az UNPROFOR nepáli kontingensének a tábora volt. Valószínűleg a sík terep, a könnyű megközelíthetőség és Bosznia-Hercegovina, a műveleti terület közelsége miatt esett a választás a helyre.

A leendő tábor közelében voltak annak a hídnak a romjai, amelyen Nyugat-Szlavónia felszabadítása során a szerbek (civilék és katonák) elmenekültek

³ 1995 novemberében egy Dubrovnik közelében, a hegyek között lévő lőállásban a francia attasé arra kíváncsi, hogy nemrégiben lőttek-e a harckocsival.

Horvátországból. A híd a „Bljesak” után még állt egy ideig, de – horvát híradások szerint – egy villám belecsapott, és a szerbek által a híd alatt elhelyezett, annak felrobbantására előkészített robbanóanyag berobbant. Az attasétestület tagjai ezt a változatot kétkedéssel fogadták. Mindenesetre a használhatatlan híd jó lehetőséget biztosított az MMK számára, hogy – brit technológiával és alkatrészekből – később használható hidat építsen helyette.

Az IFOR-ral kapcsolatban tárgyalt Zágrábban Fehér József HM államtitkár és Borsits László korábbi vezérkari főnök is. Ennek hatására lett zsebben hordható mobiltelefonom, mert amikor meglátták a táska méretű készülékemet, azonnal hívták az attasékat irányító osztály vezetőjét, aki engedélyezte ilyen készülék beszerzését, forintért. Ez nem volt egyszerű, mert csak nehezen – valószínűleg szabálytalanul – sikerült kártya nélküli készüléket (ha jól emlékszem, 100 ezer forint feletti áron) vennem Budapesten a karácsonyi szabadság alatt, majd csak helyi összeköttetéssel sikerült horvát SIM-kártyát vennem hozzá Karlovácon.

Az MMK települési helyének kiválasztását a bérleti díjjal kapcsolatos tárgyalások és a bérleti szerződés aláírása követték. Ezek Budapesten történtek és részt vettem rajtuk.

A kontingens kikerülő első csoportját fogadtam a vasútállomáson, ahol az állomány – az indulás előtt kapott parancs alapján – teljes harci felszerelésben, repeszálló mellényben, sisakban, felmálházva szállt ki a vagonokból, talán még a kézfegyverek is csőre voltak töltve. Ezen meghökkentem, és – a horvát lakosság értetlenkedését megelőzendő – jeleztem haza, hogy a helyi lakosság csodálkozva nézi az állig felfegyverzett magyar katonákat. Talán ennek hatására később csak a művelési területen kellett bizonyos óvintézkedéseket tenniük.

Amikor a kontingens parancsnoka – Darók József ezredes – munkatársaival meghívásomra először látogatott Zágrába, akkor azt kérte, hogy készítsek számukra tojásrántottát. Csodálkozásomra megmagyarázta a különös kívánság okát: a táborban nem tarthatnak, tárolhatnak friss tojást. Kezdetben – valószínűleg biztonsági okokból – szigorúan szabályozták a kontingens ellátását, még a kenyeret is Magyarországról hozták, hetente kétszer. Egyszer alkalmam volt megkérdezni az illetékes döntéshozótól, hogy miért van ez így? A válasz az volt, hogy „*a friss kenyérből több fogyna*”. Talán közrejátszottam abban, hogy nem sokkal később már csak a lisztet hozták és abból egy helyi pék sütött kenyeret és péksüteményt. Az MMK-val jó volt a kapcsolatom. Kölcsonösen meghívtuk egymást ünnepi rendezvényeinkre is.

Az első katonai attasé voltam Bosznia-Hercegovinában is

1996 elején (a bosznia-hercegovinai harcokat lezáró Dayton-i békeszerződés aláírását követően) döntés született arról, hogy átkreditalnak Szarajevóba. Örültem a híreknek, mert a horvátországi helyzet már kezdett elcsendesedni, viszont a szomszédos Bosznia-Hercegovinában lévő bonyolult események izgalmas feladatok elé állítottak.

Akkor már volt Zágrábban bosnyák attasé, a szarajevói látogatásomat az ő segítségével szerveztem meg. Bemutakozásomra elkísért Varga Imre első beosztott, aki már akkor járt Szarajevóban, amikor oda csak a bosnyákok által ellenőrzött alagúton lehetett bejutni. Egy központban lévő, a külföldiek által is használt szállodában aludtunk, ahol a szobák egy része kiégett és a szobaárak 300 DEM felett voltak. A bemutatkozásom gyakorlatilag mentes volt a protokollszabályoktól, találkoztam a külügyminisztérium egyik osztályvezetőjével, majd a Bosznia-Hercegovina Hadserege (ABiH⁴) részéről összekötői feladatokra kijelölt bosnyák tiszttel, aki röviden ismertette a bosznia-hercegovinai helyzetet, a 4-5 tagú attasétestület számára várhatóan szervezendő programokat, valamint megadtuk egymás elérhetőségeit. Későbbi szarajevói látogatásaim során alhattam a nagykövet részére bérelt házában, mert ő alig tartózkodott otthon.

A szarajevói attasétestület nagyon képlékeny, működése bonyolult volt. 1996-ban még gyakorlatilag három hadsereg (bosnyák, boszniai horvát és boszniai szerb) létezett az országban. Mint említettem, először a bosnyákok fogadtak, végig velük volt a legrendezettebb a kapcsolatom. Később találkoztam az entitás (a Föderáció) másik képviselőjével is, a Horvát Védelmi Tanács (HVO⁵) vezérkaránál. Az ország másik entitásánál (Boszniai Szerb Köztársaság) később, egy attaséprogram keretében tettem először látogatást, amikor a boszniai Szerb Köztársaság Hadserege (VRS⁶) vezérkari főnöke meghívására Paléba, az entitás akkori központjába látogattunk. Attaséprogramok keretében később meglátogattam az ABiH és a VRS több létesítményét, gyakorlatokat tekintettem meg, beszélgettem horvát, bosnyák és szerb tisztekkel. Szarajevón kívül voltam Mostarban, Prijedorban, Tuzlában, Banja Lukán, Bijeljínában, Brckoban, Kakanjban, Bihácsban stb. Természetesen láttam, éreztem, hogy hova taszította az országot a hároméves polgárháború, gazdaságilag és emberileg egyaránt, de utazásaim során velem szemben nem tapasztaltam ellenségeskedést.

Kapcsolatom a nagykövettel

Bagi Gáborral már Belgrádban jó volt a kapcsolatom (szabadidőben rendszeresen teniszeztünk és fociztunk együtt). Örültem, hogy zágrábi tevékenységemet az általa irányított nagykövetségen végezhetem. Kapcsolatunk gyakorlatilag ott folytatódott, ahol négy évvel korábban abbamaradt. Rutinos diplomata volt, én sem voltam már kezdő, ismertük egymást, így az együttműködés zavartalan volt. Abba a teniszklubba iratkoztam be, ahol ő is rendszeresen játszott. Jó kapcsolatban volt a horvát vezetéssel, köztük Miroslav Tudjmannal, a polgári hírszerzés (HIS⁷) vezetőjével, az elnök fiával, aki szintén teniszezett. Ennek köszönhetően egy alkalommal párost játszottunk ellene és egyik munkatársa (testőre?) ellen, majd együtt vacsoráztunk. Ez lehetőséget adott arra, hogy a későbbiekben fogadásokon is szóba állt velem.

⁴ Armija Bosne i Hercegovine.

⁵ Hrvatsko Vijeće Obrane.

⁶ Vojska Republike Srpske.

⁷ Hrvatska Izvjestajna Sluzba.

1995 júniusának végén Bagi Gábor befejezte nagyköveti tevékenységét Zágrábban. Utóda, Szalay Zsolt (felesége Forró Evelyn újságíró, aki Zágrábból a horvátországi eseményekről tudósította a Magyar Rádiót) szeptember 29-én adta át megbízólevelét Tudjman elnöknek. Az eseményen részt vettem. Míg Bagi Gáborral az együttműködésem zökkenőmentes volt, addig Szalay Zsolttal nem teljes mértékben.

Az új nagykövetségi épületben

1996 elején végre elkészült a nagykövetség elhelyezésére szánt bérelt épület felújítása, így lehetővé vált saját hivatali helyiségbe költözni. Egy másfél szobás, előteres birodalmam volt a földszinten. Természetesen rám hárult a bútortartás beszerzése a meghatározott költségkeretek között, de már rendelkezhettem a munkámat megkönnyítő és részletesebb jelentések hazaküldését elősegítő eszközökkel, és már fénymásológépet is voltam. Természetesen elkezdhettem az anyagok archiválását, irattartókba rendezését is. Gyakran én hagytam el utoljára az épületet, így már nem otthon, hanem a hivatalban töltöttem az estéket.

Az utolsó hónapok

1997 elején azt a feladatot kaptam, hogy keressék lakást leendő helyettesem számára. A hír kissé meglepett. Nem értettem a döntés szakmai háttérét, hiszen a horvátországi helyzet rendeződni látszott, az attaséhivatal munkakörülményei jelentősen javultak, a háború Bosznia-Hercegovinában befejeződött, a nemzetközi közösség jelenléte gyakorlatilag lehetetlenné tette a fegyveres összecsapásokat, akkor mi szükség van az attaséhivatal megerősítésére? Erre még az sem lehet megfelelő indok, hogy az új attasé nem beszéli a helyi nyelvet, mert angolul jól tud. Igaz, a leendő helyettes tudott horvátul.

Az attasélakás/hivatal bérleti díját évente lealkudtam (jó viszonyban voltam a tulajdonossal), mert mindig felmerült, hogy túl drága, keressék valami olcsóbbat. Az attaséváltásnál viszont nem kaptam utasítást, hogy keressék kisebb és olcsóbb lakást, pedig akkor már az attaséhivatal a nagykövetség épületében volt, és a viszonylag nagy ház azt követően már csak attasélakásként szolgált.

Az attaséhelyettes számára a megfelelő lakás keresése nem volt egyszerű feladat. Még mindig kevés volt a megfelelő kiadó lakás, és a behatárolt bérleti díj sem nagyon könnyítette meg a keresést. Mindez azt jelentette, hogy sok időt kellett erre az ügyre fordítanom.

A búcsúfogadásomat 1997 júliusában a német attasé rendezte a német nagykövetség tetőteraszán. A védelmi minisztériumban a búcsúlátogatásomon Kresimir Cosic altábornagy miniszterhelyettes köszönt el tőlem. Ott kaptam meg a Pavao Miljavac vezérezredes vezérkari főnök által adományozott HS típusú, névre szóló pisztolyt.

KATONADIPLOMÁCIA RÓMÁTÓL BUKARESTIG

Bevezetés

Fél év híján 46 év! Közel fél évszázad a haza fegyveres szolgálatában, hivatásos felderítőtiszt szakszámával, bejárva a hivatásos katonai szolgálat szinte minden stációját: – Kossuth Lajos Katonai Főiskola (1965–1969); – első tiszti beosztások a csapatoknál (1969–1974); – Zrínyi Miklós Katonai Akadémia „D”-tagozat (1974–1977); – hazai és külföldi beosztások az MNVK 2. Csoportfőnökség és jogutódja, a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal állományában; – elemzés-értékelés és szüntelen általános és szakmai műveltségi, nyelvi ismeretbővítés, külszolgálatok, tanulás és oktatás, utánpótlás-nevelés, oktatásszervezés és -irányítás hivatali, akadémiai majd egyetemi szinten, „képesítés nélküli” tolmácsolási feladatokban jártasság szerzése kifejeztem magas politikai és katonai vezetői szinteken (1977–2003); – közben „hadtudomány kandidátusa” tudományos fokozat (egyúttal PhD) elnyerése (1994); – az olasz Magasabb Védelmi Tanulmányok Intézete XLVII. Szekciójának elvégzése (1995–1996-os évfolyam); – ismét külszolgálat (1998–2002); – végül nyugállomány (2003 decembere) és „közalkalmazott nyugdíjasként” ugyancsak a szakmai képzés segítése (2004–2011).

A fentiek tömören szakmai életutamat jelentik. Amire viszont eddig csak igen érintőlegesen utaltam, az jelen rövid tanulmányomnak a tárgya: a 46 évből összesen 11 évet külföldön töltöttem, ebből egy év család nélkül a már leírt védelmi minisztériumi-vezérkari szintű intézet elvégzése Rómában, 10 év pedig katonadiplomáciai szolgálat, családotól, végigjárva a sajátos szakdiplomáciai ranglétra minden fokát. Ez utóbbi külszolgálataim – és visszaemlékezésem – egyik fő sajátossága, a másik pedig nemzedékem azon jellemzőjéből következik, hogy nem sokkal a II. világháború után születtünk, így életünk nagyobb részét a hidegháború idején éltük, kisebb részét pedig a nemzetközi környezet gyökeres átalakulását, a Magyar Köztársaságban bekövetkező rendszerváltást követően. A tanulmány közreadással pedig tapasztalataim megosztása a céltom a téma iránt érdeklődő barátaimmal, kollégáimmal, a szakterület kutatóival, és nem utolsósorban a jelen és a jövő ifjú felderítő nemzedékével.

Alapadatok, a külszolgálat teljesítésének hazai és külső feltételei

Az összesen 10 éves időtartamú katonadiplomáciai szolgálatot három időszakban, három beosztásban és két állomáshelyen töltöttem az alábbiak szerint:

– 1979. októbertől 1982. októberig katonai és légügyi attaséhivatali titkár a katonai és légügyi attaséhivatalban a Magyar Népköztársaság (római) Nagykövetségén, amely a követségi épület átépítése miatt (Róma via dei Villini 12–16.) ideiglenes helyen, a via di Villa Patrizi 2. alatt kapott elhelyezést, ahonnan közel egy év elteltével költöztettük vissza az eredeti, magyar tulajdonú épületbe;

– 1984 és 1987 között katonai és légügyi attaséhelyettes a katonai és légügyi attaséhivatalban a Magyar Népköztársaság (római) Nagykövetségén, via dei Villini 12–16.;

– 1998. augusztus 2. és 2002. augusztus 6. között véderő-, katonai és légügyi attasé a Magyar Köztársaság (bukaresti) Nagykövetségén, str. Jean Louis Calderon 63–65.

A római katonadiplomáciai szolgálatok (1979–1982, 1984–1987)

Az első római magyar katonai attaséhivatal megnyitásáról nem állnak rendelkezésünkre megbízható információk. A „Nagy Háborút” megelőzően, az Osztrák–Magyar Monarchia idején – az 1. és a 2. olasz függetlenségi háborúkat (1859, 1866), az egységes Itália, az Olasz Királyság létrejöttét (1861) és az osztrák–magyar kiegyezést (1867) követően – már minden bizonnyal működött Itália területén is osztrák–magyar diplomáciai képviselő és annak keretében katonai attasé, egészen az I. világháborúig.¹ Ennek tudományos igazolásához azonban további részletes hadtörténeti kutatásokra lenne szükség, mégpedig a korabeli dokumentumokat kizárólagosan őrző bécsi levéltárban, ami egyébként sem képezheti a jelen tanulmány tárgyát. Mindazonáltal a példa egyáltalán nem egyedi.

Az I. világháborút követő békeszerződés tiltásai miatt bevezetett „rejtés időszakában”, 1920–1928 között tudjuk, hogy Rómában már működött ún. katonai szakelőadó a diplomáciai képviselőten belül, nevezetesen Ghyczy Miklós őrnagy (1920–1926 között), Schindler Szilárd alezredes (1926–1927 között), majd immár nyíltan katonai attaséként Shindler Szilárd ezredes (1927–1932 között), Szabó László őrnagy (1932–1942 között)². A II. világháború után, 1958-ban, az újonnan létesített római katonai attasé hivatal vezetőjévé Sarkadi István őrnagyot (később alezredes) nevezték ki, aki 1962-ig maradt ebben a beosztásban. Ettől az időponttól folyamatosan működött (és működik) katonai attaséhivatal az olasz fővárosban.

1979 októberétől – amikor átvettem a titkári beosztás Kenyeres Vilmos századostól, aki felesége sajnálatosan súlyos betegsége és a kicsi gyermekeiről való haladéktalan gondoskodás szükségessége miatt soron kívül megszakította külszolgálatát – egészen 1982-ig, a titkári beosztás Szabó István századosnak történt átadásáig, vagyis az első római szolgálatom alatt a Magyar Népköztársaság (római) Nagykövetsége a következő szervezeti keretben és állománnyal működött (a szervezet és a beosztások lényegében megegyeztek a második, 1984-től kezdődő külszolgálatom idején is működő szervezettel):

– rendkívüli és meghatalmazott nagykövet:

¹ Dr. Szakály Sándor írja az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás létrehozásáról: „A Katonapolitikai Osztály (1919. január 1. után a Hadügyminisztérium 8. Osztálya) élére Tanczos Gábor vezérőrnagy került, aki katonadiplomáciai tapasztalatokkal is rendelkezett, lévén korábban az Osztrák–Magyar Monarchia katonai attaséja Belgrádban, Athénban és Szófiában”. (Dr. Szakály Sándor: Az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás létrehozása és működése a két világháború közötti Magyarországon, Felderítő Szemle 2008. évi Emlékszám, 22. o.)

² Felderítő Szemle VII. évfolyam 2008. november, Emlékszám, 199. o. A Magyar Királyi Honvédség katonai attaséi és szolgálati helyeik (tabló) és a KNBSZ Szakmatörténeti Gyűjtemény vonatkozó tablói.

†Palotás Rezső (1979–1980)

†Szita János (1980–1982)

- első beosztott:
†Gyenis Jenő (1979–1982)
- katonai és légügyi attasé:
†Sipos Lajos alezredes (1979–1980)
Kiss Dezső alezredes (1980–1984)

(Megjegyzés: a diplomáciai protokoll szerint az első beosztottal megegyező vagy azt követő hely illeti meg a katonai attasét.)

– 19-20 fő diplomata (sajtóattasé; a Római Magyar Akadémia (RMA) igazgatója, aki egyúttal kulturális attasé; két RMA-igazgatóhelyettes diplomata; gazdasági diplomata; gazdasági felelős (számadó); politikai diplomata; Vatikánért felelős diplomata; konzul; konzulhelyettes; kereskedelmi tanácsos; két kereskedelmi diplomata; kereskedelmi kirendeltség vezetője (Milánó); biztonsági felelős; tömegszervezetekért felelős; FAO-kiküldött; katonai és légügyi attasé és helyettese);

– a mindösszesen átlagban 21-22 fős diplomataállományhoz 28–30 fős adminisztrációs-kiszolgáló személyzet tartozott Rómában, ehhez a milánói kereskedelmi kirendeltségen még 5–7 fő számolható.

Második római külszolgálatom idején, 1984–1987 között a katonai és légügyi attaséhelyettesi beosztásban elődöm Császár Lajos alezredes, majd az engem 1987 augusztusában váltó utódom Lados László alezredes volt. A fent részletezett külképviseleti szervezeti struktúra lényegében nem változott (nagykövetség, konzulátus, Római Magyar Akadémia, kereskedelmi kirendeltség, FAO magyar képviselete, katonai és légügyi attaséhivatal, milánói kereskedelmi kirendeltség), személyi változások azonban természetesen történtek mind a diplomáciai személyzet, mind az adminisztratív-kiszolgáló személyzet vonatkozásában. Ebben az időszakban a vezető diplomáciai beosztásokat betöltő személyek a következők voltak:

- rendkívüli és meghatalmazott nagykövet:
†Szita János (1984–1986)
Misur György (1986–1987)
- első beosztott:
Lénárd Ferenc (1984–1987)
- katonai és légügyi attasé:
Kiss Dezső alezredes (1984–1985)
Botz László alezredes (1985–1987)

Római külszolgálataim idején az alábbi személyek töltötték be a védelmi miniszteri, illetve vezérkari főnöki beosztásokat a küldő és a fogadó országban:

1979–1982

- Magyar Népköztársaság:

†Czinege Lajos hadseregtábornok, a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere (1979–1982)
†Oláh István vezérezredes vezérkari főnök (1979–1984)

- Olasz Köztársaság:
 - †Attilio RUFFINI (DC) védelmi miniszter (1979.08.04.–1980.01.14.)
 - †Adolfo SARTI (DC) védelmi miniszter (1980.01.14.–1980.04.04.)
 - Lelio LAGORIO (PSI) védelmi miniszter (1980.04.04.–1982.12.01.)
 - Francesco CAVALLERA re. hadtesttábornok, Egyesített Vezérkar főnöke (1978.02.01.–1980.01.31.)
 - †Giovanni TORRISI flottatengernagy, Egyesített Vezérkar főnök (1980.02.01.–1981.09.02.)
 - †Vittorio SANTINI hadtesttábornok, Egyesített Vezérkar főnöke 1981.09.03.–1983.10.12.)

1984–1987

- Magyar Népköztársaság:
 - †Czinege Lajos hadseregtábornok, a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere (1984.12.06-ig)
 - †Oláh István hadseregtábornok, a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere (1984.12.06.–1985.12.15.)
 - †Kárpáti Ferenc vezérezredes, a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztere (1985.12.30.–1990.05.23.)³
 - Pacsek József altábornagy/vezérezredes vezérkari főnök (1984–1989)⁴
- Olasz Köztársaság:
 - †Giovanni SPADOLINI (PRI) védelmi miniszter (1983.08.04.–1987.04.17.)
 - †Remo GASPARI (DC) védelmi miniszter (1987.04.17.–07.28.)
 - Valerio ZANONE (PLI) védelmi miniszter (1987.07.28.–1988.05.13.)⁵
 - Lamberto BARTOLUCCI re. hadtesttábornok, az Egyesített Vezérkar főnöke (1983.10.13.–1986.01.08.)
 - Riccardo BISOGNERO hadtesttábornok, az Egyesített Vezérkar főnöke (1986.01.09.–1988.03.31.)⁶

³ Magyar honvédelmi és hadügyminiszterek 1948–2010.

www.hungarianarmedforces.com/hadugyer/; letöltés: 2013.05.06.

⁴ http://hu.wikipedia.org/wiki/Honved_Vezérkar; letöltés: 2013.05.06.

⁵ https://it.wikipedia.org/wiki/Elenco_dei_Ministri_della_Difesa_della_Repubblica_Italiana; letöltés: 2013.05.02.

⁶ https://it.wikipedia.org/wiki/Capo_di_stato_maggiore_della_difesa; letöltés: 2013.06.06.

Olaszország fontos geostratégiai szerepet töltött be – az elmúlt évszázadok történelmi eseményei által is igazoltan – a Földközi-tenger központi térségében, és ez a szerep napjainkra sem csökkent, sőt politikai, gazdasági-energetikai, kommunikációs, nemzetközi és regionális biztonsági, valamint katonai értelemben is inkább növekvő tendenciát mutat. Ahogyan gyakran jellemezték: amolyan lehorgonyzott repülőgép-anyahajóként ellenőrzi a Mediterrán térség keleti és nyugati medencéjét. Ennek köszönhetően mindenkor nagy nemzetközi érdeklődés övezte, igen változatos és nagyszámú diplomáciai misszió működött az ország területén, természetesen a fővárosra koncentrálódva, de más nagyvárosokban is. Az Olasz Köztársasághoz jelenleg 138 követség akkreditált és további 72 pedig a Szentszékhez.⁷

Római külszolgálataim idején sem volt ez másként, és a NATO „déli szárnyának” jelentősége (és problémái) kapcsán a katonadiplomácia is nagy érdeklődést mutatott az ország katonapolitikája, védelmi potenciálja, fegyveres erői és katonai infrastruktúrája iránt. Ez természetesen tükröződött az olasz Védelmi Minisztériumhoz akkreditált katonai/légügyi/haditengerészeti attaséhivatalok számában (mintegy 30–35 hivatal), melyek állományában mindösszesen közel 67 fő hivatásos katona (ebből több mint 50 fő katonadiplomata tiszt és 17 fő adminisztratív tiszthelyettes), hivatalonként legalább két fő polgári alkalmazott (tehát további 60–70 alkalmazott) teljesített szolgálatot. A katonai külképviseltek megoszlása a következő volt megközelítőleg: – Varsói Szerződés tagja 7; – NATO-tagország 7; – semleges ország 3; – afrikai/közel-keleti 6; – távol-keleti 5; – dél-amerikai 2; – egyéb 1–4.

A katonadiplomataik valamennyi ügyével – a bemutatkozó látogatástól a búcsúlátogatásig és a kettő közötti szolgálati, protokolláris, valamint adminisztratív együttműködés biztosításával – a Védelmi Minisztérium/Egyesített Vezérkar szervezetében egy szűk, alapvetően protokolláris jellegű szerv, a VM/EVK „Összekötő Hivatala” foglalkozott, a tényleges érdemi munkát a haderőnemi vezérkarok szervezetébe tartozó 2. részlegek (Servizio Informazioni Operative e di Sicurezza – SIOS-ok, Operatív Információs és Biztonsági Szolgálatok) végezték. A katonai kiküldöttek ezeket is röviden csak „összekötő hivatalnak” nevezték, hozzáátve az adott haderőnem megnevezését (pl. Szárazföldi Csapatok Összekötő Hivatala).

Ami a fogadó országban ebben az időszakban működő katonadiplomáciai attasétestületet illeti, jellemzőként azt kell mondani, hogy elvileg magában foglalta valamennyi, egy adott időben az olasz Védelmi Minisztériumhoz akkreditált külföldi állampolgárságú katonadiplomátát. Ez az egy testület létezett hivatalosan, de a nagy létszám miatti nehézsége folytán nem bizonyult eléggé mozgékonyak, operatívnak, így további haderőnemi testületekre, klubokra tagozódott (katonai-szárazföldi, légierő-légvédelmi, haditengerészeti, tengerészgyalogos, attaséhelyettesi stb.). Hogy ebben mennyi volt a spontaneitás és mennyi a tudatos szervezőmunka, az nem derült ki. Ezt erősítette természetesen az a fent említett helyzet is, hogy az attasékkal ténylegesen a fogadó ország haderőnemi összekötő hivatalai foglalkoztak, szigorúan fegyvernemi-haderőnemi hovatartozásuknak megfelelően.

⁷ https://it.wikipedia.org/wiki/Roma#Ambasciate_e_Consolati; letöltés: 2013.06.06.

Végül, mielőtt olaszországi diplomáciai szolgálatom körülményeinek leírását befejezném, szót kell ejteni az ország területén annak idején működő szövetséges, multinacionális parancsnokságokról. Nem azért, mintha ezekkel valamiféle formális kapcsolatunk lett volna, hiszen a hidegháborús politika, politikai, ideológiai és katonai szembenállás ezt lehetetlenné tette, informálisan azonban alkalmasszerűen kapcsolatba kerültünk a következő, Olaszország területén állomásozó NATO-parancsnokságok többnemzetiségű hivatásos katonáival:

- Dél-európai Szövetséges Erők Parancsnoksága (AFSOUTH) – NAPOLI
- Dél-európai Szövetséges Légierő Parancsnoksága (AIRSOUTH) – NAPOLI
- Dél-európai Szövetséges Haditengerészeti Parancsnoksága – NAPOLI
- Dél-európai Szövetséges Földierő Parancsnoksága (FTASE) – VERONA
- 5. Szövetséges Harcászati Légierő Parancsnoksága (5th ATAF) – VICENZA
- 6. USA Flotta Parancsnoksága (6th Fleet Command) – GAETA

Véderő-, katonai és légügyi attaséi szolgálat (Bukarest, 1998–2002)

Ahogy a címből is kitűnik, a fenti időszakban, a magyar rendszerváltás után kilenc évvel már új megnevezése volt a magyar attaséi beosztásoknak, ennek megfelelően véderő-, katonai és légügyi attaséi beosztást töltöttem be Romániában, Bukarestben. Szolgálatom pontos időtartama: 1998. augusztus 02. – 2002. augusztus 09. Más országba átkredítálva nem voltam.

A bukaresti katonai attaséhivatal megnyitásának körülményeiről annyi ismeret áll rendelkezésünkre, hogy a „rejtett működés” időszakában, 1921–1926 között Gróf Takács-Tolvay ezredes, majd 1926–1927 között Ruszkai Jenő alezredes szolgált Bukarestben katonai szakelőadóként, ezt követően immár nyílt vezető katonadiplomataként Domaniczky Ödön őrnagy (1928–1932), Nagy Géza őrnagy (1932–1935), Baitz Oszkár alezredes (1935–1941) és Dr. Rakolczay László ezredes (1938–1945). A II. világháború utáni első katonai attasénk Solt Lajos ezredes volt, 1957–1959 között.⁸

A beosztást korábban betöltő tisztársam Keresztes Tamás alezredes volt, aki 1994–1998 között szolgált véderő-, katonai és légügyi attaséként a román fővárosban. Helyettese Kóka Zoltán őrnagy már egy éve Bukarestben tartózkodott, így még további két esztendő-t szolgált velem is, katonai és légügyi attaséhelyettesként.

⁸ KNBSZ Szakmatörténeti Gyűjtemény, tablók, attasék névsora és szolgálati helyeik, időszakaik.

Őt az attaséhelyettesi beosztásban Both Ferenc alezredes váltotta 2000-ben. Amikor 2002-ben négyéves időtartamú külszolgálati kinevezésem időszakára lejárt, a honvédelmi miniszter addigi helyettesemet, Both Ferenc alezredest nevezte ki a véderő-, katonai és légügyi attaséi beosztásba, addigi helyettesi beosztásába pedig új tiszttel nevezett ki Sándor Mátyás őrnagy személyében.

A Magyar Köztársaság (bukaresti) Nagykövetségén, amelynek címe: București, str. Jean Louis Calderon 63–65., a követségi hivatali épülettől és a nagykövetségi rezidenciától elkülönülten épített kisebb épületben kapott elhelyezést a véderő-, katonai és légügyi attaséhivatal. Mint a bukaresti magyar kolónia minden tagja, hivatalunk állománya is a nagykövet alárendeltségébe tartozott, de csak politikai értelemben, én a nagykövet katonai tanácsadójaként segítettem a misszióvezető munkáját, egyúttal a tartalmas együttműködés során magam is megkaptam minden támogatást. Egyébként a vonatkozó szabályzóknak megfelelően hivatalunk maximális önállósággal, az attasé egyszemélyi felelősségével a szakmai vezetés, személyi javaslatok és döntések terén, önálló költségvetéssel, anyagi-technikai és lakhatási feltételekkel működött. A Nagykövetségtől külön elhelyezésben dolgozott a Magyar Konzulátus, a Magyar Kulturális Intézet és a Kereskedelmi Kirendeltség.

A bukaresti Magyar Nagykövetség szervezete és állománya az értékelt időszakban a következő volt (vezető diplomáciai beosztások):

- rendkívüli és meghatalmazott nagykövet:
Szócs Ferenc (1998–2000)
Íjgyártó István (2000–2002)
- első beosztott:
Szabó Béla (1998–2001)
Balogh Csaba (2001–2002)
- véderő-, katonai és légügyi attasé:
Dr. Sallai Imre alezredes

(A diplomáciai protokoll szerinti sorrendben!)

A Nagykövetségen összesen 12 fő diplomata teljesített szolgálatot a következő beosztásokban: nagykövet; első beosztott; gazdasági főtanácsos; konzul; kulturális attasé (egyúttal a Kulturális Intézet igazgatója); sajtóattasé; négy politikai attasé (kettő a helyi politikai pártok, egy-egy a kisebbségek, illetve a kül- és belpolitika terén felelős), valamint két katonadiplomata, akiket 14 fős adminisztratív és kiszolgáló személyzet támogatott.

Az értékelt négyéves időszakban a küldő és a fogadó ország védelmi miniszterei, illetve vezérkari főnökei a következők voltak:

- Magyar Köztársaság:
Szabó János, a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere,
(1998.07.08.–2002.05.27.);

Juhász Ferenc, a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere, (2002.05.27.–2006.06.09.)⁹;
Végh Ferenc altábornagy, a Honvéd Vezérkar főnöke (1996.06.06.–1999.07.31.);
Fodor Lajos vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke (1999.08.01.–2003.02.28.)¹⁰;

- Román Köztársaság: Victor BABIUC védelmi miniszter, (1998.04.17.–2000.03.13.);
Sorin FRUNZĂVERDE védelmi miniszter, (2000.03.13.–2000.12.28.);
Ioan Mircea PAȘCU védelmi miniszter (2000.12.28.–2004.12.28.)¹¹;
Constantin DEGERATU vezérezredes, az Általános Vezérkar főnöke (1997.01.22.–2000.02.15.);
Dr. Mircea CHELARU vezérezredes, az Általános Vezérkar főnöke (2000.02.15.–2000.10.31.);
Dr. Mihail Eugen POPESCU tábornok, az Általános Vezérkar főnöke (2000.10.31.–2004.10.25.)¹²

Bukarestben – ebben az időszakban – emlékezetem szerint 21-22 ország védelmi minisztériuma létesített attaséhivaltat, melyek állományában 40–43 katonadiplomata volt, döntően véderő-, katonai, légügyi, haditengerészeti attaséi, kisebb részben különböző attaséhelyettesi beosztásokban. Két attasé (osztrák és svájci) Budapestről került átkkreditálásra. Volt néhány hivatali titkár is, zömmel adminisztratív tiszthelyettesek, illetve polgáriak (például olasz, kínai, egyiptomi), de minden bizonnyal többen a vezető nyugati országok, illetve Oroszország nagykövetségein. A hivatalok munkáját sok helyen a diplomaták családtagjai (férjek, feleségek) segítették, akiket a külszolgálat idejére létesített szerződéssel alkalmaztak. A hivatalok megoszlása a következő volt: orosz, ukrán, olasz, török, görög, szlovák, francia, cseh, kínai, jugoszláv, egyiptomi, német, amerikai, japán (két év után megszüntették), indonéz, lengyel, brit, holland, dél-koreai, bolgár, izraeli, magyar.

A Bukarestbe akkreditált katonadiplomatakkal a Védelmi Minisztérium szervezetébe tartozó Védelmi Információs Főigazgatóság – DGIA (melyet 2000-ben alakítottak meg, addig a DIRM önállóan végezte a munkát) – és az alárendeltségében lévő Katonai Információs és Képviselési Igazgatóság – DIRM –, illetve közvetlenül ennek Katonai Összekötő Osztálya (a „Secția Legăturii”) foglalkozott. Az attaséknak mind a minisztérium különböző szervezeteivel, mind az Általános Vezérkarral és a haderónemi vezérkarokkal rendszeres kapcsolata volt a különböző szintű delegációk látogatásaival, a kétoldalú együttműködési tervek elkészítésével és megvalósításával, a rendezvényekkel és a kapcsolódó levelezésekkel összefüggésben. Minden tevékenységük kizárólag az Összekötő Hivatal útján volt intézhető és ezt szigorúan betartották mindkét irányból.

⁹ Magyar honvédelmi és hadügyminiszterek 1948–2010.

www.hungarianarmedforces.com/hadugyer/; letöltés: 2013.05.06.

¹⁰ http://hu.wikipedia.org/wiki/Honved_Vezerkar; letöltés: 2013.05.06.

¹¹ http://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_ministrilor_apararii_nationale_ai_României; letöltés: 2013.05.02.

¹² http://ro.wikipedia.org/wiki/Șefii_Statului_Major_General_al_Armatei_Române, letöltés: 2013.05.02.

Egy attasétestület működött Bukarestben, valamennyi katonadiplomata a tagja volt és éves tagdíjat fizetett. A testület elnöke a rangidős diplomata (doyen) volt (a 8-9 évet ott szolgáló kínai főzredes), akinek a munkáját a titkár segítette).

Az értékelt időszakban Románia területén nem működtek más országokból befogadott szövetséges vagy multinacionális parancsnokságok, viszont 1998-as kérésre követően röviddel (főként a német attasé kifejezett nyomására), majd az 1999. március 12-i NATO csatlakozásunk után „teljes jogú tagként” részt vettem a NATO-attasék havi rendszerességgel megrendezett, ebéddel egybekötött, egyeztető értekezletein, sőt ilyen rendezvények előkészítésével, megszervezésével és lebonyolításával Nagykövetségünkön magam is tevőlegesen hozzájárultam a közös munkához.

A kétoldalú diplomáciai és katonadiplomáciai kapcsolatok helyzete, a katonadiplomáciai együttműködés tartalma és értékelése

Katonadiplomáciai szolgálataim – ahogyan a bevezetésben erre már utaltam – gyökeresen különbözőek voltak. Például a nemzetközi környezet, a hazánk és a fogadó ország döntően eltérő politikai, gazdasági, társadalmi és szövetségesi viszonyai a globális hidegháborús szembenállás időszakában (1979–1982, 1984–1987 római külszolgálatok), amikor katonai téren a VSZ és a NATO tömegpusztító fegyverekre és tömeghadseregekre alapozott kölcsönös elrettentő- és megsemmisítőképessége, szembenállása volt jellemző. Majd az 1998–2002 közötti időszakot (Bukarest) a bipoláris világrendszer váratlan és gyorsütemű meghaladása, a két rendszerváltó ország egyenlőtlen fejlődése, történelmi sérelmek feléledése és kieléződése, ugyanakkor az egymásra utaltság, a megbékélés és szövetségkeresés, az új szövetségesi rendszerekbe való kölcsönös útkeresés stb. jellemezte. A három időszakban betöltött alapvetően eltérő beosztásaim (katonai és légügyi attaséhivatali titkár 1979–1982; katonai és légügyi attaséhelyettes 1984–1987; végül véderő-, katonai és légügyi attasé 1998–2002) kapcsán is mások voltak a lehetőségeim. Mindez indokolja továbbra is a megfelelően differenciált megközelítést tanulmányom kidolgozásánál.

A magyar–olasz diplomáciai és katonadiplomáciai kapcsolatok, az együttműködés tartalma (1979–1982; 1984–1987)

A Magyar Népköztársaság és az Olasz Köztársaság politikai kapcsolataira alapvetően a hidegháború légköre, a két világrendszer kíméletlen, mindenoldalú szembenállása nyomta rá bélyegét az értékelt időszakokban. Ez az általános értelemben vett nemzetközi feltétel- és szövetségesi rendszer határozta meg a két ország kül- és katonapolitikáját, diplomáciáját és katonadiplomáciáját, a két- és többoldalú együttműködés, kapcsolatok szintjét és tartalmát.

Mindazonáltal csak címszavakban megemlítjük az időszak olyan politikai-stratégiai céljait, koncepcióit, mint pl. a „párbeszéd szükségessége”, a „fellazítás politikája”, a „rugalmas reagálás” és „reális elrettentés” doktrínák az egyik oldalon, míg a „békés egymás mellett élés politikájának” és a „béke megóvásának” folyamatos hangsúlyozása a másik oldalon. Mindezekkel együtt emlékeztetünk a magyar politika sok tekintetben sajátos, külön utas politikai megoldásaira, gazdasági kezdeményezéseire és széleskörű kereskedelmi kapcsolatainkra, valamint

hagyományosan gazdag kulturális együttműködésünkre a Nyugattal – akkor nyilvánvalóvá válik: a kétoldalú kapcsolatokat a mindennapokban lényegesen árnyaltabban kell megközelíteni, a lényegi általános szembenállás mellett a kapcsolatokat a kölcsönös érdekek sokaságának sűrű hálója motiválta, befolyásolta és tette végeredményben emberivé.

Első katonadiplomáciai szolgálatom (1979–1982)

Az első katonadiplomáciai időszakomban, 1979–1982 között, a katonai és légügyi attaséhivatal titkáráként, nem diplomata beosztásban szolgáltam Rómában. A két ország közötti megállapodás szerint az olasz Védelmi Minisztérium két, ezredes rendfokozatú attasét (egyik katonai, másik légügyi) akkreditált Budapestre, a Honvédelmi Minisztériumba, rajtuk kívül egy kizárólag adminisztratív feladatokkal kiküldött tiszthelyettes volt az Olasz Köztársaság (budapesti) Nagykövetségén, valamint a misszió védelmével megbízott csendőrök (carabinieri). A diplomáciában nemzetközileg elfogadott kölcsönösség/reciprocitás elve alapján a magyar fél így két katonadiplomata tisztet és egy tiszthelyettest küldhetett volna a római attaséhivatalba, de a magyar fél kérésére a fogadó ország hozzájárult egy katonai és légügyi attasé, egy katonai és légügyi attaséhelyettes és egy katonai és légügyi attaséhivatali titkár – mindhárman tiszt, pontosabban két főtiszt és egy beosztott tiszt – összetételű hivatal működtetéséhez Rómában. Csupán annyit kértek, hogy a titkár ne viseljen egyenruhát – azaz ne demonstráljuk lehetőleg a két hivatal személyi állományában számunkra kialakított előnyt. (Ez utóbbi megállapodási elem meghaladása – a Központ és a hivatalvezető utasítására – éppen általam történt meg, amit a fogadó ország illetékesei észrevétel nélkül tudomásul vettek.)

*A római katonai és légügyi attaséhivatal állománya feleségekkel.
Balról jobbra: †Sipos Lajos alezredes, Katalin, †Kürti György alezredes, Aranka,
Sallai Imre százados, Csilla*

Mint minden katonadiplomáciai kiküldött, a titkár is rendelkezett „Alaputasítással”, amelyben pontosan meghatározásra kerültek a beosztással járó feladatok. A szorosabb értelemben vett katonadiplomácia címszó alatt igen tömören csupán annyit rögzítettek, hogy „*Váljon képessé katonadiplomáciai szolgálat ellátására.*” A tényleges feladatok döntő többségét az attaséhivatal adminisztratív munkáinak közvetlen irányítása és végzése, a pénzkézelői tevékenység (könyvelés és pénztárosi munka), valamint a teljes körű irodaszer-,

szolgálati lakás- és protokollanyag-ellátás biztosítása képezte. Természetesen feladatomat képezte a diplomáciai tájékozódásra való képesség legalább minimális mértékű felmutatása – a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi bécsi egyezménynek megfelelően.

A két ország diplomáciai, katonadiplomáciai kapcsolatainak szintje – figyelembe véve a nagykövetségek létesítését és működtetését rendkívüli és meghatalmazott nagykövetek kölcsönös akkreditálásával, a nagykövetségek keretében pedig katonai és légügyi attaséhivatalok folyamatos működtetésével – jónak volt mondható. Ez akkor is igaz, ha maga a kapcsolattartás és -ápolás – az ismertett nemzetközi és nemzeti feltételek mellett – rendkívül centralizáltan (a külügy- és védelmi minisztériumok közvetlen, „kézi” irányítása és ellenőrzése mellett) és meglehetősen alkalomszerűen valósult is meg. Úgy jellemezhetjük, hogy a hazai honvédelmi politikai és katonai vezetés hivatalos delegációkkal szinte sosem, de más országok felé átutazóban, „nem hivatalos, protokolláris” szinten is csak ritkán került kapcsolatba az olasz partnerekkel. Ez a másik fél oldaláról is elmondható volt. (Így fordulhatott elő egy alkalommal, hogy a magyar honvédelmi miniszter, Czinege Lajos vezérezredes levelének továbbítása volt a feladatom San Marino volt kormányzójának, akivel a miniszter egy olaszországi utazása során, még annak hivatali idejében ismerkedett meg.) Honvédelmi miniszteri, vezérkari főnöki szintű delegációk hivatalos vagy nem hivatalos látogatására titkári külszolgálatom hároméves időszakában nem került sor, alacsonyabb szintű hivatalos látogatásra sem emlékszem. (Ebben minden bizonnyal közrejátszott Czinege Lajos vezérezredes honvédelmi miniszter mintegy 4-5 évvel korábban, talán 1975–1976-ban tett „rossz emlékü” olaszországi „hadszintér-bejárása” is, amikor hátrahagyott gépkocsijukat feltörték és eltulajdonították a benne hagyott utazási okmányokat és térképvázlatokat. És láss csudát: a teljes ellopott anyagot rendkívüli gyorsasággal megküldték az olasz hivatalos szervek közvetlenül a magyar Honvédelmi Minisztériumba!)

A fenti feladataimból egyértelműen kiviláglik, hogy tennivalókkal titkárként igencsak rendelkeztem, az érdemi teljesítmény eléréséhez azonban meglehetősen kedvezőtlenek voltak a munka feltételei és körülményei. A hazai vezetés, mint a többi titkárt, „betanulni” csupán két évre küldött ki. Nem diplomataként sem a diplomáciai, sem a katonaiattasé-testületbe nem tartozhattam. Kezdetben kizárólag „civil ruhásként”, nem diplomata beosztásban a rendezvényekre meghívókat nem kaphattam, így a „képviselő”, ami a diplomatákkal, a diplomáciai tevékenységgel kapcsolatos egyik kiemelt követelmény, számomra elérhetetlennek tűnt, hogy a „tájékozódás” követelményének teljesíthetőségéről már ne is beszéljünk. Meglehetősen korlátozott volt a „partner” titkárok száma, néhány orosz és a bolgár mindösszesen, mivel a „nyugatiak” valamennyien tiszthelyettesek

vagy polgáriak voltak, kizárólag adminisztratív funkciókkal, így nem is kaptak lehetőséget a másokkal való kapcsolattartásra. Végül természetesen nem rendelkezhettem diplomáciai védettséggel sem.

A hátrányos helyzet megváltoztatására természetesen megoldásokat kerestem és alakítottam ki, melyekhez megnyertem a hazai vezetés, helyi katonadiplomata előjáróm és felettesem, a nagykövetség diplomata-, adminisztratív és kiegészítőállománya, a fogadó ország hivatalos szervei és állampolgárai, valamint a római diplomáciai és katonaiattasé-testület vezetőinek és tagjainak szimpátiáját, támogatását:

- Meghirdettem a külképviselet teljes diplomataállománya körében, hogy minden fogadáson, rendezvényen történő részvételre készen állok;

- Így kértem, hogy nekem adják át azokat a meghívókat, amelyeknek nem tudnak, vagy nem kívánnak eleget tenni (így lettem, többek között, a Magyar Partizán Szövetség képviselője az Olasz Partizán Szövetség /ANPIA/ kongresszusán Reginában, vagy képviseltem a Magyar Népköztársaság Nagykövetségét a Québec kanadai tartomány nemzeti ünnepe alkalmából rendezett fogadáson);

- Valamennyi, a fogadó ország hivatalos szerveivel, döntően összekötő hivatalaival kapcsolatos „postási” teendőt felhasználtam nemcsak hivatali, hanem pozitív személyi kapcsolatok kialakítására, személyes szimpátia keltésére;

- A Rómába akkreditált katonaiattasé-hivatalok állományával való megismerkedésre rendkívül intenzíven törekedtem, amire kedvező hatással volt adminisztratív-ügyintézői tevékenységem, valamint a baráti országok fogadásain való rendszeres részvételem, de rendkívül értékes támogatást kaptam ebben hivatali előjáróimtól is;

- Intenzíven kerestem a megjelenés lehetőségét a Rómában és környékén rendezett tudományos konferenciákon, egyéb társasági rendezvényeken, ami egy idő elteltével számos személyes meghívást eredményezett;

- Szabadidőben sokat utaztam családommal együtt az ország területén;

- A feladatkörömbé tartozó beszerzőtevékenységet (könyvek, kiadványok, sajtó, szakajtó, irodai és egyéb tárgyak, felszerelési anyagok) ugyancsak felhasználtam lehetőségeim bővítésére;

- Fokozatosan, a fogadó ország hivatalos szerveinek érzékenységét figyelembe véve egyenruhába öltöztem az első kínálkozó alkalommal, teljes mértékben azonos módon diplomata feletteseimmel, és ezen kívül a szakmai beszélgetések során is törekedtem méltó partner lenni. (Közel egy év eltelté után, a Fegyveres Erők Napja tiszteletére nagykövetségünkön adott fogadáson öltöttem először magamra díszegyenruhámat, ezt követően a római attasétestület döntő többsége, sőt a polgári diplomaták is egyenrangú „diplomatatiszt” társukként kezelték, rendszeres résztvevője lettem a katonai és légügyi attaséhelyettesek havi rendszerességgel megrendezett éttermi ebédjeinek, megbeszéléseinek is).

A magyar katonai attasé és helyettese tényleges diplomatákként természetesen sokkal kedvezőbb lehetőségekkel rendelkeztek a katonadiplomáciai szolgálatban, bár az alapvetően „hidegháborús” körülmények az ő teljesítményeiket is meglehetősen behatárolták. Mint fentebb, helyzetem jellemzésénél kitűnt, kétoldalú együttműködési tervekkel nem rendelkezünk, gyakorlatilag magas szintű politikai-katonai vezetők látogatásaira nagyon ritkán került sor, a két ország haderői között így – értelemszerűen – alig beszélhettünk konkrét kapcsolatokról (leszámítva az eseti, a nemzetközi katonai sport- és kulturális események által kínált kontaktusokat).

Ami a „három követelménynek” (képvisel, tájékozik, tájékoztat) való megfelelést illeti, le kell szögezni, hogy a magyar rendszerváltásig a hazai politikai és katonai felső vezetés elgondolása és a katonadiplomatakkal szembeni elvárása az volt, hogy *„katonapolitikája csak a pártvezetésnek van, a katonadiplomáciát a Honvédelmi Minisztériumban csinálják, a katonadiplomata dolga kizárólag az itthonról meghatározottak végrehajtása, előzetes engedélyezés nélkül semmi nem kezdeményezhető. A katonadiplomata kiemelt feladata a tájékozódás (a tájékoztatásról szó sem esett), minden hazai vonatkozású információnk titkos és a kiküldött felelős a titoktartásért.”* Ennek megfelelően képviselhettük valamennyien (én csak „csendestársként”) a Honvédelmi Minisztériumot és a Magyar Néphadsereg Vezérkarát, közvetíthettük hazafelé attaséjelentésekben az olasz fél meglehetősen ritka észrevételeit, kezdeményezéseit, kérdéseit, kéréseit, illetve fordított esetben attasélevélben, „szóbeli jegyzékben”, vagy kényesebb kérdések esetén szóban az olasz Védelmi Minisztérium, az Egyesített Vezérkar vagy a haderónemi vezérkarok képviselőit. A képviselet és „közvetítői tevékenység” kiterjedt természetesen a Rómába akkreditált többi ország katonai képviseletére is. A Varsói Szerződésbe tömörült „baráti” országok, különösen a Szovjetunió katonai képviseletével értelemszerűen kiemelt szintű és tartalmában sokoldalú együttműködést valósítottunk meg.

Az akkreditált attasék és helyetteseik részére szervezett a fogadó ország Védelmi Minisztériuma különböző programokat, a NATO-országok katonadiplomatai részére gyakoribb és szakmailag tartalmasabb módon, de a legtöbb esetben bevonva a szocialista országok katonai képviseleteit is. Talán a „hátrányos megkülönböztetés” elkerülése érdekében is – nem volt a maihoz hasonlítható gyakoriságú és színvonalú az ilyen szervezett program, a programok zöme kifejezetten protokolláris jellegű volt. (Évente egy információs utazás, a feleségeknek külön női programmal; a Köztársasági Elnök újravi köszöntőjén az attasé részvétele a nagykövet kíséretében; a védelmi miniszter újravi köszöntője; a Szárazföldi Csapatok Vezérkara és a Légierő Vezérkara karácsonyi-újravi köszöntője; az attasétestületi bál megrendezése egyik évben a testület, másikban a Védelmi Minisztérium szervezésében és finanszírozásával; egy-egy hadiipari látogatás/kiállítás, katonai sportrendezvény.)

A katonadiplomátáknak, az attasétestület egyes tagjainak (elvileg) volt lehetősége az Összekötő Hivatalhoz benyújtott egyéni kérés alapján katonai intézmények, katonai szervezetek, csapatok, illetve hadiipari üzemek meglátogatására. Ezzel tudomásom szerint a NATO-országok hivatalainak attaséi nagy gyakorisággal és a szakmai tartalom tekintetében szinte korlátlan módon éltek is (beszélgetéseink során hivatkoztak rá), viszont a számunkra baráti országok képviselői részéről, illetve részünkről ilyen esetről nem hallottam. (Azt nem tudom, hogy ennek oka a fogadó ország tiltó szabályozása, vagy a saját vezetésünk minden külső információs kezdeményezéstől való „hidegletős” elzárkózása volt-e.)

A külföldön végzett katonadiplomáciai tevékenység hazai irányítása három fő mozzanatra alapult: a kiküldetés előtti szervezett és egyéni felkészítésre; az éves szabadság idején végrehajtott attaséértekezletekre, egyéni beszámoltatásra, értékelésre és feladatszabásra; valamint az év során az attasénak küldött (alapvetően) rejtjelezett távirati utasításokra, diplomáciai postában továbbított attaséutasításokra és néha, sürgős esetben, távbeszélőn kiadott szóbeli feladatszabásokra. Az attasé jelentéseit a fentieknek megfelelően tehettem meg, alapvető formái: rejtjelezett attasé távirati jelentés (folyamatosan); attaséjelentés (futárpostában); attaséhivatali eseménynapló (futárpostában); pénzügyi beszámolójelentés; pénzügyi elszámolások; anyagi helyzetjelentések, igénylések; hivatali és lakásleltárak; éves beszámolójelentések. A hivatal rendelkezett katonadiplomáciai utasítással, amely azonban szinte kizárólag a jelentések tartalmát és rendjét, a hivatali adminisztrációt, valamint a pénzügyi és anyagkezelés rendjét rögzítette. A politikai és katonai felső vezetés év közben, az állomáshelyen teljes mértékben elhanyagolta a külszolgálatot teljesítők tájékoztatását, semmilyen érdemi tájékoztatást nem biztosított, így a magyar külképviselet tagjai, maga a nagykövet is arra kényszerült, hogy a MALÉV képviselő által a járatokról elhozott napi sajtót behozassa a Nagykövetségre, amihez a hozzájutás szerencse kérdése volt.¹³

Az attaséhivatali titkári beosztásban eltöltött időszakról összefoglalóan megállapítható: az alapvetően kedvezőtlen nemzetközi környezetben, a nem diplomata státussal összefüggő korlátozott lehetőségek maximális kihasználásával végeredményben eredményes munkát sikerült végezni, a „betanuló” időszakot sikerrel abszolváltam, amit előljáróim a külszolgálatom eredetileg két évesre tervezett időszakával szemben egyéves hosszabbítással ismertek el. Minden bizonnyal ennek is szerepe volt abban, hogy hazatérésem után két évvel ismét Rómába kerültem, immár katonadiplomata beosztásba.

¹³ A fenti, katonadiplomatainkra, illetve a diplomáciai tevékenységekre vonatkozó megállapításaimat csupán közvetett ismereteimre, a tevékenységekbe való részleges bevonásom során, illetve az adminisztratív munkában nyert tapasztalataimra alapozva tettem.

Második katonadiplomáciai szolgálatom (1984–1987)

A második római külszolgálatom idején, 1984–1987 között katonai és légügyi attaséhelyettes voltam, tehát immár ténylegesen katonadiplomata beosztást töltöttem be. Amikor ennek az időszaknak a fentebb követett szempontok szerinti összefoglalására vállalkozom, hangsúlyozni kívánom, hogy a felesleges ismétlések elkerülése és az eltérések olvasóim számára közérthetőbb kiemelése érdekében a két külszolgálati időszak összehasonlító elemzésének módszerét választom, bemutatva tömören előbb a változatlan tényezőket, majd a változókat, következtetéseket vonva le végül a kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok éppen csak kialakuló, de jelzésértékű, új tendenciáira.

Első ránézésre úgy tűnik, semmi nem változott az első időszakomhoz képest a Magyar Népköztársaság és az Olasz Köztársaság politikai, gazdasági, kulturális, diplomáciai, katonadiplomáciai és katonai kapcsolatrendszerében:

– Továbbra is a két, egymással politikai, gazdasági, ideológiai, társadalmi és katonai értelemben is antagonisztikusan szemben álló világrendszer ellentétes pólusain elhelyezkedő országokként, alapvetően a szövetségi rendszereken belül meghatározott funkcióknak kellett megfelelni (katonai-stratégiai szemszögből kifejezetten és kölcsönösen, egymás potenciális ellenségeként kijelölten, a NATO déli szárnyán, konkrétan a „másodlagos és feltételes déli hadászati irány észak-olasz hadműveleti irányában”);

– Nem kedveztek a két ország közötti kapcsolatok pozitív alakulásának az Olaszország belpolitikai stabilitását a 70-es évek végén, 80-as évek első felében jelentősen negatívan befolyásoló olyan közismert események, mint a szélsőjobb- és szélsőbaloldali terrorista csoportok (Vörös Brigádok, újfasiszta mozgalmak) jelentős aktivizálódása, merényletei, melyeket bizonyos politikai körök gyakran a „kommunisták 5. hadoszlopaként” próbáltak beállítani. Ugyancsak kedvezőtlennek ítélnélhető az igen gyakori kormányválság, ami az ország kormányozhatóságát kérdőjelezte meg sok esetben mind a szembenállók, mind a szövetségesek részéről;

– A két ország katonadiplomáciai kapcsolataiban, együttműködésében, a fenti nemzetközi és belpolitikai környezetben természetesen nem beszélhetünk érdemi változásokról, kétoldalú együttműködési terv hiányában a kapcsolatteremtés eseti és ad-hoc jellegű maradt, szinte teljesen nélkülözve a felső szintű hivatalos találkozókat. Ugyanakkor – mintegy kompenzálásként – kölcsönös erőfeszítéssel bővültek a katonai sport és kulturális kapcsolatteremtés lehetőségei;

– Mivel érdemi katonadiplomáciai kezdeményezésekre egyik fél felső politikai és katonai vezetése sem szánta el magát, az attaséval szemben támasztott követelmények közül a honvédelmi miniszter és a vezérkari főnök képviselete alapvetően csak protokolláris szinten valósult meg (az is jól meghatározott differenciáltsággal a „baráti országok”, a fogadó ország és a fogadó országba akkreditált harmadik országok diplomáciai és katonadiplomáciai képviseletei irányában). A fő feladatot változatlanul a tájékozódás jelentette „minden megengedett eszközzel”, a már idézett 1961. évi bécsi egyezmény alapján;

– Az előző, titkári beosztásban eltöltött időszakhoz viszonyítva nem változott a fogadó ország hivatalos szerveivel (Védelmi Minisztériummal, Egyesített Vezérkarral, haderőnemi vezérkarokkal, összekötő hivatalokkal) való hivatalos kapcsolattartásunk rendje, az olasz fél évenként két-három alkalommal biztosított részvételi lehetőséget a diplomataállománynak különböző rendezvényeken való részvételre, melyekre részletekbe menően a „változásoknál” térek ki; nem változtak az egyéni kezdeményezéssel az Összekötő Hivatal útján kérhető látogatások lehetőségei, feltételei sem;

– Változatlanul nem volt szerepe, vagy csak igen csekély (a személyi szimpátia elnyerésének függvényében) az attasénak, attaséhelyettesnek a kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok alakításában, hiszen a hazai vezetésünk koncepciója is változatlanul „passzív végrehajtói” funkcióra ítélte, és ugyancsak változatlanul kedvezőtlen, gyenge volt a katonadiplomáciai hazai irányítás az attaséhivatal irányában, legalábbis a kinti állomáshelyen;

– A fogadó ország az előző időszakomban jellemzettek szerint akkreditált katonadiplomátákat Budapesten, akikkel a kapcsolat a kiutazás előtti (kölsönös) bemutatkozó látogatásra korlátozódott.

Az első külszolgálati időszakomhoz képest „változatlan” elemek felsorolását azzal kezdtem, hogy csak „első ránézésre” változatlanok. Ezt azért hangsúlyoztam ki előre, mivel a legtöbb tényező lényegi változatlansága mellett nem jelentéktelen változások is bekövetkeztek, főként megváltozott státusom, diplomata mivoltom kapcsán, másrészt viszont nem elhanyagolható tendenciák, jelek mutattak arra, hogy mindkét fél készséget mutatott bizonyos „enyhülésre”, előrelépésre a kétoldalú katonai kapcsolatok terén. Ez viszont csupán egy igencsak elmélyült elemzés útján hozható a felszínre, az alábbiak szerint:

– Az első érdemi változásra (de legalább arra való törekvésre) utaló jel még a külszolgálatra történő felkészülésem idején történt (1984 tavaszán), amikor az olasz Magasabb Védelmi Tanulmányok Központjának (Centro Alti Studi di Difesa – CASD, melynek jó 11 évvel később első magyar tisztként magam is hallgatója lettem) akkori tanári és hallgatói állománya külföldi tanulmányi út keretében Budapestre látogatott. Hivatalosan tájékoztatást kértek a Honvédelmi Minisztériumtól és a Vezérkartól a magyar fegyveres erők helyzetéről. A Honvédelmi Minisztérium kedvező választ adott kérésükre, feladatot szabott egyúttal az MNVK számára a hivatalos tájékoztatás megszervezésére a Magyar Néphadsereg Művelődési Házában. Az olasz fél nagy elégedetlenségét kiváltva ahhoz viszont nem járult hozzá, hogy az olasz Védelmi Minisztérium legmagasabb szintű képzési intézményének delegációja (mintegy 40–50 fő tábormegvezető és ezredes) egyenruhában jelenjen meg a hivatalos programon. Ilyen szintű kapcsolatfelvételt – tudomásom szerint – addig nem került sor. (Nekem is igen fontos eseménnyé vált pályafutásom során ez a látogatás, hiszen külszolgálatra felkészülésként „félreérthetetlen felszólítást” kaptam a Hadművelési Főcsoportfőnökség hivatalos tájékoztatásának lefordítására, tolmácsolására – ez amolyan „tűzkereszttség” volt, amikor magam előtt is be kellett bizonyítanom, hogy képes vagyok ilyen feladatok végrehajtására, ráadásul az olasz fél meglepésére.);

– Valamikor 1985 kora tavaszán Oláh István hadseregtábornok honvédelmi miniszter átutazóban Rómában állt meg, és rövid „nem hivatalos” megbeszélést folytatott a Magyar Népköztársaság Nagykövetségén az olasz Védelmi Minisztérium – emlékezetem szerint protokollfőnök szintű – képviselőjével. Az én feladatom (kívánsága szerinti) turistaprogramjának „idegenvezetői” biztosítása (szállítás és a Szent Péter Bazilika és abban a Pietá szobor megtekintése), valamint az olasz féllel való „négy szemközt” megbeszélés tolmácsolása volt. Maga a megbeszélés kifejezetten „udvariasságinak”, ugyanakkor újszerűnek és jó légkörűnek volt nevezhető;

– 1985. december 15-én Oláh István honvédelmi miniszter váratlanul elhunyt, a diplomáciai protokollnak megfelelően megszerveztük a méltó kondoleálást a Nagykövetségen. A Rómába akkreditált diplomáciai képviselők mellett az olasz Védelmi Minisztérium és vezérkarok meglepően jó szinten képviselték a fogadó országot;

– Diplomata státussal összefüggésben jelentősen kibővültek lehetőségeim a két ország közötti katonadiplomáciai kapcsolatok fenntartásában, a hivatali és személyes kapcsolatok ápolásában, bővítésében és fejlesztésében. Ehhez minden támogatást megkaptam közvetlen előjáróimtól, Kiss Dezső alezredes, majd Botz László alezredes katonai és légügyi attasétól, valamint a hivatalunk titkárától és polgári alkalmazotti tagjaitól. A nagykövettel, a Nagykövetség diplomata-, adminisztratív és kiszolgálóállományával is korrekt munkakapcsolatot sikerült kialakítani és fenntartani;

– Ami a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi bécsi egyezmény alapján támasztott hármaskövetelményt illeti (képvisel, tájékoztató és tájékoztat), a gyökeresen megváltozott helyzetemet rögtön a kérésre követően jelezte a hivatalos bemutatkozásom sorozata, amikor is végig kellett látogatni valamennyi fogadó országbeli hivatalos szervet, a Szárazföldi Csapatok, a Légierő, valamint a Védelmi Minisztérium összekötő hivatalát. Azaz a fogadó ország azonnal kifejezte, hogy diplomataként más, magasabb tartalmi szintre került **képviselési** munkám. A különböző országok római nagykövetségein, attaséhivatalaiban, valamint az attasétestületben tett bemutatkozó látogatásaim is jelentős mértékben hozzájárultak a képviselési tevékenységem bővüléséhez, sőt mindez gyakorlatilag a **tájékoztató** feladataim teljesítéséhez is. Rendszeres résztvevőjévé váltam a fogadó ország részéről és a Rómába akkreditált külképviseletek által rendezett minden diplomáciai és katonai rendezvénynek, a katonadiplomataknak igen mozgalmas protokolltevékenységének, fogadásainak, lakáson rendezett ültetési vacsoráinak, büfé-vacsoráinak, koktélljainak. És ki ne felejtsem: a katonaiattasé-testület különböző megmozdulásainak;

– Az általam rendezett büfé-vacsorák, vacsorák alkalmával sikerült új összetételt kialakítani azzal, hogy az attasé és attaséhelyettes „kollégákon” túl fokozatosan meghívtam az olasz hivatalos szervek vezető képviselőit, a Szárazföldi Csapatok Vezérkara és a Légierő Vezérkara, valamint a Védelmi Minisztérium/ Egyesített Vezérkar Összekötő Hivatalának beosztottjait, majd vezetőit, akikkel a kialakult közvetlen, személyes szimpátia nagyban elősegítette a munkakapcsolatok fejlődését is. (Azt hiszem – és ennek többen kifejezetten hangot is adtak – ebben a

kapcsolatfejlesztésben nagy szerepe volt feleségem fáradhatatlan támogatásának a fogadásokon, társasági elfogadottságának és elismertségének a fogadó ország vezető képviselői és a teljes attasétestület körében, és nemcsak a lakáson, a konyhában nyújtott „teljesítményével”, hanem a rendszerint vacsora előtt rendezett „kis koncerteken” hegedűjátékomnak biztosított zongorakíséretével is.);

– Természetesen minden alkalommal meghívást kapott mind az attasé, mind az attaséhelyettes a fogadó ország (illetve az attasétestület) által rendezett információs utazásokra, katonai kiképzési és sportrendezvényekre, kulturális megmozdulásokra, éves bálra, különböző újévi köszöntőkre. Az utazásokon történő részvétel csupán a hazai vezetés engedélyezésén múlt, általában anyagi megfontolásból csak vagy az attasé, vagy a helyettes részvételét engedélyezték az információs utazásokon, feleséggel, illetve feleség nélkül. Két alkalommal – feleség nélkül – vettem részt az alpesi csapatok évi kiképzési időszakát záró többnapos járőrversenyen és sibajnokszágon, a Ca.STA rendezvényein. Igen tartalmas információs utazáson ismerhettem meg, ugyancsak feleség nélkül, a dél-olaszországi Puglia tartomány légielő alakulatait (32. vbre. e., Gioia del Colle; Repülőiskola, Lecce), meglátogathattam a Páncélos Kiképző Iskolát (Caserta) és a híres Katonai Térképészeti Intézetet Firenzében. Bár véleményünk (és néhány NATO-attasé elszólása) szerint a szövetséges országok attaséinak több és tartalmasabb programot szerveztek, azt kell mondanunk, hogy az olasz fél törekedett mindenkor az „egyenlő bánásmód” érvényesítésére, ha szükségesnek ítélte, inkább külön programokat biztosított szövetségeseinek;

– A magyar fél részéről is újszerű kezdeményezés, lépés történt, amikor a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia kiválóan végzett hallgatói abban az elismerésben részesültek 1986 nyarán, hogy jutalomból autóbuszos körutazást tehettek Olaszországban, az akadémia vezető állománya és a HM/MNVK néhány illetékes vezető képviselője kíséretében. Hazai szabadságom idején kaptam feladatot a mintegy 50 fős delegáció utazásának segítésére, kísérő-tolmács minőségben. A látogatás során az olasz fél viszonylag mértéktartóan biztosított hivatalos-szakmai programot – nyilván a Magasabb Védelmi Tanulmányok Központja (CASD) 1984. évi budapesti tanulmányi útjának viszonzásaként. Viszont valami már nem csak elkezdődött, hanem immár folytatódott...;

– Második római külszolgálatom utolsó évének, 1987 nyarán különös esemény történt. Mind a szolgálati előjáróm, a katonai és légügyi attasé, mind a hivatal titkára éves szabadságát töltötte Budapesten, így egyedül voltam a hivatalban, amikor a Védelmi Minisztérium/Egyesített Vezérkar Összekötő Hivatalának vezetője, LO FASO ezredes (aki egy alkalommal maga is megjelent a már citált, lakáson rendezett büfé-vacsorámon) hivatalába hívott. Én nem tudhattam, hogy milyen céllal, esetleg folytatódik a mindkét elődömet kedvezőtlenül érintő „eltanácsolási” folyamat? Az előírásoknak megfelelően egyenruhában jelentem meg a minisztériumban, ahol az ezredes és helyettese hellyel kínált, megkérdezve, hogy kávé, teát vagy üdítőt kérek-e. Közben részletes szóbeli kiegészítés és magyarázat kíséretében elém tette az asztalra az 1987. évi olasz védelmi költségvetés egy sokszorosított példányát, amelyet a Honvédelmi Minisztérium még valamikor az év elején kiadott utasítására hivatalos levélben kértünk. Ennyi szokatlanul közvetlen,

kedvező együttműködési készség láttán egy idő elteltével rákérdeztem: minek köszönhetem hallatlanul értékes, bajtársi gesztusukat. A válasza az volt: „tudod Sallai, hallottuk, hogy valami dandárosítás van folyamatban a magyar haderőben”. Azt válaszoltam, hogy „igen, megerősíthetem ezt Ezredes úr, de az egészről ennyit tudok, hiszen már három éve vagyok távol”. Azt válaszolta, hogy természetesen tudja ezt, de azt kérnék, hogy amennyiben lehetséges, valaki Budapesten, aki illetékes, tájékoztassa attaséjukat az átszervezésről. Beszélgetésünk befejezéseként biztosítottam a beszélgető partneremet arról, hogy értékes együttműködési készségét és példáját is kifejtve haladéktalanul javasolni fogom jelentésemben kérésük teljesítését a HM vagy az MNVK illetékesei részéről;

– Végül egy konkrét eseményként a magyar–olasz katonadiplomáciai együttműködés addig nem tapasztalt, kiemelkedően pozitív mozzanataként emelhetem ki a csernobili atomerőmű 1986. április 26-i katasztrófáját követő időszakban az esetleges következmények megelőzését célzó példás információcserét.

Összefoglalóan a fentiek alapján levonható az a fő következtetés a két katonadiplomáciai szolgálati időszak változatlan és változó elemeinek, tapasztalatainak összehasonlító elemzése eredményeként, hogy a két ország politikai, katonadiplomáciai és katonai kapcsolatainak nemzetközileg és belpolitikailag egyaránt determinált, a bipolárisan szemben álló blokkok logikája szerint működő elemei a 80-as évek második felére ugyan a lényegi állandóság, változatlanság tényezőinek túlsúlyát mutatták, de – különösen így, több évtized távlatából visszatekintve – nem elhanyagolható jelek, mozzanatok, sőt gyakorlati lépések, „váltakozók” mutattak a hidegháborús szembenállás meghaladásának kölcsönös igénye, az érdemi párbeszéd megkezdésének elengedhetetlen szükséglete felé.

A magyar–román diplomáciai és katonadiplomáciai kapcsolatok, az együttműködés tartalma (1998–2002)

Harmadik katonadiplomáciai szolgálatomat 1998–2002 között Bukarestben, véderő-, katonai és légügyi attasé beosztásban teljesítettem. Már ebből a kiinduló tényből is minden politikai-katonai szakértő, érdeklődő szakember számára világossá válik, hogy a katonadiplomáciai szolgálataim „csúcspontját” jelentő külszolgálatomat minden szempontból új, az eddigi szolgálataimtól gyökeresen eltérő külső és belső feltételek között töltöttem.

A nemzetközi körülményekről röviden és a felsorolás szintjén, de a következőkre emlékeztetni kell:

– a Szovjetunió és nyomában a szocialista szövetségi és világrendszer politikai, gazdasági, társadalmi válsága, majd felbomlása a 80-as évek végén, 90-es évek elején;

– a volt keleti tömb országainak ellentmondásoktól sem mentes lázas útkeresése az új nemzetközi konstellációban, ami az eddigi fő ellenségét veszített Nyugatra is jellemző volt, csak nyilván jóval enyhébb mértékben;

– a politikai, gazdasági, szociális és kulturális problémák differenciált felerősödése a rendszerváltó országokban, régi sérelmek, nacionalizmusok feléléde, új kihívások keletkezése;

– a nyugati orientáció térnyerése Közép- és Kelet-Európában, a nyugati integrációba való intenzív törekvés; a biztonság komplex tényezőinek érvényesülése, az addig prioritást élvező katonai tényező fokozatos háttérbe kerülése;

– az eddigi bipoláris garanciarendszerre épülő nemzetközi egyensúly megbomlása, elhúzódó válságok (pl. délszláv válság), kormányozhatatlan államok, szélsőségek, a nemzetközi terrorizmus térnyerése – párhuzamosan a katonai szerepvállalás növekedése a különböző nemzetközi békefenntartó, békétámogató missziókban.

A Magyar Köztársaság és a Román Köztársaság korabeli politikai és diplomáciai kapcsolatainak általános jellemzésekor bevezetéseként és csak utalással a történetiség követelményére meg kell jegyezni, hogy a történelem viharaiban többször ellentétes érdekű, szemben álló, a „szocialista táborban” is meglehetősen ellentmondásosan szövetséges, sok esetben csak külső nyomásra „főkezett”, feszültségekkel terhelt kétoldalú politikai kapcsolarendszer a rendszerváltást követően is csak igen vontatottan, gyakori „visszaesésekkel” mutatta a gyógyulás jeleit. Nem véletlenül vált a nyugati szövetségi rendszerhez való eredményes közeledés egyik alapvető feltételévé a két ország közötti alapszerződés megkötése, a kiegyensúlyozottabb kétoldalú kapcsolatok megteremtése. Mindazonáltal összefoglalóan megállapítható, hogy az értékelt időszakban a kétoldalú politikai és diplomáciai kapcsolatok – a felsorolt sajátosságok mellett – megfelelő szintűek voltak.

A jelen tanulmánynak nem képezheti tárgyát sem a korabeli nemzetközi helyzet, sem a kétoldalú politikai és diplomáciai kapcsolatok részletekbe menő, érdemi elemzése-értékelése. Az eddig röviden összefoglalt gondolatok azonban – mintegy érzékeltetve a katonadiplomáciai/katonai kapcsolatok általános hátterét – megítélésem szerint elengedhetetlenek a relációt kevésbé ismerők (vagy a sajnos hazánkban is sokszor egyoldalú módon, tendenciózusan befolyásoltak) számára a kérdéskör jobb megértéséhez, az abban való reálisabb, elmélyültebb eligazodás igényének felkeltéséhez.

Ami a katonadiplomáciai/katonai kapcsolatok szintjét, főbb területeit és tartalmát illeti, mindjárt bevezetőben meg kell jegyezni, hogy ezek színvonala minden tekintetben jelentősen meghaladta – hosszabb történelmi idősokra visszatekintve és a román fél álláspontja szerint is – a két ország közötti politikai kapcsolatok fejlettségi állapotát. Súlyosabb feszültségek, válsághelyzetek során (mint például az 1989. decemberi romániai forradalom, fegyveres harc nyomán kialakult válság a határ két oldalán) ez a körülmény igen hatékony ellensúlyát képezte a politikai/katonai válság további eszkalálódásának. A politikai viták, szembenállás mintegy ellenpontjaként, a nemzetközi szervezetek felé felmutatandó pozitív példaként és propaganda eszközként is mindkét fél mindenkor hasznosnak ítélte fenntartani és ápolni a jó színvonalú kétoldalú katonai kapcsolatokat, együttműködést.

A magyar–román katonadiplomáciai együttműködés az értékelt időszakban éves kétoldalú együttműködési tervekben, közösen került rögzítésre és átfogóan tartalmazta a legfelső politikai és katonai vezetők találkozóit és megbeszéléseit, a vezérkarok, hadműveleti parancsnokságok, haderőnemek és fegyvernemek, katonai tan- és egyéb intézetek delegációinak cseréjét, a csapatok (Román–Magyar Békefenntartó Zászlóalj például) közös tevékenységeit, összesen közel 40–45 programpontra, külön tervezetten a Magyarországon és Romániában végrehajtandó programokat.

Ha az együttműködés területeit konkrétan nézzük, akkor védelempolitikai téren a védelmi miniszterek és védelempolitikai/helyettes államtitkárok egyik, majd másik ország területén, váltva megszervezett határtalálkozóit említhetjük. Inkább katonatechnikai jellegűek voltak a vezérkari főnökök hivatalos látogatásai és tárgyalásai, a vezérkarok egyes szakdelegációinak (felderítőfőnökök, hadműveleti főnökök, folyami flottillák, légtérellenőrzés stb.) találkozóit, konzultációit. Hasonlóan a védelmi minisztériumi intézetek között a katonai felsőoktatás (ZMNE-rector) delegációjának a Román Katonai Akadémián tett hivatalos látogatása, a Hadtörténeli Intézet és Múzeum, valamint a Román Hadtörténeli Múzeum éves rendszerességgel Bukarestben, illetve Budapesten megrendezett kiállításai, és ebből az alkalomból a múzeumigazgatók szakmai megbeszélései, a térképészeti intézetek közötti találkozók és szakmai programok. Külön meg kell említeni a katonai igazságszolgáltatás terén kialakult tartalmas együttműködést, a katonai főügyészek szakmai találkozóit, hivatalos tárgyalásait. A csapatok szintjén folytatott közös tevékenységeket illetően ugyanakkor az értékelt időszakban kiemelkedő volt az együttműködés az 5. g. dd. (Debrecen) és a 62. gl. dd. (Hódmezővásárhely), valamint a román 4. hdt. (Kolozsvár) és annak alárendeltje, a 11. g. dd. (Arad) között. (A hódmezővásárhelyi és aradi alakulatokból került ki a közös Magyar–Román Békefenntartó Zászlóalj állománya.) A Tisza Többnemzeti Műszaki Zászlóalj (magyar, ukrán, román, szlovák részvétellel) megalakításának ideája és a létrehozás kezdeti lépései is ebben az időszakban születtek meg a rendszeresen visszatérő tiszai árvizek elleni közös védelem érdekében.

A kétoldalú katonapolitikai, katonai, katonadiplomáciai együttműködés tartalmának és területeinek áttekintése után meggyőződésem szerint olvasóim is egyetértének megelégedett értékeléssel, miszerint a magyar–román katonadiplomáciai kapcsolatok jó színvonalúak voltak az értékelt időszakban, és a továbbiakban, magának a katonadiplomáciai tevékenységnek a leírása után ez a megállapítás még inkább megerősítést nyer.

Az újabb katonadiplomáciai szolgálatra való felkészülésem 1997 júniusában vette kezdetét, amikor előljáróm, a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatalának főigazgatója, Botz László altábornagy magához rendelt és feltette a kérdést: „... *hajlandó vagy románul megtanulni?*” (Ugye emlékszik a kedves olvasó, hogy 1985–1987 között Rómában közvetlen szolgálati előljáróm volt katonai és légügyi attaséként?) Haladéktalanul igennel válaszoltam, mivel a katonadiplomáciai felkészítés követelményrendszerét, tervezését-szervezését jól ismertem, közel 10 éves beosztotti és vezetői múlttal a hátam mögött a Hivatal és jogelődje Szakiskoláján, ahol természetesen a nyelvképzés is hozzánk tartozott.

Azonnal megkezdtem a „szuper intenzív, egyéni” nyelvtanulást, parancsnokaim mentesítettek a tanulás érdekében a szakmai tevékenység alól, az Oktatási Központ nyelvtanárai is minden támogatást biztosítva kiválóan tanítottak, így végül a szervezett felkészítés kezdetére (amelynek megkezdéséhez az állami nyelvvizsga bizonyítvány megszerzése feltétel volt!) jelenthettem a főigazgatónak a nyelvi követelménynek való megfelelést. De mindez csak a „prelúdium” volt, mindezt követte a szokásos szervezett és egyéni felkészülés, majd kihelyezés időszaka.

A véderő-, katonai és légügyi attasé valamennyi külszolgálati tevékenységét a felkészülés időszakában a HM Nemzetközi Főosztály és az MK KFH katonadiplomáciai alosztálya által kidolgozott és az összes katonadiplomáciai téren illetékes vezető által jóváhagyott (korábban már említett) alaputasítás szabályozta. Ennek megismerését és tudomásul vételét kiutazás előtt minden kiküldöttnek aláírásával kellett igazolni. Az eddigi két külszolgálatomra készített alaputasításoktól az „attaséi” jelentősen különbözött, hiszen időközben rendszerváltás következett be hazánkban, fontos változások a fogadó országban, másrészt új, minőségileg jelentősen magasabb követelményeket támaztó beosztásba való kinevezést előzött meg, a végrehajtói funkciókat is megőrző, de egyúttal komoly egyszemélyi vezetői felelősséggel járó feladatokkal, döntésekkel járókat is.

Mielőtt a katonadiplomáciai szolgálat tartalmi tárgyalására rátérnénk, még feltétlenül érinteni kell – főként azok kedvéért, akik nem teljesítettek diplomáciai szolgálatot – a diplomácia nemzetközi szabályrendszerében a vezető diplomatakra (nagykövet, katonai attasé) vonatkozó akkreditációs szabályokat, előírásokat. Az akkreditáció – anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk – mind a küldő, mind a fogadó ország részére kötelezettségekkel járó olyan folyamat. A kiutazást (általában több hónappal) megelőzően a küldő ország külügyminisztériuma útján a fogadó ország külügyminisztériumához küldött (írásos) agreement (előzetes elfogadás, működési engedély) kérelemmel veszi kezdetét, és a kiküldött diplomata állomáshelyre való kiérkezését követően, az akkreditálásra (elfogadásra) jelölt hatóságnál történő (sikeres) bemutatkozó látogatással zárul (esetemben a Védelmi Minisztériumban). Az agreement megtagadása (amit nem szükséges indokolni) a diplomáciai küldetés meghiúsulását vonja maga után. Esetemben nem volt ellenvetése a román félnek, megkaptam az „előzetes működési engedélyt”. Kiérkezésem előtt pedig elődöm (Keresztes Tamás alezredes) előzetesen időpontokat egyeztetett az Összekötő Hivatal útján a Szárazföldi Csapatok Vezérkarával, a Légierő és Légvédelem Vezérkarával, az Általános Vezérkarral és a Védelmi Minisztériummal, mely vezető szervezet kiérkezésemet közvetlenül követően együtt (régi attasé búcsú-, új attasé bemutatkozó látogatása), és a leírt sorrendben látogattuk végig, így a Védelmi Minisztériumban lezárult az akkreditálásom.

Az alaputasításomban kiemelt hangsúllyal szerepelt: Románia NATO-csatlakozási törekvéseinek segítése; a két minisztérium és a haderők hagyományosan pozitívan értékelt kapcsolatainak ápolása, megfelelő hazai egyeztetés és jóváhagyás mellett való fejlesztése; a kétoldalú éves együttműködési tervek kidolgozásában történő aktív részvétel, valamint a Románia területén rendezett programok előkészítésében és végrehajtásában a közvetlen felelősség (a magyarországi programokat is segíteni kellett, de azokért a közvetlen felelősség a

Budapestre akkreditált román véderő attasét terhelte); a magas szintű látogatásokkal összefüggő elvárások és kötelezettségek teljesítése; a diplomáciai összeköttetés rendje, eszközei és módszerei; a nagykövettel való korrekt munkakapcsolat kialakítása és fenntartása, lehetőség szerint törekvés a nagykövet „katonai tanácsadójaként” való elismerésre; végül különösen kiemelve az attaséval szemben támasztott hármas követelmény, a **képviselő, tájékozódás és tájékoztatás** kötelezettsége.

Ami a **képviselő** gyakorlati megvalósulását illeti, a követelmény érvényesítése mindennapi attaséi tevékenységemben realizálódott. A honvédelmi miniszter (Honvédelmi Minisztérium), valamint a HM Honvéd Vezérkar főnöke (HM HVK, Magyar Honvédség) katonadiplomáciai képviselője és a fogadó ország hivatalos szervei, főként az akkreditálás szerinti szervek (védelmi miniszter – Védelmi Minisztérium, Általános Vezérkar főnöke – Általános Vezérkar, haderónemi vezérkari főnökök – haderónemi vezérkarok és a Román Fegyveres Erők) közötti kapcsolatok segítségével öltött testet. A gyakorlatban az Összekötő Hivatal útján lefolytatott hivatalos levelezéssel, de a legtöbb esetben bejelentkezést követő személyes megbeszélés útján tisztáztam a honvédelmi miniszteri vagy vezérkari főnöki (sőt alacsonyabb szintű) látogatások programját, pontos időrendjét. Közvetítettem a magyar fél tárgyalási/megállapodási témáit, igényeit, törekedtem előzetesen tisztázni a román szempontokat, álláspontokat, háttérinformációkat kértem szükség esetén a megbeszélésekhez, pontosítottam valamennyi, a látogatással kapcsolatos „szabadidős” és protokolláris jellegű információt.

A magas szintű találkozókön, de lehetőség szerint valamennyi érdemi közös programon, a mindenoldalú előkészítésen túl személyesen is részt vettem (a legfelsőbb vezetők vonatkozásában kötelességeim közé tartozott, mind az állomáshelyemen, mind Magyarországon). Igen emlékezetes volt Szabó János honvédelmi miniszter határtalálkozója Aradon Frunzäverde román védelmi miniszterrel, vagy később a román védelmi miniszter fogadása Szegeden, ugyancsak határtalálkozó keretében, Constantin Degeratu vezérezredes, román általános vezérkari főnök budapesti hivatalos látogatása, vagy Végh Ferenc altábornagy vezérkari főnök „nem hivatalos”, valóban baráti búcsúlátogatáson való fogadása, erdélyi körutazása és vendégül látása, vagy Fodor Lajos vezérezredes vezérkari főnök aradi látogatása.

Képviselői tevékenységemben volt egy rendkívül kellemetlen, nehezen kezelhető esemény, feszültség a két védelmi minisztérium, vezérkar között, ami mint utólag tisztázódott, a Budapestre akkreditált román véderő attasé hibás katonadiplomáciai eljárásának volt a következménye, hiszen az ő illetékességébe tartozó magyarországi, terven kívüli program során történt. Röviden összefoglalva: Constantin Degeratu vezérezredes, az Általános Vezérkar főnöke az Összekötő Hivatal telefonos értesítése útján 13.00 órára (egy órán belül!) bekérte/bekísértette hivatalába és vezérkari tisztjeinek népes jelenlétében felelősségre vonóan kikérte magának, hogy egy szlovéniai NATO-partnerségi (PfP-) gyakorlatra hazánkön közúton átutaztatni kívánt hegyivadászszakaszuk belépését és áthaladását megakadályoztuk. Hozzátette, hogy a jó katonai kapcsolatokra tekintettel a médiát nem kívánja bevonni az ügybe, viszont a történetet rendkívül súlyos, sajnálatos és barátságatlan lépésnek tartja. Én válaszómban közöltem vele, hogy az eseményről,

amit magam is sajnálatosnak tartok, mit sem tudok, az ügyintézésben semmilyen szerepem nem volt, egyúttal biztosítottam őt a magyar fél maximális jóindulatáról, valamint részemről a helyzet haladéktalan tisztázásáról. A vezérkari főnök válaszmot nyugtázta – utólag talán nagyon is úgy tűnik, hogy csak kötelezően előírt feladatának igyekezett eleget tenni, hiszen több mint öt nap múlva, amikor a részletes hazai tájékoztatás birtokában bejelentkeztem az Összekötő Hivatalba, már nem mutatott érdeklődést. A román média viszont – a vezérkari főnök ígérete ellenére – annál inkább! Mindjárt, szinte a bekérést követő napon súlyos támadásokat intéztek Magyarország, a magyar politika ellen az írott és elektronikus sajtóban, a Nagykövetségünk előtt megjelent az egyik TV stábja is, amely esti híradásában közölte, hogy a Magyar Köztársaság Nagykövetsége, a magyar katonai attasé nem kívánt az ügyben nyilatkozni. A sajtókampány egészen a hazai hivatalos tájékoztatás beérkezéséig folytatódott, amikor is – az Összekötő Hivatalban személyesen elmondott tájékoztatómat követően, furcsa módon az onnan történő visszaindulásom pillanatában és a hivatali mobiltelefonomon! – ismét interjút kért a TV-csatorna. A felkérést aznap estére elfogadtam és teljesítettem, megismertetve velük a történeteket és a magyar hivatalos álláspontot. Bár az interjú előfeltételeként megszabott kérésemnek nem tettek eleget (a híradóban nem adták le a teljes anyagot, csak az interjú rövid tényét közölték képanyaggal), de a „sárdobálás” ettől a pillanattól egy csapásra megszűnt!

A diplomácia írott és íratlan szabályai szerint a véderő-, katonai és légügyi attasé köteles megjelenni és képviselni a Honvédelmi Minisztériumot, a Honvéd Vezérkart az Országgyűlés vezető szerveitől érkező, illetve kormány szintű delegációk egyébként nagykövetségi hatáskörbe tartozó fogadásánál (mint ahogyan a nagykövet úr is mindig jelen volt a honvédelmi miniszteri találkozókra, sőt ebből az alkalomból fogadás is adott). Ilyen alkalom volt Orbán Viktor miniszterelnök bukaresti hivatalos látogatása, később sikertelen aradi határtalálkozója román kollégájával, Martonyi János külügyminiszter fogadása és tárgyalásai a Kétoldalú Vegyes Bizottság élén Bukarestben, Németh Zsolt KÜM-államtitkár gyakori látogatásai, vagy a mezőgazdasági és vidékfejlesztési miniszter, Dr. Torgyán József hivatalos bukaresti programja.

A felsoroltaktól teljesen eltérő jellegű volt egy népes magyar „nem kormányzati” delegáció nem hivatalos, hazai utasításra általam bejelentett aradi látogatása, melynek a helyi laktanyába (erődbe) való beléptetéséhez, és az ott őrzött, Zala György által az aradi vértanúk emlékére készített Szabadság-szobor állapotának felméréséhez kellett hivatalosan kérnem a Román Védelmi Minisztérium támogatását. Ez a katonadiplomáciai lépésem teljesen sikertelennek bizonyult rajtam (és minden valószínűség szerint a román Védelmi Minisztériumon is) kívül álló, nyilvánvaló politikai megfontolások alapján. A román Védelmi Minisztérium (az Összekötő Hivatal) az utolsó pillanatig csak hitegetett, nem adott választ hivatalos megkereséseimre, mind a delegáció, mind jómagam „üres kézzel” voltunk kénytelenek hazatérni. (Vigasztalódhatunk viszont: még külszolgalatom idején megtörtént a szobor „kiszabadítása”, és jóval később, talán munkánk késői eredményeként is, immár több éve restauráltan áll a híres szobor Arad egyik főterén!)

Egy másik, diplomáciailag igen sajátos helyzet az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága akkori elnökének, Lányi Zsolt úrnak a Székelyföldön tett látogatása volt. A Védelmi Minisztériumban, delegációnk kíséretében folytatott hivatalos tárgyalások közepette értesítettek Budapestről mobiltelefonon, hogy „az elnök úr gépkocsin már útban van Erdélybe, ha szükségesnek látod itt, a mobilszáma, egyeztess vele.” Meg kell jegyezni, hogy a magyar katonadiplomáciai szabályozás semmilyen módon nem tartalmazott útmutatást hasonló helyzetre. Annyi azonban útbaigazításul szolgált, hogy a parlamenti honvédelmi bizottságok közötti hivatalos kapcsolatok intézése mindenképpen véderóattaséi feladat (olasz parlamenti delegáció hivatalos programját tolmácsoltam már Budapesten, akiket a néhai Szabad György elnök úr is fogadott), valamint azt is tudtam, hogy a Honvédelmi Bizottságnak szerepe volt az attasék kinevezésének véleményezésében, valamint felkészítésükben is. Tehát haladéktalanul telefonáltam, az elnök úr megerősítette már megkezdett utazását, és közölte, hogy mikor és hová érkezik feleségével (Székelyudvarhelyre, illetve Farkaslakára), továbbá örömet fejezte ki várható csatlakozásom kapcsán. Ezzel a beszélgetés befejeződött. Amikor a megadott időpontban megjelentem Farkaslaka polgármesterénél, kiderült, hogy másnap nagy székely ünnepség lesz a település határában lévő emlékműnél, a Székely Nemzetgyűlés 1848–1949-es Forradalom és Szabadságharcra történt csatlakozásának 150. évfordulója alkalmából. Szerencsére minden váratlan helyzetre felkészülve kistársasági egyenruhámot is magammal vittem, így a rendezvényen beszédet is mondó Lányi elnök úr kíséretében méltó módon helyeztük el a magyar Országgyűlés koszorúját.

A képviseleti munka azonban messze nem merült ki a felsorolt szervek, hatóságok irányában kifejtett tevékenységekben. Hazai utasításra fel kellett vennem például a kapcsolatot a néhai Dr. Gyuricza Béla nyugállományú altábornagy nemzetbiztonsági államtitkár által vezetett miniszterelnökségi szintű delegáció programjának előkészítése és lebonyolítása érdekében a Román Kormány hasonló nemzetbiztonsági kompetenciákkal rendelkező, de sokkal differenciáltabban strukturált (Legfelsőbb Védelmi Tanács, Védelmi Minisztérium, Belügyminisztérium, kormányközvetlen intézmények, polgári és katonai kül- és belbiztonsági szolgálatok stb.) szerveivel, intézményeivel. Kiindulásként csupán egy megtárgyalni kívánt kérdéssort kaptam a központból, ahhoz a partnereket román védelmi minisztériumi hivatali kapcsolataimmal együtt alakítottuk ki és én személyesen léptem az illetékesekkel kapcsolatba. Az újszerű és igen bonyolult feladatot sikerült megoldani, a meghatározott komplex tárgyalási témáknak megfelelően a román tárgyaló feleket megkeresni és megnyerni, végül a tárgyalásokat sikeresen segíteni.

Vagy szintén igen sajátos képviseleti tevékenységnek volt tekinthető, amikor önálló kezdeményezéssel (mint a Nagykövetségen megtudtam, a kialakult katasztrófahelyzettel más nem foglalkozott!) megkerestem a Román Polgári Védelem Országos Parancsnokság parancsnokát a Tiszán bekövetkezett ciánszennyezési katasztrófahelyzet idején, tájékoztatást kérve a kialakult helyzetről, illetve a Románia területén lévő egyéb, hazánkra nézve környezeti kockázatot jelentő objektumokról. (A parancsnok úr az időszerepére is ügyelve igen udvariasan fogadott, és megkaptam a tartalmas és szakszerű tájékoztatást, a kapcsolódó dokumentációkkal együtt.)

Mint ahogyan az előző külszolgálatom bemutatásánál már leírtam, a képviseleti munka egy nem elhanyagolható része az állomáshelyen akkreditált külképviseletek, főként nagykövetségek és az azok keretében működő véderőattaséi hivatalok irányában valósul meg. A külső szemlélő számára könnyed protokolláris tevékenységről („A jeges whiskyspohártól reumas kezű szegény diplomaták...!”) el kell mondani, hogy a nemzeti ünnepi, illetve fegyveres erők napi fogadásoknak, koktéloknek, kulturális és tudományos rendezvényeknek, lakáson rendezett büfé-, illetve ültetési vacsoráknak stb. komoly diplomáciai jelentősége van. A katonadiplomata megjelenése és részvételük módja az általuk képviselt ország, különösen annak védelmi hatóságai (védelmi minisztérium, vezérkar és fegyveres erők) viszonyulását hivatott kifejezni a rendező ország irányában. (Amikor a Magyar Honvédelem Napja alkalmából rendezett fogadásunkon az orosz véderőattasé előzetes értesítés nélkül nem jelent meg, csak 4-5 attaséja és attaséhelyettese vett részt, akkor legközelebb az orosz Fegyveres Erők Napja tiszteletére rendezett fogadásán köznapi egyenruhában és zöld ingben vettem részt. „Vette az üzenetet!”) És mielőtt – helyhiány miatt – a képviseleti munka további részletezését befejezném, fel kell hívnom az olvasó figyelmét arra is, hogy ez a rengeteg és fárasztó „protokoll-alkohol-koleszterol” együttes egyúttal találkozási lehetőség a vélemények és információk cseréjéhez! De ez már a „három követelmény” második eleméhez, a tájékozódáshoz vezet át.

Bukaresti külszolgálatom első két évében – amint hallottam, addigi hagyományait folytatva, a „minden titkos” régi reflexek alapján – a fogadó ország illetékesei (Védelmi Minisztérium, Általános Vezérkar és haderőnemi vezérkarok) semmilyen formában nem gondoskodtak az akkreditált attasék szervezett tájékoztatásáról, azaz nem segítettek elő a nemzetközi diplomáciában előírt **tájékoztatói** kötelezettségünk teljesítését. Nem szerveztek egyetlen alkalommal sem tájékoztatót, információs utazás nem volt. (Írásos egyéni kérelemre viszont az Összekötő Hivatal közreműködésével mindenkor biztosítottak számomra egyéni szóbeli konzultációs lehetőséget.) Az attasétestület egyre erőteljesebben fogalmazta meg elégedetlenségét, de kevés sikerrel. Mindez csak 2000-ben talált visszhangra, amikor az attasékkal kapcsolatos feladatokért felelős szervek élére új vezetők kerültek. Az újonnan felállított Védelmi Információs Főigazgatóság (DGIA) főigazgatójává a londoni külszolgálatból hazatért Gheorghe Rotaru altábornagyot, az alárendelt Katonai Információs és Képviseleti Igazgatóság igazgatójává pedig az Amerikai Egyesült Államokból visszaérkezett Sergiu Medar ezredest (később dandártábornokot) nevezték ki. Ettől kezdve viszonylag rendszeresen, évi 2-3 alkalommal tájékoztatókat szerveztek az attasék részére a Védelmi Minisztérium, illetve az Általános Vezérkar vezető képviselőinek közreműködésével. (Addig csak egy esetben fordult elő, rendkívüli helyzetben, hogy a második „bányászjárás” veszélyének elhárításakor soron kívül, személyesen Degeratu vezérezredes ÁVKF adott tájékoztatást az attaséknak.) Ugyancsak rendszeressé váltak a központilag szervezett információs utazások, egy-egy alkalommal évenként, és a különböző katonai, polgári védelmi gyakorlatok megtekintésére, hadiipari látogatásokra is lehetőséget biztosítottak. Összefoglalóan úgy értékelhető, hogy mindezek a programok kellőképpen tartalmasak, informatívak voltak

Mivel 2002 tavaszáig, külszolgálatom tervezett befejező évében a Románia nyugati felében diszlokáló 4. hadtest (Kolozsvár) felelősségi körzetébe semmilyen látogatást nem szervezett a román fél, hazai hozzájárulással, összesen öt nap időtartamban, az Összekötő Hivatalhoz benyújtott hivatalos kérelem alapján egyéni csapatlátogatáshoz való hozzájárulást kezdeményeztem. A látogatásokat általam összeállított utazási terv szerint kértem, a hadtestparancsnokságról történő indulással és az oda történő visszaérkezéssel, közben meglátogatva a csapatok teljes vertikumát (külön az azonnali készenlétűek és területvédelmi, a különböző fegyvernemek alakulatai, mint a gépesített, páncélos- és hegyivadászdandárok, a tüzérezred, a légvédelmi rakétatüzérsztyály, a felderítő-zászlóalj). A román vezetés – gyakorlatilag az utazási tervemet egy az egyben visszaigazolva – hozzájárult egyéni utazásomhoz. A hadtest vezetése és a meglátogatott alakulatai, katonai (és általános emberi) udvariasság és szimpátia folyamatos kifejezése mellett felkészülten és nyitottan biztosították tartalmas tájékoztatást, partnerek voltak kérdéseim megválaszolásában és bemutatták haditechnikai eszközeiket, valamennyi felszerelésüket is. A látogatás teljes időtartamára személyes kíséret adtak mellém, természetesen a Katonai Biztonsági Szolgálat állományából (egy külön gépkocsival gondolták velem útba indítani, de a hadtestparancsnokságon – meglepődésemre – elfogadták javaslatomat, így végül együtt utazott velem, szolgálati gépkocsimban). Az igencsak feszes látogatási tervem csak így volt végrehajtható! A román fél által biztosított szállás és ellátás szintén kifogástalan volt minden tekintetben. (Az már csak hab a tortán, hogy látogatásomat követően röviddel az Összekötő Hivatal értesítette az attasékat, hogy a legközelebbi információs utazást nyáron, ami még belefért külszolgálati időmbe, az ország délnyugati részébe tervezi. A programok pedig nem tartalmazták az általam korábban meglátogatott alakulatokat.)

Végül nagyon röviden szólnom kell az attaséra vonatkozó harmadik követelményről, a fogadó fél **tájékoztatásáról**. Mint az előzőkből már kitűnt, a román Általános Vezérkar főnöke, egy igencsak kényes szituációban, igényt tartott a tájékoztatásra és ennek, bár csak a hazai információs igényem kielégítését követően, de törekedtem is megfelelni. (A dologhoz még hozzá kell tennem, hogy a román vezérkari főnöknek elsősorban saját, Budapestre akkreditált attaséja útján kellett tájékozódnia – csak itt éppen az volt a hibás (!), valamint az is nyilvánvaló, hogy a vezérkari főnökök között mindig van közvetlen összeköttetés lehetősége is!)

Egyébként ritkán fordul elő, leginkább speciális helyzetekben, hogy egy fogadó ország vezetői a hozzájuk akkreditált külföldi diplomatához fordulnak tájékoztatásért. A különböző együttműködési programok tervezése, előzetes egyeztetése során, a végrehajtók szintjén természetesen mindennapi dolog a tájékoztatási igények megfogalmazása és lehetőség szerinti haladéktalan megválaszolása, de az érdemi, tartalmi, különösen aktuális szakmai információk megválaszolására, igazság szerint, csak az illetékes minisztériumi/vezérkari vezetők, szakemberek képesek. Az attasé általános katonapolitikai és katonai kérdések és a saját szakmai felkészültségének megfelelő témák közvetlen megválaszolására képes, egyéb esetekben idő szükséges felkészüléséhez, vagy információs igényének hazai vezetéstől történő beszerzéséhez. Az attasé felkészültsége mindazonáltal az esetek döntő többségében elégséges a tájékoztatási igények kielégítésére. Mindezt egy újabb személyes példával is alátámaszthatom: a román Védelmi Minisztérium

egyik főigazgató tábornoka azzal az információs igénnyel fordult hozzám hivatalosan, hogy Románia NATO-csatlakozásának előkészítéséhez segítsük a munkájukat a magyar törvényi háttér csatlakozáshoz szükségessé vált módosításának, átalakításának tapasztalataival. Közel egy órát beszélgettünk a témáról, majd javaslatomra a Honvédelmi Minisztérium és HM HVK illetékesei Budapesten fogadták és tájékoztatták a tábornokot.

Mint az eddigiekből is látható, bukaresti véderőattaséi szolgálatom négyéves időtartama alatt – megítélésem szerint legalábbis – jelentős szerepet töltöttem be a kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok alakításában és fejlesztésében. Ehhez nagymértékben segítségemre volt a nemzetközi körülmények kedvező változása, 1999-től teljes jogú NATO-tagságunk, a két ország politikai és katonai kapcsolataiban a 90-es évek végére bekövetkező, visszaesésektől sem mentes, de összességében pozitív átalakulás, valamint a magyar politikai és katonai vezetés tevékenységemhez, kezdeményezéseimhez nyújtott támogatása.

Ugyan több sikertelenséget is fel tudnék sorolni, például a már ismertett aradi kisiklás, vagy az aradi vértanúk egyik október 6-i emlékünnepeére nem az előre bejelentett határátkelőn érkező HM-delegáció fogadásának-biztosításának értesítem nélküli román negligálása, így magam állhattam a gépkocsioszlop élére és afféle katonai biztosítóként, az út közepén, fényszóróval és folyamatos hangjelzéssel magam vezettem fel közel 20 kilométeren át a delegációt, egészen az emlékhelyig. (De még itt is ért sikerélmény: az emlékhelyen hangosan tiltakozó, hangoskodó román szélsőségesek többször is elnémultak, sőt tisztelettel néztek rám, amikor egyenruhában áthaladtam közöttük – mivel Romániában számunkra irigylésre méltó tisztelet övezi a katonákat! Mellesleg azért mozogtam keresztbe-kasul a helyszínen, hogy rendezem a magyar kormánydelegáció koszorúzásának idejére az előzetes javaslatom alapján felállított hazai díszőrséget.) Sokkal számosabb és értékesebb sikerről tudok viszont számot adni, ha az eddig sikeresség szempontjából nem vizsgált tevékenységeim mellett csak a szerintem kiemelhetőket említem is:

– elfogadtattam a fogadó ország hatóságaival és érvényt szereztem annak a diplomáciai szabálynak, hogy a fogadó ország területén (mindenkor az alkalomnak és a magyar szabályzatoknak megfelelően) a véderőattasé határozza meg az öltözetet (mint ahogyan a fogadó ország hatóságai a hivatalos szerveknél és rendezvényeken való megjelenést). Ez az egyenruha következetes viselését jelentette a magyar nemzeti és katonai ünnepeken, hivatalos delegációk kísérésén túl a helyi magyarság ünnepi rendezvényein is (március 15-i ünnepségsorozaton a Nagykövetség képviselőjében – helyettesemmel egyetemben – az Aradi Vértanúk emlékhelyén évenként október 6-án rendezett ünnepi megemlékezéseken és koszorúzáson, de minden, a magyar kisebbség által és meghívására a magyar/erdélyi történelem kiemelkedő eseményeinek tiszteletére tartott ünnepségen is. (Amikor első alkalommal, 1999. március 15-én Kézdivásárhelyen egyenruhában vettem részt az ünnepi gyűlésen és koszorúzáson, a helyi magyarok azt mondták meghatódva, hogy elődeimet soha nem látták egyenruhában – és rákérdezéseimre ezt vezetőik is megerősítették!));

– kezdeményezésemre, a nagykövet úrral előzetesen egyeztetett módon, majd az esetek többségében együtt végrehajtva – bevezettük a különböző nemzetek katonahősei tiszteletére rendezett megemlékezéseken történő magyar koszorúzást (beleértve a román központi emlékművet is, ami a hangosbeszélőn való bejelentést követően igen nagy meglepetést és zavart váltott ki a legfelsőbb politikai és katonai vezetők és a részt vevő tömeg körében). Tekintettel a koszorúzások katonai jellegére, a nagykövet úrral való megállapodásunk szerint a koszorú költségét váltva biztosította az attaséhivatal, illetve a nagykövetség. A kezdeményezéssel szándékunk az volt, hogy: a fogadó ország hatóságai részéről kikényszerítsük – a reciprocitás alapján – a megfelelő válaszlépések megtételét hazánkban, a Budapestre akkreditált román véderőattasé részéről; megnyerni támogatásukat, legalább hallgatólagos hozzájárulásukat a Románia területén lévő magyar emlékhelyek ápolásához, helyreállításához, az azoknál rendezett ünnepségek méltó lebonyolításához; példát adni minden Bukarestbe akkreditált nemzet katonadiplomatainak más nemzetek hőseinek tiszteletére (ebben is a megfelelő kölcsönösséget remélve);

– előző (sikerként citált) kezdeményezésem egész „sikersorozatot” indított el a magyar–román kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatokban (főként a katonai hagyományápolás és hadisírgondozás, a hadtörténeti múzeumok együttműködése terén), melyeknek politikai konnotációi is keletkeztek. A segesvári magyar hagyományörző vezetők megkeresésére segítséget nyújtottam a Focșani-i gyűjtő/elosztó táborból elengedett és hazafelé tartó, részben a vonatról Segesváron már holtan leszedett, részben súlyos beteg hadifoglyok csak területileg azonosítható végső nyughelyének, parcellájának helyreállításában és ünnepélyes felavatásában. Segítségem magyar diplomataiktól gyűjtött pénzdományokban, romániai magyar vállalkozótól szerzett adományokban, katonai-műszaki szaktanácsadásban, a helyi református egyház halotti anyakönyveiből az elhunytak neveinek kiválasztásában való közreműködésben, a magyar Hadtörténeti Intézet és Múzeum útján a lehetséges élő hozzátartozók felkutatásának kezdeményezésében nyilvánult meg. A parcella felavatásánál jelen voltak az attasétestület tagjai és a helyi román alakulat katonai tiszteletadása is megtörtént! Az ünnepélyes avatáson – általános meglepetésre – megjelent Adrian Năstase, a rövidesen megválasztott román miniszterelnök jelölt is;

– és a sorozat folytatódott: ha már elindítottuk a katonai hősi emlékművek részünkről történő rendszeres koszorúzását, gondoskodni kellett egy olyan magyar hősi emlékműről/katonai parcelláról, amely elérhető lehetőleg Bukarestben, de legalább annak közelében van. Kétéves küzdelem eredményeként (a végrehajtók szintjén elismerésre méltó, de politikai szinten csak ígérető román partnerekkel és német hadisír gondozókkal) segítséget kértem és kaptam †Zágoni Albu Zoltán lelkész úrtól, a Bukarest I. „Calvineum” Református Egyházközösség vezető lelkészétől,¹⁴ aki a helyi, egyházi tulajdonú „Magyar Temetőben” biztosította az általam kiválasztott gyönyörű helyen a földterületet a Magyar Katonai Parcellának.

¹⁴ Zágoni Albu Zoltán (Marosludas, 1934. július 19. – Bukarest, 2002. május 5.) erdélyi magyar református lelkész, író, 1974–2002 között a bukaresti „Calvineum” Református Egyházközösség vezető lelkésze. [www.hu.wikipedia.org/wiki/Zágoni_Albu_Zoltán](http://hu.wikipedia.org/wiki/Zágoni_Albu_Zoltán); letöltés: 2013.08.27.

Időközben – mivel a nagykövet úrral egyetemben nem kívántunk „Patyomkin emlékhelyet” csinálni – „szabadidőmben” feleségemmel, de egy-két alkalommal a nagykövet úrral is, közel 240 elhagyatott első világháborús magyar elesett katonát/katonasírt kutattam fel és dokumentáltam Erdélyen kívül. Az anyagot felterjesztettem Budapestre, hogy megfelelő azonosítást követően ki lehessen választani a budapesti Román Katonai Parcellával azonos számú és rendfokozatban is azonos összetételű exhumálandó és áttemetendő magyar elesett katona földi maradványait. A román fél „jóindulata” erősítése érdekében az Új (budapesti) köztemetőbe a magyar Honvédelmi Minisztérium közreműködésével és finanszírozásával áthelyezett, teljesen felújított Román Katonai Parcella központi emlékművére tervezett Prometheus-szobor gipszmásolatát az utolsó pillanatban történt kivitelezés miatt saját kezűleg, a nagykövetség gépkocsivezetőjével és mikrobuszával szállítottam a parcellaavatás helyszínére. (A végső bronz szobrot az adományozó romániai magyar fél csak abban az esetben volt hajlandó kivitelezni, ha garanciát kap a bukaresti Magyar Katonai Parcellába is az elhelyezésre.) Rövidre fogva: külszolgálatom befejezésekor már rendelkezünk megfelelő helyszínnel a bukaresti magyar parcella kiépítéséhez, egy mérnöki iroda által – az általam megrajzolt alaprajzra támaszkodva – elkészített megvalósítási tervrajzzal, amelyet a román hatóságokkal kellett jóváhagyatni. (Az eredményre még 7–8 évet kellett várni, de a gyümölcs beérett: miközben kórházban voltam, Szekeres honvédelmi miniszter úr titkárságáról hívtak telefonon, hogy miniszter úr kíséretében el kívánnak vinni Bukarestbe, a parcella felavatására. Lemaradtam!

*„... de van Magyar Hősi Emlékmű Bukarestben,
a református „Magyar Temetőben”*

– végül (és összefoglalóan) sikeresnek tekintem a kétoldalú katonadiplomáciai kapcsolatok alakításában betöltött szerepemet arra alapozva is, hogy mind a hazai politikai és katonai vezetés, mind a Románia területén hivatalos vagy magán célból tartózkodó katonaszemélyek (akiknek nem csak helyi feljebbvalója, hanem érdekeinek eredményes képviselője és védelmezője is voltam), valamint a fogadó ország valamennyi velem kapcsolatba kerülő polgári és katonai vezetője, alakulat parancsnoka is elismerte és támogatta kezdeményzéseimet, a kapcsolatok előmozdítására irányuló törekvéseimet, katonadiplomáciai feladataimmal összefüggő munkámat. Ennyit a magam sikereiről elégnek is tartok, a többiről beszéljenek leírt tapasztalataim.

Bukaresti véderőttasági szolgálatom hazai irányításával kapcsolatban a maximális tömörségre törekedve el kell mondanom, hogy tapasztalataim lényegesen kedvezőbbek voltak az előző külszolgálatokról leírtaknál. Ugyan az irányítás formai keretei alapvetően nem változtak (kiutazás előtti szervezett és egyéni felkészítés, éves szabadság alkalmával szervezett attaséértekezleteken értékelés–feladatszabás–tájékoztatás, évenkénti egyéni beszámoltatás–értékelés–feladatszabás és konzultáció lehetősége, a külszolgálati állomáshelyen folyamatos, többcsatornás összeköttetés és munkakapcsolat, záró beszámoltatás és értékelés), de ezek tartalmilag lényegesen magasabb színvonalúak, érdemibbek voltak. (Elég csak a rendszerváltás utáni olyan változásokra utalni, mint a kedvezőbb nemzetközi környezet, a katonadiplomáciai tevékenység egyre eredményesebben képviselhető hazai és fogadó országbeli törekvései, fokozatosan kibontakozó nyitottsága, a katonadiplomáciai tevékenységre vonatkozó hazai tapasztalatok sokéves gazdagodása, a tevékenységet támogató kommunikációs eszközök hihetetlen ütemű fejlődése.) Azt is meg kell említeni, hogy irányító szervünk, a HM Nemzetközi Főosztály (és kölcsönösségi alapon a román Információs és Képviselési Igazgatóság, melyhez a kihelyezett román attasék is tartoztak) immár közvetlen lehetőséget biztosított a partnerattasék közötti kapcsolattartásra a bemutatkozó látogatásokon túl az attaséértekezletek végén rendezett fogadásokra történő meghívásokkal vagy egyéb rendezvényeken, akár egyéni konzultációs lehetőségek révén is.

Állomáshelyemen – immár természetes módon – rendelkezünk sok év tapasztalataira épülő, jól kiérlelt katonadiplomáciai utasítással, ami ugyan rengeteg adminisztrációs kötelezettség előírásával, de alapvetően jól szolgálta a célirányos tevékenységet és a jelentőmunkát. A kiküldötték év közbeni szervezett tájékoztatása a Központ részéről lényegesen nem változott, de alapvetően vált kedvezőbbé az attasé által közvetlenül feltehető kérdések lehetősége és az azokra adott ugyancsak közvetlen (ha kell mobiltelefonos) válaszok érdemi tartalmassága és időszerűsége. A tájékozódáshoz pedig nagyban hozzájárult a Duna TV folyamatos vételének lehetősége és a hivatali internet is. Mindez nagyban segítette az attasé munkáját.

Az attasétestületek működése, a magyar katonadiplomáciai kiküldött helye, szerepe az attasétestületeken belül

Az előzőekben már kifejtettem, most azonban – ha igen röviden is, de – emlékeztetnem kell az Olvasót, hogy a tanulmányom tárgyát képező három katonadiplomáciai szolgálatom közül valójában csak a két utóbbi alkalommal voltam „katonadiplomata” (Rómában katonai és légügyi attaséhelyettes, Bukarestben pedig

véderő-, katonai és légügyi attasé), valamint arra is, hogy az első két szolgálatom teljesítése a rendszerváltásunk előtti (1979–1982; 1984–1987), míg a harmadik a rendszerváltásunkat követő (1998–2002) időszakban történt.

Első külszolgálatom idején csupán amolyan „inasként/tanoncként”, vagyis „nem katonadiplomata” beosztásban szolgáltam egy katonadiplomáciai szolgálati helyen Rómában, a Magyar Népköztársaság Nagykövetsége keretében működő katonai és légügyi attaséhivatal titkáráként. Eltekintve első, titkári szolgálatom azon jellemzőjétől, hogy nem lévén katonadiplomata, formálisan nem tartoztam az attasétestülethez, szinte diplomataként léptem fel a legkülönbözőbb diplomáciai rendezvényeken és adminisztratív ügyintézői munkám során is. Hivatali előjáróm, tisztársaim aktív támogatása, valamint a többi ország katonadiplomataja esetében a diplomáciai „rangkorságot” messze meghaladó mértékű katonaszolidaritás a fiatalabb tisztársuk iránt kedvező helyzetet teremtett számomra mintegy fél év, egy év elteltével. Mindezek eredményeként megfelelőképpen „ráláttam” a katonadiplomáciára, az attasétestületi életre, sőt nem elhanyagolható mértékben be is vontak abba.

Ami az attasétestületek szervezeti felépítését, működését illeti, arról megállapítható, hogy alapvetően és fő vonásaiban megegyező volt mindhárom külszolgálati időszakom idején. Eltérések főként a döntően különböző két történelmi időszak (hidegháborús és rendszerváltás utáni) sajátosságai miatt és a helyi sajátosságokhoz, szokásokhoz történő alkalmazkodás kapcsán említhetők, elsősorban a különböző rendezvények megszervezése tekintetében. Az adott fogadó országba akkreditált valamennyi katonadiplomata az attasétestületbe tartozott, tudomásul vette a testület működési szabályait, a közösen megállapított éves testületi tagdíjat fizette.

Az attasétestületek élén az akkreditálás sorrendjében rangidős doyen (legkorábban az adott állomáshelyre kiérkezett és hivatalosan akkreditált) attasé állt. Munkáját egy-két, az attasék, esetleg attaséhelyettesek közül kikerült titkár és egy pénztáros segítette. A testületi vezetőkre vonatkozó személyi döntéseket – rendszerint – a testületi tagok választással is megerősítették. Általánosan is jellemző volt a lényeges döntések testületi meghozatala. Az attasétestület elnöksége szükség szerint, de általában 3-4 alkalommal évente ülésezett, az aktuális tevékenységekhez, rendezvényekhez kapcsolódóan. Legalább évente egy alkalommal testületi közgyűlés is megrendezésre került, amikor az elnökség értékelte az éves munkát.

Mivel a fogadó országok valamennyi hivatalos szervével (főként a védelmi minisztériumokkal és a vezérkarokkal) szoros és érdemi kapcsolatra volt szüksége az attasétestületeknek, meg kellett szervezni a közvetlen, személyes kapcsolattartást is. Ezt Rómában úgy oldották meg, hogy a Védelmi Minisztérium hivatalos megbízottként egy nyugállományú olasz tisztet delegált a testület mellé az összekötői feladatok ellátására (őt is titkárnak neveztek és úgy is kezeltük), Bukarestben pedig időről-időre váltva, főként feladatokhoz kapcsoltan bízták meg az Összekötő Hivatal egyik vagy másik beosztott tisztjét a testületi összekötői, koordinálói teendőkkel. Így megfelelőképpen rugalmassá, hatékonyabbá vált a mindennapi, közvetlen kapcsolattartás, a közös érdekű adminisztrációs munka (testületi névjegyzékek naprakészítése, testületi személyi változások figyelemmel kísérése, rendezvényszervezés stb.).

Az attasétestületi rendezvények megfelelő gyakorisággal kerültek megszervezésre, biztosítva a kellően rendszeres szervezeti életet, a fogadó ország magas szintű politikai és katonai vezetőivel, hivatalos szerveivel való korrekt és a „munkakapcsolatnál” közvetlenebb kapcsolattartást, valamint a katonadiplomata (és feleségek) közötti – a polgári diplomata által meglehetősen irigylett – kiváló kapcsolatok ápolását, további elmélyítését. A felsorolás mindjárt eligazításul is szolgál a rendezvények jellegére vonatkozóan:

- kifejezetten a szervezeti élettel összefüggő rendezvények („elnökségi” ülések a szervezeti élethez kapcsolódó döntések előkészítésére vonatkozó megbeszélések, döntéshozatal céljából, mint pl. éves tervek, feladatok, beszámolók, fogadó ország hivatalos szerveinek kérései, kezdeményezései, testületi tagok igényei, kezdeményezései; vagy az éves közgyűlések, időközben szükségessé vált közös megmozdulások előkészítése);

- a fogadó ország hivatalos szervei, illetve az attasétestület által kezdeményezett, közös szakmai-információs, katonai-hagyományápoló-kegyeleti, kulturális- és sport/szabadidős tevékenységben való részvétel (részvétel és közreműködés információs utazásokon, felajánlott vagy igényelt előadásokon, tájékoztatókon, katonai emlékünnepeken, tiszteletadásokon, koszorúzásokon, koncerten, színházban, sportversenyen, horgászatban, egyéb rendezvényeken);

- kifejezetten az attasétestület keretében szervezett kulturális, sport- és egyéb szabadidős tevékenységek, „kiscsoportos” megmozdulások, pl. az attaséhelyettesek klubrendezvényei, fegyvernemi klubok összejövetelei, attaséfeleségek „tea-délelőtti”, a diplomáciai testülethez csatlakozó jótékonyági rendezvények.

Az attasétestületek mindhárom időszakomban, mind Rómában, mind Bukarestben meglehetősen rutinosan, „olajozottan” működtek, köszönhetően az attaséközösségek igen magas szintű általános műveltségének, katonai-szakmai és diplomáciai felkészültségének, emberi mentalitásának. Ezért kifejezetten büszkén állapíthatom meg, amikor a magyar katonadiplomata elfogadottságáról, elismertségéről kísérek meg összefoglaló véleményt megfogalmazni az attasétestületeken belül, hogy:

- 1979–1982 és 1984–1987 közötti első és második külszolgálatom időszakában a római attasétestület vezetői és valamennyi katonadiplomataja mindenkor csak a legmagasabb elismerés hangján szólt a magyar katonai és légügyi attasék, a néhai Sipos Lajos alezredes (később ezredes), Kiss Dezső alezredes, Botz László alezredes (később Dr. és altábornagy), valamint a katonai és légügyi attaséhelyettesek, a néhai Kürti György alezredes, Császár Lajos alezredes emberi tulajdonságairól, katonai-szakmai elkötelezettségéről és felkészültségéről. Engem nemcsak katonadiplomataként, hanem már azt megelőzően, hivatali titkárként is segítettek, sőt szimpátiával maguk közé fogadtak (attaséhelyettesi rendezvényeken való rendszeres részvétel, kollegiális kapcsolatok ellenérdekelte országok diplomataival is, titkári szolgálatom végén ugyan nem hivatalosan, de elküldték a testület hivatalos pajzsát és tányérját). Mindkét beosztásomban szívesen folytattak velem együttműködést – a minősítesem pedig legyen az utódok dolga...;

– négyéves bukaresti külszolgálatom idején, véderő-, katonai és légügyi attaséi beosztásban úgy ítélem meg, jó szintű volt az elfogadottságom az attasétestületen belül, ebben nyilván szerepet játszott többéves előzetes katonadiplomáciai tapasztalatom, de nyilvánvalóan a már „korosabbak” közé tartozásom, és többek szerinti jó kapcsolatteremtő képességem is. (Olyan jelenségek erősítik ezt, mint alkalmasint a távol lévő doyen-t helyettesítő hirtelen fellépések, beszédek, a többi attasé részéről a tapasztalataim kikérése, vagy több évvel hazatérésem után a Bukarestbe visszatérő fiatalabbak általi név szerinti érdeklődés.)

Külszolgálataim összegzett tapasztalatai

Katonadiplomáciai szolgálataim általános nemzetközi keretét – legáltalánosabb értelemben – a XX. század 80-as éveiben a három főváros, Helsinki, Stockholm és Bécs nevével fémjelzett nemzetközi enyhülési és bizalomerősítési folyamat fokozatos térnyerése, majd az ezredfordulót megelőző évtizedtől a „szocialista világrendszer” kétpólusú, hidegháborús szembenállást mindenki számára váratlanul megszüntető szétesése, azt követően pedig a nemzetközi globalizációs, valamint az új nemzetközi, regionális és nemzeti tartós egyensúly, szilárd biztonság megteremtését célzó, mindmáig ellentmondásos folyamatok képezték. Mindezen tényezők döntő hatást gyakoroltak hazánk és a fogadó országok kétoldalú politikai, gazdasági, kulturális, diplomáciai – és természetesen katonadiplomáciai és katonai kapcsolataira, meghatározva azok minőségét, színvonalát, sőt a katonadiplomáciában alkalmazott munkamódszereket, eljárásokat is.

Mindazonáltal a „szubjektív tényezőnek”, magának a katonadiplomatiának kiemelkedő szerepe volt a nemzetközi és a kétoldalú katonapolitikai-katonai kapcsolatok színvonalának fenntartásában és fejlesztésében. Ebben – megítélésem szerint – különleges szerepe van a hivatásos katonák mint szociológiai értelemben vett professzionális társadalmi csoport csakis rájuk jellemző emberi, mentalitásbeli tulajdonságainak, jellegzetességeinek, közösen elismert általános és szakmai kultúrájának, értékeinek (például szilárd elkötelezettség, feladatcentrikusság, lojalitás és hűség, megkérdőjelezhetetlen politikai és szakmai felkészültség, érdemi parancsnoki-gyakorlati képességek, tapasztalatok, jó kommunikációs készség), a szakmai életpálya közös nehézségeinek sikeres leküzdésén alapuló sorsközösségnek. Csakis ezek figyelembe vételével válik érthetővé a politika által gyakran ellenségként szembeállított katonák, katonaiattasé-testületek valódi közösségként való működése, összetartozása, szolidaritása (és érdemi teljesítménye!) a legkülönbözőbb, többek között diplomáciai missziókban is.

Két római külszolgálati időszakom tapasztalatainak elemzése alapján megállapítható, hogy a Magyar Népköztársaság és az Olasz Köztársaság politikai, katonadiplomáciai és katonai kapcsolatai a 70-es évek végén és a 80-as években, a „hidegháborúban” nemzetközileg és belpolitikailag egyaránt determinált, a bipolárisan szembenálló blokkok logikája szerint működő és gyakran feszültségekkel is terhes jellegzetességeit viselték magukon. Ezzel együtt – különösen a 80-as évek második felében – nem elhanyagolható jelek, mozzanatok, sőt kétoldalú gyakorlati lépések mutattak a hidegháborús szembenállás meghaladásának kölcsönös igénye, az érdemi párbeszéd megkezdésének

elengedhetetlen szükséglete felé. Ehhez minden bizonnal hozzájárult a két nép között évszázadok során kifejlődött szimpátia, érdemi együttműködés, amihez reményeim szerint szolgálataim idején magam is hozzájárulhattam. Alig két évvel külszolgálatomat követően pedig, hazánk rendszerváltása után, immár 20–25 éve a magyar–olasz katonapolitikai és katonai kapcsolatok tényleges építője, fejlesztője voltam és vagyok nyelvtudásomnak és katonai-szakmai felkészültségemnek köszönhetően.

Véderő-, katonai és légügyi attaséi külszolgálatom Bukarestben katonadiplomáciai pályám betetőzését jelentette egy gyökeresen megváltozott és átstrukturált nemzetközi és regionális kontextusban, hazai és fogadó országbeli rendszerváltozásnak minősített átalakítási folyamatban. A kétoldalú politikai kapcsolatok magukon viselték a tényleges vagy vélt történelmi sérelmek minden negatív következményét, melyeket csak súlyosbított a szélsőségek, nacionalizmusok rendszerváltást követően palackjából kiszabadult „szelleme”. Részben könnyítette, másrészt nehezítette katonadiplomáciai munkámat hazánk NATO-csatlakozása (1999. március 12.) alig fél évvel bukaresti akkreditálásomat követően. Egyértelműen nehezítették viszont munkámat a Szerbia elleni NATO-légicsapások (1999. március 24-től), majd az Amerikai Egyesült Államok elleni repülőgépes terrortámadások (2001. szeptember 11.). Mindent összevetve sikeresen teljesítettük helyettesemmel és polgári alkalmazott segítőinkkel együtt küldetésünket, jó hatást gyakorolva a két ország politikai-diplomáciai kapcsolataira, megerősítve és továbbfejlesztve a kétoldalú katonadiplomáciai-katonai kapcsolatokat, mindkét fél közös megegyezésére. Sikerült pozitív előrehaladást elérni a katonai hagyományápolás és hadisírgondozás meglehetősen érzékeny területén is.

A katonadiplomáciai szolgálatban – bár a legtöbbször erről érdemtelenül kevés szó esik – igen nagy, gyakran meghatározó szerepe van a házasársaknak a kiküldött tényleges külszolgálati tevékenységében, szakmai eredményeiben, mind a diplomáciai életben való helytállás, mind a hivatali munka adminisztratív támogatása, és végső soron a nyugodt és rendezett családi háttér folyamatos biztosítása tekintetében. Végtelenül összetett és komoly elvárásoknak kell megfelelni egy katonadiplomata házasársának, rengeteg személyes áldozatot hozva – kezdve mindjárt azzal, hogy a legtöbb esetben le kell mondani saját hivatásának gyakorlásáról, vagy legalábbis szüneteltetni kell annak gyakorlását. Feleségem, Csilla, ezeknek az elvárásoknak maradék nélkül megfelelt, amiért ezúton is szeretettel mondok köszönetet.

A három katonadiplomáciai szolgálatom fontos tapasztalatokkal szolgált (kiegészítve az azokat követő közel 10 év hazai, katonadiplomáciát befolyásoló eseményeinek, intézkedéseinek következményeivel) a magyar katonadiplomácia személyi és tárgyi feltételeinek alakulására vonatkozóan. Egyértelműen nagyon hasznosnak tartom, hogy végigjárhattam a katonadiplomáciai ranglétra minden fokát, azaz szerintem a magyar katonadiplomáciai szolgálatban mindhárom foknak különös létjogosultsága van.

Mint az elemzésből már ismert az Olvasó előtt, a rendszerváltást megelőzően a legtöbb attaséhivatalunkban – de a fontosabbakban mindenképpen – három hivatásos tiszt szolgált (attasé, attaséhelyettes, titkár), plusz 2–3 fős szerződéses adminisztratív alkalmazott. A hivatalok működésének pénzügyi és tárgyi feltételei ugyan mindig igen korlátozottan és sok megszorítással, de megfelelően biztosították a feladatok végrehajtását. Ez a sokéves tapasztalatok alapján kialakított személyi és tárgyi feltételrendszer biztosította a magyar katonadiplomácia széles körben elismert eredményességét, hatékonyságát és magas színvonalát. (Nem utolsósorban a titkári beosztásnak egy magas szintű, de alapvetően mégis inkább elméleti felkészítést követő, „gyakornoki” jellegű tapasztalatával, mintegy „csapatgyakorlatával”.)

A rendszerváltást követően a Magyar Honvédség egymást követő, legtöbb esetben befejezetlen „reformja” következtében nemcsak a fegyveres erők létszáma és költségvetése, hanem a magyar katonadiplomácia hivatalainak személyi és tárgyi feltételei is jelentősen csökkentek, romlottak. A katonadiplomáciai szolgálat jelentősen vesztett hatékonyságából azzal, hogy előbb megszüntették a titkári beosztásokat és jelentősen csökkentették a helyettesi beosztásokat, majd utóbbiakat is leépítették, azaz napjainkban döntően egyfős (véderő-, katonai és légügyi attasé) hivatalok működnek, a katonai költségvetés közismert szomorú állapota mellett.

Mindezek alapján kötelességemnek tartom felhívni a magyar katonadiplomácia mai irányítóinak figyelmét arra, hogy a tapasztalatok hihetetlenül gazdag tárháza áll rendelkezésünkre sok-sok nagyszerű elődünk áldozatos és hozzáértő szolgálatának, valamint az ország jelentős gazdasági áldozatvállalásának eredményeként, kötelességük ezek megbecsülése és hasznosítása a katonadiplomácia lényege, a mindenkor magyar állam, az ország nemzetbiztonsági, katonapolitikai és katonai érdekeinek szolgálata, érvényesítése érdekében.

DR. SZILVÁGYI TIBOR NYÁ. ALEZREDES

BELGRÁDI KATONADIPLOMÁCIAI TAPASZTALATAIM

Szerbiai katonadiplomáciai és biztonságpolitikai alapadatok

A diplomáciai szolgálat az egyik legősibb hivatás, amelynek ellátásához széleskörű ismeretekre, magas szintű intelligenciára és évtizedes tapasztalatokra van szükség. Szerencsés vagyok, hogy 2006 augusztusa és 2009 augusztusa között lehetőségem nyílt arra, hogy véderő-, katonai és légügyi attaséhelyettesként (örnagyi rendfokozattal) katonadiplomáciai feladatokat lássak el Belgrádban. Ezt megelőzte egy hosszú, közel egy évtizedes biztonság- és védelempolitikai elemzői múlt, nyelvtanfolyamok sora, sok-sok nemzetközi tárgyalás, konferencia, tudományos kutatómunka és nem utolsósorban – 2003 decembere és 2004 májusa között – a belgrádi véderőattasé-hivatal titkári beosztása. Utóbbi lehetővé tette számomra, hogy adminisztratív beosztottként megismerjem a diplomáciai tevékenységet, a fogadó országot és elsajátítsam a szerb nyelvet.

Az általam elemzett időszak megértése érdekében röviden értékelem az akkori szerbiai biztonságpolitikai helyzetet. A délszláv háborúkban (1991–1995) felbomlott az egykori Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság, amelynek jogutódjaként 1992 áprilisa óta működött Szerbia és Montenegró szövetsége Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (a köznyelvben Kis-Jugoszlávia) néven. A koszovói válság (1998–1999) véres eseményei kikényszerítették a NATO katonai beavatkozását, amely 1999. március 24-étől 78 napos Jugoszlávia elleni légi hadműveletekben testesült meg. A háborús bűncselekmények elkövetésével vádolt Szlobodan Milosevics szerb, majd jugoszláv elnök 2000-ig hatalmon maradt, majd hágai kiadatásával¹ megindulhatott a rendszerváltozás. A délszláv háborúban betöltött szerepe miatt nemzetközileg elszigetelt Jugoszlávia először 2003-ban Szerbia és Montenegró államszövetségévé alakult, majd nemzetközileg ellenőrzött népszavazást követően Montenegró 2006. június 3-án kivált, és Szerbia – közel kilenc évtized után – ismét önálló állam lett. A katonapolitikai és demokratikus reformeredményeknek köszönhetően az ország 2006. december 14-én elnyerte a NATO Partnerség a Békéért (PfP) tagságát.² A partnerségi dokumentumok rendszeres elkészítése, a nemzetközi katonai bizalomerősítés és együttműködés, valamint a NATO alapelveinek átvétele új korszakot nyitott az országban. Szerbia aktív résztvevője lett a PfP-programnak, ugyanakkor a számukra rosszemlékű 1999-es NATO-bombázások és Koszovó függetlenségének 2008. február 17-ei egyoldalú

¹ A jugoszláv hatóságok 2001 nyarán kiadták az egykori Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűncselekményeket vizsgáló hágai Nemzetközi Törvényszéknek (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) Szlobodan Milosevicset, aki 2006-ban a hágai őrizete alatt elhunyt.

² Signatures of Partnership for Peace Framework Document.
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm; letöltés: 2013.08.29.

kikiáltása erőteljes NATO-ellenességet váltott ki a szerb közvéleményben. Vojislav Kostunica nacionalista, mérsékelten radikális kormányfő a NATO-t és részben az EU-t tette felelőssé Koszovó „elvesztéséért”. A szerb radikálisok a gyújtó hangulatú kormánypolitikát maguk mögött érezve fizikailag, illetve verbálisan támadták azokat a belgrádi nagykövetségeket, amelyek államai támogatták Koszovó függetlenné válását. Ezen államokkal a szerb kormányzat a diplomáciai kapcsolatokat alacsonyabb szintre helyezte. A legsúlyosabb összeütközés az amerikai nagykövetségen alakult ki, ahol a „*Kosovo je Srbija*” („Koszovó Szerbia része” elnevezésű) politikai gyűlést követően radikális szerb fiatalok egy csoportja felgyújtotta az amerikai diplomáciai képviselet épületét, amelyben egy szerb személy életét is veszítette.³ A nemzeti megosztottság miatti politikai patthelyzetben Kostunica lemondott, és előrehozott választásokra került sor. A 2008 nyarán hivatalába lépő Mirko Cvetkovics által vezetett demokrata párti többségű kormány a Kostunica-féle izoláció helyett a diplomáciai kapcsolatok helyreállítására helyezte a fő hangsúlyt, és Koszovó megtartása mellett az EU-csatlakozást tette külpolitikai prioritásává. A NATO-tagsággal szembeni ellenérzés azonban megmaradt, és Szerbia a NATO-val szemben továbbra is csak az EU-csatlakozást tartja elérendő célnak, ami egyedülálló a nyugat-balkáni régióban.

Belgrádi véderő-, katonai és légügyi attaséhivatalunk 2006 és 2009 között három hivatásos tiszttel és két közalkalmazottal látta el feladatait. A véderőattasé és helyettese diplomataként szolgált, az attasétitkár és az attasék feleségei pedig adminisztratív (diplomáciai ügyintéző, pénzügyi és ügyviteli) munkakörben dolgoztak. A véderőattasénk (Hajgató Zsolt alezredes, majd 2007 augusztusától Makács Gábor alezredes) szerbiai állomáshelye mellett Montenegróban is rendelkezett akkreditációval, a helyettesnek azonban nem volt ezzel kapcsolatos kötelezettsége. Attaséhivatalunk szerves részét képezte a Magyar Nagykövetség diplomáciai tevékenységének, az attasé vagy helyettese rendszerint részt vettek a diplomataértekezleteken és a különböző hivatalos programokon (koszorúzások, konferenciák, előadások, kulturális rendezvények stb.). A követség munkatársai gyakran szerveztek közös családi szabadidős programokat, például kirándulásokat és rendszeres sporttevékenységet (kispályás labdarúgás), amelyek elősegítették a kapcsolatok elmélyítését és a mindennapi stressz feloldását.

³ Neredi u Beogradu 21. februara 2008 (Zavargások Belgrádban 2008. február 21-én). <http://pecscanik.net/2008/02/neredi-u-beogradu-21-februara-2008/>; letöltés: 2013.08.29.

Kezdetben a fogadó ország Védelmi Minisztériumának Összekötő Hivatala tartotta a kapcsolatokat a Belgrádban akkreditált véderőattasékkal, majd a szervezeti változások következtében a Védelmi Minisztérium Nemzetközi Katonai Együtműködési Főosztálya (a továbbiakban együttműködési főosztály) vette át ezeket a feladatokat. Ez nem csak névváltoztatást jelentett, hanem szemléletbeli váltást is tükrözött, ugyanis az attasék közelebb kerültek a szerb védelmi tárca tisztviselőihez. A hivatalos ügyek intézése során a partnerek személyesen találkozhattak egymással, míg korábban csak az Összekötő Hivatalon keresztül levelezhettek. Ez egyértelműen a bizalom erősödésének jele volt.

A szerb Védelmi Minisztérium nemzetközi kapcsolatainak konszolidálódását mi sem bizonyította jobban, mint hogy a NATO 2006 decemberében, Szerbia PfP-csatlakozása után egy kilencfős Katonai Összekötő Irodát (MLO⁴) nyitott Belgrádban.⁵ Helyzetünket és diplomáciai együttműködési lehetőségünket jelentősen javította, hogy az iroda vezetőhelyettese egy magyar főtiszt, Vincze Péter ezredes volt. A bizalom növekedésének egyértelmű jele, hogy az MLO a szerb Védelmi Minisztérium épületében kapott helyet, ahol a felek képviselői napi kapcsolatban állhattak egymással. Ezzel az évente váltó NATO összekötő nagykövetségek (2006 és 2009 között: norvég, brit, olasz, cseh) szerepe egyszerűsödött, de megmaradt a korábbi szervező és összetartó funkciójuk a NATO-tag véderőattasék körében.

Katonadiplomáciai kapcsolatok és programok a fogadó országban

Elődeinkhez képest minőségileg javuló biztonságpolitikai és katonadiplomáciai légkörben dolgozhattunk 2006 decemberétől Belgrádban, hiszen a szerb PfP-tagság érezhető változásokat hozott. A katonadiplomataik és a szerb védelmi tárca illetékes munkatársainak kapcsolata közvetlenebbé vált, de természetesen továbbra is szigorúan be kellett tartani a nyomtatott formában közzétett szerbiai katonadiplomáciai szabályokat. Így például meg volt határozva a levelezés formája, amely szerint a hivatalos megkeresések (internetes elektronikus vagy FAX formátumban) az együttműködési főosztálytól (a kizárólagos kapcsolattartótól) szerb nyelven érkeztek az attaséhivatalokba, amelyekre szerb vagy angol nyelven kellett válaszolnunk. A kapcsolattartás rendje szerint nem volt szabad személyes találkozóra meghívni a szerb haderő tagjait. A kívánt tájékoztatást, illetve az alakulatlátogatásokat írásban kellett kérvényezni, és csak a jóváhagyást követően lehetett azokat végrehajtani. A különböző programokon történő részvételi szándékot a megadott határidőn belül jelezni kellett. Mindig be kellett tartani az öltözködési szabályzatot, állami ünnepi, valamint haderőnap rendezvényeken kötelező volt a társasági egyenruha. A *dress code*-ot egyébként rendezvényenként meghatározta az együttműködési főosztály vezetése, amitől eltérni csak nagyon indokolt esetben lehetett. A katonadiplomataik szabadidejükben bejelentés nélkül utazhattak az ország területén, de kizárólag a diplomáciai egyezmény (az 1961. évi

⁴ Military Liaison Office.

⁵ NATO opens Military Liaison Office in Belgrade.
<http://www.nato.int/docu/update/2006/12-december/e1219a.htm>; letöltés: 2013.08.29.

bécsi szerződés⁶) szerinti tevékenységet folytathattak. Amennyiben a katonadiplomatak elhagyták az országot, azt jelenteniük kellett az illetékes minisztériumi fősztálynak. A határátlépések diplomataigazolvánnyal rendszerint gyorsan és udvariasan megtörténtek, miközben a szerb határőrök rögzítették ki- és belépésünket.

Az említett kööttségek ellenére a belgrádi véderőattasék sohasem érezhették úgy, hogy elhanyagolják őket. A szerb fél rendszeresen szervezett katonai és kulturális programokat részükre. Az alakulatlátogatásokat megkönnyítette, hogy 2006–2007 folyamán egy alapos átszervezés történt a szerb haderőben. Megalakult négy szárazföldi és néhány fegyvernemi dandár, két légibázis, a folyami flottilla, illetve számos kiképzőközpont. Az alapításuk és zászlóadományozásuk alkalmából rendezett ünnepekre és bemutatókra a katonadiplomatak rendszerint meghívót kaptak. Ezek a rendezvények kiváló lehetőséget adtak arra, hogy megismerhessük a szerb haderő éppen aktuális helyzetét, és hivatalos tájékoztató vagy fogadás keretein belül kérdéseket tegyünk fel a helyi parancsnokoknak, illetve más magas rangú tiszteknek.

A NATO által irányított, 2006 februárjától működő szerbiai Védelmi Reformcsoport (DRG⁷) plenáris ülései szintén nyitottak voltak a katonadiplomatak előtt, akik ezen a fórumon is tájékozódhattak a szerb haderőreform helyzetéről. A szerbiai NATO DRG feladata az volt, hogy a NATO és a szerb védelmi tárca kijelölt vezetői a döntéshozók részére tanácsot adjanak a haderő reformját és modernizációját érintő kérdésekben. Ezzel a NATO célja a szerb haderő demokratikus ellenőrzésének és fenntarthatóságának megvalósítása volt.⁸ A NATO Trust Fund-ja (NTF) segítette többek között a szerbiai könnyűfegyver-, taposóakna- és feleslegeslőszer-megsemmisítő programokat, amelyek gyakorlati végrehajtását a véderőattaséknak is bemutatták a kragujeváci Technikai Javító Központban. Ezen kívül említést érdemel az NTF által támogatott ún. *Prizma* (szerb elnevezése: *Prizma*) program is, amelynek keretében a leszerelt katonák támogatást kaptak a civil munkaerőpiacra történő visszaintegrálódáshoz. Ezekben a projektekben hazánk is tevékeny szerepet vállalt.

A véderőattasék minden év tavaszán meghívást kaptak a Katonai Akadémia végzős hallgatóinak *Diplomac* elnevezésű zárógyakorlatára, a Pasuljanske livade gyakorlótérre. Az összhaderőnemi gyakorlat – az általános harcászati feladatokon túl – légi felderítést, tüzérségi és helikopterlövészet, valamint ENSZ békefenntartó feladatok gyakorlását is magában foglalta. Utóbbi már annak fényében történt, hogy Szerbia felső vezetése elkötelezte magát a nemzetközi béketámogató missziókban történő aktív részvétel mellett.⁹ A 2009 áprilisában elfogadott szerb Nemzeti

⁶ Bécsi szerződés a diplomáciai kapcsolatokról.
http://mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Jogszabalyok/nemzetkozi_dipl_konzuli_jog/Becsi_szerzo_des_dipl_kapcsolatok.htm; letöltés: 2013.08.29.

⁷ Defence Reform Group

⁸ NATO's relations with Serbia.
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm, letöltés: 2013.08.29.

⁹ Aktualne multinacionalne operacije (Jelenlegi nemzetközi missziók).
http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4366, letöltés: 2013.08.29.

Biztonsági Stratégia és Nemzeti Katonai Stratégia¹⁰ is a haderő három küldetését fogalmazza meg: a haza katonai védelme, nemzetközi béketámogató szerepvállalás és katasztrófhelyzetekben segítségnyújtás a civil lakosság részére. A fiatal tisztek avatására a törvényhozás (Skupština) épülete előtt került sor szeptemberben, amely ünnepséget a szerb légierő repülőeszközeinek megjelenése és az avatottak égbe dobott sapkája tett még látványosabbá, emlékezetesebbé. A katonadiplomáták az ünnepi állófogadáson a katonai vezetők mellett találkozhattak a kiválóan végzett fiatal tisztekkel is.

Az újévi fogadások a Topčider laktanya dísztermében kerültek megrendezésre az év végén. A rendezvényen rendszerint beszédet mondott a védelmi miniszter (2008-tól Dragan Sutanovac), és az elmúlt időszak katonai feladatait értékelte a vezérkari főnök (Miloje Miletics altábornagy). A szerb államiság és haderőnap ünnepség¹¹ minden évben február 15-én volt mindig más városban (elnevezése: *Sretenje 2007* – Belgrád, Kalemegdan; *Sretenje 2008* – Nis; *Sretenje 2009* – Újvidék)¹², ahol katonai parádéval és haditechnikai bemutatóval emlékeztek meg az 1804-es első szerb felkelés és az 1835. évi első szerb Alkotmány kihirdetésének évfordulójáról. Ekkor a diplomáták mellett a nagyközönség is megtekinthette a szerb katonai képességeket és haditechnikai eszközöket.

A szerb haderő vezetői büszkék voltak arra, hogy hadiiparuk a saját lábán áll, és új eszközök fejlesztésére is van tudományos, technikai és gyártókapacitásuk. A véderőattasék meglátogathatták a karagujeváci Zastava fegyvergyárat, ahol ki is próbálhatták a lőfegyverek (például CZ999 pisztolyok és M21 gépkarabélyok) néhány típusát. A *PARTNER* elnevezésű, két évente Belgrádban rendezett nemzetközi fegyver- és haditechnikai kiállításon szintén volt alkalmunk megismerni

a szerb hadiipar termékeit.¹³ 2009-ben kiállították a *Lazar* saját fejlesztésű páncélozott szállító harcjárművet és a *Lasta 95* légszáras könnyű kiképző repülőgép makettjét is. A véderőattaséknak lehetőségük volt a batajnicai repülőtéren megtekinteni a *Lasta 95* próbarepülését, sőt az egyik berepülő pilótával is találkozhattunk. Sajnos a repülőgép születését tragédia is beárnyékolta, az általunk is ismert pilóta (Goran Szavics őrnagy) 2012. szeptember 26-án Nova Pazova légtérben próbarepülést hajtott végre, amikor repülőgépe műszaki hiba miatt lezuhant, és a pilóta életét veszítette. Társa kisebb sérülésekkel túlélte a balesetet.¹⁴

¹⁰ Republika Srbije Ministarstvo odbrane (Szerbiai Köztársaság Védelmi Minisztérium) Strategije (Stratégiák). http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4350; letöltés: 2013. 08.29.

¹¹ 2012-től a Szerb Hadsereg napját április 23-án ünneplik az 1815. évi második szerb felkelés évfordulójára emlékezve. Február 15. az államiság ünnepe maradt.

¹² Sretenje: Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe.

¹³ International fair of armaments and defence equipment PARTNER 2013. <http://www.partner.mod.gov.rs/en/#.Uh8Ss6L-ncs>; letöltés: 2013.08.29.

¹⁴ Pao avion VS, pilot preminuo na VMA (Lezuhant a szerb haderő repülőgépe, a Katonaorvosi Akadémián kezelt pilóta életét veszítette). http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=09&dd=26&nav_category=16&nav_id=646253; letöltés: 2013.08.29.

A 2006–2009 közötti időszakot is számos repülőbaleset jellemezte. A szerb légierő kötelékébe tartozó J–22 Orao, Super Galeb G–4 és MiG–29 típusú repülőgépek is lezuhantak kiképzőrepülések közben. Az egyik legmegrázóbb eset az volt, amikor Kanász István alezredes magyar nemzetiségű pilóta a belgrádi repülőnapra készülve 2008. szeptember 24-én egy műrepülő gyakorlat közben elvesztette uralmát a repülőgép felett és földnek csapódott Batajnicán (Belgrád közelében található katonai légibázis). A tragédiák és az anyagi nehézségek ellenére a szerb védelmi irányítás 2009-től évente megrendezte a batajnicai légi parádét. Mi, katonadiplomaták, a Ladjevci (Kraljevo ÉNy) katonai légibázison is láthattuk a szerb légierő repülőeszközeinek gyakorlórepüléseit, és azt az erőfeszítést, amely a szűkös anyagi források ellenére is a NATO 1999-es légi műveletében elvesztett kapacitások helyreállítására irányult. Talán éppen a pénztelenség volt az oka a számos repülőbalesetnek. Úgy tűnik, hogy a kudarcok ellenére a háborúban edzett szerb katonák nem adják fel a küzdelmet, és büszkeségük sem engedi, hogy lemondjanak légi és szárazföldi katonai képességeikről „holmi anyagi problémák” miatt.

A tragédiák legjobb ismerői a szerb katonáorvosok, akik megbecsülésnek örvendenek a délszláv háborúban, a koszovói fegyveres konfliktusban és a mindennapi munkájuk során nyújtott teljesítményükért egyaránt.¹⁵ Amikor 2008 elején a Nisben található katonai kórház fennállásának 130. éve alkalmából rendezett ünnepségen részt vettem, még nem gondoltam arra, hogy külszolgálatom alatt milyen egyéb kórházi meglepetésben lesz részem. Az együttműködési főosztály a véderőattasék részére látogatást szervezett a Katonaorvosi Akadémiára, amely egy hatalmas, az egykori Nagy-Jugoszláviára méretezett katonai kórház és oktatási központ. Már a bevezető előadás is meglehetősen közvetlennek tűnt a parancsnok, Miodrag Jevtić vezérőrnagy részéről, aki úgy beszélt a kórházáról, mint egy színházról. Akkor még nem gondoltam, hogy a színpalak mögé is beláthatunk. Műtetre ugyan nem vittek be bennünket, de számos kórtermet meglátogattunk, ahol – hogy finoman fogalmazzak – eltorzult, nagyon beteg emberekkel találkoztunk. A hatáskelés elérte célját, döbbenet álltunk a folyosón, és mindenki elgondolkodott egy kicsit a szerbiai valóságon. Emocionálisan nagyon megérintettek ezek a képek, de hát ez is a diplomácia része.

Amint részben a kórházi látogatás esetében is, de főként az egyéb javítóközpontok, illetve a belgrádi Haditechnikai Kutatóközpont megtekintése alkalmával is az volt az érzésem, hogy a szerb vendéglátók általában nem a legszebb színben szerették volna feltüntetni az adott katonai létesítményt. Bár a NATO-bombázások kárait rendre helyreállították, azért kifejezésre juttatták, hogy nagyon nehéz körülmények között dolgoznak. Véleményem szerint a bemutatók során kiváltott együttérzés számos ország katonadiplomatáját megindította, és kezdeményezte a segítségnyújtás valamely formáját. Tudomásom szerint külszolgálatom idején több nyugat-európai ország adott segélyként vagy támogatásként különböző felszereléseket a szerb haderőnek. Ezt később

¹⁵ A szerb katonai egészségügyi képességek elismerése jeléül és a jövőbeni együttműködés reményében Norvégia 2008-ban tábori kórházat adományozott a szerb haderő részére. Azeeményt 2006-ban még Zoran Sztankovics akkori szerb védelmi miniszter készítette elő, hiszen eredeti hivatása szerint ő maga is orvos (patológus).

Magyarország is megtette, Honvédelmi Minisztériumunk a kruseváci Atom-, Biológiai és Vegyivédelmi Központ fejlesztését 55 ezer euróval támogatta 2009 decemberében.¹⁶ A szerbiai haditechnikai bemutatók pedig nem titkolt szándékkal promóciós jellegűek voltak, egyrészt gyártópartnert kereső, másrészt vevőtoborzó céllal. A szerbek ebben is értek el sikereket, hiszen többek között a Zastava fegyvereket és a szerb hadiipar által előállított lőszereket nyugati partnereknek is szállítják.

Az együttműködési főosztály a szakmai programokon kívül gyakran kirándulásokat is szervezett a véderőattasék részére, illetve meghívta őket számos kulturális rendezvényre is. Ezek a gesztusértékű, de nagyon értékes programok tovább növelték az egymás iránti bizalmat és a diplomáciai szolgálat intellektualitását. A megbecsülést és megtiszteltetést mindig maximálisan megkaptuk a fogadó ország képviselőitől.

Magyar–szerb katonadiplomáciai kapcsolatok, az együttműködés tartalma és értékelése

A kétoldalú katonai kapcsolatok tartalmát kormányközi megállapodások rögzítik, az éves programokat pedig a védelmi tárca képviselői egyeztetik, illetve hagyják jóvá. Ezek alapján dolgoztunk mi, katonadiplomataink is állomáshelyünkön. Az éves tervek pontosan tartalmazták a rendezvények nevét, várható időpontját (általában időintervallumot), helyét és az érintettek körét. Sokszor a költségvetési nehézségek meghiúsítottak egy-egy programot, de alapvetően teljesültek a kitűzött célok. A Szerbiával bonyolított bilaterális katonai kapcsolatok közül említésre méltó az évente megtartott vezérkari főnöki találkozó, a rendszeres műszaki-katasztrófavédelmi együttműködés (Tisza Többnemzeti Műszaki Zászlóalj gyakorlatai), a repülőnapok, a fegyverzetellenőrzési programok, a topográfiai szakmai egyeztetések, valamint a katonai oktatási és egészségügyi eszmecserek. Utóbbi kettő továbbfejlesztésében katonadiplomáciai kezdeményezésünknek és tevékenységünknek jelentős szerepe volt.

Az akkori szerb Katonai Akadémia éppen átalakítás és átszervezés előtt állt, ugyanis kapacitásai jóval meghaladták az igényeket. A haderő már nem volt képes befogadni annyi fiatal tisztet, amennyi képzésére az intézmény képes volt. A magyar katonai felsőoktatás pedig már végigjárta ezt az utat, és 1997-ben megalakult a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, amely a polgári hallgatók előtt is megnyitotta kapuit. A szerb delegáció budapesti tartózkodása alatt hasznos ismereteket szerezhettek, megismerhette az új katonai egyetem szervezeti felépítését, működését, a civilestedés folyamatát és az akkreditációs folyamatot. Azt gondolom, hogy ez a találkozó is nagyban hozzájárult a szerb Védelmi Egyetem¹⁷ létrejöttéhez 2011. február 24-én bár természetesen nem kizárólag a magyar példát vették mintául.

¹⁶ Protokoll o donaciji (Támogatási megállapodás).

http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=1754; letöltés: 2013.08.28.

¹⁷ Univerzitet odbrane (Védelmi Egyetem), http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4885 (A Védelmi Egyetemhez tartozik a Katonai Akadémia és a Katonaorvosi Akadémia Egészségügyi Kara) Letöltés: 2013.08.29.

A szerb katonai egészségügyben hasonló volt a helyzet, de a felesleges kapacitások nagyon költséges fenntartása miatt talán még sürgetőbb volt a változás igénye. Magyarországon 2007 nyarán alakult meg az Állami Egészségügyi Központ, amely szintén jó példát mutathatott a szerb átszervezéshez. A Katonaorvosi Akadémia delegációja Budapesten tájékozódott az új magyar katonai egészségügyi ellátás rendszeréről. A tapasztalatokat felhasználva a Katonaorvosi Akadémia is átalakult, és 2008. január 1-jétől 40%-ban megnyitotta gyógyítóképességét a civilek előtt is. Jelenleg gyógyítást, orvosképzést és tudományos kutatásokat is végez a nemzetközileg is elismert intézmény.¹⁸

A katonai-civil kettős felhasználás igénye a légierőnél is felmerült, a légibázisok vegyes célú alkalmazása a tervekben folyamatosan napirenden volt, de az akkori anyagi nehézségek miatt jelentős előrelépések nem történtek. A magyar-szerb kétoldalú légi együttműködés mindig kiemelkedő rendezvénye volt a Kecskeméti Nemzetközi Repülőnap, ahol a szerb légierő is képviseltette magát, és amelynek szervezésében részben mi is részt vettünk 2007-ben és 2008-ban. Később a batajnyci repülőnapok is alkalmat adtak a légierős tapasztalatok cseréjére.

Széleskörű katonadiplomáciai tevékenységünkbe beletartozott a helyi nem kormányzati szervezetekkel (NGO¹⁹) történő kapcsolattartás is. Egy a Külügyminisztériumunk által meghirdetett szerb euroatlanti integrációs projektet – attaséhivatalunk ajánlásával – a belgrádi Civil-Katonai Kapcsolatok Központ sikeres pályázata nyerte el. Az intézmény Szerbia euroatlanti integrációs közeledése érdekében nemzetközi konferenciát, tájékoztató előadásokat és kiadványokat szerkesztett, amelyek elősegítették a szerb közvélemény (de főként az újságírók és a politikusok) NATO-ról kialakított gyakran negatív véleményének javítását.²⁰

Az Euroatlanti Kezdeményezés elnevezésű szerb NGO is azt a célt tűzte ki, hogy népszerűsíti Szerbiában a NATO PFP-programját és nemzetközi béketámogató misszióit. Ennek érdekében tudományos cikkeket²¹ és egy dokumentumfilmsorozatot tervezett, amelyben bemutatja az egykori szocialista országok euroatlanti integrációs folyamatát, az elért eredményeket, az előnyöket és hátrányokat. Az Euroatlanti Kezdeményezés 2008 végén első alkalommal Magyarországon forgatott filmet hazánk integrációs tapasztalatairól, bemutatva a honvédelmi minisztérium és a vezérkar működését (Budapest), valamint légi (Kecskemét) és műszaki (Szentés) képességeinket. Úgy gondolom, hogy a szerb NGO-kkal fenntartott kapcsolataink is jelentősen javították az országaink közötti katonai együttműködést.

¹⁸ Vojnomedicinska Akademija (Katonaorvosi Akadémia) <http://www.vma.mod.gov.rs/sr-lat/o-vma/ona-nama#.Uh8inaL-ncs> Letöltés: 2013.08.29.

¹⁹ non-governmental organization

²⁰ A magyar támogatással is készített tanulmánykötet és a témában rendezett konferencia címe: *Ekonomija i bezbednost (Gazdaság és Biztonság)*. http://www.bezbednost.org/upload/document/ekonomija_i_bezbednost.pdf; letöltés: 2013.08.29.

²¹ Az Euroatlanti Kezdeményezés 2007. november 1-jei kiadványában jelent meg dr. Szenes Zoltán tábornok volt vezérkari főnök elemzése a Magyar Honvédség átalakításáról: *Transformacija madarske vojske*. http://www.eai.org.rs/sr/evroatlantska_revija/regionalIssues/story/72/Transformacija+ma%C4%91arske+vojske.html; letöltés: 2013.08.29.

Protokolláris, de nagyon katonadiplomáciai tevékenység volt a november elején az osztrák–magyar temetőben (Belgrád) tartott és imádság, amely az első világháború illetve végére emlékező koszorúzássorozat (szerb, brit, francia, nemzetközösségi sírok) egyik kiemelt volt. Az osztrákon kívül a cseh és a kollégáink

fontos minden év katonai tiszteletadás áldozataira, orosz, állomása szlovák

is csatlakoztak az osztrák–magyar kápolnánál tartott rendezvényünkhöz, a szerb katonai képviselők pedig megtiszteltek bennünket jelenlétükkel.

A március 15-ei nemzeti ünnepünk alkalmából a Kossuth-szobor megkoszorúzása Magyarittabén (a vajdasági Bánátban, a román határ közelében található település) rendszerint megható esemény volt. A helyi magyarok nagy számban képviseltették magukat, és nagyon örültek annak, amikor anyaországi vezetőkkel, képviselőkkel, diplomatákkal találkozhattak. Személyesen mindig jelen voltam ezeken az eseményeken, közülük is a 2007. évi volt a legmeghatóbb és egyben leginkább szívszorító élményem. Az ünnepség hangulatára jellemző volt a 2004. decemberi kettős állampolgárságról szóló népszavazás érvénytelensége miatti csalódottság, amely a magyar miniszterelnöki üzenet felolvasásakor hangos nemtetszésekben is megnyilvánult. Sok magyarnak még ünneplőruhája sem volt, de őszintén énekelte a magyar Himnusz. Demjén Ferenc „*Kell még egy szó*” című dalát (Honfoglalás) egy helyi fiatalember énekelte oly meghatóan és szépen, hogy a katarzis minden jóézésű igaz magyar embernél felszínre tört. Akkor és ott éreztem igazán először a bőrömnön keresztül, hogy mi az, magyarnak lenni Szerbiában. Megható és megindító érzés volt. Hasonló élményem volt minden évben Eleméren (a vajdasági Nagybecskerek közelében található település) az aradi vértanúkra emlékező október 6-ai gyászmisén és koszorúzáson Kiss Ernő tábornok sírhelyénél. Felemelő volt a vajdasági magyar politikusokkal, helyi képviselőkkel és hétköznapi emberekkel beszélgetni, akik mindig szívélyesen, reményteli érzésekkel fogadtak.

A katonadiplomácia egyik sarokköve volt a fogadásokon, kulturális rendezvényeken és vacsorákon történő részvétel. Az állófogadások leginkább az új ismerősök szerzésének, a meglévő kapcsolatok építésének és erősítésének színtere volt. Rövid beszélgetések alkalmával lehetőség volt arra, hogy a vezető beosztású politikusokkal, tisztségviselőkkel és szerb tisztekkel eszmecsere folytassunk.

A vacsorák egy kicsit kötöttebb formát jelentettek, de a jelen lévő vendégek általában közös érdeklődési köre biztosította a hasznos beszélgetések kialakulását. Évente mintegy félszáz fogadásra kaptam meghívást, és egy tucat vacsorameghívásnak tettünk eleget feleségemmel. Félévente rendezett vacsoráink alkalmával arra törekedtünk, hogy a meghívott vendégeknek magyaros ételeket készítsünk, és hazánk látványosságait, tájait, zenéjét és kulturális eseményeit bemutassuk (pl. DVD-filmen) az este során. A diplomáciában megszokott vendéglátás és ajándékozás során is az volt a cél, hogy a magyar tájakat (könyvek formájában), kulináris érdekességeket, borokat és édességeket reklámozzuk. Ezzel a magyar gazdaságnak és turizmusnak is segíthetünk. A kulturális rendezvények közül fontos megemlítenem a belgrádi Magyar Napok rendezvény keretében a Drámaszínházban vendégeskedő Magyar Állami Népi Együttes 2009. júniusi Naplegenda előadását, amelynek fergeteges sikere volt. A meghívott és szabadon érkezett szerb értelmiség hosszú ideig elismerően beszélt a magyar táncosok fellépéséről. Ezen alkalmakkor különösen büszkék voltunk hazánk kultúrájára és művészeink tehetségére, sikeres előadására.

A diplomaták munkájának egyik legnagyobb közeg a multikulturális környezet. A különböző diplomáciai képviselők rendezvényei oly sokszínűek és változatosak, hogy az ember egyik pillanatról a másikra egy másik világba csöppen. Sok-sok élményem közül kiemelem az egyik egyiptomi kulturális rendezvényt, amelyen első alkalommal láttam élőben dervistáncot. Aki ismeri ezt a mutatványt, annak nem kell ecsetelni, hogy mennyire látványos, lenyűgöző és magával ragadó ez az előadás. A kulturális rendezvények közelebb hozták egymáshoz a látszólag távol álló nemzeteket, és szerintem mindenki megtalálta bennük a saját nemzeti kultúrájára jellemző elemeket, illetve a hasonlóságokat.

Az attasétestület tevékenysége, élmények, tapasztalatok

A belgrádi véderőattasék testülete körülbelül 40 fős volt. Tagjai túlnyomó többségében katonadiplomáták voltak, és köztük olyan titkárok is előfordultak, akik diplomata státussal rendelkeztek. Volt azonban olyan tagunk is, aki külföldi katonai tanácsadóként dolgozott a szerb védelmi tárcánál. Az attasétestület egy-két havonta tartott összejöveteleket, kulturális és néha sportprogramokat, amelyek nagyon jó lehetőséget biztosítottak ismerkedésre, eszmecsere, barátságok kötésére, a meglévő kapcsolatok elmélyítésére. Rendszerint a belgrádi Diplomataklubban fogadtuk az újonnan érkezett katonadiplomátákat, illetve búcsúztattuk a szolgálatukat befejezett kollégákat és feleségeiket. 2008 elejétől egy éven át az attasétestület titkára lehettem, ami egyrészt nagy megtiszteltetés, másrészt új tapasztalatszerzési lehetőségeket és kapcsolatokat jelentett számomra. Az attasétestületi programok szervezése rendszerint az én feladatomból volt az elnök instrukciói és a kincstárnok pénzügyi támogatása mellett. A mi időszakunkban többek között látogatást tettünk a belgrádi Volkswagen-csoportnál, ahol a tagoknak lehetőségük nyílt teszvezetésre; a Kovilovo²² Sportközpontban pedig agyaggalamb-lövészetben vehettünk részt, és kipróbálhattuk a sportpályákat, illetve véletlenül találkozhattunk a szerb labdarúgó-válogatott néhány tagjával. Ezekon kívül a

²² A sportközpont Belgrádtól 15 kilométerre északra található, ahol többek között a szerb nemzeti tizenegy készül a nemzetközi meccseire luxuskörülmények között.

szakmai érdeklődésünknek megfelelően tájékoztatón vettünk részt a Civil-Katonai Kapcsolatok Központ, a Szerbiai Atlanti Tanács és a Nemzetközi Biztonsági Intézet székhelyén. Különösen emlékezetes volt az évente megrendezésre kerülő attasébálok közül a 2008. évi, amelyre egy helyi hastáncos hölgyet is meghívtunk. Ez még a vendégül látott szerb katonai felső vezetőknek is meglepetést okozott, és természetesen körükben is nagy sikert aratott.

Összegzett tapasztalatok

Katonapolitikai szempontból nagyon változatos periódus volt a 2006–2009 közötti szerbiai időszak. Kostunica kormánya 2008 elején részben az Oroszországhoz fordulást választotta, mivel megsértődött Koszovó függetlenségének nyugati (NATO- és EU-tagállamok többsége általi) elismerése miatt. Ennek következtében a diplomáciai kapcsolatok alacsonyabb szintre kerültek hazánkkal is²³, de ez az állapot szerencsére nem tartott sokáig. A 2008 nyarán hivatalába lépő Cvetkovics-kabinet már a nemzetközi kapcsolatok helyreállítására törekedett és az EU-csatlakozást tette meg külpolitikai prioritásává. Felismerte, hogy Oroszország nem tölt be integráló szerepet, programja sincs az európai felzárkóztatásra, és mások a gazdasági érdekei, mint az EU-nak, amelynek tagállamaiban szerbek százezrei élnek és dolgoznak. Szerencsére a katonadiplomáciai kapcsolatokat a koszovói függetlenségi deklaráció csak kismértékben befolyásolta. A magyar–szerb vezérkari főnöki megbeszélések átmenetileg határ menti protokolláris találkozónak egyszerűsödtek, de a szakmai együttműködés folytatódott.

Összességében megállapítható, hogy a nehézségek ellenére a NATO-tagállamok és Szerbia katonadiplomáciai kapcsolatai jelentős mértékben javultak a szerb PFP-tagság 2006. végi elérését követően. A szerb haderő fokozatosan átvette a NATO szabványait, mert a világon a legjobb modellnek tartja a Szövetség haderőszerkezési elveit és módszereit. Ugyanakkor a NATO-tagság kérdése nem került napirendre, mert az 1999. évi NATO-bombázások és a 2008-as koszovói függetlenségi deklaráció eltávolították a szerb vezetést a Szövetségtől. A katonadiplomácia úgy hidalta át ügyesen ezt a problémát, hogy a szerb katonai vezetők nem közvetlenül a NATO-val, hanem a tagországaival folytatott kétoldalú katonai kapcsolatokat fejlesztették, ami a nagyközönség előtt nem volt teljes mértékben ismert. Ez tette lehetővé, hogy vezető NATO-tagországok haderői, így például a Koszovó miatti amerikai–szerb politikai és diplomáciai nézeteltérések ellenére is az Ohio-i Nemzeti Gárda kiemelkedően jó együttműködést alakított ki a szerb haderővel.

A Magyar Honvédség és Szerbia Hadserege az új körülménynek (Szerbia PFP-tagsága) köszönhetően tovább javíthatta kétoldalú katonai kapcsolatait. Hazánknak is az Ohio-i Nemzeti Gárda volt a mentora az 1990-es években, és ez megalapozta a sikeres együttműködés folytatását. Szomszédságunkból fakadó közös érdekünk pedig elősegítette, hogy Szerbia is csatlakozzon a Tisza-zászlóalj közös katasztrófavédelmi tevékenységéhez. Szerbia elkötelezte magát a nemzetközi

²³ Magyarország 2008. március 19-én elismerte Koszovó függetlenségét, ami Szerbia politikai vezetésének elfogadhatatlan volt.

békétámogató missziókban történő részvétel mellett, és ennek jegyében attaséhivatalunk is közvetített a közös nemzetközi szerepvállalás megvalósítása érdekében. Akkor Szerbia még nem vállalta az együttes missziót, de később a szerb katonák is csatlakoztak a ciprusi magyar békefenntartó kontingens kötelékéhez. A magyar–szerb védelmi együttműködés további bővítését a 2008 végén kibontakozó pénzügyi-gazdasági válság jelentősen lefékezte, de az addig elért eredmények visszafordíthatatlanul pozitív folyamatokat indítottak el.

Vitathatatlan, hogy az egykori szocialista országok (amelyek a demokratikus politikai átalakulást a PpP-programnak köszönhetően a haderőben végrehajtott reformmal is erősítették) mintájára a szerbiai nemzetközi katonai együttműködés is jóval megelőzte a külpolitikai kapcsolatok konszolidálódását. A szerb haderő vezetésének konstruktív hozzáállása elősegítette a Nyugattal korábban megromlott viszony javítását. A szerb katonai felső vezetés felismerte a közeledésben rejlő egyéb előnyöket, amit később a politika és a gazdaság szereplői is élvezhettek. A szerencsétlenül alakult európai és globális gazdasági helyzet miatt azonban 2009-től fokozatosan csökkent a Szerbiának juttatott anyagi és erkölcsi támogatás, ami miatt Szerbia egyre kevésbé tudta kihasználni az elért eredményeket az integrációs folyamat felgyorsítása céljából.

Hazánknak a jövőben is kiemelt katonapolitikai partneri kapcsolatokat kell ápolnia a szomszédos Szerbiával, ugyanis ezt a vajdasági magyarok érdekeinek képviselője is megköveteli. Emellett büszkék lehetünk azokra a magyar nemzetiségű katonákra is, akik a szerb haderőben bizonyították rátermettségüket és elhivatottságukat, és akikkel a jövőben együtt, közös célokért küzdhetünk a nemzetközi szinten.

A szerbiai katonadiplomáciai tevékenységem egyik legfontosabb tanulsága, hogy a fogadó állam jogrendje, szabályai, kultúrája és szokásai alapvetően meghatározzák az ott szolgáló diplomaták tevékenységét. Ahhoz, hogy sikert érhessenek el, részben át kell venniük a helyi mentalitást a hivatali munkában és a mindennapi életben egyaránt. Az ősi mondás, miszerint „*Ha Rómában vagy, tégy úgy, ahogy a rómaiak*” különösen igaz Szerbiára. Ott minden a személyes kapcsolatokon múlik. Tehát ha az ember valamit el akar intézni, akkor először megkeresi a személyes ismerősét, majd azt követően indítja el a hivatalos, mondhatni bürokratikus ügyintézését. A legfontosabb tehát a jó személyes kapcsolatok, sok esetben a barátságok kialakítása, ami eredményessé teheti a diplomáciai erőfeszítéseket.

Visszaemlékezések huszonhárom év távlatából

Örömmel fogadtam és üdvözöltem a szándékot, hogy a Felderítő Társasága Egyesület konferenciát szervez „A magyar katonadiplomácia története” témakörben.

Nemcsak fontosnak, de időszerűnek is tartom témát, hiszen az 1989–90-es években bekövetkezett politikai rendszerváltoztatás lényegi változásokat hozott katonadiplomácia történetében is, amelyeket feltétlenül kell jeleníteni.

ezt a
a
meg

Éppen az előzőekben említett politikai rendszerváltoztatás, illetve annak ideje inspirált engem is hogy gondolataimat papírra vessem, hiszen 1990. augusztus 26-án kezdtem meg szolgálatom ellátását Bonnban mint a Magyar Köztársaság Nagykövetségére rendelt véderőattasé.

Ám az elhatározás, hogy én is leírok egy-két általam figyelemre méltónak ítélt gondolatot, kevés volt, mert előbb a választandó „stílus” kérdésében kellett önmagammal döntésre jutnom. Azt gondoltam, hogy a szinopszisban javasolt „tanulmányhoz” én már öreg vagyok, túl sok időt töltöttem nyugdíjban. Az indítványozott másik lehetőséget – a „visszaemlékezést” – viszont éppen koromhoz illőnek éreztem, hiszen éppen az ilyen „öreg bakához” illő a mesélés, az anekdotázás, ez a stílus a nyugdíjas visszaemlékezésének lehetőségét kínálja.

Számba veszem tehát „katonadiplomata” életem legfontosabb eredményeit, tapasztalatait. Íme:

Előzmények, kiválasztás, felkészítés

Előzmények

Ahhoz, hogy valaki katonadiplomátává (jó katonadiplomátává) váljék, egy sor feltételnek kell megfelelnie. A jelen írás összeállításakor tapasztalataimra támaszkodva számba vettem, melyek azok a legfontosabb képességek, ismeretek, amelyekkel egy katonadiplomátának rendelkeznie kell. Szubjektív vélemények szerint ezek a tulajdonságok – ha nem is fontossági sorrendben – a következők:

Általános jártasság katonai ismeretekben, felsőfokú katonai végzettség. (Ma a Nemzeti Közsolgálati Egyetem, az én esetemben a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia.) Néhány éves **csapatgyakorlat** (ezt én hét év során abszolvtam Szolnokon, a mélységi felderítő zászlóaljnál).

Felderítő-szakképzés. Elsősorban a hadászati felderítés szervezeteiben folytatott gyakorlati tevékenység, itt szerzett tapasztalat. Az én esetemben ez azt

jelentette, hogy kiküldetésem előtt hat évet töltöttem a csapatfelderítést irányító szervezetben, itt tapasztalatokat szerezhettem a hadászati felderítési feladatok tervezésében, megismerhettem a magyar haderő felépítését, felszerelését, vezetési rendszerét. További két évet töltöttem a Tájékoztató Szolgálatnál, ahol a beérkező jelentések elemzésével, értékelésével, kiadványok kidolgozásával foglalkoztam (tehát megismerhettem a felhasználók hiriényeit, másfelől láttam az információk megszerzésének módszereit, lehetőségeit.)

Kommunikációra alkalmas nyelvismeret. Talán ezt a követelményt kellett volna első helyen említenem és erősen hangsúlyoznom. Esetemben is jelentkeztek e témakörben vezetői döntési és szubjektív hibák is. Korábban (1980–1983 között) Ausztriában voltam attaséhivatali titkár, ekkor az 1978-ban szerzett felsőfokú német ismeretemet jól kamatoztathattam. Hazatérésem után azonban olasz nyelvtanfolyamra iskoláztak be. 1988-ban vizsgáztam ebből a nyelvből és eredményeim alapján bíztam egy olasz nyelvterületre történő kiküldetésben, a német nyelvet időközben nem ápoltam. Előljáróim Németországba jelöltek véderőattasénak. Utólag azt kell mondanom, hogy egy attaséi beosztásra pályázó tiszt egy „fő” nyelvet tudjon jól és folyamatosan ápolja azt, egy másik nyelvet pedig tartson „készenlétben”. Ez a képlet a mai politikai és társadalmi viszonyok között a „tervezett fogadó ország nyelve – angol nyelv” párosításban valósulhat meg. Szerencsére „nyelvi” közegeben az „ittthon háttérbe szorított” német elég gyorsan „élővé” vált.

Alacsonyabb (attaséhivatali titkári vagy attaséhelyettesi) **beosztásban szerzett tapasztalat.** Nem tekinthetem kizárólagos követelménynek, de feltétlenül előnyösnek tartom. Én – ahogy az előzőekben említettem – 1980–83-ban Bécsben lehettem Novák Zoltán, illetve Ráncsik József ezredesek mellett hivatali titkár. Mindkettőjüktől sokat tanulhattam szakmai területen is, de megismerhettem egy nagykövetség működési rendjét, egy család kitelepítésének legfontosabb feladatait, beilleszkedésének feltételeit, Németországban hasznosítható ismereteket szereztem.

Érdekességként kell itt megemlítenem, hogy – a hazai rendszerváltoztatás előtt tíz évvel – itt, Ausztriában szerezhettem tapasztalatokat a demokrácia gyakorlatából:

Történt, hogy Czinege Lajos magyar és Lütgendorf osztrák honvédelmi miniszterek jó kapcsolatokat ápoltak, főként cserevadásokat szerveztek egymás országaiban (zergére Ausztriában, szarvasra Kaszópusztán) előszeretettel. Egyik évben magyarországi látogatás volt soron, ennek részleteit kellett az osztrák miniszterrel tisztáznom. Igen ám, de ő szabadságon volt, nem tartózkodott Bécsben. Megtudtuk, hogy egy karintiai faluban tölti szabadságát, az ottani gazdaságában. Elindultam! A faluba érve szinte ötszáz méterenként kérdeztem meg, melyik a miniszter út tanyája? Az utolsó útbaigazítást egy hatalmas trágyadomb tetején álló, gumicsizmás, vasvillás paraszttól kértem: Merre találom a miniszter úr házát? A paraszt belevágta a villát a trágyába, leugrott és „Én vagyok!” választ adta! Én, aki akkoriban azt is meggondoltam, hogy bekopogjak-e az alosztályvezetőmhöz, az íróasztala előtt állva pedig a lábaim remegtek, zavarba jöttem. A miniszter megnyugtatott: „No, jöjjön, igyunk egy pálinkát! Én főztem!” Harminc éve őrzöm ezt az emléket!

Általános műveltségi, különösen történelmi ismeretek, úgy a fogadó országról, mint – sőt még inkább – a magyar történelem és kultúra témaköréből. Nagyon fontos követelmény ez általában is, de különösen az volt kiküldetésem, a rendszerváltoztatás évében hazánk iránt megnyilvánult nagy érdeklődés miatt. Most utólag is sajnálkozva, de őszintén vissza kell gondolnom e területen jelentkező saját hiányosságaimra is. Az önkritikus gondolataim mellett azt is javasolnom kell, hogy az e területért felelős vezetők – az önképzés megkövetelése mellett – a kiválasztott (a kiküldetésnél már jóval korábban kiválasztott tisztek) e témákban történő szervezett oktatásának lehetőségét is keressék. Nem tartanám megengedhetetlen módszernek azt sem, hogy az ilyen szakirányú képzést kapott, egyetemet végzettek ilyen célú katonai képzését szerveznék meg.

E kérdéskör kapcsán – egy „anekdotázó öreg bakához” illően – eszembe jut Kéry Kálmán vezérezredes úr egyik látogatása már Németországban. Ő a második világháborúban a magyar honvédség szállítmányozási csoportfőnöke volt, a politikai rendszerváltoztatás után a parlament honvédelmi bizottságának tagja, és én – baloldali gondolkodású, nyugdíjas tisztként – tisztelettel állítom, hogy ő egy jóindulatú, kitűnő emberi tulajdonságokkal rendelkező, művelt tiszt, egy attasétól elvárt ismeretekkel.

Nos, a látogatása!

Magyar delegáció járt Párizsban (Dr. Raffai Ernő, HM politikai államtitkára vezetésével), amelyhez egy protokolláris programpontra (a német–francia határon fekvő egyik, magyar katonák nyughelyéül is szolgáló katonatemetőben) a vendégek koszorúzást szerveztek. Ehhez az eseményhez csatlakozott Kéry Kálmán vezérezredes úr és ehhez az eseményhez rendeltek ki engem is, mint a Magyar Köztársaság németországi véderőattaséját. A rendezvény, amelyet rövid fogadás zárt a városka polgármesterségén, jól szervezeten lezajlott. A rendezvény végén Kéry tábornok úr azt kérte tőlem, hogy vigyem őt el egy Németország északi részén (a temetőtől 400–500 kilométerre) élő barátjához.

Mintegy hatórás út volt, de megérte, mert ismét egy életre szóló élményt szereztem.

Kocsiba szállás előtt segéd tisztje és én „nekivetköztünk”, levettük zubbonyainkat, letettük sapkáinkat. Ő nem, Vezérezredes úr nem! Beült esőköpenyben, sapkában a kocsis hátsó ülésére és mesélni kezdett. A hatórás utat végig mesélte. Beszélt a német kultúráról, a német gazdaságról („itt bauxitot bányásznak”, „itt textilipar működik!”), a francia–német és a német–magyar kapcsolatokról. De nem ám egy idejét múlt korról, hanem napjaink, a mai aktuális életről.

Csodáltam őt és irigyeltem! Irigyeltem azt a tudást, amelyet ő megszerzett és megőrzött az „én fogadó országról”, amely tudást nekem (és minden attasénak) tudnia kell az „ő fogadó országról”.

Más!

Más, emberileg engem jobban érintő, a vezérezredes úr humánusát, emberségét jellemző események is történtek az utazás során. A céltelepüléstől 8–10 kilométerre lehattunk, amikor a hátsó ülésről ellentmondást nem tűrő vezényszót hallottunk: „*Állj! Vizeünk!*” Megálltunk. Tábornok úr segédtsíjta támogatásával kikászálódott a kocsiból és az árokparton megkönnyebbült. Elindultunk! „*Jegyezd meg fiam, illetlen úgy vendégségbe érkezni, hogy üdvözlés helyett a mosdót keresed!*”

Megértettem! Nem kerestem a mosdót!

Más, kellemetlenebb esemény történt!

Megérkezésünkkor derült ki, hogy a tábornok úr egykori recski munkatáborbeli barátjához érkeztünk, aki görnyedt testtartással, botra támaszkodva fogadott bennünket. A munkatáborban az örök puskatussal törték el a gerincét. Fájdalmas volt hallgatni történetét, de még fájdalmasabb volt a házigazda jelenre, a ma élőkre irányított haragját hallani: engem is az egykori AVH-s tiszttel azonosított. „*Kommunisták voltak! Te is az vagy! Igaz!?*” Hebegve kezdtem volna magyarázkodásba, de vezérezredes úr nem engedte. „*Hagyd!*” – mondta. Nem ismeri a hazai viszonyokat, nem tudja, hogy a hadsereg, a tisztek, Ti milyen tisztességgel álltatok helyt a rendszerváltoztatás során!

Vacsora után – a hosszú útra hivatkozva – azonnal visszaindultam Bonnba. Hosszú, négyszáz kilométeres út állt előttem, megtettem, mert észrevétlenül telt az idő, fogyott a kilométer, forrt a harag. Hol az én felelősségem? Különös idöket éltünk! Váratlan helyekről kaptunk támadást, váratlan személyektől kaptunk segítséget!

Kéry vezérezredes úr ilyen, váratlanul segítséget nyújtó személy volt. Sajnos, hogy nyugdíjba vonulásomkor már nem számíhattam az Ő vagy a hozzá hasonlók segítségére.

Országunk politikai berendezkedésének, különösképpen külpolitikai céljainak ismerete. Elengedhetetlen feltétele annak, hogy egy attasé jól láthassa el feladatait. Különösen fontos feltétel volt ez akkor, abban a történelmi pillanatban, amikor engem (és az akkor kiutazásra tervezett „váltást” /1990/ kijelölték).

A helyzet kaotikus jellegét jól illusztrálja, hogy kijelölésünkkor a miniszterelnök Németh Miklós, a külügyminiszter Kovács László, a honvédelmi miniszter Kárpáti Ferenc, a nagykövet Bonnban Dr. Horváth István, az MSZMP Központi Bizottságában Németh Miklóssal egy irodában dolgozó gazdasági kérdésekkel foglalkozó munkatárs.

Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain jelen van Lőrincz Kálmán vezérezredes, aki a hadsereg lojalitásáról biztosítja a tárgyaló feleket.

Megkezdődik a munkásórség felszámolása. Folyik a spontán privatizáció, a szovjet csapatok még Magyarországon állomásoznak.

A hadseregben a megszólítás „elvtárs”, „bajtárs”, majd úr, a hadsereg folyamatosan formálódik.

Megkezdődik a „váltás” felkészítése.

Felkészítés

Az imént címszavakban felsorolt események és tények jól jellemezték az ország politikai helyzetét, illetve annak kialakulatlanságát és jelentősen befolyásolták a „váltás” felkészítését.

Ez volt az **első** és talán a **legfontosabb** jellemzője a felkészítés megszervezésének és tartalmának. Nem volt olyan (politikai, külpolitikai témákban érintett) előadó, aki határozott, állami szinten elfogadott állásfoglalásokat, elképzeléseket mutatott volna be, többnyire hangos elemzés, meditáció folyt úgy a katedrán, mint a hallgatói asztaloknál. A felkészítő tanfolyam résztvevői maguk elemezgették a napi politikai eseményeket és ki-ki saját következtetési alapján alakította ki a képviselni kívánt álláspontját.

Azt a módszert követtem (és ajánlom ezt a módszert utódaimnak is), hogy a hallottak, az írásos publikációk és egyéni következtetésem alapján rövid összefoglalókat készítettem társadalmunk és az ország helyzetéről, külpolitikai céljairól, a hadsereg, a gazdaság helyzetéről, a pártokról, a nemzetiségi politikáról, a társadalmi szervezetekről stb. Ezeket az összefoglalókat a bekövetkező események, a beérkező információk alapján kiutazásomig bővíttem, alakítottam, véglegesítettem. A befektetett munka megtérült, az összefoglalókat kiküldetésem alatt jól hasznosítottam.

Az „általánosnak” tűnő „politikai kérdések” témakörét az alábbi részkérdésekre (egy-egy összefoglaló témája) láttam célszerűnek „lebontani”:

- az „Ellenzéki Kerekasztal” összetétele, a tárgyalt témák, az azokban elért megállapodások, az alkotmányozás kérdései;
- a megalakult pártok filozófiája, viszonyuk az MSZMP utódpártjához, az MSZP-hez és egymáshoz, a pártok vezető személyiségei;
- az előző rendszerben működő erőszakos szervezetek (hadsereg, rendőrség, munkásőrség) viszonya a rendszerváltozáshoz;
- a hadsereg társadalmi kontrolljának kialakuló módszerei, a tiszték viszonya a rendszer változásához;
- Magyarország szerepe a német újraegyesítésben, a határnyitást megelőző döntési folyamat;
- az ország gazdasági helyzetének főbb jellemzői;
- a hadsereg nagybani szervezeti felépítése, technikai felszereltsége, vezető beosztású személyiségei, a szovjet csapatok kivonása, a Varsói Szerződés megszüntetésének folyamata;
- külpolitikai céljaink, esetleges euroatlanti orientációnk, csatlakozásunk kérdései, viszonyunk a környező államokhoz, a határainkon túl élő magyar kisebbség helyzete.

Ma – huszonhárom év távlatából is – úgy ítélem meg, hogy az előző témákban összeállított „összefoglalóim” jól segítették beilleszkedésemet és lehetővé tették, hogy a felénk, magyarok felé megnyilvánuló felfokozott érdeklődést kielégítsem.

A **felkészítés** (a felkészülés) **második fontos jellemzője** az az **izgalom** (félelem?) volt, amely uralta a kijelölt tisztek (és a magam) hangulatát. Mehetünk? Mehetek? Jogos kérdések voltak ezek, hiszen nem tudtuk, hogy a rendszerváltozás milyen személyi következményekkel jár. Fokozta ezt a hangulatot az érkező hír, hogy az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága meghallgatja a kijelölt tiszteket. Végül azonban csak két személyt (Németh Sándor ezredes – Moszkva, és Tóth András alezredes – Washington) hallgattak meg, akik később a meghallgatást formalitásnak értékelték.

A **felkészítés harmadik jellemzője** az volt, hogy a **szakmai kérdések áttekintése** a korábbi évek (évtizedek) gyakorlata szerint rendben lezajlott. Ebben a témakörben áttekintettük az attasék működésének alapjául szolgáló bécsi szerződést, a katonadiplomáciai információszerzés módszertanát, a jelentésekkel szemben támasztott követelményeket, az összeköttetés rendjét, pénzügyi és technikai kérdéseket.

Ebben a témakörben egy negatív tapasztalatomat is meg kell említenem: az attaséhivatal éves költségvetésének tervezése, jóváhagyása és felhasználása során megjelenő anomáliákat. Történt, hogy az attasé által használt gépkocsi cseréje külszolgálatom második évében időszerűvé és technikailag indokolttá vált. A következő évi költségvetési javaslatba felvettem, a javaslatot felterjesztettem, jóváhagyták. A jóváhagyás után, a jóváhagyott összegben, újabb engedélykérés nélkül megvásároltam a gépkocsit. Jött a Központból a dörgedelem! Előbb műszaki leírást kértek, majd alkatrészjegyzéket, végül hazarendeltek (nem kis pénzért), hogy magyarázzam el, miért vettem olyan gépkocsit, amelyben a csomagtartóból induló, a kardántengelyig nyúló sítartó-tok van? Sajnos én erről a tokról csak a tetemre híváskor tudtam meg, hogy van. De a lényeg nem ez, hanem az, hogy az ország képviselőjére alkalmasnak tartott attasét nem tartották alkalmasnak egy jóváhagyott költségvetés felhasználására. Ilyen eljárások mögött gyakran a rosszindulat és a kiutazási szándék húzódik.

Mielőtt a „felkészítés” témakörét lezárnám, szót kell ejtenem a „család felkészítéséről” is. Nem kis feladat. Elsősorban a nyelvtudás kérdését kell kiemelni és hiányolnom azt az előrelátást, tervszerűséget, amely az attasék évekkorábbi kijelölésével (előzetes kiválasztásával) segíthetné a családtagok ilyen célú felkészítését. A feleségnek a protokolláris rendezvényeken, a gyerekeknek a tanulmányaik folytatásában elengedhetetlen a nyelv ismerete. Mi ezt kényszerűségből családom ottani „azonnali beiskolázásával” igyekeztünk pótolni. Lányom a gimnázium mellett a három év során végig magántanárhoz járt (hála ennek, ma gimnáziumi német tanárnő Budapesten). Feleségem pedig a későbbi nagykövetem, Dr. Erdődy Gábor feleségével a Goethe Intézetet látogatta.

A „család felkészítésének” technikai kérdései is érdekesek, főleg akkor, amikor a kijelölt attasé, aki „nyakig” van a szakmai kérdésekben, estenként azt hallhatja otthon, hogy „vigyünk-e télikabátot?” „van-e a lakásban daráló” stb. Ezek a problémák – elsősorban ruházat, a mindennapi élet szükségletei stb. – is érdekesek, de nem olyan súlyúak, mint a nyelv és a helyszínen is pótolhatók.

Nos! Talán egy kicsit hosszan bolyongtam az „előzmények”, a „felkészítés” címen kreált fejezetemben, de úgy gondolom, utódaim talán találnak közöttük hasznosítható gondolatokat.

Kiérkezés, beilleszkedés, a munka kezdete

A kiérkezés

Megérkeztünk tehát családommal 1990. augusztus 26-án (vasárnap) a Köln–Bonn repülőtérre, ahol elődöm, Gyenei György alezredes úr várt bennünket. A fogadás kapcsán kell szót ejtenem a „búcsúztatásról” is. Az ugyanis nem volt. Javaslom, hogy legyen! Ezzel a gesztussal is szükséges kiemelni e feladat fontosságát, erőt adni a kiutazónak. Félreértés ne essék! A kiküldő szervezet minden, az utaztatással összefüggő feladatot elvégzett, de „hiányzott” egy felelős személy, aki azt mondja: „Ugorj neki! Megcsinálod!”

Ilyen személy nem volt a búcsúzásnál, de kellemes meglepetésemre a Ferihegyi repülőtéren megjelent.

Megérkeztünk tehát Bonnba!

Kocsiba szálltunk és a repülőtérrel (amely a két város, Köln és Bonn között feküdt) Bonnba, egészen pontosan Bonn Bad Godesberg kertés, családi házas városnegyedébe utaztunk, ahol a Magyar Köztársaság Nagykövetsége funkcionált (Bonn, Turm strasse 6). Az autót kellemes volt, a „főváros” egy békés kisváros vasárnapi képét mutatta, többnyire autópályára történő fel- és lehajtással. Félóra múltán a követségre érkeztünk.

Gyenei alezredes úr segítségével elfoglaltuk a teakonyhával, fürdőszobával kombinált vendégszobánkat, amely egy héten át hármunk szállása volt.

Gyenei úr elkészönt azzal, hogy másnap reggel az attaséi irodában találkozunk.

Egyedül maradtunk!

Kicsit szomorúak voltunk, elhagyatottnak éreztük magunkat. Különösen lányom érzett akkor és a következő hetekben erős honvágyat, gyakran olyan mértékűt, hogy ágyba kellett fektetni és ápolni.

Nem aludtam nyugodtan!

A munka kezdete

Másnap fel(meg)kerestem az attaséhivatal irodáit, ahol Gyenei alezredes úrral, elődömmel és Sebők János őrnagy úrral, helyettesével (később helyettesemmel) találkozhattam. A hivatal fenti „személyi összetétele” később úgy

változott, hogy Sebők János őrnagy urat Kovács Imre őrnagy úr váltotta és a hivatal titkári beosztással bővült, amely beosztást az én külszolgálati időm alatt Sümeghy Zoltán őrnagy úr töltötte be. A hivatal féléllású munkatársaivá váltak feleségeink is, akik fontos adminisztratív feladatokat láttak el.

A hivatal elhelyezése három irodahelyiségből állott. A tiszték szolgálati gépkocsikat használhattak.

Az irodába érkezésem után Gyenei úr bemutatta (az itthonról már ismert) kollégáimat, megismertem a hivatal elhelyezését, majd Gyenei úr az átadás-átvétel általa kialakított rendjéről tájékoztatott, amely a következő, lényegi eseményekkel zajlott:

Még aznapra időpontot kért és kapott a nagykövet úrtól, hogy bemutasson. Ezt én is fontos, első feladatok egyikének tartom. Nem lenne jó, nem lenne helyes, ha az új attasé a folyosókon véletlenszerűen találkozna a képviselő vezetőjével. (Bár az én esetemben ez nem két egymással ismeretlen ember találkozója lett volna, mert nagykövet úr egyik budapesti tartózkodása során – a parlamenti meghallgatást mintegy helyettesítve – beszélgetésre kért a külügyminisztériumba.)

Nagykövet úrral (Dr. Horváth István) a bemutatkozó találkozó, a beszélgetés kettős hangulatban zajlott. Úgy éreztem, hogy közte és Gyenei úr között fagyos a viszony. Velem udvarias, bátorító volt, visszatért budapesti beszélgetésünkre, amelyen „szondázta” politikai, emberi tulajdonságaimat, felkészültségemet, „szondázta” következő attaséját. Én megnyilvánulásaimban érzékeltettem, hogy a képviselő biztonspolitikai, katonai szakértője kívánok lenni, aki a képviselő rendjéhez alkalmazkodva, nagykövet irányításával látja sajátos katonadiplomáciai feladatait. Ezt örömmel fogadta, én pedig később is ennek szellemében dolgoztam. A rendszeres tájékoztatásokért viszont tájékoztatást, kapcsolati lehetőségeket kaptam. Kiválóak voltak emberi, sportolói kapcsolataink is (vele fociztam, későbbi utódjával teniszeztem), protokolláris rendezvényeire rendszeresen meghívott, a miénkre eljött és minden alkalommal hangsúlyozta vendégeinek történő bemutatásomnál, hogy az attaséja ejtőernyős tiszt. Véleményem szerint a harmonikus kapcsolat kialakítása elsősorban az attasé érdeke.

Kiküldetésem érdekes sajátossága volt, hogy a három év alatt három nagykövet képviselte hazánkat. Dr. Horváth Istvánnal egy évet töltöttem. Őt Csenger Zalán Attila, a KDNP politikusa követte, de igen rövid ideig tölthette be ezt a beosztást, mert egy Budapesten történt sajnálatos autóbaleset miatt hazarendelték.

Csenger Zalán Attila után a már több mint egy éve első beosztotti funkciót ellátó Dr. Erdődy Gábort, az MDF németországi szakértőjét nevezték ki nagykövetté. Kiváló felkészültségű, kiváló jellemű ember (később Vatikáni nagykövet), akivel családom is, én is kiváló kapcsolatokat ápoltunk. Feleségeink együtt látogatták a németórakat, egykorú lányaink barátnők lettek, mi szabadidőnkben teniszeztünk.

A sok nagyköveti váltással járó kiemelkedő élmény volt, hogy a különösen szép protokolláris eseményen, a megbízólevél átadásán részt vehettem, az államfővel találkozhattam.

Dr. Horváth István nagykövet úrnál tett bemutatkozó (búcsúzó) látogatás után sorra látogattuk a diplomatákat irodáikban és kivel rövidebb, kivel hosszabb beszélgetést folytattunk.

Kiküldetésem alatt a legfontosabb diplomatabeosztásokat a következők töltötték be:

– Dr. Peisch Sándor nagykövetségi első beosztott, őt Budapestről a Külügyminisztériumból ismertem, jó ismerősként fogadott és bánt velem, bár rövid ideig dolgoztunk együtt (hamarosan hazatért), támogatását végig élvezhettem. Hazatérése után helyettes államtitkár lett a külügyben, majd nagykövet Bécsben, később Berlinben. Helyét nagykövetté történő kinevezéséig Dr. Erdődy Gábor töltötte be;

– Kovács József követségi titkár, szintén külügyi ismerős, kapcsolatunk nem mélyült el;

– Dr. Czukor József követségi titkár, aki politikai kérdésekben igen jártas volt, kiemelkedő munkát végzett. Hazatérése után előbb az IH értékelési, elemzési igazgatója volt, majd a külügyben töltött be magas beosztásokat, jelenleg Magyarország berlini nagykövete;

– Dr. Dobokai Gábor gazdasági ügyeket kezelő követségi titkár, hazatérése után több alkalommal nagykövet Közel-Keleten, közben az Alkotmányvédelmi Hivatal főigazgatója;

– Pethő Tibor politikai kérdések követségi titkára, hazatérése után az IH titkárságvezetője, majd főigazgatója, később nagykövet Közel-Keleten;

– Dr. Györkös Péter politikai kérdések követségi titkára, ma Magyarország EU melletti nagykövete;

– Dr. Greznarik Pál konzul Münchenben, később svájci nagykövet;

– ifj. Szűrös Mátyás kulturális és sportügyek követségi titkára;

– Dr. Hargitai József főkonzul;

– Dr. Jókuti András gazdasági tanácsos.

Az itt említett diplomaták mindegyikével jó viszonyt ápoltam, emberi kapcsolataink jók voltak, de szakmai (diplomáciai) kérdésekben nem alakult ki munkakapcsolat.

A diplomatáknál tett látogatásunk után és közben Gyenei úr bemutatta a követség épületét és bemutatta (ha találkoztunk) a követség egy-egy technikai munkatársát (hivatalsegédet). Itt kell megjegyezni, hogy rosszul teszi az a katonai attasé, aki ezt a munkakört (az ezt betöltő személyeket) lebecsüli és nem a helyén kezeli. Protokolláris rendezvények megtartásában, a mindennapi életfeltételek kialakításában nélkülözhetetlen a segítségük. Ezt persze díjazásért nyújtják.

Délután volt, amikor visszatértünk az attasé irodájába és Gyenei alezredes úr tájékoztatót az átadás-átvétel további feladatairól. A következő napra tervezte és kérte a HM Összekötő Hivatalánál, illetve a HM vezető személyiségeinél teendő látogatásunkat.

A megadott időpontra Gyenei alezredes úr gépkocsijával érkeztünk a Hivatal elé, ahol az erre a feladatra (kalauzolásunkra) kijelölt tiszt várt bennünket és kísért a hivatal egyik kisebb protokolltermébe. Itt a Hivatal kisebb állománya volt jelen. A hivatalvezető üdvözölt és néhány kérdéssel tájékozódott pályámról, céljaimról, majd értékelte, méltatta Gyenei úr ottani ténykedését, érdeklődött a számára tervezett további feladatairól. A rövid tájékozdó beszélgetés után pezsgővel kínáltak bennünket, majd ismertette a HM-ben számunkra tervezett programot, amely nem volt más, mint rövid bemutatkozó látogatás a haderőnemek vezérkari főnökeinél, illetve Wellershoff admirálisnál, az összhaderőnemi vezérkari főnökénél. Ezek a látogatások is elsősorban udvariassági, érdeklődő beszélgetéseket tartalmaztak, de jelentős mértékben érdeklődtek a magyarországi rendszerváltoztatás lefolyására, következményeire vonatkozó politikai, katonai kérdések és természetesen nagy hangsúllyal szerepelt a határnyitásért, a német újraegyesítésért kifejezett köszönet.

A bemutatkozó látogatások után Gyenei alezredes úr tájékoztatót a másnap esedékes búcsú, illetve bemutatkozó fogadás részleteiről. Tekintettel arra, hogy Bonnban akkor mintegy százharminc fős attasétestület (szárazföldi, légügyi, haditengerészeti vagy összhaderőnemi attasé és helyetteseik) működött, valamint számolni kellett a katonai vezetés fontos személyiségeivel is, valamint mindezek feleségével, kb. 300 fős fogadással számoltunk (és nyugtázhattuk másnap).

Izgalommal vártam!

Másnap a „fogadó sor” élén a nagykövet úr üdvözölte a vendégeket, majd Gyenei úr és felesége búcsúzott, a sor végén pedig mi mutatkozhattunk be feleségemmel.

Aztán kivel-kivel néhány perces beszélgetés, kb. 150 alkalommal mondtam el ugyanazt magamról. Később (az én búcsúztatásomnál) észleltem és értékeltem, hogy míg itt nem, az én búcsúmnál hangzottak el beszédek is.

A fogadás sikeresen lezajlott.

Másnap Gyenei úrral adminisztrációs, pénzügyi, technikai (leltár) feladatokat végeztünk, áttekintettük a folyamatban lévő feladatokat.

Két nap múlva Gyenei úr hazautazott, mi beköltöztünk az attasélakásba, az átadás-átvétel lezajlott, teljes felelősségű attasévá váltam.

Tevékenységem kiemelkedő feladatai, eseményei

A hároméves attaséi tevékenységem során elvégzett legfontosabb feladatok – azon az általános megfogalmazáson túl, hogy a kétoldalú katonai kapcsolatokat ápoltam, biztonságpolitikai kérdésekben tájékozódtam az 1961-es bécsi szerződés előírásainak megfelelően – az alábbiak voltak:

1. Fogadtam és segítettem a Németországba érkező magyar katonai delegációkat, illetve segítettem a Magyarországra induló német katonai delegációk felkészülését.

Külszolgalati időm alatt az alábbi fontosabb magyar katonai delegációk (látogatók) érkeztek Németországba:

- Balogh György (Kisgazdapárt), az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának Elnöke;
- Kéry Kálmán vezérezredes;
- Dr. Für Lajos honvédelmi miniszter (több alkalommal);
- Dr. Raffai Ernő, a HM politikai államtitkára;
- Dr. Kovács Tamás ezredes katonai ügyész (később legfőbb ügyész) által vezetett delegáció;
- Annus Antal vezérőrnagy, a HM közigazgatási államtitkár által vezetett delegáció;
- Borsits László altábornagy által vezetett delegáció;
- Keleti György (akkor) ezredes, (akkor) a HM szóvivője által vezetett delegáció;
- Dr. Gyarmati István nagykövet, helyettes államtitkár;
- Lőrincz Kálmán vezérezredes, az MH parancsnoka által vezetett delegáció;
- Kelemen József vezérőrnagy helyettes államtitkár vezette delegáció (amelynek tagja volt Scharrer János vezérőrnagy is);
- Balogh Béla vezérőrnagy, a légierő parancsnoka által vezetett delegáció;
- Dr. Gyuricza Béla altábornagy, a szárazföldi erők parancsnoka (több alkalommal, magánemberként lányát, Dr. Györkös Péter követségi titkár feleségét látogatta meg);
- Mészáros Ferenc vezérőrnagy vezette, kiképzési szakértőkből álló delegáció;
- Tabódy István püspök úr vezette, a NATO tábori lelkes konferenciájára érkező, négy vallás képviselőjéből álló delegáció;
- Dr. Hideg János orvos vezérőrnagy vezette egészségügyi delegáció;
- Kovács János vezérőrnagy MNVK 2 csoportfőnök által vezetett delegáció;

- Mag Pál ezredes MNVK 2. csoportfőnök-helyettes;
- az Állami Számvevőszék későbbi elnökhelyettese, a hivatal pénzügyi ellenőrzésére;
- részt vettem Volker Rühe német védelmi miniszter magyarországi útjának előkészítésében.

Az érkező magas rangú delegációk látogatásához általában – a német fél által adott ebéd vagy vacsora (fogadás) viszonzásaként – szerveztem a követségen hasonló jellegű rendezvényt.

A delegációk kapcsán – egy „anekdotázó öreg bakához” illően – el kell mesélnem három érdekes történetet is, olyant, amilyennel a mai attasék is találkozhatnak.

Úgy érkezett müncheni látogatásra az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának elnöke, Balogh György, hogy engem a központ nem értesített. Éjfél tájban cseng a telefonom: Hol vagy? Reggelre várlak! A Bonn–München távolság kb. 400 km, azonnal indultam, reggel jelentkeztem. „Nem jó a szállásom. Intézkedj!” Nincs kellemes helyzetben ilyen feladattal az attasé. A németek megoldották.

Dr. Raffai Ernő, a HM politikai államtitkára látogatása zajlott Bonnban, visszautazásának napján volt esedékes Annus Antal vezérőrnagy, a HM közigazgatási államtitkára érkezése Münchenbe! A bonni búcsúztatás és a müncheni üdvözlés közötti távolság két óra. Mit tegyek? Felhívtam (az egykori akadémiai évfolyamtársamat) Annust: Mit tegyek? „Egy katonai attasénak illik tudni, hol a helye!” Nehéz feladvány! Irány a német szervezők! Mit tegyek? „Árvai úr, ez nem probléma! Elbúcsúzik Raffai államtitkár úrtól, kap egy kétüléses repülőt és üdvözlí Annus urat Münchenben!” Annus: „Na, ugye!”

A NATO tábori lelkész konferenciája valahol Németország északi részén. Az ötfős delegáció Bonnba érkezik. A szállításukat helyettesemmel, két kocsival szervezzük. Az én kocsimba Tabódy püspök úr, a zsidó rabbi és a HM képviselője kerül! Ennyi zsidó viccet (legtöbbet a rabbi szájából) még nem hallottam. Visszatérésünk után vacsora a delegációval. Előtte Tabódy püspök úr kérése: „Nehogy vegyél ennek kóser pálinkát!” A rabbi: „Megiszod Te a kósert is.” Kedves évődés volt.

2. Számos biztonságpolitikai konferencián előadóként tájékoztattam a résztvevőket a magyar biztonságpolitikai elképzelésekről, a haderő helyzetéről. Mindezekről egy alkalommal sajtónyilatkozatot is adtam. Több alkalommal hallgatóként vettem részt biztonságpolitikai konferencián és tájékozódtam a német biztonságpolitikai elképzelésekről.

3. Részt vettem a Magyarországnak felkínált haditechnikai eszközök bontásának és hazaszállításának megszervezésében.

4. Segítettem a hamburgi Vezérkari Akadémiára beiskolázott tisztek beilleszkedését.

5. Segítettem a Hürth-i külföldiek németnyelv-oktatását végző központba érkező magyar tisztek beilleszkedését.

6. Tájékozódtem az NDK Néphadseregének átszervezéséről a Bundeswehrbe történő integrálásáról, két alkalommal volt NDK-beli laktanyák és csapatok meglátogatásával szerezhettem ebben a kérdésben személyes ismereteket.

7. Rendszeresen részt vettem a német fél vagy az attasétestület valamely tagja (országa) által szervezett protokolláris rendezvényen, így:

- a nagyköveti megbízólevél átadásán a köztársasági elnöknél;
- a magas rangú magyar delegációk tiszteletére adott ebédeken vagy vacsorákon;
- a német honvédelmi minisztérium által szervezett rendezvényeken;
- polgári testületek, illetve személyek ebédjein, vacsoráin, fogadásain;
- a Németországban működő követségek fogadásain;
- több attasékolléga (elsősorban amerikai, kínai, orosz, belga, svájci, francia, cseh, lengyel) által szervezett vacsorán.

8. Rendszeresen részt vettem a nagykövetség által szervezett protokolláris rendezvényeken, alkalmanként a nagykövet úr vacsoráin.

9. Szerveztem a Magyar Honvédség ünnepi alkalmaihoz, magas rangú delegációk látogatásához kapcsolódó fogadásokat, a kollégákkal tervezett vacsorákat.

10. Terveztem és irányítottam az attaséhivatal pénzgazdálkodását, szerveztem és irányítottam a hivatal tevékenységét.

11. Mindezekről folyamatosan tájékoztattam elöljáróimat.

A magyarországi rendszerváltoztatás „pillanatában” lehettem véderőattasé Bonnban. Ez a tény és a németek részéről a rendszerváltoztatás hatására megnyilvánuló érdeklődés, segítőkészség, a határnyitás okán kialakult hála tette lehetővé, hogy feladataimat az elvárások szintjén teljesítsem. Így az előzőekben leírtakat újra és újra átgondolva, katonai pályafutásom kiemelkedő eredményének tartom, hogy véderőattasé lehettem.

Természetesen a hazatérésem óta eltelt huszonhárom év, a „nagyobb távlatból” történő visszatekintés új tapasztalatokat is kínál, ezeket is igyekezett az „öreg obsitos” utódainak (és azok elöljáróinak) ajánlani.

Képek a fontosabb rendezvényekről

RENDEZVÉNYEK

- A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottság által szervezett felderítő napi megemlékezés
- A Tudományos Bizottság rendezvényei
 - Biztonságpolitikai Klub
 - Látogatások
 - A „Megelevenedő történelem program” rendezvényei
- Egyéb programok
- A Magyar Ejtőernyősök Napja

**A POLGÁRI ÉS KATONAI KAPCSOLATOK BIZOTTSÁG
ÁLTAL SZERVEZETT
FELDERÍTŐ NAPI MEGEMLEKEZÉS**

ÜNNEPI RENDEZVÉNY A FELDERÍTŐK NAPJA TISZTELETÉRE

Ebben az esztendőben 2013. november 16-án emlékeztünk meg a Felderítők Napjáról. Az idei rendezvényünknek különös jelentőséget adott az a tény, hogy éppen 95 esztendővel ezelőtt jött létre az önálló magyar katonai felderítés/hírszerzés!

A kiemelt évforduló alkalmából tartott megemlékezésünkre ezúttal a Stefánia Palota Ovál Termében került sor. Az ünnepi beszédet Gyenes István nyá. dandártábornok tartotta, majd elnökünk, Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok tájékoztatta a megjelenteket a Felderítők Társasága Egyesület tárgyévi tevékenységéről. Az ünnepi megemlékezéshez kapcsolódva Dr. Munkácsi József nyá. ezredes – a leendő felderítőknek címezve – rövid írásban foglalta össze a felderítés/hírszerzés lényegét, azt, hogy miért érdemes ezt a hivatást választani (*írása az ünnepi beszéd után olvasható*). A rendezvényen – hagyományainkhoz híven – szép számban vettek részt a családtagok is és a 107 fős létszám minden eddigi érdeklődést felülmúlt! A rendezvényt megtisztelte jelenlétével Fucsku Sándor vezérőrnagy, az Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka és felesége, Dr. Boda József r. vezérőrnagy, a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségének elnöke, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója és Dr. Béres János dandártábornok, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgató-helyettese.

Az ünnepi megemlékezés hivatalos részét követően a Stefánia Palota földszinti Ovál termében ünnepi ebédre került sor, melynek étlapján – többek között – kiemelt helyen szerepelt a hagyományos Márton-napi libacomb is!

Az ebédet követően vidám hangulatú bajtársi, baráti beszélgetésekre került sor, melynek során tagjaink számos ötlettel járultak hozzá az Egyesület keretein belül végzendő munkánk még eredményesebbé tételéhez! Tanácsaitokat, javaslataitokat ez úton is köszönjük, és megvalósításukban az Elnökség számít cselekvő támogatásokra!

ÜNNEPI BESZÉD
a Felderítők Társasága Egyesület
az önálló magyar katonai felderítés létrejöttének
95. évfordulója alkalmából tartott rendezvényén

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

1989 decemberében egy szép és régi hagyomány éledt újjá a Magyar Honvédség csapatainál és intézményeinél: a fegyvernemi napok megünneplése.

Szent Borbála napján – az akkori Kossuth Lajos Katonai Főiskolán – a tüzér tanszék tanárai és hallgatói emlékeztek meg először védőszentjükről és elevenítették fel fegyvernemük történetének fontosabb állomásait.

Ezt az újjáélesztett nemes tradíciót aztán más fegyvernemhez tartozók is követték, közöttük a felderítők is, akiknek a Magyar Honvédség parancsnokának intézkedése nyomán így lett november 11-e – Szent Márton napja – a fegyvernemi ünnepük, azaz a Felderítők Napja.

A fegyvernemi napok tiszteletére szervezett megemlékezések a történelmi tradíciók megőrzése és ápolása mellett lehetőséget teremtettek és teremtenek azóta is a hagyományos katonai erények népszerűsítésére, a katonai közösségek összetartó erejének növelésére, valamint a hadsereg és a társadalom közötti kapcsolatok szélesítésére.

Tisztelt Ünneplők!

Az ún. katonaszenteket Európa szerte különleges hely illette meg az egyházi és a világi életben, valamint a néphitben egyaránt. Az emberek számára természetes volt, hogy a szentek tisztelete az élet minden területét átszötte, így a katonaelet szimbólumainak és szertartásainak is keretet adott. A szenteket általában életútjuk vagy a tetteiket megörökítő legendák nyomán választották ki erre a szerepre. Így történt ez Szent Mártonnal, a felderítők védőszentjével is.

A legenda szerint Szent Márton a Római Birodalom Pannónia tartományának Savaria nevű városában (mai Szombathely) látta meg a napvilágot 316-ban vagy 317-ben egy római tribunus fiaként. A római császár katonájaként szolgáló Márton a franciaországi Amiens városában egy hideg téli estén odaadta meleg köpenyének felét egy nélkülöző koldusnak. Aznap éjszaka álmában megjelent Jézus a koldus alakjában. Innentől kezdve nem a hadsereget, hanem Istent szolgálta, megkeresztelkedett. Misszionáriusként sok jót cselekedett, melyekről még életében legendák keringtek, püspökké akarták szentelni. A monda szerint, mikor ennek hírért vette, az érte jövő küldöttek elől nagy alázatosságában a ludak óljába bújt. A szárnyasok azonban gágogásukkal, szárnyuk verdesésével óriási zajt csaptak, így elárulva Márton rejtékelyét. Mártont 371-ben püspökké szentelték és haláláig, 398-ig Tours-ban segítette a rászorulókat.

Szent Márton kultusza Pannónia területén már a honfoglalás előtt is virágzott, sőt később Szent István a hadizászlókra is Szent Márton képét festette. A hagyomány szerint István király álmodta, melyben Szent Márton az ország védelmére sietett. Így Szent Márton – Szűz Mária mellett – az ország patrónusa lett.

November 11-e a naptárban ősidők óta a téli évnegyed kezdő napja: megkóstolták az újbort és az új termésből is volt még bőven, így a következő évi jó termés reményében nagy eszem-iszomot tartottak. A rómaiak ünnepeltek ilyenkor, s ludat öltek, amely a hadisten, Mars szent madara volt. (A madarak gágogásával egyszer megmentették Rómát a gallok éjszakai rajtaütésétől.) A keresztény naptárban is ez alapján kapott helyet: a lúd római neve "avis Martis" (Mars isten madara); régi szófejtéssel „Márton madara”-ként ünnepezték, így nem kellett eltérni a lúdlakomák évnegyedkezdő római szokásától. A reformáció korában is folytatódott a hagyomány: a protestánsok Luther Márton neve napján emelgették a poharaikat ilyenkor.

A Márton-napi libalakomáról szóló első írásos beszámoló 1171-ből származik. Akkoriban ez inkább azzal volt kapcsolatba hozható, hogy Szent Márton napja jelentette a paraszti év végét, a népszokás szerint ilyenkor zárták le az éves gazdasági munkákat, kezdetét vette a természet számára a téli pihenő időszaka. A cselédek ilyenkor kapták meg évi bérüket és hozzá ráadásként egy libát, mert a szárnyasok nyáron felduzzadt hadát a tél beállta előtt csökkenteni kellett. E napon kóstolták meg az újbort és vágtak le először tömött libákat. Ám e szokás gyökerei is mélyebbre, az aratási időszak végén álló pogány állatvágási ünnepekre nyúlnak vissza, amelyeket a kereszténység így vett át.

Hölgyeim és Uraim!

A fegyvernemi napok megünneplése alkalmat teremt arra is, hogy az összetartozó katonaközösségek, az egy célért együtt dolgozók áttekinthetők szakterületük fontosabb állomásait.

Az ellenség szándékainak felderítése egyidős a fegyveres küzdelemmel. A hadban álló felek az eddig lezajlott összes háborúban arra törekedtek, hogy a lehető legkedvezőbb körülmények között vegyék fel a fegyveres küzdelmet. Már honfoglaló őseink nomád életének is szerves része volt a felderítés, hiszen a szomszédokkal folytatott háborúskodás során életbevágóan fontos volt, hogy minél többet tudjanak a környezetükben élő népek katonai erejéről, szándékairól.

Az Árpád-házi királyok korában, a gyepűrendszer területén letelepedett törzsek felderítőtevékenysége nem csupán a helyi védelmet szolgálta, de a szomszédos államok területére is kiterjedő tevékenységükkel igyekeztek elősegíteni, hogy az országot ne érje váratlan támadás.

A XIV. században a lovagi harcmód egyre szélesebb körű elterjedésével a harcot megelőző felderítésnek viszonylag kisebb jelentősége volt, mivel az összecsapások sokszor előre megbeszéltek helyen és időben zajlottak.

A török hódoltság korszakában a szinte mindennapos csatározások közepette azonban a felderítés jelentősége ismét megnőtt. A nagyobb hadjáratok

közötti időkben is állandóan folytak a portyázások, ostromok és rajtaütések, amelyek sikere jóformán csak egy dolgon múlt: az ellenség erőinek alapos felderítésén.

Szintén a török hódoltság idejére tehető a mai értelemben vett katonadiplomácia útján történő információszerzés megjelenése is. Ebben Bethlen Gábor erdélyi fejedelem játszotta a vezető szerepet, aki az akkori Európa egyik legjobban szervezett hírszerzését teremtette meg azzal, hogy állandó, illetve ideiglenes diplomáciai szolgálatot működtetett Európa fontosabb nagyvárosaiban.

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc idején a felderítést zömében még mindig nem katonák, katonai szervezetek, hanem közemberek végezték, akik önként vállalkoztak a különleges feladatokra.

Ebből az időből egy emberről biztosan tudomásunk van, aki hosszabb időn keresztül a kuruc seregnek végzett hasznos szolgálatokat. Ez az ember Koncz Márton volt, egy öreg vízimolnár, aki kiváló helyismeretét kihasználva szívesen vállalkozott különleges megbízatások végrehajtására. Átlagos külsejű és megjelenésű ember lévén feltűnés nélkül tudott átjutni a császári vonalakon, és sokszor napokig, hetekig senki sem tudta, hol van, mit is csinál, de amikor visszatért, egészen pontosan számolt be a közeli császári seregek helyzetéről, amivel felbecsülhetetlen szolgálatokat tett a kuruc sereg számára.

Koncz Márton az egyik különleges megbízatása során elfogták, majd kivégezték, de a felderítés területén szerzett érdemei azóta sem halványultak. Emlékét őrzi a felderítők legrangosabb szakmai elismerése, a Koncz Márton-díj, amelyet minden év november 11-én adományoz a honvédelmi miniszter a felderítés terén kiemelkedő tevékenységet végző katonáknak.

Az I. világháború során merőben új hadviselési formák jelentek meg, amelyek az akkori Osztrák–Magyar Monarchia felderítőrendszerét is teljesen új módszerek alkalmazására készítették. A felderítés feladatai kibővültek az új eszközökként megjelent repülőgép, harckocsi és a mérgező harcanyagokkal kapcsolatos információszerzéssel is. A felderítés által megszerzett adatoknak továbbra is óriási jelentősége volt, korábbi történelmi időszakokhoz képest azonban ezek megszerzése már lényegesen bonyolultabbá vált.

Tisztelt Hallgatóság!

A független nemzeti katonai felderítés a Habsburg Monarchia felbomlása óta létezik. 1918-tól a katonai felderítést folytató szervezetek számos strukturális változáson mentek keresztül. A Honvéd Vezérkart 1921. június 1-jével a Honvédelmi Minisztérium fedésében, annak VI. főcsoportjaként állították fel, melynek 2. osztálya foglalkozott felderítéssel. Az 1938-ban hivatalosan megalakult a Honvéd Vezérkar és benne a 2. Osztály, amelyet ettől fogva VKF 2. Osztálynak (Vezérkarfőnökség 2. Osztály) neveztek.

A II. világháború után a Honvédelmi Minisztérium csoportfőnökségi rendszerben működött, melynek szerves része volt a felderítés is. 1953-tól – hosszú időn keresztül – a VK 2. Csoportfőnöksége volt felelős a katonai felderítésért.

1990-tól napjainkig

A politikai rendszerváltás kapcsán a korábbi állambiztonsági rendszert új nemzetbiztonsági struktúra váltotta fel, 1990-ben megalakult a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatala.

1995 decemberében a Parlament elfogadta a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényt, amely rendezte a szolgálatok jogállását és feladatait. A törvény alapján megalakult a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakulása

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló, 2011 novemberében módosított 1995. évi CXXV. törvény rendelkezései, valamint a 128/2011. (XII. 2.) HM-utasítás alapján 2011 decemberében megkezdődött a két katonai nemzetbiztonsági szolgálat – a KFH és a KBH – integrációjának előkészítése. 2012. január 1-jén az MK KFH és MK KBH összevonásával megalakult a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

Hölgyeim és Uraim!

A katonai felderítés feladatai, szervezete az eltelt időszakokban sokszor módosult, de egy valami nem változott: a katonai felderítés területén szolgálatot teljesítők elhivatottsága, a szakma iránti szeretete és a végrehajtandó feladatok iránti felelősségérzete.

Ezért ezen az ünnepi napon büszkén emlékezünk mindazokra, akik nagyszerű helyállásukkal örökre beírták nevüket a magyar katonai felderítés történetébe, és követendő példát mutattak a jelenleg és a jövőben a felderítés területén szolgálatot teljesítők számára.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

GONDOLATOK A FELDERÍTŐK NAPJÁHOZ

Tisztelt Felderítők, Kollégák!

Ismét eltelt egy év. A Felderítők Társasága Egyesület szervezésében már több alkalommal ünnepeltük a Felderítők Napját.

Mindenki tudja, hogy november 11. a Felderítők Napja. Ez az ünnep különösen fontos számunkra, hiszen most ünnepeljük az Önálló Magyar Katonai Felderítés és Hírszerzés létrejöttének 95. évfordulóját.

Ez a rendkívül hosszú időszak tele volt sikeres és kevésbé sikeres, néha kudarcokkal teli évekkel. Ez a felderítők számára is egy felderítőtörténelem, amelyet minden felderítőnek ismernie kell. A jelenben fel kell dolgozni a múltat, mert csak így tudjuk a jövő feladatait megtervezni.

A felderítők büszkén viselik egyenruhájukon fegyvernemünk megkülönböztetett színét és jelzéseit. Ma már mindenki tudja, hogy a felderítők színe a fehér. A nemzeti színünk egyike, talán számunkra a legfontosabb. A tisztaság, az erkölcsiség, a hazaszeretet, a tudás, a kiképzettség és a tenni akarás szimbóluma. Ez az, ami megkülönböztet minket másoktól.

Ha röviden összegezni lehetne, hogy mi is az a felderítés és mit jelent az idősebb és a fiatalabb felderítők számára, akkor a szabályzatokban foglaltakon kívül a következők lehetnek:

- a felderítés az egyetlen esély az információszerzésre, vegyük komolyan;
- a felderítés egy szakma és egyben munka is, tanuljuk meg és végezzük el;
- a felderítés egy kihívás, fogadjuk el;
- a felderítés kötelesség, amit teljesíteni kell;
- a felderítés eredménye egy információ, egy adat, használjuk fel;
- a felderítés egy érték, vigyázzunk rá;
- a felderítés egy titok, fejtjük meg;
- a felderítés egy harc és küzdelem, küzdjünk és harcoljunk érte;
- a felderítés lehet veszteség is, győzzük le;
- a felderítés egy kaland, vállaljuk fel;
- a felderítés egy bizalom, bízunk benne;
- a felderítés egy jutalom, érdemeljük ki;
- a felderítés egy álom, tegyük valósággá;
- a felderítés egy ígéret, amit teljesíteni kell;
- a felderítés egy szeretet, amit imádni kell;
- és végül a felderítés nem játék, vérre megy.

A fenti összegzés alapján a fiatalabb felderítőkhöz szólok, hiszen előttük még az élet, a pálya és a rájuk váró feladatok.

Tisztelt Fiatal Felderítő Kolléga!

Te persze nem tudod még, milyen jó felderítőnek lenni.

Ne izgulj, sok minden jön még, ami érdekes, amiért érdemes sok tanulást, küzdelmet, fáradtságos kiképzést végigcsinálni! Megtálalod a hivatást, amely majd betölti az életed. A sportot, amelyben jó leszel! Nem akarom elvenni tőled a meglepetés örömét, a sikerekkel (néha kudarccokkal) teli évek izgalmát, és ne gondold soha, hogy amit meg kell tanulni, az felesleges. Amit tudsz, azt nem veheti el tőled senki.

A tudás, a szorgalom és az információ nagyhatalom. Olvass sokat, tanulj szorgalmasan, járj színházba, hallgass zenét, néha kapcsold ki magad. Akkor biztosan zavartalan lesz a pályád.

Üzenek komolyabb dolgokról is: a barátokról, munkatársaidról, kollégáidról. Akik közül néhányra még évek múlva is számíthatsz.

Becsüld meg ezt, vigyázz rájuk, támogasd őket jobban-rosszban, mert a felderítőbarátság aranyat ér.

Most ugye azon töröd a fejed, mi lesz a következő lépés?

Ha már túl vagy az első megmérettetésen, az első sikeren, az első eufórián és minden annyira simának, egyszerűnek tűnik, akkor figyelj oda és minden megoldódik. Hát ez nem lesz mindig ilyen egyszerű. Jönnek majd megtorpanások, nehézségek, válságos időszakok. Ezeken rendre át kell majd küzdened magad azért, hogy komoly, jól kiképzett felderítő légy.

A második fontos lépés: ne érd be azzal, hogy ami tegnap vagy tegnapelőtt megfelelő volt, az ma vagy a jövőben is jó lesz.

Az is része a folyamatnak, hogy amit megtanultunk, azt az életünk más területein is hasznosíthatjuk: a kreativitást, a fegyelmet, a céltudatosságot, a logikus gondolkodás fontosságát, a késztetést, hogy a sikerért az utolsó lépésig kell küzdeni.

Tanácsként csak annyit szeretnék mondani, hogy ne hallgass rám! Ne hallgass egy magunkfajta, 70 feletti éveit taposó, már kicsit roskatag, olykor már kicsit feledékeny, idős felderítőre, aki már végigment a kitaposott hadiösvényen, ami nem volt tükörsima, tele sok természetes és mesterséges akadállyal, és azt hiszi, hogy mindenféle bölcsességet, meg élettapasztalatot mond neked, de abból úgysem tudnál semmit hasznosítani.

Én már sajnos nem tudom, amit te még tudsz; te pedig szerencsére még nem tudod, amit én már igen. Meg különben is, nincs rá szükséged, hiszen erős vagy, elszánt, kíváncsi és jól kiképzett, nyelveket beszélő. És tisztában vagyok azzal is, hogy nem tanácsokra vágysz, hanem kalandokra, próbatételekre, hogy általuk megismerd kicsit a világot, a katonai felderítést, a hírszerzést... és persze önmagadat!

Tehát figyelj magadra, sugallataidra, céljaidra, vágyaidra, álmaidra. Mindarra, amit a bensőd diktál. Járd elkötelezetten a felderítők útját, még akkor is, ha lesznek kudarcaid, melléfogásaid, tévedéseid és fájdalmaid.

Hidd el, ezzel együtt is megéri!

Vágj bele! Hiszem, hogy képzett, nyelveket beszélő, információszerző, elemző-értékelő felderítő leszel és remélem, hogy egyszer majd találkozunk, és nem teszünk egymásnak szemrehányást.

Dr. Munkácsi József nyá. ezredes
Koncz Márton-díjas

Képek a rendezvényről

A TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG RENDEZVÉNYEI

Egyesületünk Tudományos Bizottsága 2013-ban is folytatta az előző évben az Elnökség döntése alapján elindított rendezvényformákat, a Biztonságpolitikai Klubot, a különböző szervezetekhez és intézményekhez történő látogatásokat, valamint a „Megelevenedő történelem programot”. Az év során négy klubrendezvényre, két látogatásra került sor és két alkalommal szerveztünk színházlátogatást, illetve DVD-vetítést a „Megelevenedő történelem program” keretében. Fentiekén kívül – egy alkalommal – fakultatív programra (a Néprajzi Múzeumban rendezett World Press Photo kiállítás megtekintésére) invitáltuk érdeklődő tagjainkat. Rendezvényeinkkel (a nyári időszak kivételével) lényegében minden hónapban kínáltunk érdekes és hasznos elfoglaltságot érdeklődő tagjainknak. Rendezvényeinkbe – előadóként vagy szervezőként – tagjaink is bekapcsolódtak, teljesítve ezzel egyik fontos célkitűzésünket, tagságunk aktivizálását és mozgósítását.

A Tudományos Bizottság az Elnökség által jóváhagyott éves munkatervét maradéktalanul végrehajtotta. A körültekintő tervezőmunkának köszönhetően, éves programunkban mindössze egy alkalommal kényszerültünk változtatásra, rajtunk kívül álló okok miatt. Tagságunkból mára kialakult az a szűkebb kör, amely rendszeresen és szívesen jön el rendezvényeinkre, és azokon aktívan részt vesz. A programjainkat rendszeresen látogatók száma, ha kismértékben is, de az előző évhez viszonyítva növekedett. A Tudományos Bizottság által szervezett rendezvények, a tartalmas elfoglaltság biztosítása mellett, jól szolgálták tagjaink összetartozásának erősítését is.

2013. évi programjaink részleteiben az alábbiak voltak.

A FELDERÍTŐK TÁRSASÁGA EGYESÜLET BIZTONSÁGPOLITIKAI KLUBJA

Évi első klubrendezvényünket január 24-én tartottuk, ahol tagtársunk, Dr. Fenyves Péter nyá. ezredes érdekes, tartalmas, magas színvonalú, vizuálisan is támogatott előadását hallgattuk meg „*Törökország a NATO keleti szárnyán*” címmel. Az előadó átfogóan értékelte Törökország politikai, gazdasági és katonai helyzetét, de rávilágított a régió biztonságpolitikai helyzetére és annak összefüggéseire is. A rendezvényen, ahol az előadást követően kérdések, hozzászólások is elhangzottak, 18 fő volt jelen.

Második klubrendezvényünk március 21-én volt, ahol tagtársunk, Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem docense tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást, amelynek címe „*A Közel-Kelet biztonságpolitikai helyzete*” volt. A 28 fő részvételével megtartott rendezvényen számos hozzászólás és kérdés is elhangzott. Az előadás segítette, hogy könnyebben eligazodhassunk a Közel-Kelet bonyolult és néha ellentmondásos biztonságpolitikai folyamataiban.

Harmadik klubnapunkat november 21-én tartottuk, ahol a magyar katonai repülés világába látogattunk.

Rendezvényünkön előadóként köszönthettük a magyar légiőrök egyik legendás személyiségét, Kositzky Attila nyá. altábornagy urat, a légiőr volt vezérkari főnökét, aki „*A vadászpilóta magánya*” címmel tartott (nagy érdeklődéssel kísért) vetítőképes előadást katonai életútjáról. A rendezvény végén, a kérdésekre adott válaszokat követően altábornagy úr dedikálta a „*Deltaszárnytól a Fekete Hölgyig*”, illetve az „*Égbolt pilóta nélkül?*” című könyveit. A rendezvényen 20 fő tagtársunk vett részt. Külön köszönet illeti tagtársunkat, Dr. Munkácsi József nyá. ezredes urat, aki felhívta figyelmünket Kositzky altábornagy úr értékes

előadására.

Évzáró klubnapunkra december 12-én került sor. Nagy érdeklődéssel kísért rendezvényünkön „*A hírszerzés polgári oldala*” címmel folytattunk beszélgetést Pásztor István vezérőrnagy úrral, az Információs Hivatal főigazgatójával. A beszélgetés moderátora Dr. Magyar István ny. dandártábornok, a Tudományos Bizottság vezetője volt. A másfél órás program során első kézből ismerhettük meg az Információs Hivatal rendeltetését, feladatrendszerét és működését, a szervezet előtt álló kihívásokat. A rendezvény végén lehetőség nyílt kérdések feltételére is. Évzáró klubnapunkon 29 fő vett részt.

LÁTOGATÁSOK

LÁTOGATÁS AZ ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRÁBAN

Egyesületünk 27 fős csoportja április 25-én délután az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárába (ÁBTL) látogatott. A látogatásra az Egyesület Tudományos Bizottsága éves programja keretében került sor. Csoportunkat az intézményben Dr. Okváth Imre történész, főosztályvezető és munkatársa fogadta.

Az épület bemutatását követően Dr. Okváth Imre szemléletes tájékoztató keretében ismertette a 99 fő alkalmazottat foglalkoztató, a Magyar Országgyűlés alárendeltségébe tartozó intézmény rendeltetését, szervezetét, fő feladatait, szolgálatói tevékenysége főbb statisztikai adatait.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát a Történeti Hivatal jogutódjaként a 2003. évi III. törvény hozta létre 2003. április 1-jei hatállyal. A Levéltár szaklevéltárként őrzi és kezeli a 2003. évi III. törvényben számára meghatározott iratokat; biztosítja az érintettek számára személyes adataik megismeréséhez való joguk gyakorlását; lehetővé teszi kutatási tevékenység folytatását; maga is kutatásokat folytat és részt vállal az általa őrzött iratanyag publikálásában; végül ellátja a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXV. törvényben számára meghatározott feladatokat.

A Levéltár a közvélemény tájékoztatása és a kutatási eredmények közzététele érdekében, Betekintő néven, évente négy alkalommal megjelenő internetes folyóiratot működtet, amely az 1990 előtt keletkezett állambiztonsági iratokba enged betekintést.

Ugyancsak nagy népszerűségnek örvend az ÁBTL épülete aulájában rendszeresen megtartásra kerülő Történelmi Kávéház előadássorozat, ahol a Levéltár munkatársai és külső előadók tartanak állambiztonsági témájú előadásokat. A rendezvények nyíltak, regisztráció nélkül látogathatók.

Dr. Okváth Imre nagy érdeklődéssel kísért előadását kötetlen beszélgetés követte, amelynek során a résztvevők kézbe vehették a Levéltár néhány fontosabb iratát, kiadványait, kérdéseket tehetek fel az ott tárolt iratok jellegével, feldolgozottságuk fokával, kutathatóságukkal kapcsolatban.

A látogatás befejező részében megtekintettük a Levéltár irattárát, ahol tájékoztatást kaptunk az ott tárolt iratanyag tárolási rendjéről, megóvásának (savmentesítésének) legkorszerűbb technikai eljárásáról is.

A látogatás alkalmat adott arra, hogy feltérképezzük a Felderítők Társasága Egyesület és az ÁBTL együttműködése lehetséges területeit, és hogy tagjaink a jövőben ne csak érdeklődőként látogassák az intézményt, hanem külső szakértőként, kutatóként is bekapcsolódjanak az állambiztonsági múlt feltárásába.

Ezúton is köszönetet mondunk Dr. Okvách Imre tagtársunknak a látogatás megszervezéséért és csoportunk kalauzolásáért.

A HOLOKAUSZT EMLÉKKÖZPONTBAN JÁRTUNK

Szeptember 19-én délután Egyesületünk 27 fős csoportja meglátogatta a 1094 Budapest, Páva utca 39. szám alatt található Holokauszt Emlékközpontot (www.hdke.hu). A látogatás kezdetén Frisch György úr, a Nácizmus Üldözöttei Országos Egyesületének elnöke tartott bevezetőt, majd csoportunk vezető kíséretében megtekintette az Emlékközpont állandó kiállítását. A nagy érdeklődéssel kísért, elgondolkodtató és történelmi emlékeket felidéző látogatás nagymértékben segítette a holokauszt kérdéskörének megismerését, mélyebb összefüggéseinek feltárását és megértését. Köszönet illeti Dr. Jávor Endre tagtársunkat, aki szervezőmunkájával segítette a látogatás létrejöttét.

A „MEGELEVENEDŐ TÖRTÉNELEM PROGRAM” RENDEZVÉNYEI

SZÍNHÁZLÁTOGATÁS

Február 28-án, 25 fő részvételével, a Thália színházban megtekintettük Bacsó Péter „*A tanú*” című darabját. Pelikán József gátórt Csányi Sándor, Virág

DVD-VETÍTÉS AZ 1956-OS FORRADALOM ESEMÉNYEIRE EMLÉKEZVE

November 6-án, 15 fő részvételével, DVD-vetítést szerveztünk, amelynek során „A vizsga” című magyar játékfilm tekintettük meg. Mi az ára az emberségnek az államvédelmi osztálynál? – erre a kérdésre kereste a választ a film, amely 2012-ben elnyerte a Los Angeles-i Magyar Filmfesztivál fődíját. A Bergendy Péter rendezésében készült alkotás főbb szerepeit Kulka János, Nagy Zsolt, Scherer Péter, Hámori Gabriella és Elek Ferenc játszották. Tagtársaink a filmet történelmi szempontból érdekesnek tartották, a programot pedig tartalmas időtöltésnek értékelték. (A képen Hámori Gabriella és Nagy Zsolt látható.)

EGYÉB PROGRAMOK

A „KÉMEK! ÉLETRE-HALÁLRA” CÍMŰ KIÁLLÍTÁS BEMUTATÓJÁN JÁRTUNK

Tatai Gábor tagtársunknak, a Sziklakórház Múzeum igazgatójának meghívására Társaságunk tagja 2012. december 20-án részt vett a Budai Vár Pincéjében (Budapest I. kerület Palota út 1. szám

15
Királyi
alatt)

berendezett „*Kémek! Életre-halálra*” című időszak kiállítás szakmai bemutatóján.

A Közép-Európában egyedinek számító, eredeti eszközökkel és tárgyakkal berendezett kiállítás a hírszerzők, felderítők és elhárítók titkos eszközszeresét mutatta be. A tárgyak megtekintésével betekintést nyerhettünk egy, a közvélemény előtt eddig ismeretlen, sokaknak misztikusnak tűnő világba.

A kiállítás szakmai napját **Dr. Boda József vezérőrnagy** (akkor dandártábornok), a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója nyitotta meg, majd **Tatai Gábor**, a kiállítás létrehozója tartott rövid vetítőképes bemutatót a projekt elgondolásáról és céljáról. Elmondta, hogy kezdeményezésük nem csupán egy múzeumi kiállítás megalkotása volt, hanem interaktív játékok útján a látogatók bevonása a titokszerezés és titokfejtés tudományába.

A megnyitót követően végigjártuk a kiállítás teremt, ahol az egyes eszközök eredeti ismerkedhettünk meg a felderítők és az elhárítók munkamódszereit. Egyebek megtekinthettük a titkos üzenetek titkosított táviratok megfejtésére a németek által használt **Enigma** elektromechanikus berendezést, valamint a hírszerzők által használt különleges híradóeszközöket is.

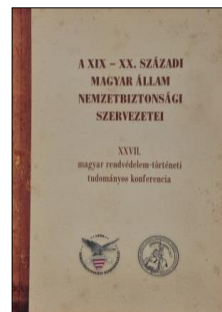

A Budai Vár 1000 m²-es pincerendszere izgalmas teret biztosított a kiállításnak, amely az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Hubel Kft., a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a NKE Híradó Múzeum aktív támogatásával jött létre.

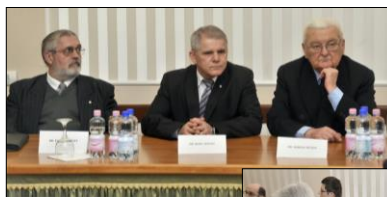
Köszönet Tatai Gábor tagtársunk meghívásának, amellyel lehetővé tette, hogy Társaságunk érdeklődő tagjai megtekinthessék a kiállítás szakmai napját.

Február 15-én Egyesületünk képviselőiben részt vettünk a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, valamint az ELTE-ÁJK Magyar

Állam- és Jogtörténeti Tanszék által szervezett, „*A XIX–XX. századi európai és magyarországi csendőrségek*” című konferencián.

Február 27-én több tagunk képviselte Egyesületünket a Károli Gáspár Református Egyetemen megtartott könyvbemutatón. A 350 oldalas kötet a 2012. október 27-én, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett tudományos konferencia előadásait tartalmazza.

Október 11-én, pénteken a Néprajzi Múzeumban érdeklődő tagjainkkal megtekintettük a World Press Photo kiállítást. A rendezvényen 2012. legjobb sajtófotóit (154 db) tekintettük meg. (A képen a nyertes fotó látható.)

November 28-án képviseltük magunkat együttműködő partnerünk, a Magyar Hadtudományi Társaságnak az MTA Hadtudományi Bizottságával, a Nemzeti Közszerológati Egyetemmel és a Biztonságpolitikai Szakkollégiummal közösen szervezett, a Nemzeti Közszerológati Egyetem dísztermében tartott „30 év a hadtudomány szolgálatában” című szakmai-tudományos konferenciáján.

A MAGYAR EJTŐERNYŐSÖK NAPJA

X. EJTŐERNYŐS FEGYVERNEMI NAP Szolnok, Ittebei Kiss József Hadnagy Helikopterbázis 2013. március 22.

Dr. Boda József dandártábornok, a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségének elnöke – aki egyben Társaságunk tagja – ebben az évben is meghívta Egyesületünket a X. Ejtőernyős Fegyvernemi Nap alkalmából rendezendő ünnepi rendezvényükre, amelyre 2013. március 22-én Szolnokon, az Ittebei Kiss József Hadnagy Helikopterbázison került sor.

A Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetsége és a Felderítők Társasága Egyesület közötti Együttműködési Megállapodás, valamint az elmúlt években hagyományosan magas szintű bajtársi együttműködésünk szellemében Társaságunk ebben az évben a „közös tagokkal” együtt több mint negyven fővel képviseltette magát az ünnepi rendezvényen és koszorúval tisztelgett az ejtőernyőzés hőseinek Emlékfalánál.

A Fegyvernemi Nap alkalmából rendezett ünnepi állománygyűlésen, a koszorúzáson és az azt követő érdekes bemutató foglalkozásokon több családtag is részt vett. Valamennyien jónak és hasznosnak ítélték a rendezvényen való részvételt! Az ünnepi megemlékezés első része közös ebéddel zárult, majd délután az MH 34. Bercsényi László zászlóalj Csapattörténeti múzeumát, illetve a Helyőrségi Művelődési otthonban rendezett ejtőernyős kiállítást lehetett megtekinteni.

Tisztelt Ejtőernyős Bajtársak! Kedves Barátaink! Köszönjük a remek programot, a látványos bemutatót és azt, hogy ismét együtt tölthettünk egy kellemes napot Szolnokon!

KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- Belépési nyilatkozat
- Az Egyesület Elnöksége és tisztségviselői
- Elérhetőségek

BELÉPÉSI NYILATKOZAT

**Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok,
a Felderítők Társasága Egyesület elnöke**

Tisztelt Elnök Úr!

A Felderítők Társasága Egyesület Alapszabályát ismerem, az Egyesület célkitűzéseivel egyetértek és elfogadom az Alapszabályzatban rögzített elveket.

Az Alapszabályzatban foglaltak alapján úgy döntöttem, felvételemet kérem az Egyesületbe.

Kérem, hogy tagfelvételi kérelmemhez járuljon hozzá és támogassa az Elnökség felvétellel kapcsolatos döntéshozatala során.

Családi és utónév: rf:

Szül. hely, idő:, év hó nap

Családi állapot:

Személyi azonosító:

Állandó lakhely:

.....

Ideiglenes lakhely:

.....

Telefon:

E-mail:

Milyen területen szeretne az egyesületben tevékenykedni:

.....

.....

..... év hó nap

Tisztelettel:

.....
aláírás

AZ EGYESÜLET ELNÖKSÉGE ÉS TISZTSÉGVISELŐI

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok
elnök

Négyesi József nyá. dandártábornok
alelnök

Dr. Sallai Imre nyá. ezredes
titkár

Dr. Magyar István nyá. dandártábornok
a Tudományos Bizottság vezetője

Széles Ernő nyá. dandártábornok
a Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottság vezetője

Halász István nyá. ezredes
a Szociális Bizottság vezetője

Zsoltész Gábor alezredes
pénzügyi referens

Dr. Bánki Imre nyá. ezredes
elnökségi tag

Bogányi Gábor ezredes
elnökségi tag

Gabrovsky Gábor nyá. alezredes
elnökségi tag

Dr. Héjja István nyá. ezredes
elnökségi tag

Dr. Kis-Benedek József nyá. ezredes
elnökségi tag

Ledács Kiss Jenő nyá. ezredes
elnökségi tag

Ripcse László nyá. ezredes
elnökségi tag

Selmeczi Balázs nyá. ezredes
elnökségi tag

Síkvölgyi László nyá. alezredes
elnökségi tag

ELÉRHETŐSÉGEINK

A Felderítők Társasága Egyesület székhelye:

1087 Budapest, Kerepesi út 29/b
VII. épület, I. emelet **106–107. sz. helyiségek**

Az Egyesület elnöke:

Dr. Tömösváry Zsigmond nyá. dandártábornok
Levelezési cím: 1103 Budapest, Olajliget u. 14.
Telefonszám: +36(1)-260-4632
Mobil telefonszám: +36(30)-921-1640
E-mail: zsig07@t-online.hu

Az Egyesület titkára:

Dr. Sallai Imre nyá. ezredes
Levelezési cím: 1122 Budapest, Városmajor u. 78.
Mobil telefonszám: +36(30)-500-8604
E-mail: drisallai@gmail.com

A Tudományos Bizottság vezetője:

Dr. Magyar István nyá. dandártábornok
Mobil telefonszám: +36(30)-350-2552
E-mail: magyar.istvan@comunique.hu

A Polgári és Katonai Kapcsolatok Bizottság vezetője:

Széles Ernő nyá. dandártábornok
Mobil telefonszám: +36(30)-749-4430

A Szociális Bizottság vezetője:

Halász István nyá. ezredes
Mobil telefonszám: +36(30)-419-0118

Számlázási cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b

Adószám: 18191499-1-42

Bankszámlaszám: OTP Bank 11710002-20084857-00000000

Kérjük tagjainkat és támogatóinkat, hogy 1%-os felajánlásukat erre az adószámra tegyék meg.

JEGYZET

